This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

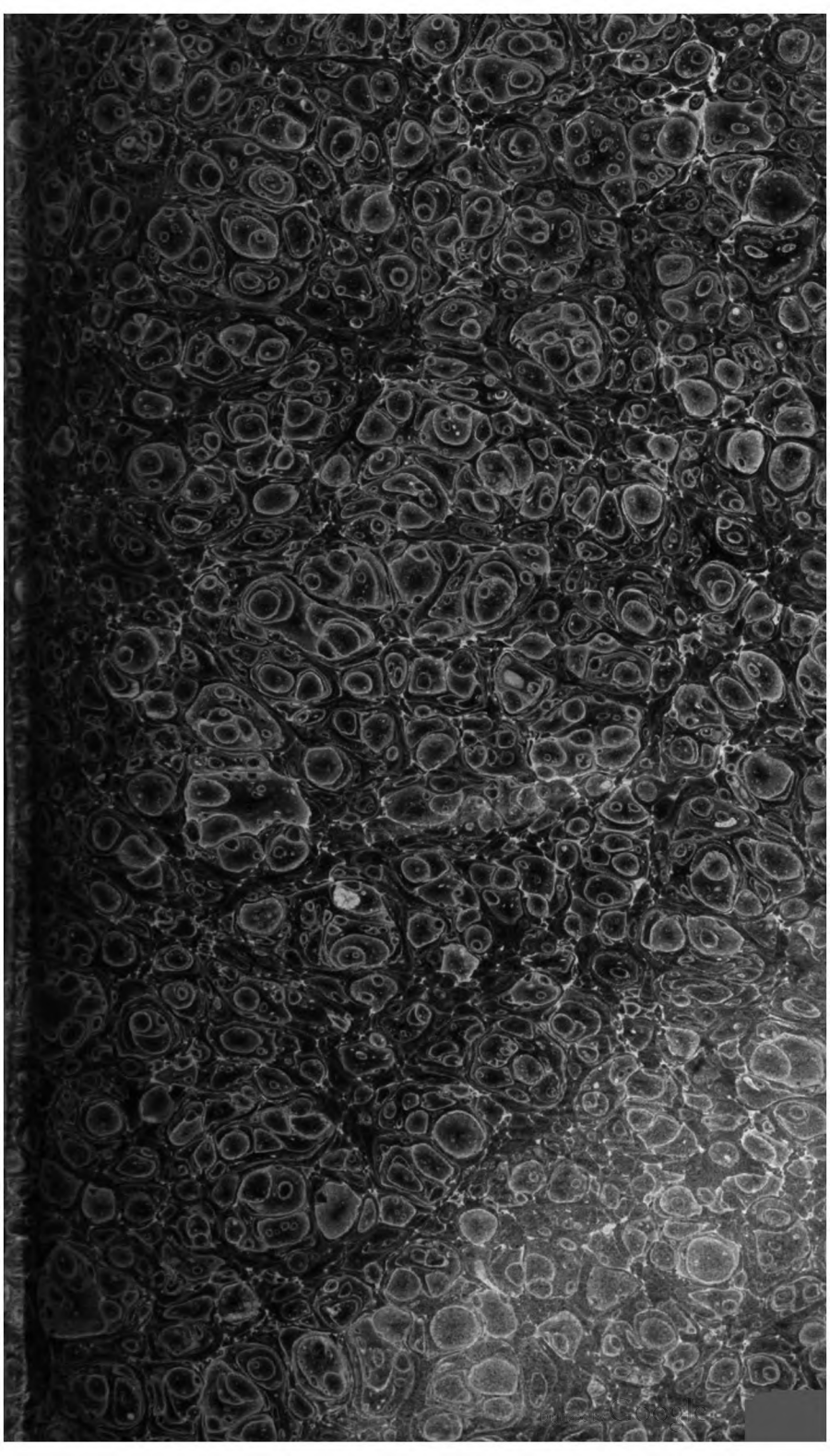

B-L. 2019 21

Digitized by Google

NIEUWE

MENGELINGEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

NIEUWE

MENGELINGEN,

DOOR

Mr. *WILLEM BILDERDIJK.*

*

EERSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ
J. W. IJNTEMA EN COMP.
1806.

Digitized by Google

Digitized by Google

AAN DEN LEZER.

Ik ben oud, ſtram, en van eene moeilijke wandeling afgemat; echter zitten mijne jonge vrienden by my om den haard, en verlangen dat ik hun nog iets vertelle of voorneurie. Ik ſlaap er by in; maar welaan! Lust het u, naar mijn moê en ſlaaprig praatjen of lied nog te luiſteren, het zij u geſchonken, mijn Vrienden! Het zij ſmaak voor mijn voordracht en ſtemval, het zij bloote goedwilligheid; ik onthou het genoegen u niet, dat gy er in vinden moogt, en dat er door het onderhoud-zelve met u, een voor my is. Alleen vergt niet meer of niet beters dan ik geven kan, en zoo ik tuſſchen beide eens knikkebolle, vergeeft my. 't Staat u vrij, èr met my by in te ſlapen.

Ziet daar, mijne Lezers, de ware en eenige Voorrede misſchien, die ik by deze mijne Nieuwe Poëzy moest laten voorafgaan. Maar men beſchuldigt my van die inbeelding, die aan de verſtopping der ingewanden (vrucht van een zittend en denkend leven) verknocht is, en die men uit dezen hoofde hypochondrie *pleegt te noemen. Geheel vrij ben ik er zeker niet van; maar, hoe 't zij, zoo lang 't Algemeen aan mijne voortbrengſels eenigen prijs geeft, is mijne eigen te on-*

vre-

Digitized by Google

vredenheid met my-zelven geen genoegzame grond om geheel en al werkloos te blijven. Een leven buiten dien, voor my erger dan de dood! En wanneer ik mijn' Lezer iets aanbiede, is het niet ſlechts natuurlijk, maar veellicht eene ſoort van verplichting, hem omtrent het een en ander voor te komen, dat op het genoegen dat mijn arbeid hem geven kan, zoo zeer als op 't oordeel dat hy er over vellen zal, invloed heeft.

Ik zeg, op het oordeel, dat hy er over zal vellen: niet als of ik door redenen hem eene goedkeuring afdringen wilde, die, zoo de bloote lezing ze niet by hem verwekt, in het Dichterlijke kleene waardy heeft. Er kunnen in een Dicht- of Schilderſtuk ſchoonheden zijn, die niet dadelijk in het oog vallen, ja die eene licht voorbygaande lezing of aanſchouwing niet opmerken doet: maar dit zijn dan ſlechts ſchoonheden IN *het' ſtuk, en met al welke het ſtuk de algemeene ſchoonheid, die het onderſcheiden moest, mangelen kan. Doch deze laatſte verbergt zich even weinig als het licht in de lamphoorn of de morgenſtond aan de kimmen. Neen, maar het is niet evenveel, of wy in de bruine Andromeda eene blanke Leda, in de wilde Hageroos eene door de Tuin- of hovenierkunst honderdvoudig verdubbelde Hofbloem verwachten, of wel het ſchakcerſel der veelverwige Renonkel in de ſlechts tweekleurige Peonie. Te loor geſtelde verwachting, al heeft zy geen' grond gehad, misleidt immer, en de Dichter of Schrijver heeft ongelijk, als hy aan het denkbeeld des Lezers niet beandwoordt.*

Wat

Digitized by Google

Wat geef ik u derhalve, mijn Lezers, in dezen nieuwen Bondel? — Eene mengeling van verſcheidenheden, waar in het wonder zou zijn, zoo niet ieder ten minſte iets van zijn' ſmaak vond. Maar waarvan het even zeer, ja nog meer onmooglijk is, dat zy allen aan ieder behagen zouden. Algemeen behagen mag de Dichtkunſt, hare werken kunnen het niet ieder op zich-zelve; en die 't zoekt, jaagt een hersenſchim na. Achttien jaar oud zijnde, verbeeldt men het zich, maar met vijftig winters op den rug is die eerſte bedwelming van jeugdige dronkenſchap lang verdwenen. En zoo ik in deze dagen van niemand gegispt wilde worden, had ik een groot aantal ſtukken, die in de tegenwoordige manier van denken omtrent den Godsdienst hors de ſaiſon *zijn, gelijk de Franſchman het noemt, moeten onderdrukken, welke het tegen* l'esprit du jour *zou zijn, zoo men er wegens hun inhoud niet zeer laag op viel. Maar zoo lief is my de lof nooit geweest, dat ik ze van de geheele wareld in alles of zoeke of aanneme: en mijn Vaderland zal in de tien jaren mijner uitlandigheid nog wel zoo niet verbaſterd zijn, dat niemand meer lust of gevoel zoude hebben voor eens Chriſtens aandoeningen, die zeker, hemelsbreedte (en nog oneindig meer) van den zoogenaamden Natuurlijken, Redelijken, of Wijsgeerigen Godsleer (hoe moet by al heeten) verſcheelt. En mag er ſlechts een gevonden worden wien ik ſtichte, het ontſticht zijn der overigen heeft by hunne bekende verdraagzaamheid niet veel om het lijf. Of, zoo ik daar ook wat te veel op mocht rekenen, hunne nieuwe Ketternakery, of (wil men 't*

dus liever genoemd hebben) hunne Domkop- en Huichelaarmakery, moge luid klateren, zy is my nog veel belachlijker dan de dove blikfems van het Vaticaan. Dit toch beval my mijne oogen te fluiten, maar deze nieuwe Godgeleerdheid begeert, dat ik met open oogen niet zie wat ik zie, en dat zie wat zy meenen te zien, en de lengte van hun neus tot mijn' horifont make, buiten welken niets anders is of zijn mag, dan wat hun gelieft. Dit moge zeer fraai en roemruchtig heeten; het is nu eenmaal zoo, dat ik mijn eigen bril gebruike om niet te ftruikelen. Is het glas ook niet geheel zuiver, het bewaart my toch van te vallen, en doet my iets verder zien dan de ftruikelblokken, die voor hun de eindeis des heelals zijn. — Maar vreeze ik dan niet, deze Heeren te verftooren, die thands Kabinetten en Univerfiteiten, zoo wel als Kanfels en Scholen, die Journalen en Lettertijdingen, en wat niet al, inhebben? — Evenzeer, als de bajonetten in vroeger dagen, maar ook meer niet.

. . . . . .

Men heeft my werklijk te kennen gegeven dat men in het Vaderland zich in eenige Tijdfchriften, ter gelegenheid van de aankondiging van een of meer mijner latere Werkjens, niet weinig heeft vrolijk gemaakt over de Christlijke rechtzinnigheid (*dus noemde men 't*) *die er in doorftraalde. Ik weet niet dat zy in eenige mijner Gefchriften, waar zy te pas kwam, ontbreekt. In tegendeel weet ik, dat ik nog aan de Univerfiteit zijnde, by het in het licht verfchijnen van verfcheiden mijner Dichtftukjens, Prijsverzen en anderen, door lieden van*

an-

Digitized by Google

andere begrippen, met welke ik steeds omgang gehad heb (ik spreek hier van mannen van geleerdheid en naam in de fraaie letteren en andere wetenschappen) steeds berispt ben geworden, dat ik de rechtzinnigheid te veel deed doorstralen; het geen anders denkenden (zei men my) aanstoot mocht geven. Ik heb echter nooit geloofd zulk een' aanstoot te moeten schroomen, vooral waar 't op wezendlijk Christendom en zijnen grondslag aankwam, en geloof dit nog niet. Maar iets anders is het, als een welmeenend Christendom algemeen is, ongeroepen met zijne rechtzinnigheid te pralen; iets anders by eene zoo openlijke als algemeene verguizing en omwerping van den grondvest allen heils eene gepaste gelegenheid waar te nemen, om zijne Landgenoten door eene vrije erkentenis van zijn gevoelen te stichten, te bemoedigen, te ondersteunen; en misschien sommigen, gereed met den stroom af te drijven, tot nadenken te brengen. Zoo overbodig het eerste zou zijn, zoo plichtlijk is het ander voor een' Christen, die het met het hart is. Voor my, zoo er zijn, die gemeend hebben, dat de aart van mijne Hoofdstudien of mijn zucht tot vrij te denken met geen Christendom kon bestaan, zy bedrogen zich, en ik weet niet, ooit door gesprek, geschrift, of gedrag voet gegeven te hebben, om my van onverschilligheid voor den Godsdienst, van afkeer van de Openbaring, of versmading van 's Heilands zoendood verdacht te houden. Ook was ik ten hoogste verwonderd, my by mijne aankomst in Duitschland tot de zoogenoemde verlichten dezer Eeuw te zien rekenen, en dienvolgende een onthaal te ontmoeten dat my op dien

grond alles beloofde. Wat zoude ik in deze verwarring? Esse quam videri. *Ik heb het altijd beneden my geacht, my tegen het geen my als een kwaad aangetijgd wierd te verdedigen: want wie is mijn rechter dan God? Maar ik achtte het even zoo beneden my, my niet aan te kondigen voor die ik was, en een lof op my te nemen, die mijn hart als een vloek aanmerkte. Ik verklaarde my; en zie daar mijne uitzichten op een beſtendig beſtaan verdwenen! In Holland zei men my in* 1781: *bied de hand aan het omwerpen van het Staatsgeſtel, of gy zult vervolgd worden. In* 1795: *neem deel in de nieuwe orde van zaken, of het zal u het hoofd kosten. Hier was het: voeg u by den nieuwen Kerk- en ſtaatsleer, of gy zult verhongeren. Gode zij dank! ik ben en eerst, en daar na, en ook nu, ſtaande gebleven; en Hy, die my in de vervolgingen verwaardigde met, door mijne beſcherming, vervolgden te mogen redden, die my by de eerſte woede der Revolutionisten het leven geſpaard heeft; Hy heeft my ook hier (ſchoon naar zijne wijsheid; kommerlijk) brood gegeven! Dit alles kan misſchien ſommigen zeer onverſchillig zijn, en dezen bid ik, het over te ſlaan, of voor ongelezen te houden: maar anderen kunnen by 't lezen van ſommige Dicht- of Prozeſtukjens eene ſtellige verzekering van mijne meening zich noodig of nuttig achten. Hier is zy derhalve. Begeert men ze vollediger, men zie het kleine Stukjen op bladz.* 66. *getyteld* ZELFHERINNERING.

In 't byzonder zij dit gezegd met betrekking der kleine Vorhandelingen welke ter zake van de overeenſtem-

ſtemming des onderwerps in dit Eerſte Deel, dat voor 't Stichtlijke is afgezonderd, ingevoegd zijn. Deze verdeeling zal wellicht even welkom zijn aan dezulken, die aan ſoortgelijke onderwerpen in de Poëzy tegenwoordig aanſtoot nemen, als aan anderen die in de Dichtkunst haar waar en oorſpronklijk doel (Godsdienſtige uitboezeming) blijven beminnen en er geen ander in willen. Zelfs was mijn oogmerk eerst, deze Prozaſtukjens met nog eenigen, en alleen een deel van de Dichtſtukjens, te ſamen onder den afzonderlijken tytel van Betrachtingen *uit te geven. Veellicht is de naam van* Nieuwe Mengelingen *wel het geſchiktſte, om alles wat wy hier aanbieden te omvatten. Men moge dan de Twee Deeltjens door eenen afzonderlijken tytel onderſcheiden voor die het verkiezen, of niet.*

Het is moeilijk, eigenlijk Godsdienſtige ſtukjens, en die van eene aan den Godsdienst palende ernst altijd wel te onderſcheiden. Natuurlijker wijze vlocien deze ſoorten in een; en het verwondere dus niemand, zoo hy, ondanks de aangenomen verdeeling, in het Tweede Deel een of ander vinde, dat zeer wel in het Eerſte had kunnen plaats vinden. Het oogmerk des Schrijvers bepaalt hierin veelal meer dan de zaak-zelve, en het inzicht des Lezers kan hem een ſtukjen geheel anders doen rangſchikken. Wy betwisten dit recht hem niet; doch wy hopen niet in het Eerſte Deeltjen te hebben toegelaten, 't geen hy zal oordeelen, naar het Tweede verweezen te moeten worden; alhoewel wy ook vertrouwen, dat dit Tweede niemand ontſtichten zal.

Digitized by Google

Omtrent deze ſtukjens van ernſtigen of gemoedelijken inhoud zal ik niet vooruitloopen. Eenige weinigen (drie of vier, meen ik) die naar Munter gevolgd zijn, doch zeer vrij, uitgezonderd, zijn zy allen oorſpronklijk. Want den Meſſias *na Pope, beſtem ik voor het Tweede Deel. Men ſta my toe het Dichtſtukjen van de Apostelen de overdenking van die het lezen aan te bevelen. Het behelst waarnemingen eener langdurige, en zoo opletende als in hare voorwerpen zeer vermenigvuldigde beſchouwing en ondervinding van't menſchelijk hart. Wie dit wel meent te kennen, beproeve 't. Wie in deze kennis nog leerling is, make 't zich ten nutte. Doch wie niet alleen Christen, en mensch, maar ook Dichter is, die geve er ook als zoodanig zijne aandacht aan, en herinnere er zich by aan het gene ik in mijne Ode van* de Dichtkunst *heb uitgedrukt.*

Men verbeelde zich ook om deze door ons aangenomen verdeeling niet, dat het in het Eerſte dezer Deeltjens aan verſcheidenheid zoude moeten ontbreken. Eener Godsdienſtige Gemoedsgeſteldheid levert alles voorwerp van Godsdiensternst, betrachting, en uitboezeming op, en in deze betrachtingen en uitboezemingen-zelve is de eentonigheid even weinig noodzakelijk als zy 't in de door haar vervelende dartelheden van Chaulieu was, of in de beestachtigheden die ſommigen in Voltaire verkiezen te lezen.

Zoo veel van het Eerſte Deel! — Wat het Tweede betreffe; de ROMANCES *maken een vak, waarin men dus*

dus verre getoond heeft, tamelijk over myn te vreden te zijn. Ik geef er hier wederom eenige, of, wil men't dus liever, Vertellingen: want natuurlijker wijze geeft de geest, in een zeker vak werkende, daar gaarne eenige uitbreiding aan. Ook doormeng ik ze met VERHALEN. *Een benaming, waardoor ik iets in een hooger ſtijl dan de* Vertelling *verſta, en het geen de Ouden* Εἰδύλλια (Idyllen) *noemden, een naam, welke de onkunde der latere tijden aan den Herderszang heeft toegeëigend, doch die eigenlijk niet veel anders dan* Proeven *of* Staaltjens *beteekent. Van dien aart vindt men er velen by Theocritus, die niets met den Herderszang gemeen hebben. Zoo is zijn* Herkules in de wieg, *waarvan ik eene Navolging in mijne* Mengelingen, *by* Allart, *gegeven heb; zoo is zijne* Bruiloft van Helena; *zoo, meer anderen. Zoo zijn, in hun ſoort, mijne losſe Gezangen na Oſſiaan. Zoo is hier mijne* Lucretia, *mijn* Achilles in Scyros, *mijn* Slot van Damiate. *Omtrent de* Asſenede *verwijs ik mijne Lezers tot de Aanmerkingen die als een afgezonderd ſtukjen den Bondel beſluiten: Het geen ik daar van te zeggen heb, zou te veel plaats wegnemen. Het* Slot van Damiate *heeft zijne Inleiding in den Romancetrant. Op dit merk ik aan, dat ik my veroorloofd heb, dit kasteel niet door Graaf Willem den Eerſte van Holland, maar door zijnen Zoon, den in onzen ouden tijd door tederheid zoo wel als door dapperheid zoo beroemden Floris, te doen innemen. Dees had, volgens de in het licht gegeven Historien, by zijns Vaders dood ſlechts een ouderdom van pas twaalf jaren, en was dus, by die gebeurte-*

Digitized by Google

nis, niet meer dan negen jaar oud. Echter zijn er Overleveringen, die hem ouder maken en daar by tegenwoordig doen zijn. Ik neem die aan in mijn Dichtſtukjen, waar in een jong Held, in het eerſte bloeien der jeugd, beter figuur maakt dan de bejaarde Graaf Willem, en geef hem het beleid der belegering. Met deze enkele waarneming kan zich de Chronologie van dit Stukjen ſtaande houden. Een ſtout beſtaan echter, zal men zeggen! Eilieve, mijn Lezer, wat gaat my, wat gaat u, in een Mijmeringetjen van dezen aart de Hiſtoriſche waarheid, wat zeven jaar vroeger of later aan? De Geſchiedenis van die tijden ſpelt ons reeds zoo veel op de mouw; laat my gedurende deze weinige bladzijden u eens omleiden naar welgevallen. Zoo dra wy ze ten einde zijn, neemt ge uw' Wagenaar in de hand en leest zijne orakels die mijne verdichtſels den bodem inſlaan. Op mijn klein Dichttooneeltjen ben ik meeſter, en doe ſteden en ſloten innemen wien ik wil en wanneer ik wil. Hy ziet 't en drinkt. Slik of ſlik, *zou men in 't Nederduitsch kunnen zeggen; maar liever,* ſlik, of zet den beker neêr.

De Lucretia *en den* Achilles in Scyros *denk ik niet dat iemand of in de Faſti van Ovidius of by Statius zoeken zal. Wil men het echter, ik mag het lijden. De* Yrwin en Vredebag *is eenmaal ergens geplaatst geweest onder den naam van Vertaling uit het Yslandsch, even gelijk mijne* Ahacha *in mijne Eerſte* Mengelingen (*by* Allart), *als Vertaling uit het Guineesch. Letterkundige grapjens, waar meê men zich ſomwijlen vermaakt!*

Digitized by Google

maakt! Ik geef ze hier voor het geen zy in der daad is, dat is, als oorſpronklijk. Het is het eenige dat niet geheel nieuw is, en ik achtte het ſtukjen niet ſlecht genoeg, om het, ter zake dat het veellicht van een twaalftal menſchen voor vijftien of zestien jaar gelezen mag zijn, geheel verloren te laten gaan. — Den trant van de Marokkane *zal men geheel nieuw vinden, en is louter ſamenſpraak. Hoe men er over denke, zy is volmaakt in den geest der Turkſche Belijdenisſe, waarvan men zich by ons een geheel verkeerd denkbeeld gewoon is te maken. In de tijden der Kruisvaarten gingen zy voor Afgodendienaars, Aanbidders van* Mahom *en* Termagand *(zoo noemde men 't toen): en weldra gaven zy ons den ſcheldnaam van Afgodiſche honden te rug. Weinigen denken thands nog, dat de rechtgetrouwe, rechtgeloovige Muzulman nader aan 't Christendom is, dan zoo velen die den Doop in hun kindsheid ontfingen, en zich naar des Heilands naam noemen. Ten minſte, is dit zeker, dat een Jood by hen volkomener belijdenis van Christendom doen moet, dan de Berlijnſche Godgeleerden van de Joodſche Huisvaders vorderden, die nu onlangs zich opdeden om (zoo 't heette) tot de Christenheid over te gaan.*

Robbert de Vries *is geheel* Burlesk. *Deze ſmaak heeft by my nooit den voorkeur gehad, doch de Dichtluim is zeer verſcheiden, en wien waait niet wel eens een luchtig en ſchertſend oogenblik aan?*

Ludat permisſis ſobria Muſa jocis!

Ele-

Digitized by Google

Eleonore, eindelijk, is uit een oud Engelsch ſtuk, doch heeft zeker in mijne overbrenging gewonnen. Ik wenschte, dat waar ik vertaal, mijne vertaling altijd met het oorſpronklijk vergeleken kon worden. Aankwekelingen der Dichtkunst zou het niet onnuttig, kundigen niet onvermaaklijk zijn, mijne afwijkingen waar te nemen en er zich reden van te geven.

Van mijne Vertalingen uit Kallimachus is de Lofzang aan Apollo zeer vrij. Die aan Diana is naauwkeuriger. De eerſte was my niet zwierig genoeg. Veellicht had ik ongelijk. Hoe het zij, oordeelt men hem door mijne behandeling verminderd, ik geve 't voor beter, en wil niet dat men den Griekſchen Dichter wijte wat ik misdaan mocht hebben. — Mijne Visſchers (op dat men zich niet bedriege) hebben ſlechts eenige verzen van Theocritus, niet meer.

Mijne twee ODES, het Geweten en de Dichtkunst, vertrouw ik in der daad Odes te zijn. Ik onderſcheid door dien naam eene zekere verheffing, die boven den gewonen Lierzang is. Sedert dat de laatſte benaming op alles wordt toegepast wat niet uit Alexandrijnſche verzen beſtaat, is eene zoodanige ſoortſchikking misſchien niet onnut. De Lierzang in het algemeen kan alle ſoort van ernſtigen ſtijl volen, en zeer wel met eene zekere kalmte beſtaan, die zich in haren ſtatigen tred niet verhaast. De Ode, zoo ik haar onderſcheide, is nooit ſtatig of kalm, maar neemt eene vlucht die of hooger of lager, door het klateren der kleppende vleu-

Digitized by Google

vleugelen onder 't doorſnorren der wolken wordt afgebroken en niet altijd zich duidelijk na laat gaan. De mijnen echter binden zich hier aan eene zekere regelmatigheid, die ik noch als een deugd, noch als een gebrek opdiſſche, maar zeker niet als een vereischte. Men zou kwalijk doen, in het Geweten *toeſpelingen te zoeken, die er niet in bedoeld zijn. / De inhoud is algemeen en van alle tijden: en het verraadt een bedorven en vijandig hart, als bijzonderheden uit te leggen het geen overal en in alles waarachtig is. Waar ik* particulariſeer, *doe ik het openbaar, met de oprechtheid van een eerlijk hart, dat zijn meening zegt, en verſchuil my niet achter de omwikkelingen van eene algemeene uitdrukking. Veellicht ſtaat deze aanmerking op meer ſtukjens dan dit.*

Van mijn Afſcheid aan het Vaderland, Holland en Engeland, *of het ſtukjen* Aan een Engelsch meisjen, *zal ik niets zeggen. Die mijne betrekkingen op dat Vaderland had, zou gevoelen, wat het kosten moet, om het op te geven. En die mijn geſtel, en de gehechtheid aan Hollandſchen aart en zeden kent, die my in 't bloed zit, kan niet vreemd vinden, dat ik vooral in Duitschland ongelukkig ben, al leefde ik hier waar ik my bevind, niet in een land en lucht, waar voor al wie geen Duitſcher is, ja voor Duitſchers en Inboorlingen-zelven, noch last noch gezondheid mooglijk is, maar alles kwijnt en in* endemiſche *kwalen verteert, tot het vee in de weide toe. Het geen ik daar van zou kunnen zeggen, zou verwonderen;*

***

maar

maar het is hier de plaats niet. Vindt men goed met mijn kwalen te lachen, ik gun dit genoegen aan wien het lust. Wien mijne klachten vervelen, die mag my van zijne bezoeken verſchoonen, ik verg ze hem niet. Laat echter die eenig gevoel heeft, deze korte plaats van Plinius nalezen: Quam triste, quam acerbum hoc, ſi is cui omnis ex ſtudiis conſolatio, inhabilis ſtudiis fiat! *En dit is mijn geval.*

Kleinigheden, die ons by wijlen ontvallen, zy mogen ernſtig of boertig zijn, zal men lichtlijk op die plaats ſtellen waar zy behooren. Ik reken er onder anderen de Parodie *van* Hamlets Alleenſpraak *toe; waar van de verdienſte in de naauwgehechtheid aan 't oorſpronklijk beſtaat, waar van echter de zin geheel omdraait. — Het* Roosjen *is by my geene eigenlijk gezegde kleinigheid. Zoo vele miljoenen verzen zijn er op de Roos gemaakt, dat ik ook nog eens wilde beproeven of er iets luchtigs en bevalligs over te zeggen waar. Misſchien vindt men het niet verwerplijk. Die er echter den rechten ſmaak in zal vinden, dient de wijze van bevruchting der bloemen, zoo als zy nu eerst recht bekend is geworden, bevat en voor oogen te hebben. Men zie hier van Sprengels* Entdecktes Geheimnisz der Natur im Bau und in der Befruchtung der Blumen. Berlin 1793. *Doch laat ik hier het zakelijke daar van, met de woorden van mijnen Vriend den Geheimen Staatsraad van Zimmermann (*) intrek-*

(*) *In zijn Taſchenbuch der Reiſen, Zweiter Jahrgang, fur das Jahr* 1803.

Digitized by Google

trekken. Ik kan daar, by mijnen Lezer, geen' on-dank mede behalen.

„ *Wie twijfelt thands nog aan Linnéus Geslachtsstelsel, wie aan de Liefde en Paardrift der Planten? Maar ook deze minnaars hebben dikwerven droevige oogenblikken door te staan. Nu zijn zy verr' van elkander gescheiden; en er is meer dan een westerkoeltjen noodig om ze by elkander te brengen (als by voorbeeld, met de Hop, met den Dadelboom; het geen ook reeds by de Ouden bekend was). Dan draagt wel dezelfde struik den manlijken en vrouwlijken bloesem te gelijk; maar beurtlings rijpt de eene te vroeg of te laat voor de andere; en het is niet dan door eene naauwkeurig op elkander passende uitwisseling der werking van twee zulke bloesems van verscheiden eensoortige struiken, dat de paring vruchtbaar kan uitvallen. Om dit gewichtig werk te bevorderen, moeten er derhalve andere middelen in beweging gebracht worden. Insekten vliegen van de manlijke tot de vrouwlijke plant, en dragen het rijpe zaadmeel van de eerste tot het manbare moederspleetjen der laatste over. En het is voor deze Liefdedienst dat het diertjen zich met den honig beloond vindt. Gretig zoekt het dit zoete voedsel. Om het dit in de Sapkliertjens gemaklijk te doen vinden, hing de Natuur licht in 't oog vallende en van verre reeds kenbare uithangborden voor den ingang der Honigkamer. Ten dien einde sierde zy niet alleen de bloemen die zich by den dag opendoen, met de schoonste kleuren, zy merkte zelfs den*

dieren dezen ingang naauwkeurig af door een zichtbaren en niet te miskennen kleurigen vlek, die in eenige planten (tot nog grooter zekerheid) tot in de diepte van den honiggang afdaalt. Die bloemen daar tegen, die zich by den nacht ontſluiten, begaafde zy met eene zeer groote kraus of kroon of ook met eene zich verr' uitbreidende reuk; ja zelfs met een eigen (phospheritsch) licht in de duiſternis, met de liefdefakkel van Hero gelijk te ſtellen.

„ *Op deze wijze tot zijn buit heengewezen, zoekt nu het ruige diertjen in de voorraadkamer in te dringen, en roert daarby noodwendig de Meelſtuifbeursjens aan* (Antheræ). *Het mannelijk zaadmeel* (Pollen Antherarum) *blijft aan de hairtjens van 't beestjen, die er tegen ſtrijken en ſchuieren, vasthangen. Het dier rooft den honig en vliegt om een nieuwe bult naar een vrouwlijke plant van dezelfde ſoort. Met gelijken ijver zoekt het ook hier de Siroopkliertjens; de in den weg ſtaande teeldeelen worden door zijn poging te rug gebogen, en by deze gelegenheid ſtrijkt dan het Inſekt het vruchtbare meelpoeier van de hairtjens zijns lichaams of zijner poatjens aan het vrouwlijke moederlid af: dit neemt het met grétigheid in, en het werk der bevruchting is volbracht.*

„ *By een zoo gewichtig doeleinde der Siroop- of Honigkliertjens, moest dan de Natuur ook wel zorgvuldig voor hare onderhouding waken. Waar zy, wegens de gedaante der bloem, lichtlijk van regen en ſtof lijden konden, gaf zy haar dienvolgende dan ook een bedekſel. De veerkracht van deszelfs vezelen laat het In-*

Insekt tot die Sapkliertjens in en weêr uit gaan, en klept of knijpt het dan weder toe: hier door wordt het invallen des regens verhoed.

„ *Maar de merkwaardigſte wijs van bevruchting der planten door de tusſchenkomst van Insekten, toont zich aan zulke ſtruiken, wier vorming geene honigklieren toelaat. Het verbazende van de hier te hulp genomen kunstgreep zal ons verſchoonen, indien wy deze hier wat uitvoeriger afſchetſen.*

„ *Neemt men tot voorwerp, by voorbeeld, de* Aristolochia Clematitis *van Linnéus* (*), *zoo vindt men deze zoo gevormd, dat ja, de manlijke en vrouwlijke teeldeeltjens te ſamen in eene bepaalde ruimte, in een ſoort van klokjen of ketel, ingeſloten zijn; maar niet te min ſtaan zy in eene zoodanige afſcheiding, dat hunne ſamenkomst en beroering volſtrekt verhinderd is. Tot de bevruchting zijn derhalve ook hier Insekten noodig. Maar het zoete lokaas der Suikerklieren ontbreekt hier de bloem. Hoe trekt nu de Natuur de Diertjens tot de zoo noodwendige dienst, die zy van hun vordert, en niet beloont? Zy misleidt ze. Zy ſtak hier zeer zichtbare teekens uit* (Schijnſiroopvlekken *noemt Sprengel ze*), *die de diertjens begeerig maken, om den hun daardoor als aangeboden honig te zoeken. Graag hier op, dringen zy, geen te voorſtelling duchtende, door een eng buisjen in den ketel, den zetel der teeldeelen van beiderlei kunne in de plant.*

Daar

(*) *Ik beken, dat ik den Nederduitſchen naam der plant my niet herinner.*

Digitized by Google

Daar ingedrongen, vinden zy zich bedrogen, maar met één' gevangen en ingeſloten. Dadelijk zoeken zy den te rug weg; maar deze, een naauw pijpjen, is door de Natuur met ſtakkels, met veerkrachtige paliſ-ſaden, *voorzien, die, daar zy tegen de holte des bols gekeerd zijn, allen uitgang verbieden. Nu zwieren en ſnorren de kleine bedrogen beestjens, dikwijls by een' gantſchen zwerm, angſtig in den ketel rond; ſtrijken door deze beweging het meel der Antheren aan het vrouwelijk ontfangdeel; en volvoeren dus het groot oogmerk der Natuur, de bevruchting: welke ook naauwlijks voleindigd is, of de evengemelde veerkrachtige vezels verſlappen; de voor den doorgang geplante paliſſaden zijn hare kracht kwijt; het naar vrijheid zuchtend Inſekt mag zonder verhindering door de enge buis des ingangs te rug ſlijgen, en ontvliedt met blijdſchap den val die hem gevangen hield.*

„ *Wie ſtaat hier niet verbaasd over de gepaste en zeker tot het doeleinde voerende middelen der Natuur! ô Zoo er geen Schepper, geen wijze Onderhouder en Beſtierder van het Geheel beſtaat; zoo ſlechts eene eeuwig blinde kracht, zonder aanvang of eind, het groote Rad des Heelals met haar ijskoude hand in de rondte draait; dan zijn wy-allen, de Denker, en Nietdenker, de Wijze en de Dwaas, de Brave en de Ondeugende, alle, als dat Diertjen, Bedrogenen. Allen dienen wy dan dien onbegrijplijken eeuwigen dwang van een onwederſtaanlijk en medogenloos Noodlot, om het onoverzienlijke en onverklaarbare Schouwſpel der*

Na-

Natuur daar te ſtellen, zonder daarby op het minſte te rugzicht op ons-zelven te mogen hopen."

Zoo verr' mijnen kundigen en weldenkenden Vriend in zijn' fierlijken ſtijl! — Doch men begrijpt licht, vertrouw ik, dat men in mijn ſtukjen dit geenzins moet zoeken, noch zelfs de ware Natuurkundige waarneming daar van onderſtellen, maar alleen eene Dichterlijke aanſpeling. Een Dichtſtuk de Connubiis plantarum *(als de Geleerde van Rooijen in zijn tijd gaf) zou thands een recht Dichterlijk onderwerp kunnen opleveren: maar mijne bloote* alluſie *moet uit geen diergelijk oogpunt beſchouwd worden. Dan, men doet kwalijk onderwerpen te verachten als afgezongen, om dat zy algemeen zijn. Die voor ons eene ſtof heeft opgedolven, heeft ze daarom niet verbruikt.* Qui præceſerant, Poetæ *(zegt Seneca)*, non PRÆRIPUISSE mihi videntur, quæ dici poterunt, ſed APERUISSE. Multum interest, utrum ad CONSUMPTAM materiam, an ad SUBACTAM accedas: crescit indies, et inventis inventa non obſtant. *Wat uit zijnen aart een Dichterlijk onderwerp is, dat is, wat aan gevoel en verbeelding bot levert, blijft het, en zal het zijn in de hand van den honderdduizendſten Dichter even als van den eerſte. 't Is het zoete* ik bemin u, *dat in den mond van ieder lief Meisjen zijn byzondere tooverkracht heeft.*

Maar ik begin hier den moeden en by zijn praatjen inſlapenden wandelaar te vergeten, en een ſoort van be-

Digitized by Google

belang in mijn werk te ſtellen, geheel vreemd van de Geestgeſteldheid, waar in ik aanving mijn Voorrede te ſchrijven. Zoo gaat het als men zijne Eigenliefde inwilligt, om ons met ons-zelven of onzen arbeid bezig te houden. Hoe langer dit duurt, hoe belangrijker het voorwerp voor ons wordt! Dat ik afbreke, mijn Lezers, of ik ging wellicht nog loftuitingen vorderen. Ik, wiens voortbrengſels thands niets meer zijn dan bloote herinneringen, die ik nog van mijn vroegeren Geest over heb!

Nog iets evenwel, eer wy ſluiten! Men zegt, dat men my Germanismen begint te verwijten. Waarom niet? dit moet er wel in willen; ik leef hier in Duitschland:

Βιβαεβάμβαι, χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις,

dit is een vers van Euripides. Niemand denkt zeker, dat ik hier minder Hoogduitsch hoor, ſpreek, of lees in een jaar, dan in mijn Vaderland in een maand, of misſchien in een week! Doch dit daar gelaten. Belachlijk is het, dat zoogenaamde Æsthetyken of Aristarchen zich aanmatigen, niet een' aankomeling, die hun raad vraagt, maar iemand, wien zy toch voor Dichter houden, in 't geen Poëzy of taal raakt, te berispen; het geen van Aristoteles af (en dezen niet uitgeſloten) nog nooit een' van allen gelukt is. Wel te recht zei Lesſing: Ich bin überzeugt, daſz das Auge des Künſtlers viel ſcharfſichtiger ist als das ſcharfſichtigſte ſeiner Betrachter. *Het moet in der daad een ellendig Kunſtenaar wezen, die zijn kunst niet beter*

ver-

verſtaat dan al zijne opgeworpene rechters. Ook ſchijnt het wel een Oordeel te zijn, dat zy altijd mistasten; waar iets te berispen is, het voorby zien, en het goede afbreken. De zonderlingſte voorbeelden uit ouden en nieuweren zou ik hier van kunnen bybrengen. Maar wat is dan van mijn Germanismen? Zoo ik er begaan heb (en eenmaal heb ik er een gebruikt, ik erken het!) Poëta jus ſuum tenuit, *als Quintiliaan zegt. 't Is des Dichters recht, Græcismen, Hebraïsmen, Gallicismen, en alle* ismen *der wareld te gebruiken, mits hy het verſta, en zijn taal er niet meê beſmet maar verſierd worde. Het is van zulke vrijheden waar, het geen Terentianus Maurus van de verſmaat zegt:*

In metra peccant arte, non inſciâ.

Doch wanneer een woord zuiver Hollandsch is en gebruikt wordt in den zin en Conſtructie *die in onzen taaltak reeds plaats had eer de Duitſchers hun tegenwoordig bedorven en nu weder opgekuischt mengelmoes (of* Olla podrida *zoo men 't wil) van Duitsch, Wendisch, Lettisch, en wat niet al meer van Slavoniſche taalſoorten (die waarſchijnlijk mijn berispers in 't geheel niet kennen, veellicht nooit gezien hebben) ſamenſtelden; is het dan een Germanismus; of is het veeleer, zoo die zelfde Conſtructie nu eens by ons niet zoo algemeen meer is, een Archaïsmus? Zeker, wil men Germanismen, zoo moet men ze niet by my zoeken, maar in de ſchriften die men thands in Holland zelve ſchrijft, en misſchien in die van mijn be-*

berispers-zelven, wier gantſche manier van denken met Germanismus doorzult is. Dan mag men zelfs een gantſchen leeftijd te rug loopen, en zijn' Wagenaar te recht ſtellen, wiens tytel-zelf louter Germanismus is, als hy Vaderlandſche Historie *in den zin van* Historie des Vaderlands *gebruikt, daar het, in goed Nederduitsch,* Historie in 't Vaderland geſchreven, *of* in den ſmaak van het Vaderland *beteekent. Maar de onwetendheid in onze taal is ſedert dat men zich aan Hoogduitſche letteren heeft overgegeven, zoo groot, dat men ('t is te vrezen) haar weldra even weinig in Holland verſtaan zal, als de Duitſchers de hunne verſtaan, en alles op eene Franſche willekeurigheid zonder grond, zonder reden, zonder verſtand uitloopen zal, waar in dan de Dichtkunst, even als by dezen, haar graf vindt. — Zal men nu op gelijke wijze niet wederom zeggen, dat* muichelmoord *in mijn* Slot van Damiate *een Germanismus, of Hoogduitsch is? — Die het zegt, zal niet dan zijne onkunde verraden; want het woord is niet Hoog- maar Nederduitsch, en heeft in de eerſte taal geene verwanten, in de laatſte eene rijke maagſchap; ſchoon het werkwoord* muichelen *thands by ons in de wandeling in* moffelen *verbasterd is.* Muigen *naamlijk, (niet het bastaardwoord, van* communicare *eerst tot* muinichen, *en van daar tot* muinchen *en* muigen *ſaamgetrokken, dat men er ſomwijlen met verward vindt, maar het Hollandſche woord* muigen), *beteekent* bedekken, *van waar zijn intenſitivum* ſmuigen *en deszelfs frequentativum* ſmuigelen, ſmuichelen (*naderhand* ſmokkelen), *en*,

Digitized by Google

en, in een tweeden zin, bedekt handelen. — *Van daar* muichelen. *Dit* muichelen *is dus* verheimelijken, *waarom het daarvan verbasterde* moffelen *by ons te-yens voor* verduisteren *of* steelen, *en voor* heimelijk moorden *gaat. Het zelfde* muigen *is nog over in ons tegenwoordig* meuken, *dat is* door bedekking, door stoving week maken, *en in vele afstammelingen; waar-onder* mou *en* mof *'t zelfde woord zijn, dat is* bedek, *'t welk altijd met een ander substantivum saamgesteld behoorde gebruikt te worden, als* handmou, armmou; *even als* mol, eikhorn, konijn, *en vele andere dôor zich-zelf geen* dier *beteekenende woorden, met* dier. — *Zal men zoo ook niet in een ander van mijne Verhalen, het woord* Vlokwol *als een noodelooze koppeling gispen? Zekerlijk ja, zoo er-niemand koomt die hun 't onderscheid leert, dat in onze taal en by onze en andere landaarden van ouds tusschen* Jegwol, *reine* Vlokwol, *en* Kaardwol *gemaakt wierd. Inderdaad, niet slechts om Dichter te zijn, maar ook om een Dichter te verstaan, behoort meer dan alle de Duitsche verlichting van den tegenwoordigen tijd, in zich sluit, zoo van taal-, oudheid-, als menschen-, en zakenkennis; maar ik herinner my tijdig aan den Romein:* Quoniam his temporibus audaciâ pro sapientiâ licet uti. *Immers had ik slechts om my rond te zien, om dit niet te kunnen vergeten.*

Niet ieder die verzen leest, of die ze maakt en opdischt, weet, waar in het algemeene en eigenaartige nut der Poëzye bestaa, of wat zy tot ons waarachtig

geluk toebrenge. Moogt gy het, in de lezing der mijne, ervaren, mijne Landgenooten, het zal my zoet zijn, geleefd te hebben. Dit te zeggen, is meer dan ieder bevat; maar het behoeft geene ontwikkeling. Genoeg, zoo gy het als een oprecht VAARWEL *aanneemt van een hart, dat zich nooit dan met innige teederheid van u afscheurt! En, naar allen uiterlijken schijn, thands voor de laatste maal!*

Brunswijk, B.
Slachtmaand 1605.

Digitized by Google

INHOUD

VAN HET

EERSTE DEEL.

STICHTELIJKE GEDICHTEN.

DE ONGODISTEN. . . . Bladz. 1
DE CHRISTEN IN 'T LIJDEN. . . . 17
'S LEVENS LUST. 24
AAN EUROPA. 29
GERUSTHEID IN GOD. 37
ECHTHEIL. 42
MET EEN ROOSJEN, *gegroeid op het graf van mijn Dochtertjen.* 47
ZIELZUCHT. 53
BERUSTING. 61
ZELFHERINNERING. 66
'S HEILANDS HEMELVAART. 68
ZELFBEPROEVING. 76
AAN GOD. 80
AAN DE JODEN. 84
'S HOOGSTEN LOF. 93
DE HEILAND, *Zangstukjen.* . . . 97
DE APOSTELEN *in den nacht des verraads.* 103
VREUGDE. 113
GENIETEN. 122
VEROORDEELING DES NAASTEN. . 127

Digitized by Google

INHOUD.

TRANEN. . . . Bladz. 133
MORGEN. 140
JULIAAN. 145
PLICHT. 150
LIEFDE. 152
DE ZUIGELING. . . . 159
CHRISTENDOM. . . . 164
HET AFSTERVEN VAN TWEE KINDEREN. 170
GRAFSCHRIFT VOOR MY-ZELVEN. . 176

VAN HET GELUK, DOOR JAMES HARRIS:

EERSTE DEEL. . . . 181
TWEEDE DEEL. . . . 191

OVER HARRIS VERHANDELING VAN HET GELUK:

EERSTE GESPREK. . . . 201
TWEEDE GESPREK. . . . 219

VERSCHEIDEN BETRACHTINGEN.

OVER DE BORGTOCHTELIJKE VOLDOENING. 235
OVER DE ERFZONDE. . . . 261
VAN DE ONSTERFLIJKHEID DER ZIEL. . 277
VAN DE ALGEMEENE EN BYZONDERE VOORZIENIGHEID. . . . 297

Digitized by Google

STICHTELIJKE GEDICHTEN.

Digitized by Google

Want wy dragen niet het Woord Gods te koop; maar als uit oprechtheid, maar als uit Gode, in de tegenwoordigheid Gods, spreken wy het in Christus.

PAULUS.

Digitized by Google

DE

ONGODISTEN.

Digitized by Google

Die GOD *anders wil dan Hy is en zich in Zijn Woord openbaart, die heeft geen* GOD; *maar het Wezen van verbeelding, dat hy eert of waant te eeren, is een* ONGOD; *en zijn dienst, hoe men 't neme, is niet meer of anders dan* ONGODISTERY.

Dit zij genoeg om het Opschrift van dit Dichtstuk te wettigen.

Digitized by Google

DE ONGODISTEN.

Want indien ons herte ons veroordeelt, God is meer dan ons herte, en hy kent alle dingen.

I JOANN. III, 20.

Der Ongodisten macht trekt ſamen: berg en dal
Weêrgalmen wijd en zijd van hun triomfgeſchal!
Geweld en overmoed, verachting en beſpotting,
Zie daar de wapenen dier Heilſche ſamenrotting,
Die Gods beloftenis, zijn onverwrikbaar recht,
En in het Zoenverbond heur eigen heil bevecht.

Verblinden! gy die waant door 't ſtoffen op een reden,
Die ge onderdrukt en ſmoort, Gods blikſems om te ſmeden,
En, als ge uwe oogen ſluit, op vaster grond te ſtaan!
Wat wilt ge? 't Wis verderf herroeploos ondergaan?
Welaan dan! 't Is uw wil. De Godheid uit den hoogen
Roept, trekt u van den rand met teder mededogen;

Digitized by Google

Vergeefs! gy ſtort u-zelv' moedwillig in de kloof
Die voor uw voeten gaapt, voor Heur vermaning doof.
Doch waarom 't ſchuldloos Volk, dat hier langs klip en doornen
De Jammerdood ontvliedt op 't ſpoor der Uitverkoornen,
In hunne eenvoudigheid wreedaartig meégeſleept,
En door geweld of liſt naar 't pad der Hel gezweept?
Laat, laat dit Volk hunn' God, hunn' Heiland, hun vertrouwen,
Hun hoop, hun liefde en troost, hun zaligheid behouen.
Ontrukt hun 't anker niet waar al hun rust aan hangt!
Of kan 't de helſche neep der Wanhoop die u prangt
Verzachten, kan 't uw trots, uw' ijdlen hoogmoed ſtreelen,
Zoo duizenden met u in uwe ellende deelen,
En zoo gy, met den vloek dier duizenden beladen,
De ontzachlijke eeuwigheid des jammers in moogt gaan?

Ach! Jezus leer is liefde; en tot zijn' leer te dwingen
Is 't werk van Christnen niet maar gruwzame aterlingen:
Doch zoo een Christen ooit, door Jezus vrijgekocht,
Den vijand zijner hoop ter Kerkdienst drijven mocht,
Zijn doel was zielsbehoud en redding uit de kaken
Des afgronds, broederzucht, en eindloos zalig maken.
Maar gy, Verblinden, wat beoogt gy, ſpreekt, ô ſpreekt,

Die

Digitized by Google

Die Christnen van de hoop op hun behoud verſteekt?
Zy dwalen? 't Zij eens zoo! Hebt eerbied voor die dwaling:
Zy is 't die hen vertroost by de uiterſte ademhaling,
Door wie hun al 't verdriet des levens wordt vergoed,
En die hun 't hart vervult met deugd, en liefde, en moed!
Zy dwalen! Zalig zy, die dus onſchuldig dwalen!
Geen waarheid die ge erkent kan by die doling halen!
Die dwaling, zoo ge in 't hart een' waren God gelooft,
Vereert Hem, en zy wordt nooit ſtrafloos hun ontroofd.
Hoe! God ſtelt, volgens u, geen' prijs op Hem te kennen;
Hy laat ons in den blinde, als door een' doolhof rennen;
Hy openbaart zich ſlechts door 't enkle redenlicht;
En 't ſtoort Hem, wat men denkt, noch wat men ook verricht.
Hy eischt, hy hoeft geen ſtraf — Wat ſtaat my dan te vreezen,
Hoe zal mijn dwaalgeloof dien God aanſtootlijk wezen?
Hy, die Bramin, die Bons, Druied, en Gaurer duldt,
Voor Hem is Feţisdienst en Vuurdienst zonder ſchuld:
Hy neemt de dienst van Thor, van duizend valſche Goden,
Toegeeflijk, gunſtig aan, zoo wel als Turk en Joden:
En is 't de Christen dan (by zij eens even blind!)
Wiens dwalen ſtrafbaar is, en geen verſchooning vindt?
En waarom? Wijl hy Hem voor 't ſchepſlendom weldadig,

Digitized by Google

Rechtvaardig tegens 't kwaad, voor die Hem eert, genadig,
En algenoegzaam waant? aan zijn Voorzienigheid
Het minst van 't geen beſtaat, het nietigst, niet ontzeit?
Verdwaasden! neen, uw hart weêrſpreekt dit aan u-zelven.
Doorzoekt het, leert den grond uws wrevels op te delven:
't Is nijd. Vergeefs uw ziel met ijdlen waan gevoed!
De ſchrikbre nacht des doods beangſtigt u 't gemoed.
Een God die 't onrecht ſtraft! Een Wreker! geen verzoening!
De onlochenbaarſte ſchuld by de onmacht ter voldoening!
ô Uitzicht, gruwbrer nog dan 't ijslijkst van de dood!
Ach! dat zich 't duiſtre graf ſlechts eens voor eeuwig ſloot!
Ach! waar de onſterflijkheid, waar naar zich 't hart voelt haken,
Bedrieglijk; of een goed waar aan men kon verzaken!
Waar Hy, die 't al regeert, een God van Epikuur!
Een blinde werkingskracht der ſcheppende Natuur!
Een door noodzaaklijkheid gedreven reedloos Wezen,
In wien het zeedlijk kwaad geen' rechter had te vreezen!
Maar ja, gewis het is, het moet, het zal zoo zijn!
Geen Godheid, wat ze ook zij, ſchept lust in onze pijn:
Geen Godheid kan ons kwaad in hare rust verſtoren:
Ze is niets, of niets voor ons, en kent noch gunst noch toren;
En 't kwaad, het zeedlijk kwaad, dat God niet aan kan doen,

Is

Is ſtrafloos uit den aart, en hoeft genâ noch zoen. —
Dan echter, zoo 't mocht zijn! — Ach, waar mijn hart des zeker,
Dat dit mijn wenſchen-zelf geene Almacht vindt tot wreker;
En wat Gods ſchepping ſtoort, zijn heiligheid weêrſtreeft,
Van Zijn rechtvaardigheid geen ſtraf te wachten heeft!
Gelukkig Christendom, wiens zonden zijn vergeven!
Dat met een dankbaar hart uw' Heiland aan kunt kleven!
Dat de eeuwigheid gerust en juichende in kunt gaan!
Voor wie uw Rechter-zelf den ſchuldeisch heeft voldaan!
Gelukkig, die met U in Jezus kon gelooven! —

Zoo ſpreekt, zoo denkt uw hart, en weit een zucht naar boven,
Die mooglijk...! Maar ô neen, de Satan hoort die zucht,
En ſiddert, dat ge alreeds aan zijne boei ontvlucht.
Hoe, zegt hy! hebt ge om niet uw hooggeroemde reden
Als de eenge waarheidsbron en toetsſteen aangebeden,
En, fier op eigen licht, op eigen deugd en kracht,
De dood, en, in de dood, eene eeuwigheid veracht?
En zou in 't eind de ſtem van 't overtuigd geweten
Uw' hoogmoed meester zijn? Neen, leg het aan de keten!
Verdruk het! Dring 't u op, dat God geen wandaân haat,
En luistert naar geen hart dat van de wroeging ſlaat!

Digitized by Google

't Is Jezus náam alleen, die 't zoet vergalt van 't leven!
Hy is 't, die in de rust het moedigst hart doet beven!
Hy, die wie Hem ontfangt een zeekre redding biedt,
Doet met dit enkle woord zijns vijands hoop te niet.
Neem Jezus Godsdienst weg, de vrees is weggenomen!
Heel 't menschdom ſtaat gelijk, de ſnoden met de vromen.
Het kwaad moge eeuwig zijn of voor een oogenblik,
Wat allen treffen moet, is 't voorwerp van geen' ſchrik.
Zie daar uw ware troost, wen de angſten u beſpringen!
Uw lot is 't zeker lot van alle ſtervelingen.
Ga, draaf vrijmoedig door; belach der Christnen hoop:
Tot dezen prijs-alleen is al uw rust te koop.
Die ze eert en niet bezit, is van de troost verlaten;
God haat dien, leer ook Hem in zijn aanbiddren haten!

Zie daar der Duivlen taal! Dees nam uw' boezem in.
Van daar die dolheid ook, die, meester van uw' zin,
(Indien ge 't ſlechts vermocht) een' leer tracht uit te roeien,
Die, als ge zelf erkent, de reinſte deugd doet bloeien,
Des aardrijks zegen is, èn 's menschdoms heil op aard,
En wat den naaſte treft, ons eigen leed verklaart.
Hoe! 'k doe aán andren niet dan wat mijn hart zich wenschte;

'k Ben

'k Ben zalig in mijn hoop! — Gy rooft my die, Ontmenschte!
Gy rooft me in deze hoop mijn zielrust, al mijn vreugd,
En aan de maatschappy den grondslag van mijn deugd!
'k Doe wel; en 't is my zoet, voor andren zelfs te lijden:
Mijn Heiland leed voor my, om my van straf te vrijden.
Wat wonder, zoo mijn ziel van dankerkentnis blaakt;
Wat wonder, zoo ze om Hem zich-zelv en de aard verzaakt. —
Hy die mijn weldaad vraagt, verdient hy wel erberming? —
Ach! wat verdiende ik-zelf van Jezus voor ontferming! —
Mijn naaste haat my licht, en loont my goed met kwaad. —
Ach! Jezus stierf voor my en 'k heb hem dok gehaat! —
Gaat, neemt dien Heiland weg, zijn lijden, zijn verzoening,
Gy neemt aan 't weldoen-zelf en prikkel en voldoening:
De zachtste liefdeplicht wordt onverduurbre dwang;
De braafheid, huichlary; het weldoen, zelfbelang.
De stem der menschlijkheid moog zich in 't hart doen hooren;
Vergeefs! een sterker stem zal ras heure inspraak smoren:
't Belang, geen ander doel dan eer of eigenbaat,
Bestiert ons, als het hart voor geenen Heiland slaat,
En kan ons 't snoodst vergrijp een vluchtig goed verkrijgen,
Geweten, menschlijkheid, en eer, en braafheid zwijgen.

Digitized by Google

Beproeft u-zelven slechts, en onderzoekt uw hart.
Wat drijft u, 's naasten heil te koopen voor uw smart?
't Natuurrecht? Kan Natuur, een naam, die niets beteekent,
Verbinden tot een daad die ge onverschuldigd rekent? —
Of is 't een blinde trek die in den boezem ligt,
Waarin ge de oorsprong steit en 't kenmerk van den plicht?
Maakt dan de Hebzucht deugd, sticht tempels en altaren
Aan Heerschzucht, Zelfbelang; laat deugd en braafheid varen!
Dan zij de Wellust deugd, de Gramschap, en de Wraak!
Tot dezen drijft u 't hart, getrokken door 't vermaak. —
Maar 't is een Wet! Een Wet? Door wien u aangekondigd?
Uw God verklaart zich niet, noch wreekt het als gy zondigt.
Of zal zy zichtbaar zijn in de orde van 't Heelal?
't Heelal, dat met den mensch getuigt van zijn verval!
't Heelal, waar alles leeft door plondren en vernielen,
Verwoesting nooddwang is, en middel van bezielen!
Leert daar, dat moord en roof, zoo 't uw bestaan verlengt,
Een strafbaar middel is, dat 's Hoogsten orde krenkt!
Onzinnigen, de Wet, die God u heeft gegeven,
Zoo ze immer door zijn hand Natuur werd ingeschreven,
Vervalschte 't zondig Paar, vervallen van zijn' God,
En dood, geweld, en schrik, werd aller schepsten lot.

Zoekt,

Digitized by Google

Zoekt, zoekt, indien ge 't kunt, in de ingestorte puinen
Van 't lang verwoest paleis, de steile torenkruinen,
Den gulden hemelthroon, 't wellustig slaapsalet,
In vlam en asch vergaan, of door zijn' val verplet! —
Maar neen, gy zijt het zelv', die u een Wet zult stichten:
Gy mint gezelligheid, en zy, zy vordert plichten.
Het algemeen belang..... Rampzaligen, waarheen?
Wie uwer is in staat, dien doolhof in te treên?
Wien leert het, 's naasten heil voor eigen heil waardeeren?
Wie offert voor een doel, alleen om 't zelf te ontbeeren? —
Neen, 't denkbeeld van een' God die zelf de wetten gaf,
Schrikte u in kindschen tijd van de overtreding af:
Gewoonte, uw gantsch bedrijf naar 't voorschrift in te richten,
Te toetsen 't geen gy doet, aan 't geen gy houdt voor plichten,
Met de achting die ge in 't hart voor deugd en weldoen voedt,
En 't voorrecht van eene eer die de ondeugd derven moet:
Zie daar wat u bestiert! — maar geen bespiegelingen,
Waar door ge u-zelv' vermeet in 't goed en kwaad te dringen,
Hem wantrouwt die u vormde en onderwerping vraagt,
U-zelv' ten God verhoft, en uw geweten plaagt.

Hoe, zou de Almachte God zich onzer niet ontfermen?

Ons,

Digitized by Google

Ons, tot zijn dienst gevormd, niet hooren als wy kermen?
Waartoe dan door 't heelal zijn macht en majesteit
Voor 't reedlijk ſchepſlendom ter terging' uitgebreid?
Waartoe den mensch gevormd en hem den trek gegeven,
Om 't Wezen dat hem ſchiep ſteeds naderby te ſtreven?
By de onmacht tot het goed een kennis ingeſtort,
Waardoor hy voor zich-zelv' geſtaag veroordeeld wordt?
Hoe! 't pronkſtuk van Gods hand, van ongelijkbre waarde,
Dit wierp zijn Maker weg, verachtlijk weg op de aarde?
Met vatbaarheid bedeeld voor Englen heilgenot,
Maakt Hy zich-zelv' den mensch niet kenbaar als zijn' God?
Verbonden, zijn gedrag naar 's Scheppers wil te richten,
Verwaardigt Hy hem zelfs geen kennis van zijn plichten;
Maar eischt, dat in den ſtaat der blindſte onwetendheid,
Zijn reden zonder gids hem tot de waarheid leid'?
Neen, ſtervling! neen, uw God moest u den wil onthouen,
Of zelf het geen Hy wil en van u eischt, ontvouwen.
Neen, neen! Uw Schepper was geen Dwingland. Verr' van hem!
Hy riep u tot zijn dienst met eigen kenbre ſtem!
Hy leerde u, Hem als God, als Heer, en Schepper eeren!
Hy leerde u, 't geen Hy-zelf, en Hy-alleen, kon leeren,
En eischte voor 't bevel van zijn' geduchten mond

Ge-

Digitized by Google

Gehoorzaamheid en trouw — die gy balddadig ſchondt!
Rechtvaardig, grimmig God! Wie thands, wie durft het wraken,
Indien Ge ook hen verzaakt, die U, hunn' God, verzaken!
Maar neen, Gy ſtraft en redt: Gy biedt verzoening aan!
Gy ſchenkt ze, en 't is de mensch, die 't aanbod af durft ſlaan,
Die d'afval, dien hy boet, en levenslang moet boeten,
Vernieuwt, om in zich-zelv' naar Uw bevel te wroeten,
Zijn' God begrijpen wil, en naar zijn onverſtand
Geleid zijn op den weg naar 't Hemelsch Vaderland!

Gy, Zondaar, middelpunt van dwaasheên en gebreken!
Gy durft van de Almacht dan, en wat Haar waard zij, ſpreken?
Gy weigert Gods genade uit dartlen overmoed,
Om dat Hy ze u verleent ten prijz' van Jezus bloed?
Verdwaasden! leert in God zijne eigenſchappen loven,
Maar heur volkomenheid de glorie niet ontrooven!
Vereenigd zijn ze in Hem. Hy is barmhartig, ja,
Maar Zijn rechtvaardigheid houdt ſtand by Zijn genâ.
Gy, ſtervling, moogt in de eene eene andre deugd verkrachten;
Heur ſamenhang in God gaat boven uw gedachten.
In Hem beſtaat geen deugd die eene deugd weêrſtreeft.
Wat oordeelt ge over God, vermeetlen; zwijgt en beeft!

Ge-

Digitized by Google

Genadig zijt ge, ô God! Gy biedt ons zelf verzoening:
Maar die verzoening-zelv geeft aan Uw recht voldoening.
Genade ſtraft by U: rechtvaardigheid verſchoont.
De ſterveling hoont Uw recht, die Uw genade hoont.
Gy, driewerv' heilig-God! zoudt Gy de zonde dulden?
Gy ongevoelig zijn voor 's menſchen gruwbre ſchulden?
Kan, wat Uw heiligheid, Uw rechtheid wederſtaat,
Ooit ſtrafloos zijn by U, die alles gadeſlaat?
Hy laſtert, die 't beweert. — Gaat, Zondaars, leert vergeven,
Scheldt hun de ſchulden kwijt die tegen u misdreven!
God-zelf vergeeft u — ja: maar 't is om Jezus bloed!
Hy nam het aan voor u, voor hem die u misdoet.
Ja, Jezus leed voor hem. Voor hem liet Hy zich ſlachten,
En zoudt ge Jezus bloed niet algenoegzaam achten,
Of bidden dat die God, die 't, u ten heil, ontfing,
Dat bloed verwerpen zou voor eenig' ſterveling?
Neen, neen, beleedigden! geen wraak bekruipe uw harten,
Door Jezus bloed genet. Vergeeft om Jezus ſmarten!
Geen recht is 't, zucht tot wraak, wanneer gy haakt naar ſtraf,
En inbreuk op Gods recht, die u verzoening gaf.
Maar wacht u, blinde mensch, zoo duiſtre wanbeſeffen
Uw plichten aanrechts zien, en plicht tot deugd verheffen;

Dat

Digitized by Google

Dat ge in de Godheid-zelv die deugden doet beſtaan?
Dit wrijft der Godlijkheid des menſchen zwakheid aan.
Wie zijt gy, die uw' God, uw' ſchepper en boorſeerder
Wilt kennen hoe Hy zij? zijn minder of zijn meerder?
Die, daar 't Zijn deugden geldt, van reden gants beroofd,
U-zelv' onfeilbaar acht en meer dan Hem gelooft?
Baldadigen, ziet toe, eer Hy zich u betoone,
Verſchriklijk, als Hy is, voor wie zijn Goedheid hoone!
Zoo de Eeuwge 't goed en kwaad in ons niet onderſcheidt,
De deugd en 't misdrijf ziet met onverſchilligheid,
Geen' wandaân afkeer draagt, geen weldoen gunſtbetooning,
En 't menſchen hart niet leidt door ſtraffen noch beloóning,
Zoo is die God geen God dien heel de ſchepping prijst,
Geen God van heiligheid die zich volmaakt bewijst.
Neen, die vergeving vraagt, moet Hem voldoening bieden!
De ſtraf, op 't kwaad geſteld, is niet om niet te ontvlieden;
Als of Zijn Wijsheid-zelv niet onveranderbaar,
Maar tegen zich gekant en wisſelbeurtig waar.
Of de Almacht zet geen ſtraf op 's menſchen wanbedrijven,
Of de ingezette ſtraf kan nimmer achterblijven:
Maar ſtraffoosheid voor 't kwaad betaamt geen' heilig' God:
Geen God, die wetten geeft, ontzenuwt zijn gebod.

Geen

Geen vonnis doemt ter ſtraff', of 't ligt in 't overtreden!
't Geweten ſpreekt niet vrij voor zuchten of gebeden!
De Vrijſpraak is alleen by de Onſchuld. Wint die weêr,
En treedt dan in 't gericht met aller ſchepſlen Heer!
Of de eerſte onnoozelheid, of de ondergane ſtraffe,
Zie daar wat aan de ziel vrijmoedigheid verſchaffe!
Ja, Jezus heeft voor ons aan 't Godlijk recht voldaan:
Zijn heiligheid, zijn deugd, neemt God voor de onzen aan:
Hem worden we ingelijfd. Hy werd om ons verſtoten;
Wy zalig door zijn ſmart, en 's Vaders gunstgenoten!
Sla, met uw ſchuld belaân, ſla zijn voldoening af:
Behoud uw zonde, ô mensch, maar ſidder voor de ſtraf!
Uw misdrijf moet geboet, onbuigzaam gruweldader,
Beraad u, 't uur der wraak, 't herroeploos uur koomt nader.
ô Terg het wraakzwaard niet dat ter verdelging ſpoedt!
Het uurglas loopt ten eind.' Zoek Jezus, zoek zijn bloed!

1805.

Digitized by Google

DE CHRISTEN IN 'T LIJDEN.

Aanziet de vogelen des hemels — uw Hemelſche Vader voedt dezelve. En gaat gy deze niet veel te boven?

MATTH. VI.

Mijn ziel, wat zijt gy neêrgebogen?
Verhef u, zucht niet, wees gedweê!
Al zijn u eer en goed onttogen,
Al hebt ge huis noch legerſteê:
Al zijt ge uit erf en land verdreven,
Gebrek en jammer prijs gegeven,
En in uw' nood van elk verachtz.
Hou moed! de Godheid ſlaat u gade,
Gy zijt gewis van haar Genade:
Geloof, heradem, en verwacht!

Digitized by Google

Bedenk de weldaân zoo ontelbaar,
Waar God u meê gezégend heeft;
En acht geen onheil onherſtelbaar,
Zoo lang de God des zegens leeft.
Herroep u, wat hy u in 't leven,
In 't enkel aanzijn heeft gegeven;
In 't bloot genot van uw beſtaan:
Herroep u, wat gy eens na dezen
Beſtemd, geroepen zijt te wezen;
En zwijg, en dank, en bid Hem aan!

Hoe! zijt ge niet een mensch geboren?
Het pronkſtuk, door Gods hand gewrocht!
De zorg van 's hemels Englenchoren,
Door 't bloed van Jezus vrijgekocht!
Hoe zoudt ge, naar Gods beeld geſchapen,
U aan een nietig goed vergapen,
Of weigren Hem 't geleende weêr?
Hoe zoudt ge, vrij door Jezus wonden,
Aan aardſche draf en ſlijk verbonden,
En 't kruis ontrouw zijn van uw' Heer?

Digitized by Google

Hoe! heeft hy u geen ziel geſchonken,
Die de Almacht in haar werk erkent?
Een ziel, die in de ſterrenvonken
Zijn wijsheid eert aan 't firmament!
Die in den ſchoot der nevelwolken,
In 't hart van zee en waterkolken,
In 't diepst van 's aardrijks ingewand;
Gods eenig zigenoegzaam wezen,
Zijn macht en goedheid weet te lezen
In 't werk van zijn Almachte hand!

Zijt gy het niet, aan wiens vermogen
Hy 't aardrijk onderworpen heeft?
Den vogel uit de azuren bogen!
Den visch, die over d'afgrond zweeft!
Laat zelfs en waterſtroom en winden
Zich niet in uw gareelen binden?
Strekt de afgrond u geen zeker pad?
Tracht iets uw heerſchappy te ontvlieden;
En moogt ge niet als Heer gebieden
Aan wat zijn ſchepping in zich vat?

En gy, wien de Elementen dienen,
Die by het lager ſchepſlendom
De plaats bekleedt des Ongezienen!
Gy treurt, gy wanhoopt! En waarom?
Geen gouden lichter ſiert uw wanden,
Waar op de bijen offers branden;
Maar 's hemels fakkel licht u voor!
Geen knecht moge op uw wenken draven;
Maar Zon en Jaartij' zijn uw ſlaven,
En ſtellen nooit hunn' heer te loor.

Gy moogt geen kostbre ſponde ſpreien
Met zij' en purpren ſlaapmatras?
Waar God zijn ſchaduw uit moog breien,
Is mollig zand of donzig gras.
Wat raakt het, waar ge rust moogt ſmaken?
Of is de ſlaap aan 't gouden laken
En zilvren bedgordijn verpand?
ó Neen, hy woont by 't ſtil genoegen,
By 't in Gods wil te vreden zwoegen,
En niet op 't prachtig Ledikant.

Geen

Digitized by Google

Geen wijn noch uitgezochte ſpijzen
Verſieren uwen ſchaamlen disch?
Leer die u ſpijst, uw' dank bewijzen:
Hy weet, wat u genoegzaam is.
Laat andren zich het lichaam mesten,
En zee en ſtroomen en gewesten
Ontvolken voor hun holle keel!
In 't brood des arbeids ligt Gods zegen;
En dit, dit eet men nimmer tegen.
TE WEINIG deert niet, maar TE VEEL!

Maar ach! gy ziet uw kleed verſleten!
Uw lijf eischt dekſel in de vorst.
Uw kroost —! mijn God, het roept om eeten!
Reeds knaagt het aan de laatſte korst. —
Hou moed, ó Christen! 't Is uw Vader,
Die, aller ſchepſlen levensader,
Voor allen, voedſel heeft bereid.
Hy kent hunn' nood, ook eer zy vragen,
En voedt ze naar zijn welbehagen:
Betrouw zijne Algenoegzaamheid!

Of zou hy u, uw kroost, vergeten;
Die 't pluimloos kieken onderhoudt?
Hy die, in 't vlekloos licht gezeten,
En aarde en hemel overschouwt!
Is hy, die voor u is gestorven,
Uw kroost den hemel heeft verworven,
U min genadig dan het vee?
Ô! Laster niet: hy zal u voeden!
Verduur den druk der tegenspoeden!
Beproeving brengt den zegen mee!

Maar ach! op 't ziekbed neergeslagen,
Ontwricht, ontzenuwd, machtloos krank...?
Ô Christen, 't zijn uws Heilands plagen:
Ook thands betaamt u lof en dank!
Gewis, ook de arbeid van uw handen,
De krachten, die uw vezels spanden,
Behoorden Hem, en Hem-alleen.
Uw geest, verstand, en zielsvermogen,
Zijn even nietig in Gods oogen,
Als al des werelds nietigheên.

Doch

Doch gy, gy hebt ze niet ten kwade,
Maar tot uws Heilands eer befteed?
Zoo geef den dank aan Gods genade;
Van Hem alleen is 't wat gy deedt.
Maar is u anders niets gebleven
Om aan uw' Goël eer te geven?
Geen hart, dat voor zijn weldaân flaat?
Geen lijdzaamheid? geen zielsbetrouwen? —
Ach! hebt ge niets van dit behouen,
Zoo was uw offer euveldaad.

Leer, Kranke, leer u-zelv' beproeven:
Doorzoek uw hart, wanneer het lijdt.
Als God de zijnen wil bedroeven,
Het is zijn Liefde die kastijdt.
Leer, *tegen alle hoop, te hopen!*
Hy hoopt niet, die een veilig open,
Een weg ter redding mooglijk ziet:
Maar hy, hy hoopt, die by 't verfmachten
Geduldig op Gods gunst kan wachten;
En zulk een hoop bedriegt zich niet!

De hoop die gezien wordt, is geene hoop.
1805. ROM. VIII.

Getrokken uit een Leerreden van
den Oudvader BASILIUS.

Digitized by Google

'S LEVENS LUST.

Laat ons eten en drinken: want morgen ſterven wy.

I COR. XV.

Smaken wy de vreugd van 't leven!
Morgen vraagt het graf zijn buit!
't Is ons heden nog gegeven:
Morgen heeft de wellust uit!

Dartlen, zwelgen, en genieten
Is het goede dezer aard!
Wat wy eenmaal achterlieten
Is geen bloot herdenken waard!

Dronkenſchap van lust en weelde,
Anders heeft het leven niet:
Wat men anders zich verbeelde,
't Is een ſchim die voor ons vliedt!

SMO-

Digitized by Google

Smoren zorgen en verdrieten
In de feestvreugd, in den wijn!
Drinken, zwelgen, en genieten,
O Dit heet gelukkig zijn!

Blijde scherts en dartle lonken,
Troetellusten van de jeugd,
Mogen ons het hart ontvonken!
Immers leeft men voor de vreugd!

Slaapt in feest- en vreugdemalen,
In den schoot der dartle min,
By het schuimen der pokalen,
Aan de borst der wellust in!

Kranst het hoofd met frissche rozen!
Gloeit uw wangen van de most!
Die den tijd verroekeloozen,
Weten weinig wat hy kost.

Leert den weg met bloemen spreien
Op het moeizaam levenspoor!
Zuist in huppelende reien
Al zijn ongenoegens door!

Digitized by Google

En wanneer gy, zat van woelen,
Van de lust verstompt en moê,
't Nijpen van den dood zult voelen,
Lach hem dan wellustig toe!

Speel dan nog den onvervaarde,
Breek uw feesten zingend af!
Zeg: ik had mijn deel op aarde!
En zink vrolijk in het graf!

Ja, gewis, wy willen leven!
Morgen vraagt het graf zijn buit!
't Is ons heden nog gegeven!
Morgen heeft de wellust uit! —

Maar dat *morgen*, lieve Vrinden!
Maar die stond die ons verbeidt,
Die die vreugde moet verslinden!
Maar dat graf vol gruwzaamheid! —

Ach! daar legt het hoofd zich neder
In een' troosteloozen nacht;
En geen ochtend wekt ons weder!
Ó Die peuluw is zoo zacht! —

Maar

Maar het tijdstip van ontwaken,
Dat dien nacht vervangen zal,
En de grafkuil open maken
Op het jongst bazuingeschal! —

Ach! dat licht wil nimmer dagen:
't Vratig graf verteert zijn vangst.
Na de dood geen nieuwe plagen!
In de dood geen hof tot angst! —

Maar wat kan die dood verslinden?
Dit mijn stoffelijk gewaad?
Hoe vermag hy dat te ontbinden,
Dat zich niet verdeelen laat?

Doch het waar volkomen leven!
Is uw hart daar meê voldaan?
Vraagt gy anders niets van 't leven,
Dan geweest zijn en vergaan?

Voelt ge dan geen andre baden,
Die daar binnen in uw borst?
Is het aas te zijn der raden,
Alles waar uw hart naar dorst?

Voelt

Voelt dat hart zich niet gedreven
Naar een edeler genot?
Naar een aanzijn meer verheven?
Naar een gants verſchillend lot?

Walgt ge niet van 't nietig woelen
In dees aardſchen kring omperkt?
Voelt gy anders geen bedoelen,
Dat uwe ondenks in u werkt?

Zondt ge u die beſtemming kiezen
Tot een bloote dierlijkheid,
En gewillig dat verliezen,
Wat u beters waar bereid?

Stond de keus in uw vermogen;
Stof, of eindelooze Geest;
Zondt ge niet naar 't duurbre pogen?
Streven willen met het beest?

Zegt my dit, verdwaasde menſchen;
En, hebt ge eens uw hart doortast,
Geeft u over aan uw wenſchen!
Gaat dan, kunrge, zwelgt en brast!

1805.

AAN

Digitized by Google

AAN

EUROPA.

Donec templa refeceris.

HORATIUS.

Leeft zorgloos, maar verwacht het eind niet van uw lijden;
ô Volken, tot ellend gedoemd,
Zoo lang gy de Almacht durft beſtrijden,
En d'oorſprong van uw leed verbloemt!

En Kruis, en Tempeldienst, en Outer wordt vertreden,
Het heilig Woord geſmaad, beſpot;
De Dartelheid verpest de zeden;
En de Ondeugd roept: daar is geen God.

Wat hief u tot dien top van bloei en Staatsvermogen,
Euroop, dat ge Aarde en Zee omvangt,
Het Oost in 't dwangjuk houdt gebogen,
Het Westen in uw ketens prangt?

De

Digitized by Google

De ontzagbre Zegevaan der ſtrijdbre Saraceenen
Hield op uw grenzen ſtand, bezweek:
Medinaas maan heeft uitgeſchenen;
De vlag der Siameezen ſtreek.

Van waar (gy, Volken, ſpreekt!) dat eindloos zegevieren?
't Was de Almacht-zelv die voor u ſtreed,
En, aan de ſpits van uw banieren,
Het aardrijk voor u bukken deed.

En thands, door ijdlen waan verdarteld en vermetel,
Betwistge, ó gruwel, nooit gehoord!
Aan de Almacht-zelv den Hemelzetel,
De Waarheid aan heur eeuwig Woord!

Zy, zou zy 't dulden? — Neen; uw bloed, by volle ſtromen....
Helaas, wat zeg ik? meer dan dat!
De maat der wraak ware onvolkomen,
Zoo God geen plaag dan 't zwaard bezat.

Reeds heeft de afgrijsbre peſt, ten afgrond uitgebroken,
Met d'eenen voet op Kalpes ſtrand,
De onzichtbre blikſems aangeſtoken,
Waar meê zy de ingewanden brandt.

Reeds

Reeds treedt zy voort met onverzaadbre tanden,
Ontvolkt de Steden, en verbindt
Den geesſel van de Morgenlanden
Met wat Amerika verſlindt.

Weldadig Oorlogszwaard! genadig in 't ontzielen,
Wat zijt ge by dees gruwbre ſnet!
Zie hier by duizenden vermielen,
In eenen ademtocht verplet!

Reeds heft zy van de ſpits van Herkules pilaren
Het jammervoerend hoofd omhoog,
En tot aan 's IJsbeers woeste baren
Verzweigt ze Europa met het oog.

De niet ontviedbre Dood met al zijne ijslijkheden
Bekleedt de heup dier Razerny;
De Honger volgt haar op haar treden,
Nog gruwbrer in het woên dan zy.

Behoed ons, Hemel! — Neen! Gy kunt geen Volk behoeden,
Dat u verlochent, tergt, en hoont;
U uitdaagt en uw felſte roeden!
Het eischt, dat Ge uw verſchrikking toont.

Ramp-

Digitized by Google

Rampzaligen! van waar zoo trouwloos afgeweken?
Gy, die u-zelv' in God beſtrijdt!
Gy ſiddert — 'k zie uw voorhoofd bleeken —
Uw hart ſmelt weg in zelfverwijt.

Hoe! zijt gy 't kroost van hun, die voor hunn' Heiland leefden;
Zijn kruisboom ſtaafden in hun bloed;
Die in zijn' naam naar 't ſtrafhout ſtreefden;
En juichten in den martelgloed?

Helaas! een ſchuldige eeuw heeft trouw en huwlijksluiſter
Verſcheurd, en 't heilig bed bevlekt;
Het edelst bloed beroofd van luister,
En de aard met bastaards overdekt.

Ach! wat den Stamnaam draagt der Cezars en Bourbonnen
Is mooglijk uit een' valſchen ſchoot
In ſchendig overſpel gewonnen
En de afkomst van een' vuigen Jood.

Van daar; van daar 't verval dat Volk aan Volk beweenen!
De aalonde ſteunſels van den Staat,
Der Helden nakroost is verdwenen
Voor een van God veroordeeld zaad.

Zie

Zie daar de vrucht der weelde en valsche schijnvermaken!
Dit leert u 't leerzaam Schouwtooneel,
ô Volken! God en plicht verzaken,
Voor zielverdervend zingestreel.

Hoe! waar de Poëzy haar hemelval deed horen,
En 't hart verheffen moest tot deugd,
Daar streelt u de ontucht oog en ooren,
En wordt de voedsteres der jeugd.

't Onnoozel maagdelijn, aan 't woelen van de tochten
Nog vreemd, nog zelfs niet rijp voor 't kwaad,
Wordt door begeerten aangevochten,
Waar by geene onschuld meer bestaat.

Haast spreiden dartle dans en wulpsche aantoklijkheden
Verbitte lust in 't gestend bloed:
Reeds kittlen zich de maagdenleden,
En tintlen van onkuischen gloed.

Op 't vrolijk bruiloftsmaal, by 't strenglen van haar banden,
Beandwoordt ze in 't ontuchtig bal
Den druk van eens verleiders handen,
Die haast haar bed beklimmen zal.

Digitized by Google

ô Zwijg, onteerde ſponde, ontdek geen gruweldaden,
Niet hoorbaar vóór een kuisch gehoor!
Maar neen, gy zult ze niet verraden;
Zy breken op haar voorhoofd door.

Bedorven even zeer, van eer en deugd verſtoken,
Bekreunt zich de Ega haret niet;
En in een hoereſchoot gedoken,
Ontveinst hy alles wat hy ziet.

't Zij dat eens rijkaarts goud, verkwistend uitgeboden,
Hem de oneer van zijn lot verzoet;
Of laf ontzag voor 's werelds goden
Het ongelijk verkroppen doet.

Hoe! houdt er Godsdienst ſtand by godloosheid van zéden?
Geweten, by de lust, die 't wreekt?
Neen, de enkle troost by 't overtreden,
Is dat men Gods beſtaan weerſpreekt.

Gewis! door zulk een teelt zijn Jezus kruisſtandaarden
Aan Elbe noch Jordaan gevest.
Neen, 't zijn uw vaders niet, ontaarden,
Van wie u zelfs geen zweemſel rest.

Neen,

Digitized by Google

Neen, dit geslacht bracht nooit op schild en beukelaren
Van Joppes overheerde zee
Den Liebaart of de Wasslenaren
Ten teeken van zijn braafheid mee.

Maar moedig, tuk op eer, aan God en Kerk verbonden,
Boetvaardig by zijn oorlogszucht,
En hun, die trouw of kuischheid schonden,
Als wrekers van het recht, geducht:

Verpandden zy den plicht, der zwakheid, en d'altaren
Hun zwaard, hun eerlijk hart, hun goed!
Verbrijzelden geweldenaren,
En vielen niet dan God te voet!

ô Tijd, ô gruwbre Tijd, doet ge alles dan vervallen!
Kan niets uw wolfsgebit weêrstaan!
Ga, sloop en slecht vrij burcht en wallen,
Maar rand geen deugd, geen braafheid aan!

Vergeefs gewenscht! helaas! verbergt u, ô mijne oogen!
Ziet, ziet niet voor u, ziet niet om!
Hoe zoudt ge 't schouwspel dragen mogen:
En gy, gevoelig hart, verstom!

Digitized by Google

Der Vaadren leeftijd, reeds van oudren deugd geweken,
Teelde ons, geheel verbasterd zaad,
Om nog bedorvner kroost te kweken,
Dat in zijn gruwelen vergaat.

HORATIUS *vrij nagevolgd.*

1805.

Digitized by Google

GERUSTHEID IN GOD.

Werpt alle uwe bekommernisse op Hem: want Hy zorgt voor u.

I PETR. V.

O God, 't is zoet met U te leven,
In U te vreên, in U gerust,
Getrokken door geen eigen lust,
Door geenen aardschen wind gedreven.

't Is zoet, mijn God, wanneer wy lijden,
Tot U, den Redder, op te zien:
't Is zoet, aan U den dank te bien,
Wanneer ons hart zich mag verblijden.

Wie vindt in 't bruischen der vermaken,
By wulpschen dans of nietig spel,
Verlichting voor zijn ziekgekwel,
Voldoening voor zijn hart te smaken?

Digitized by Google

Wie vindt in ongebonden weelde,
In 't zwelgen van den overvloed,
De vreugd, de vrede van 't gemoed,
Die zich de ontvlamde drift verbeeldde?

Wie kon met ſchatten op te hoopen,
Met eer of ſteigerziek gezag,
Of waar hem 't hart naar talen mag,
Zich-zelv' een uur van zielsrust koopen?

Ach! wie de wareld mocht betrouwen,
Aan niemand, niemand, hield zy woord.
Niets heeft zy, wat in haar bekoort;
Heur ſchoon is enkel in 't aanſchouwen.

Haar vrucht betoovere ons de zinnen;
Uitwendig bloost en lacht ze u aan,
Maar wie de tand daar in durft ſlaan,
Wat vindt hy? ſmaaklooze asch van binnen!

Gy, eenig onbedrieglijk Wezen,
Gy, Gy-alleen belooft en geeft!
Die U betrouwt, verwacht en heeft,
Met U is geen gebrek te vrezen.

Laat

Laat andren dorre ſtranden ploegen,
En hijgen naar een valsch genot!
In U te kennen voor mijn' God,
Berust mijn eenig zielsgenoegen.

Laat andren Rhijn en Weisſel oogſten,
Broeddronken, dronken, en verbrast!
Mijn ſchuren houde ik volgetast,
Van 't oog beſtraald des Allerhoogſten.

Dit ſteunſel zal my niet ontvallen,
Schoon 't krijgsvuur veld en akkers blaak',
De ondankbre grond zijn' heer verzaak',
Of 't peſtvuur woed' door kooi en ſtallen.

Laat andren voor de toekomst ijzen!
Mijn God, mijn Vader, geeft my brood.
Hy weet, Hy kent, Hy ziet mijn' nood,
En heeft genoeg om my te ſpijzen.

Laat, Vader, laat my dit verwerven,
In ruimer of bekrompner maat!
Mijn ziel verlangt geen overdaad,
En Gy, Gy laat geen nooddruft derven.

Digitized by Google

Deel, deel my naar uw welbehagen,
Genadig Vader, leed en zoet,
Maar duldt niet dat mijn overmoed
Zich van uw giften zou beklagen!

Neen, leg me, in voor- en tegenspoeden,
Den dank in 't hart en in den mond;
En wil me in 's levens avondstond
Voor twijflary en wanhoop hoeden!

ô God! ik hoop op uw genade:
Verleng mijn dagen, breek hen af!
De weg ten hemel ligt door 't graf,
Nooit koomt men daar te vroeg of spade.

Gy, die de graanscheut hebt doen groeien,
Gebiedt den maaier, en hy snijdt:
En 't halmtjen valt ter rechter tijd,
Eer 't najaarsweêr zijn air koomt schroeien.

Bewaar zoo my, bewaar uw schapen,
ô God, eer 't rampvol uur genaakt
Voor al wie Jezus niet verzaakt,
En laat my in Uw heil ontslapen!

Of,

Of, eischt Gy 't, geef in angst en plagen
De krachten die het hart behoeft,
Dat al zijn zwakheid heeft beproefd,
Om in den nood zich-zelf te schragen!

Ô Red het, steun het in gevaren,
Vervul, regeer het, drijf het aan!
Ontruk het aan zijn' eigen' waan,
En wil het voor zich-zelf bewaren!

1805.

ECHTHEIL.

Die geene wederhelft heeft, verzucht in zijn leed.

JEZUS SIRACH, XXXVI.

Is het waar, mijne Uitverkoorne,
Wat men in de wareld zeidt:
„ 't Echte bed heeft ſteeds zijn doorne,
„ Schoon met rozen overſpreid."

'k Weet dat rozen dorens dragen,
Die men van den braambosch gaârt:
Ieder wellust heeft heur plagen
Die haar wortel heeft in de aard.

Maar in de echte zaligheden
Heerscht geen mengſel van verdriet.
Neen, de roos van 's Hemels Eden
Kent het dorenſpitsjen niet.

Hoe

Digitized by Google

Hoe het onweêrt langs deze Aarde;
Hoe het om ons treurt van ſmart;
De Algenoegzaamheid, mijn Waarde,
Schept zijn' hemel in ons hart.

Ach! wien zou het leven lusten
Dat uit enkel wee beſtaat,
Zonder aan een hart te rusten
Dat eenſtemmig met ons ſlaat?

Wie het ſchijngoed kunnen ſmaken,
Dat het ſoms bedriegend biedt,
Om het ons tot ramp te maken,
Zaligde 't de ſponde niet?

Lieve, zoo gy my niet minde,
Ik u niet in 't harte droeg;
ó Wat waar ik een ontzinde,
Zoo ik God om leven vroeg!

Zonder u, mijn Zielsgenoegen,
In de folterendſte kwaal
Om een mondvol broods te zwoegen,
Dat ik met mijn' bloed betaal!

Zon-

Zonder u den hoed der tijden
Teffens met mijn eigen leed,
Hoop- en reddingloos te lijden!
O Dit waar te gruwzaam wreed.

Zonder u, van al omgeven
Wat de tiel verfoeibaarst heeft,
Al te dulden in het leven,
Waar rechtſchapenheid voor beeft!

By het treffen aller rampen
Die bedrukten nederſlaan,
In een lucht vol gifte dampen,
Eindloos jammer door te ſtaan!

Waar noch hoofdſtof noch getijden
Heilzaam of weldadig zijn!
Waar geen leven dan in lijden,
Geen gevoel is dan voor pijn!

In een land, verpest van zeden,
Zonder wet, of deugd, of God;
Waar de duivel aangebeden,
Eer en braafheid wordt bespot!

In

In een' tijd, waar 't licht der reden
Uitgedoofd wordt door den waan,
En gegronde kundigheden
Voor belachbren onzin gaan!

In eene eeuw, ô God van zegen
Met geen' minder vloek beladen,
Dan door veertigdaagschen regen
De eerste wereld deed vergaan!

Ach! dit waar te veel te dragen,
Droeg uw boezem niet met my;
Waart gy niet in lust en plagen
Vastgeklonken aan mijn zij'.

Was in 't lonken van uw oogen,
In den adem van uw hart,
Geen vertroostend heelvermogen
Tot verzachting aller smart:

Lag de bron der zielsgenuchten
Aan uw' reinen boezem niet:
Ik bezweek in al mijn zuchten,
Ik verschmachtte van verdriet.

Maar,

Digitized by Google

Maar, van alle leed omgeven,
Dierbre, lijde ik met vermaak,
En onschatbaar is me een leven,
Waar ik uwe troost in smaak.

Laat dan elders dorens groeien,
Nooit bereiken zy ons bed:
Waar de harten zuiver gloeien,
Zijn de rozen, die er bloeien,
Met heur prikkels niet omzet.

1804.

MET

MET EEN ROOSJEN,

GEGROEID OP 'T GRAF VAN MIJN JONGST GESTORVEN DOCHTERTJEN.

AAN MIJNE EGADE.

Dat gy niet bedroefd zijt, als die geene hoop hebben.

I THESS. IV.

Zie daar, mijn Lief, een Roos van ſmarte!
Aanvaardze van uws Egaas hand.
Ach! ſteekt haar doren u in 't harte,
Hem ſcheurt zy door het ingewand.
Het nat, waar meê zy is betogen,
Is hemeldaauw noch regendrop;
Maar tranen uit eens Vaders oogen;
En borrelde uit zijn' boezem op.
Mijn lippen kusten ze op heur' ſtengel,
Mijn bloed bleef hangen aan den tak,
Op 't graf gewasſen van den Engel,
Dien 't noodlot ons van 't harte brak.

Ach!

Digitized by Google

Ach! de onſchuld van 't onnoozel wichtjen
Lacht ons in 't minlijk roosjen aan,
De blos van 't minzaam aangezichtjen
Zweeft ſierlijk door heur malſche blaân.
Het windtjen ruischte door heur ſtruikjen
En ſpeelde met de teere blom,
Als de Almacht met het aarden kruikjen,
Waar door de ziel des Engels glom.
Maar neen; het wiegde 't onder 't ſpelen,
Als gy op moederlijken ſchoot,
Wanneer, gevoelig voor ons ſtreelen,
Het wichtjen ons zijn kusjens bood.
Helaas! die kusjens zijn verloren!
Die lachjens van 't volſchoon gelaat!
En 't bloemtjen heeft zijn tijd van gloren
Voleindigt met den dageraad!
Ach! 'k heb dat mondtjen zien verbleeken,
Die lipjens blaauwen op mijn knién!
Die hemelſche oogjens by hun breken
My d'affcheidsgroet des doods zien bién!
Die armtjens, als ik 't wicht genaakte,
Zoo teder naar my uitgeſtrekt,
Als of mijn borst het zalig maakte,
Verſtijfd en door den dood verrekt!

Ach!

Digitized by Google

Ach! 'k heb op 't ijs der bleeke wangen
Den jongſten Vaderkus gedrukt;
En bleef op 't zielloos lijkjen hangen,
Als uit my-zelven weggerukt!
Ik-zelf, ik gaf met eigen handen
Het wichtjen aan 't verteerend graf!
En nog voel ik de tranen branden,
Waar God ons eindlijk troost in gaf.
Ach! thands, thands bloeit het, ó mijn Waarde,
Als 't roosjen dat zijn graf verſiert:
Thands bloeit het in volmaakter gaarde,
Waar 't eindloos juicht en jubel viert.
Ach! 't was voor God en de Englenchoren,
Maar niet voor dees onheilige aard,
Het was voor 's Hemels vreugd geboren,
En geen verlaten wereld waard.
Voor haar had Jezus bloed gevloten,
En (eeuwig, eeuwig dank zij Hem!)
Zy heeft dien Heiland niet verſtoten,
Noch 't hart geweigerd aan zijn ſtem.
Hy riep en vond den Engel vaardig!
Wat was er, dat haar hier verbond?
Een lachjen, 's hemels Eden waardig,
Betrok den ſprakeloozen mond!

Digitized by Google

Het laatſte wenkjen van heur oogen
Zocht ons en wees ons met dien lach
Op 's Hemels ongenaakbre bogen,
Als of zy daar heur' Heiland zag.
Gewis, zy zag Hem, lieve Gade!
Hy nam haar van onze armen aan;
En ons, ons ſchonk Hy die genade,
Ons bloed aan Jezus af te ſtaan!
Ach, Lieve! zouden wy 't betreuren?
Betreuren, wat de Heiland neemt!
Ach! met het ons van 't hart te ſcheuren,
Is 't dierbaar pandtjen niet vervreemd.
Neen; was 't ons anders niet te ontrooven,
Dan met een deel van beider hart;
Het toeſt naar 't overſchot, hier boven,
Waar meê het eens hereenigd werd!
Mijn Lieve! Jezus heeft geleden!
Hy leed voor onze zondenſchuld!
En 's hemels onverganklijk Eden
Is met ons eigen bloed vervuld!
Met nieuwe rozen op de wangen
Zal daar ons vroeg verloren wicht
Ons blij in de armen ondervangen,
En voeren voor zijn aangezicht!

Reeds

Reeds zien, reeds ſtaart het uit den hoogen
Op ons, zijn weenende Oudren, af,
En wacht, met welkomheetende oogen,
Op onzen overgang door 't graf.
Reeds vliegt het om in 't beter leven
Ons op den weg naar 't Vaderland
Klapwiekende in 't gemoet te zweven,
Met friſſche palmen in de hand!
Ik zie, ik zie in de open hemelen
Een rij van kruipjens Engelſchoon,
Die met haar door de ruimte wemelen,
En danken voor des hemels Throon!
Ach! 't zijn haar broertjens, 't zijn haar zusjens!
Hoe hangen ze aan 't aanvallig wicht!
Wat drukken ze eenen oogst van kusjens
Op 't minlijklachend aangezicht!
ô Lieve ſpruitjens uit mijn lenden,
Zoo vroeg voor de eeuwigheid gerijpt!...
Maar neen, ik wil mijne oogen wenden:
Geen Engel die Gods raad begrijpt.
'k Zou, in mijn mijmering verloren,
ô Teedre pandtjens, ging ik voort,
U niet dan onzin laten hooren,
Die beter is in 't hart geſmoord.

Digitized by Google

God kent de loopbaan onzer dagen,
En paalt haar met zijn vinger af.
Onwraakbaar is zijn welbehagen:
Ook ons geleidt Hy naar het graf.
U bad ik van den God van 't leven,
ô Lief, ô onvergeetbaar kroost!
En 'k heb u schreiend weêrgegeven,
Maar in uw zaligheid getroost.
Zoo doe ik, ja; zoo doen wy beiden;
Zoo doen wy willig, dierbre Gâ!
Hard valt het, van zijn bloed te scheiden,
Maar ook dat scheiden is genâ.
Nog slechts een handvol bange dagen,
En Jezus schenkt het ons weêrom.
Hem immers was het opgedragen:
Hy borg het in zijn heiligdom.
ô Lieve! zalig is ons lijden!
Ja deze tranen zijn ons zoet!
Het geen men Jezus toe mocht wijden,
Is eeuwig onverliesbaar goed.

1805.

ZIEL-

Digitized by Google

ZIELZUCHT.

Verwerp my niet in den tijd des ouderdoms; en verlaat my niet, terwijl mijne kracht vergaat.

PSALM LXXI.

Op U, ô God, is mijn betrouwen!
Beſchaam, beſchaam het niet voor de oogen van 't Heelal!
Op wien zoude ik mijn uitzicht bouwen?
Aan wien mijn harteleed ontfouwen?
Wie leeft er die my redden zal?

ô Hoor Gy, hoor eens droeven ſmeeken!
Bevrijd my! — Spreek, beveel, en alles buigt of valt!
Gebergten ſiddren, ſchudden, breken;
En rotſen ſtorten waterbeken,
Waar hun Uw ſtem in de ooren ſchalt!

Digitized by Google

Gy, Gy-alleen staat onverwrikbaar,
En zijt mê een vaste burcht op 't steilste van een rots.
De Orkaan hoe ijslijk, hoe verschrikbaar,
Verbreekt zich aan heur' voet met machtloos golfgeklots.

ô Heer, van d'opgang van mijn dagen,
Gy weet het, waart Ge alleen mijn hoop en toeverzicht!
Aan U-alleen was al mijn klagen
By 't nijpen van de felste plagen,
Aan U-alleen mijn dank gericht!

Van de aanbraak van den eersten morgen
Die 't kinderlijke hart tot angstig lijden riep,
Waart Gy mijn toevlucht in zijn zorgen,
Het anker, waar mijn hoop op liep!

Gy weet het, wat ik heb geleden!
Hoe hard my 't leven viel, van 't eerst bewustzijn af!
Gy kent de maat der bitterheden,
Die 't hart my hijgen deed naar 't graf.

Ach!

Digitized by Google

Ach! 't zacht, het lieflijk perk van 's levens uchtendgloren,
Als 't al ons toelacht, alles vleit,
De kindsheid, ging voor my verloren
In de akeligſte donkerheid.

Heeft ooit de onnoozle lach der argelooze weelde
My 't kinderlijk gelaat gebloosd;
Ach! 't was geen ſpeelſche luſt, geen wareld die my ſtreelde,
Maar 't was door d'invloed van Uw troost.

Gy zijt mijn Redder, Gy, Gy hebt my nooit begeven,
Gy voerdet me aan de hand door al wat aaklig heet!
Om U alleen bemin ik 't leven,
Om U, ô Godheid, eer te geven,
Die wie U lief heeft, nooit vergeet!

Daar ligt hy, riep men — 't mededogen
Drong ſommigen een' traan van weemoed langs de wang —
De Dood verhief zijn ſeis bliktandende in den hoogen:
Mijn krank geſtel bezweek met kracht en denkvermogen:
Gy redde 't reis op reis van 's levens ondergang.

Digitized by Google

Daar ligt hy, riep men, neêrgeſlagen!
Uit erf, en goed, en huis, geblikſemd door den haat!
Laat daar hy 't al voor durfde wagen,
Hem nu herſtellen in zijn' ſtaat!

Gy hoorde 't, God, die trouw en eeden
En hoort en aanneemt! ja, Gy zaagt mijn' gruwbren nood,
En ſchonkt me onſchatbre zaligheden,
In 't zoet, ſchoon ſchaamle mondvol brood.

ô Doe me U eeuwig dank bewijzen!
Vervul mijn hart en mond beſtendig met Uw' lof!
Laat, laat me Uw wonderkracht, ô God van redding, prijzen,
Gelijk ze in 't Hallel klinkt van 't juichend Hemelhof!

Laat tijden, jaren, henenſpoeien
In wisſling van verdriet, en kommer, en elend!
Gy, doe mijn lippen overvloeien,
Gelijk Ge my het hart doet gloeien,
Van wat geen Aardſche welluſt kent!

Digitized by Google

Gy kent alleen 't getal der ſtonden,
Uw ſchepſel tot verdriet, tot vreugde voorbepaald:
ô Geef my blijdſchap, geef my wonden,
Maar laten zy Uw' roem verkonden,
Zoo lang mijn boezem ademhaalt!

Laat me in Uw kracht de rampen torſchen,
Geduldig en met Christenmoed!
U zwijgen, zonder na te vorſchen,
Waarom my 't leed beſtrijdt dat Gy my dragen doet!

Maar ach! verwerp my niet, nu door de last der dagen
Mijn uitgeput verſtand by 't lijdend lijf bezwijkt;
Nu hand en oordeelskracht vertragen,
En 't trouweloos geheugen wijkt!

ô Onbetrouwbre ſchat, die wy met zorg vergaâren!
ô Rijkdom, weggelegd in 't hoofd,
En door een kleene reeks van jaren
Ons onmeêdogend weêr ontroofd!

Digitized by Google

Waar vlucht ge, en ſtelt me in vreemde palen,
Gy, 't eenigst wat my bleef, meêdogenloos te loor,
In 't vlieden niet weêr in te halen
Voor hem die eenmaal u verloor!

Gy, Dwaas, vertrouw op 't ſlijk der aarde!
De ſtormwind voert het weg in d'afgrond van de zee!
De wetenſchap heeft hooger waarde:
Haar draagt men ook in 't onheil meê!

Helaas! Nog dwazer dan de dwazen
Die ge in uw hart beſpot, verblinde Waan, verſtom!
Eén koorts ontrooft tot elks verbazen
Dat onontroofbaar eigendom!

Ga, voed uw kinders thands met de opgelegde gaven!
Schud ze uit — zy vordren brood, wat toeft gy, toon u rijk!
Rampzalige! ach, uw rustloos ſlaven
Was ook alleen voor nietig ſlijk.

In

In U.-alleen, ô God, is rijkdom! U te vrezen
Is wat alleen aan 't hart gerustheid geeft in nood.
Gy zult, Gy zult mijn Redder wezen;
Met U verachte ik leed en dood.

Ik, tuige, ik, zelf bewijs van duizend wonderdaden
Van Uw aanbiddelijk beleid,
Ik buig my voor U neêr, met leed op leed beladen,
Maar zeker van Uw zorg en algenoegzaamheid.

Aartsgoedheid die my hoort! ô doe mijn graauwe hairen
Niet in 't verſmachten van 't verdriet,
Niet kommerlijk ten grave varen;
En dien Gy 't leven wilde ſparen,
Verwerp dien in zijn uiterst niet!

ô Zegen, 't ſtaat aan U, nog d'arbeid van mijn handen,
Het weinig dat ik nog vermag.
U heilig ik 't, ô God, aanvaard mijne offeranden!
Voer, voer my, is 't Uw wil, aan 's warelds verſte ſtranden,
Maar voed mijn dierbre huwlijkspanden,
En toon me Uw voorzorg dag aan dag!

'k Vraag

'k Vraag niets, ó God, voor 't aaklig MORGEN!
Aan U behoort wat wezen zal.
Mijn oog dring' nimmer in 't verborgen,
Maar laat zijn' God, zijn' Vader zorgen:
Aan Hem-alleen behoort de teugel van 't Heelal.

Maar heden, God! maar 't prangend HEDEN
Rukt voort, de dag breekt aan, de morgennevel ſcheidt:
Behoefte rijst met ons. ó Hoorder der gebeden!
Vervul dit HEDEN weêr met Uw weldadigheid!

Den LXXI Pſalm van verre nagevolgd.

1805.

Digitized by Google

BERUSTING.

AAN MIJNE EGADE,

OP HAREN VERJAARDAG.

Maar de Heer is getrouw, die u zal verſterken.

II THESS. III.

Lieſſte, waardſte, minnelijkſte,
Geest-, verſtand-; en oordeelrijkſte,
Ooit door vrouwlijk bloed doorwoeld!
Zeg my, als uw koestrende armen
My de koude borst verwarmen,
Zeg my, wat gy dan gevoelt?

Klaagt ge dan niet ſoms, mijn Waarde,
Dat de hand van die ons paarde
U in 't Echtheil heeft misdeeld;
Daar het zuchten vroeg en ſpade
Van een' afgeleefden Gade
U de prille jeugd ontſteelt?

Tek

Telt ge dan niet ieder ſtonde,
Die gy voor mijn krankbedſponde
In benaauwde zuchten ſlijt?
Kunt ge dan de kruipende uren
Van het ſleepend leed verduren,
Die uw boezem my verwijt?

Ach! niet een van duizend Vrouwen
Die haar lot niet zou berouwen
In zoo vreugdeloos een' band!
Ach! niet eene die heur dagen
Niet mistroostig zou beklagen
In dien Wedauwlijken ſtand!

Gy nochtans, gy hebt uw leven
Aan dien kluister prijs gegeven,
Om te deelen in mijn leed.
Aan uws Egaas zij' te zwoegen,
Is voor u het hoogst genoegen,
Waar gy alles voor vergeet!

Ja,

Ja, ik weet het: in uw oogen
Had het hemelsch Alvermogen
Zoeter lot noch grooter schat,
Dan met my te mogen lijden,
Dan my alles toe te wijden
Wat gy van zijn hand bezat.

Al waar harten ooit naar trachten,
Kon uw grootsche ziel verachten;
Alles hieldt gy lijden wind!
't Eenigst voorwerp van uw haken,
Was, een hart gelukkig maken,
Waar gy uw geluk in vindt.

Liever wondt gy al uw gaven
In de duisterheid begraven
Met voorbeeldeloozen moed,
Dan in 't tuischen der vermaken
Aan de zaligheên verzaken
Van een' wederzijdschen gloed.

Lie-

Liever woudt gy nacht en dagen
Alle lijden met my dragen,
Dat ooit brave lijden kon:
Liever met en voor my sneven
Dan het hart niet aan te kleven
Dat uw hart voor eeuwig won.

'k Weet het, Teederste, en mijn lijden,
Hoe het lot my moog bestrijden
Is my dierbaar aan uw zij':
Ja, geen Koning op dees wereld,
Hoe bepurperd of bepareld,
Dien ik in mijn leed benij'.

Ja, met u bemin ik 't leven!
Aan uw liefde dank te geven,
U te leven en ons kroost,
Dit, dit is in 't felst der pijnen,
Dit in lijden, zwoegen, kwijnen,
Heeling, weilust, heil, en troost.

God,

God, die ons tot heden voedde,
Zoo die God u my behoede,
Ó Wat vraag, wat wensch ik meer!
Onderpand van zijn genade,
Zijt gy me alles, lieve Gade,
Wat ik op deze aard begeer.

Laat ons op uw Jaargetijde,
Laat ons dan te vreên en blijde,
De Almacht danken voor ons lot!
Laat ons ſteeds de zelfden blijven
Tot ons de adem zal verſtijven!
Laten wy de wareld drijven!
En berusten wy in God!

רבות בנות עשו חיל ואת עלית על-כלנה

1805.

Digitized by Google

ZELFHERINNERING.

Dit is een getrouw woord en aller aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wareld gekomen is om de zondaren zalig te maken; van welke ik de voornaamste ben.

I TIMOTH. I.

Gedenk aan 't heilig Woord, den God, op wien gy hoopt!
Wiens zoenbloed ge om geen goud, geluk, of eer verkoopt.
Des Vaders evenbeeld, die, God uit God geboren,
Voor ons in 't vleesch verſcheen, ons vrijſprak van Gods toren,
Zich offerde op het Kruis, en, Koning van 't Heelal,
En dood en leven beide onfeilbaar richten zal.
Gedenk Hem, ô mijn ziel, en laat de nood der tijden
U nimmer wanklen doen in voor zijn' naam te ſtrijden.
Veracht den hoon, de ſmaad, van wat dien naam weerſtreeft;
Neem ze aan, als 't merk van 't bloed, dat aan zijn' Kruisboom kleeft!
Hy heiligde u zijn bloed; en gy, wat zoudt gy tragen,
Aan Hem uw menschlijke eer ten offer op te dragen?
Wees dwaas om Jezus wil, verbeur uw vroeger roem!
Dat elk u ſpotsgewijs een' grijzen ſuffer noem';

Ja,

Digitized by Google

Ja, 't ſtikziende onverſtand, met wie den Heiland huldig',
Uw ernst van huichlary en valſchen ſchijn beſchuldig';
Ik draag het: 'k hou mijn' mond van meineed onbeſmet:
Ik buig mijn knïen voor geen' Baäl noch zijn wet.
En moet de oprechte trouw aan God en 't rein Geweten
Belachbaar Bijgeloof of dolle Dweepzucht heeten,
En zijn geluk en geld alleen voor hem bewaard,
Wiens voorhoofd 't merk der vloek voor Jezus Kruis aanvaardt,
Ik ſta van alles af. Behoudt uw gift, Godloozen!
Mijn deel is niet met u, wien Jezus naam doet blozen!
Vereert uw' eigenwaan, uw deugd, uw' zedenleer!
Mijn Heiland is my 't al, en wat behoef ik meer!
Hy zal my, Hy mijn kroost in de armoé niet begeven!
Hem ſterve ik, zoo Hy 't eischt; Hem wenſche ik ſteeds te leven!
Der Ongodisten heil verlokt my niet, ô neen!
Vervolgen ze ons, wat nood! ook Jezus heeft geleên.
'k Moog hongren, God heeft brood: Hy kan, Hy zal my ſpijzen.
'k Zal, hongrend of verzaad, mijn' dank aan Hem bewijzen;
En, zeker van zijn zorg, deele ik mijn laatſte beet
Met wie in Jezus naam behoeftig tot my treedt.

1805.

Digitized by Google

'S HEILANDS HEMELVAART.

Maar nu, Christus is opgewekt uit den dooden, en is de eerſteling geworden der genen die ontſlapen zijn.

I COR. XV.

Stijgt hemelwaart, ó Jubelgalmen!
Stijgt, Lof-, en Dank-, en Zegepſalmen!
De Dood der zonde ligt geveld.
Zingt aarde, heemlen, wareldſfeeren!
Buigt neder voor den Heer der Heeren,
Den uit het graf verrezen' Held!

Ja, 't graf heeft zijnen prooi hergeven,
ó Jezus, Gy hernaamt het leven,
Voor ons zóo moedig afgelegd!
Gy ſtijgt Verwinnaar uit het duiſter,
Daar 's Hemels ongeſchapen luiſter
Uw' ſchedel met den kraus omvlecht.

't Ge-

Digitized by Google

't Gejuich van uwe keurelingen
Vermengt zich met het zegezingen,
Dat daavrend door den hemel klinkt.
Gy hebt de onſterflijkheid herwonnen,
Wier glans met meer dan duizend zonnen
U van 't geheiligd voorhoofd blinkt.

De Seraf volgt met ſtarende oogen
Uw opvaart ſiddrende in den hoogen,
En eert den ongeſchapen' Zoon.
En, duizendduizend Englenſcharen
In 't tintlend licht voorby gevaren,
Verheft ge U tot uws Vaders throon.

Daar zet ge, ô Dood- en Helvertreder,
Aan 's Vaders rechterhand U neder,
Uw' wederſtreveren ten ſpijt!
Gy, God uit God, door God gezonden,
Gy, die der zonden vloek ontbonden
En 't ſchuldig aardrijk hebt bevrijd!

Digitized by Google

Gy hebt des Afgronds kracht verbroken;
Gy, van de wet ons losgeſproken;
Gy hebt geleden en volbracht!
Gods aanſchijn ſchittert van genade:
Gy zijt het, die de wraak verzaadde,
Gy, voor den doemeling geſlacht!

Gy ſpraakt: „In 't bloed der offerſtieren, (*)
„In 't vet der ſmeulende outervieren,
„Is niets dat aan uw' eisch voldoet.
„ô God! voor 't eerſte morgengloren
„Hebt Gy my tot uw dienst verkoren,
„Hier ben ik, zie! aanvaard mijn bloed!"

Gy ſpraakt, Gy ſtreedt; Gy hebt voldongen,
De Hel haar rijke buit ontwrongen,
En Gods genadelast volwrocht.
Juich, Aardrijk! juicht, verloste zielen,
Wie ooit in 's vijands boei vervielen,
Uw Heiland heeft u vrijgekocht!

(*) Pſalm XL.

„Word

„Word op mijn' Hemelthroon verheven!
„Ik heb 't Heelal U prijs gegeven;
„Aan U behoort mijn heerlijkheid!"
Dus ſprak God-zelf. Verloste vromen,
ô Gy, voor wie zijn bloed moest ſtroomen,
Knielt neder voor zijn majesteit!

Ja! ſlijgt, ô ſlijgt, gy Inheelgalmen!
Stijgt, Lof-, en Dank-, en Zegenſalmen,
Stijgt tot der Geeſten zetel op!
Zingt, aarde, hemel, wareldſfeeren!
Zingt vrolijk, zingt den Heer der Heeren!
Den Draak verpleete hy den kop.

Ja, aarde, dal van eindloos treuren!
Thands moogt gy 't hoofd ten hemel beuren:
Gy zijt geen jammerwoning meer!
Laat d'afgrond, laat zijn ſlaven beven!
Wat zoude u nog verſchrikking geven?
Het licht, het leven, keerde weêr.

Digitized by Google

Voor ons heeft Hy de ſlang vertreden;
Voor ons de gruwbre ſmart geleden;
Voor ons zich-zelv' in 't ſtof verneêrd!
Voor ons dat dierbaar bloed vergoten!
Voor ons, afſchuwbre vloekgenooten,
De afſchuwelijkſte dood begeerd!

Thands durv' geen twijfelmoedig treuren
Het heilbegeerig hart verſcheuren!
De ſteenrots des Geloofs ſtaat pal;
In 't baldrend woên van wind en golven
Getrouw, onwrikbaar, onbedolven,
En zegevierend op 't Heelal.

Gy, Heiland! hebt uw' uitverkoren
Een troost en onderſtand beſchoren,
Die in geen leed verijdeld wordt!
Uw Geest is 't, die, ten troost der ſmarte,
In 't U getrouw beminnend harte
De vreugd van uwen Hemel ſtort!

Wy

Digitized by Google

Wy durven met volzeekre ſchreden
De heirbaan des Geloofs betreden,
Des Levens onbedrieglijk ſpoor!
Laat Dood en Wareld ons begrimmen;
Wy lachen met heur ijdle ſchimmen:
Gy-zelf, Gy gingt ons roemrijk voor!

Wat zijn ons jamm'ren of bezwaren!
Wy blijven op die eerkroon ſtaren,
Die ons aan 't eind der baan verbeidt.
Gy wenkt ons toe, verheerlijkt Koning,
En hebt in uwe Hemelwoning
Aan die Gy lief hebt, plaats bereid.

Haast keert ge, op 't licht der Hemelwolken,
Voor 't oog der neêrgeſlagen Volken,
En voert uw vrijgekochten meê.
Wat toeft ge, ô morgen, dag des bevens!
Voor ons, geboorteſtond des levens,
En breekt de ſtille legerſteê?

Digitized by Google

ô Vreeslijk zult ge de Aard verſchijnen,
Wanneer ge, omſtuwd met Serafijnen,
In Godlijke Almacht nederdaalt!
Ja, vreeslijk zal de Wraaktoon ſchallen!
Maar lieflijk voor de duizendtallen,
Op wie uw dierbre Goedheid ſtraalt!

Ja, zalig, zalig duizendwerven!
ô Zalig lijden! zalig ſterven!
ô Zacht vermolmen in dit ſlijk!
ô Heerlijk, glorierijk ontwaken,
Om onverderflijk heil te ſmaken
In 't onvergankelijk Hemelrijk!

Ja, Aard, verſtuif in vlam en vonken,
Met al wat ſchoonst heeft uitgeblonken!
Deins af, bezwijkend Firmament!
Dooft uit, ô matte Zonneſtralen!
Wy zullen met een' luister pralen,
Die beurtkeer noch verduiſtren kent.

Geen

Geen aardrijk kleeft ons aan de leden,
Die 't Hemelsch lichaam zal omkleeden,
Zoo onverderflijk als zijn' God.
Snel aan, spoed aan, ô Dag der dagen!
Snel aan op Jezus welbehagen!
Voleind, vervul ons aller lot!

1805.

ZELF-

ZELFBEPROEVING.

Onderzoekt u-zelven, of gy in het geloove zijt.
II COR. XIII.

Welk een lot ſtaat my te wachten,
Als de Rechter van 't Heelal
Al mijn daden en gedachten
Op de weegſchaal leggen zal?
Ach! ik word te licht bevonden,
Al die ſchijnbre deugd tot zonden,
Waar ik onbedacht meê brall'.

Zal 't Geloof my dan behouen,
Daar mijn ziel zich op verliet?
Kan ik daar mijn rust op bouwen,
Als mijn hart zich wel doorziet?
Is het vurig en volkomen,
En van Jezus aangenomen?
Wederſtreeft mijn hart het niet?

Is

Is mijn Hoop geen zelfverblinding,
Die zich nimmer onderzocht?
Rust zy op eene ondervinding,
Die de Heiland in my wrocht?
Waar, waar zijn de kenbre teekenen,
Dat ik Hem my toe mag rekenen?
Dat Hy my heeft vrijgekocht?

Voel ik 't hart van Liefde gloeien?
Is mijn hoogste lust in God?
Zelfbehagen, mijn verfoeien?
's Naasten welzijn, mijn genot?
Is mijn opperste genoegen,
My naar 's Hoogsten wil te voegen?
Zelfverzaking? kruis en spot?

En, doemwaardig wetverbreker,
'k Tree Gods Almacht in 't gemoet!
'k Terg den Allerhoogsten Wreker!
'k Drijf de spot met Jezus bloed!
'k Stel my roekloos en vermetel
Voor d' ontzachbren Rechterzetel,
En trotseer den Helschen gloed!

Digitized by Google

ó Genâ, mijn God! Genade!
Roep my, trek my, drijf my aan!
Sla mijn' nood, mijn jammer, gade,
En verpleet mijn' eigenwaan!
'k Smeek, ó Jezus! leer my smeeken!
Leer me, in tranen los te breken!
'k Kan in 't oordeel niet bestaan.

'k Werp me, ó Heiland, voor U neder;
Zie mijne onmacht, red, ó red!
Geef my uw vertroosting weder,
En verhoor mijn noodgebed!
Ach! wie kan er tot U vlieden,
U zijn hart ten offer bieden,
Zoo Gy-zelf hem dit belet?

Hem belet! — Helaas, beletten!
Neen, uw liefde zoekt ons heil;
Geen vernielen, geen verpletten!
Hier voor was uw bloed niet veil.
Neen, als redder en behouder,
Naamt ge 't vloekhout op uw schouder,
Met een Goedheid zonder peil.

Neen,

Digitized by Google

Neen, ook zelfs dees kleene ſpranken,
Dit beginſel van Geloof,
Heb ik uw Genâ te danken;
Nimmer laat ge my ten roof.
'k Voel uw' invloed in my werken!
'k Voel hem mijn vertrouwen ſterken!
Neen, geen' zondaar zijt Gy doof.

ô! Ontglim, ontvlam de vonken
Die Gy in mijn ziel ontſtaakt!
'k Lag in 's Satans boei verzonken,
Maar Gy hebt mijn' band geſlaakt.
'k Zal U hart en leven wijden,
'k Zal in Uw vermogen ſtrijden,
Tot Gy mijn Geloof volmaakt.

1804.

Na het Hoogduitsch van MUNTER *vrij gevolgd.*

AAN

Digitized by Google

AAN

GOD.

Eer de bergen geboren waren, en Gy de aarde en de wareld voortgebracht hadt; ja, van eeuwigheid, zijt Gy God.

PSALM XC.

Ó God, eer 't aardrijk was gegrond,
Eer Ge al wat eenmaal niet beſtond
Uit niet beriept in 't wezen;
Eer de aanvang was van plaats of tijd,
Waart Ge alles wat Gy heden zijt,
Oneindig, nooitvolprezen!

En dan, als van 't geſloopt Heelal
Geen ſpoor meer over wezen zal,
Zult Gy de zelfde blijven.
Uw Grootheid en uw Wonderkracht
Verhult geen ondoordringbre nacht;
Is door geen perk te omſchrijven.

Gy

Gy zijt — ! En niets beſtaat als Gy! —
En aarde en hemel gaan voorby,
Als dampen die verdwenen.
Hun zijn is als de ontleende glans
Der wolken aan den hemeltrans,
Van 't licht der zon beſchenen.

Gy zijt al 't geen Gy eeuwig waart,
Behoeft noch hemelheir noch aard.
Geen duizend wareldkloten,
Geen ſchepping, hoe volmaakt ze ook zij,
Voegt iets tot uw volmaaktheid by;
Ze is in U-zelv' beſloten.

U-zelv' genoeg, U-zelv' gelijk,
Schoon alles buiten U bezwijk',
Schoon wareiden verouden;
Gy blijft, en 't Godlijk waarheidswoord
Zal eeuwig met U, ongeſtoord,
Zijn kracht en ſtand behouden.

Digitized by Google

Dat berg en heuvelkruin bezwijk',
De ſtrandrots van zijn wortel wijk',
En aarde en zee verſchrikken;
ô God, uw eeuwig zoenverbond
Rust op onwankelbarer grond,
En niets zal dit verwrikken.

Wat klage ik in 't verdwaasd gemoed,
Wat zuchte ik dan om nietig goed
Van 't onbeſtendig leven!
Wat treure ik om een broos genot,
Als waar my van geen duurzaam lot
Verzekering gegeven!

Wat klage ik, die uw woord ontfing
Van volle ſchuldvernietiging,
Door Jezus bloed verkregen!
Van eeuwig erfdeel in het licht
Van uw geheiligd aangezicht,
Verr' boven aardſchen zegen!

Ge-

Digitized by Google

Gewis, mijn misdrijf is geboet,
Gy hebt mijn' zoen in Jezus bloed
Bevredigd aangenomen,
Mijn' naam geſchreven in uw hand,
En ik 't verzekrend onderpand
Van uw genâ bekomen.

Ja, God' behoor ik! Hem, mijn' God!
Hy ſchikke van mijn aardſche lot,
Van Hem zal niets my ſcheiden.
Der wareld lust vergaat met haar,
Maar God is onveranderbaar!
Zijn heil wil ik verbeiden!

1804.

Na MUNTERS *Hoogduitsch.*

Digitized by Google

AAN DE JODEN.

En alzoo zal geheel Israël zalig worden.

ROM. XI.

Gy, oud en edel Volk, dat nu ſints achttien eeuwen
Voor uwer Oudren ſchuld zoo duur, zoo eindloos boet!
Gy, aller Volken ſmaad, mishandelde Hebreeuwen,
In 't onheil zoo gedwee, ſtandvastig, en vol moed!
Gelooft niet, lijdend Volk, dat Christnen u verachten,
Dat hun gevoelig hart met uwe ellenden ſpot!
Neen, 't blaakt, het zucht voor u, en mag het haar verzachten,
't Is hun een weldaad van hunn' Heiland, van hunn' God.
Het eert die banden die u knellen, 't eert uw jammren!
Zy zijn ons borgen van Gods waarheid, van zijn heil.
Geen wolven zijt gy ons, maar wreed verſtrooide lammeren,
Uws herders zorg als wy, en niet ter ſlachtbank veil.
Gy, zaad des braven, wien, zijn vaderland ontweken,
Gods roepſtem hooger gold dan heel een nietige aard!
Uit wie des aardrijks heil zoo heerlijk uit moest breken!
Die, in der Volken rei, zijn lust, zijn glorie waart!

Digitized by Google

ô Gy, bevoorrecht met een ſchittring van zijn' luiſter,
Waar 't ſidderend Heelal het ſcheemrend oog voor ſloot!
Die, heerſchende of verdrukt, in vrijheid of in kluiſter,
De onwraakbre panden van zijn toeverzicht genoot!
Hoe! zouden wy 't genot van zijn beloften ſmaken,
Wy, door Genade-alleen in Abrams ſtam geënt,
En u 't beloofde heil gevoelloos zien verzaken;
Verworpen daar 't verſcheen, verlochend, en miskend!
Wy, zouden we, ongeroerd, ons met uw brood verzaden;
Het Vaderlijke brood van d' u gedekten disch!
En 't u met hongrend hart zien weigren en verſmaden;
En ſmachtende in gebrek, verkwijnen om 't gemis!
Neen, nimmer! Mocht ons hart zijn weldaad met u deelen;
En geven 't recht u weêr, waar van gij afſtand deedt,
Hebreeuwen; 't zou de ziel van elken Christen ſtreelen,
En 't aardrijk had voor ons geen voorwerp meer van leed.
ô Broedren! maar (helaas) den Vader afgevallen!
Verloren! maar nogthands des vromen Abrams bloed!
Keert tot uw erfgoed weêr! Keert, ſchapen, in uw ſtallen,
Keert, eer de nacht verſchijn', de nachtwolf moorde en woed'!
Zult ge immer over de aard uw drukkend jammer ſleepen,
En, Volk, geen Volk meer zijn? Vertrapt, verſchopt, verraên!

Ja, met verachtlijk vee in 't zelfde juk benepen, (*)
Uw' haatren dienen, prooi van woeste onmenschlijkheên!
In 't midden van een Volk, en van hun afgescheiden
Door de onbereenbre kloof van uw geduchte Wet,
Wat kunt ge? In stil geween op dien Verlosser beiden,
Die Davids throon herstelt', en 't Heidendrot verplett'.
Rampzaalgen, is 't dan nu, dat gy dien Redder wachten,
Nu, dat gy hopen moogt dat u zijn arm bevrij'?
Ziet, ziet een reeks te rug van zestig Voorgeslachten!
Dat tijdperk was bestemd voor zijne heerschappy.
De scepter was vervreemd, die Judaas stam behoorde,
En de afval was verzoend: 't beloofde licht brak aan!
Gy zaagt den Morgenstraal, die door de nevels boorde;
Gy zaagt den heldren dag, verrukkend opgegaan.
Het zalig Bethlehem ontfangt den held, den koning,
Uit maagdelijken schoot, uit Davids eedlen tronk.
En gy, aan 't oog verslaafd, aan ijdle prachtvertooning,
Verwerpt het dierbaar hoofd, waarom geen tulband blonk.
Neen, 't was geen diadeem die d'eedlen schedel drukte;
Neen, maar Gods Almacht-zelv doorstraalde 't schoon gelaat;

Vloot

(*) Om te weten, wat dit zeggen wil, moet men Duitschland doorreisd hebben.

Digitized by Google

Vloot van zijn lippen af, vermeesterde en verrukte;
En ademde in den zoom van 't onbemerkt gewaad.
Hoe kost ge uw' Heiland, hoe den Heer der aard miskennen!
Die blinden 't licht hergeeft, den band des doods verbreekt!
Wiens kenmerk, voorgeschetst door Godgetrouwe pennen,
Al wie de Schrift doorzoekt zoo hel in de oogen steekt!
Hem, hartekenner; hem, met zwakheên onbeladen!
Die storm en zee gebiedt! Voor wien de Satan buigt!
't Is God, zijn woord, zijn kracht, het zijn zijn wonderdaden,
't Is hel en afgrond-zelf, wat van zijn Godheid tuigt.
Neen, zegt ge! Sterve hy aan 't vloekhout! laat hem sneven!
Wy wachten Davids Zoon, maar met een' andren staf.
Ach, zuchtende in den nacht wordt u de dag gegeven;
Gy wacht een bleeke maan, en wijst het daglicht af!
Dan neen, ook zelfs die dood brengt u dien held voor oogen,
Die sterven moest voor u, onschuldig en gesmaad;
Verkocht, verraân, bespot, mishandeld, aangespogen;
Doornageld en doorboord door uw' ontmenschten haat.
Ja, laat zijn wondren daar, zijn Goddelijk verrijzen!
Is God uw God en steun, en houdt hy woord en trouw,
Zoo laat die gruwbre dood u op den Heiland wijzen,
Wiens lijden, wiens ellend uw wonden heelen zou.

Vraagt, vraagt uw Leeraars! Gaat, pleegt raad met uw Rabbijnen!
Vraagt, of Messias niet moest sterven voor uw schuld?
Vraagt, zoo hij als een Vorst in 't purper kwam verschijnen,
Of dan de Orakelspraak der Schriften waar vervuld?
Laat Amos schrandre zoon, laat David-zelf hier spreken!
Hoort hem, wiens heilig bloed der Leeuwen muil ontzag!
Den Ziender, voor wiens oog de duistre tijd der weken
Met middagvollen glans en klaarheid openlag!
Maar neen! Uw eigen lot, uw land- en tempelstooring
Betuigt u, wat het zij, waar op gy hooploos wacht!
Die Godspraak laat uw' wensch geen uitzicht van verhooring!
Die roept u toe: Hy kwam, en werd voor u geslacht.
ô Gy, wier noeste vlijt, Profeet en Wet doorkropen,
De woorden proefde en woog, ja, elke letterstip!
Gy zucht, en 'k zie uw wang van tranen overloopen,
Rabbijnen! spreekt, ô spreekt! van waar dit wanbegrip?
Neen, neen, oprechten, neen! Ge ontkent uw' Jezaïas,
Ge ontkent uw' Belzazar zijn heilvoorspelling niet!
Indien ge uw Rijksherstel verwacht van uw' Messias,
Ge wacht ook dat zijn bloed voor uwe schulden vliet.
Ach! legt den blinddoek af! vereent die strijdigheden!
Wacht d'een ten oneer niet, den ander niet tot eer! (*)

Een

(*) Twee Messiassen, door de Rabbijnen geteld.

Digitized by Google

Een zelfde Davidszoon heeft voor zijn Volk geleden,
Wacht, wacht denzelfden ook als uwen Koning weêr!
Wy wachten Hem met u, dien Heerscher zoo verheven,
(Maar met een' rijker glans dan ooit een' throon omgaf)
Voor wiens ontzachbre kracht, wat scepter voert, zal beven,
En die ze, als scherven, zal vermorslen met zijn' staf!
Ons hart, ô Joden, eert uw Wet en Profeciën;
Uw God is onze God; uw Heiland, onze Vorst.
Hem wachten we, eens met u; hem buigen we onze knieën:
Zijn Rijk is 't, waar ons hart, ons brandend hart, naar dorst.
Reeds naakt het. Ach! die tijd was kenlijk afgeteekend,
Waar op hy 't menschlijk vleesch, als stervling, aan moest doen;
Maar niets! wat ons den dag, d'ontzetbren dag berekent,
Die met zijn' zichtbren throon op 't aardrijk aan zal spoên.
Hy nadert, en, ô God, hoe schrikbaar zal hy dagen!
Ach! zult ge uw' Koning dan uw trouw, uw hulde biên?
Dan, 't blinde wanbegrip van 't Voorgeslacht beklagen,
En Davids Telg en Heer in onzen Jezus zien?
Gy zult het, ja, ô ja — Te lang misleide Joden,
Gy die Gods Wet vereert en zijne Orakelblaân,
Versmaadt de fakkel niet, u minlijk aangeboden,
Leert, leert door de uitkomst-zelv hunn' waren zin verstaan!

Digitized by Google

Bedenkt, dat woord is valsch dat u een' Redder ſpelde,
Of dees uw Redder kwam op de afgepaalde ſtond.
Bedenkt, dat zelfde woord dat dien Verlosſer meldde,
Heeft Judaas ondergang, en dit uw lot, verkond.
Hoe! Gods bedreiging volgt, neemt tijdpunt waar en orden!
Vervult zich in een reeks die afloopt als een vliet!
En zijn beloftenis, zou zy vergeten worden?
Ontvallen aan 't verband, dat God haar open liet?
Hoe! alles, ſints den dag door 't eerst vergrijp bezondigd,
Belofte, Wet, Profeet, ſpelt dien Verlosſer voor!
En, veertig eeuwen lang den zijnen aangekondigd,
Ontbreekt hy, 't eenig heil, en ſtelt zijn Volk te loor!
Neen, neen, welmeenenden! wy eeren uw vertrouwen;
(Die hoop, die ſteeds verbeidt, is elks vereering waard)
Maar heeft u God beloofd, uw Salems muur te bouwen,
Zoekt Salems muren niet aan de andre helft der aard.
Heeft de Almacht dees haar gift aan tijd en plaats verbonden,
Zoo rukt, in blinde hoop, zijn Godſpraak niet uit een.
Het tijdſtip is voorby, en — 't Godlijk woord geſchonden,
Of, die dat woord belooft, die wondergift verſcheen.
Die wondergift verſcheen, of Gods beloften falen!
En falen, Hemel ach! laat dit de Godheid toe?

Neen,

Digitized by Google

Neen, nooit beloofde een God om 't woord weêr in te halen.
Of, geeft uw' Heiland op, of wordt het wachten moê!
Ach! zoudt ge in deze onze eeuw, na zoo vele eeuwen lijdens,
Verzaken aan uw hoop, uw Wet, en Profecy;
En, 't oogenblik naby van de aanbraak des verblijdens,
U dompen in de poel der Heidsche twijflary?
Zal dit, zal dit uw' haat voor Jezus Godsdienst doven,
Dat ge alle Godsdienst houdt voor ijdle beuzelpraat,
De spot met Godspraak drijft, met eerdienst, en gelooven,
En Mozes en zijn Wet voor Heidenleer versmaadt?
Is dit de Broederleus? en zoudt gy die begeeren,
Met zulken, wien men thands den naam van Christnen geeft?
Dit: God en Heiland saam baldadig af te zweeren!
Te lachen met een' God voor wien de zonde beeft!
Neen, Jacobs afkomst, neen! Behoudt uw schrikbre dwaling,
(Ze is schrikbaar, maar zy paart met eerbied voor uw' God)
Behoudt haar tot het uur der donkre tijdbepaling,
Dat Jezus zich erbarm' om Isrels gruwzaam lot!
Behoudt haar, ja! veeleer, dan, spoorloos afgevallen,
God te onderwerpen aan een' vloekbren menschenwaan,
Om met dien ijdlen naam van Filozoof te brallen,
Die zoo oneindig duur aan 't menschdom heeft gestaan!

Wat

Wat zoudt ge uw' hoogmoed, wat, die eigenliefde roken;
(Die, die zich-zelv' vergoodt, en allen band verkracht!)
En d'afval, ſteeds zoo zwaar door Jacobs God gewroken;
Vernieuwen; gruwbrer nog dan 't ſchuldig Voorgeſlacht?
Behoudt, ô Israels huis, en Godsdienst en Geweten:
Lijdt nog, indien gy 't moet, gy die zoo lang reeds leedt!
Wy lijden met u, wy, die waarlijk Christnen heeten,
En wier geloovig hart zijn' Heiland niet vergeet.
Deze eeuw heeft God beſtemd tot lijden, tot beproeven:
Wy, Christnen, nemen 't kruis op Jezus voorbeeld aan:
Gy, daar we in ſtille hoop op zijn verſchijning toeven,
Toeft met ons, op het licht dat beiden op zal gaan!
Ja, Israel, ja, ook u zal 't opgaan. Blijft beſtendig!
Ja, ijvert voor uw Wet, naar 't licht waar in gy ſtaat!
En ſmeekt ons aller God, dat Hy zijn werk volendig'.
Het Heil der Wareld is uw erfdeel, Abrams zaad!

1805.

'S HOOG-

Digitized by Google

'S HOOGSTEN LOF.

Op dat wy zouden zijn tot prijs zijner Heerlijkheid.

EFEZ. II.

ô God, ik ben uw eigendom;
Gy hebt my 't licht gegeven!
Gy riept me in 't aanzijn, en waarom?
Om U ter Eer te leven.
Maar ô, mijn God, wat sluit dit in?
Dit vraag ik aan uw Menschenmin;
Dit, aan uw Alvermogen;
Dit vraag ik aan uw Heiligheid;
Gy, Godheid, die uw glorie spreidt
Door Aard en Hemelbogen!

Die

Digitized by Google

Die Liefde, die uw ſchepſel voedt
En alle heil doet ſmaken;
Die vordert van mijn teêr gemoed
Een even hevig blaken.
Een liefde, die zich-zelf vergeet,
In 't troosten van zijns Naaſten leed,
In weldoen, zalven, heelen;
In 't veel of weinig dat zy heeft,
Met dankbaarheid voor die 't ons geeft,
Blijmoedig meê te deelen.

Die Liefde, die de zondenſchuld
Aan menſchen kost vergeven;
Die 't zwakke ſchepſel draagt en duldt,
Dat voor uw wraak moest beven;
Die eischt dat ook mijn hart verſchoon',
Zachtmoedigheid voor wrevel toon',
En haat en wraakzucht ſmoore.
Dat 's naaſten heil my dierbaar zij,
Mijn boezem willig met hem lij',
En voor zijn welzijn gloore.

Die

Digitized by Google

Die Almacht, die des Afgronds diep,
De hooge Hemelzalen,
My-zelv' en 't groeiende aardrijk ſchiep,
En 't licht der zonneſtralen:
Wat vergt my heur bewondering?
Ach! onderwerping in mijn' kring,
En lijdzaam zelfverzaken:
Verloochning van mijn eigen' wil;
En, in mijn lot gedwee en ſtil,
Naar hooger, niet te haken.

Die Heiligheid, waar 't hemelsch licht,
Waar in uwe Englen zweven,
Als aardſche neveldamp voor zwicht,
Uit poelen opgeheven;
Wat vraagt die? Afſchrik van het kwaad,
Verboden lust — en zondenhaat;
Boetvaardig zelfverfoeien:
Verachting van des werelds ſlijk;
Verheffing tot het Hemelrijk;
En, voor uw dienst te gloeien.

Geen

Geen ijdel prijzen met den mond,
Geen bloot aanſchouwend eeren,
Daar al wat is uw Lof verkondt,
Is uwen roem vermeeren.
Neen, van uw zorg en macht gewis,
Te ſmelten van erkentenis,
Met vlammend zielsverrukken;
Uw deugden en volkomenheên
Den Lof te zwaaien niet alleen,
Maar levend uit te drukken!

Almachtig, Heilig, weldoend God,
ô Doe my dit verkrijgen!
Gy, Vrijheer van uws ſchepſels lot,
Tot wien mijn zuchten ſtijgen!
Gy, loutrend vuur, Gy, Liefdegloed,
Doordring my 't Aardsch, het koud gemoed!
Herſchep my naar uw Wezen!
Dan leef, dan ſterf ik tot uw Eer!
Dan wordt Ge, ô aller ſchepſlen Heer,
Van uw gewrocht geprezen!

1805.

DE

Digitized by Google

DE HEILAND.

ZANGSTUKJEN.

Pſallet altitudo cœli! pſallet omnis Angelus!

PRUDENTIUS.

Jezus Christus, ja, is God!
God van eeuwigheden!
Hy vertrad der Duivlen rot;
Heeft voor ons volſtreden!
Hy, vervuller van 't gebod!
Hoorder der gebeden!
Hy, Hy ſchenkt ons 't vol genot
Van het zaligst Hemellot!
Jezus Christus, ja, is God!
Juicht, wie Hem beleden!

Digitized by Google

Jezus nam ons lichaam aan;
Juicht, ó Englenchoren!
Werd der ſmarten onderdaan
Voor zijn' uitverkoren'!
Onze ſchuld zich op te laân,
's Afgronds rijk te ſtooren,
Ons te redden van 't vergaan,
Ons van 's Hoogſten vloek te ontſlaan,
Hier toe nam Hy 't lichaam aan,
Werd Hy ons geboren!

Jezus gaf zijn vlekloos bloed!
Juicht, ó Vloekgenooten!
Heeft den zondenval geboet,
't Paradijs ontſloten!
Hel en wareld heeft gewoed,
Hem door 't hart geſtoten;
Met vervloekten overmoed
In zijn ingewand gewroet!
Jezus ſchuldverzoenend bloed
Heeft aan 't kruis gevloten!

Je-

Jezus zeeg in 't duister graf,
Juicht, ô Adams neven!
Jezus lei het leven af,
Om het ons te geven.
Ons bevrijdt Hy van de straf!
D'afgrond doet Hy beven!
Hoe de Hel Hem tegenblaft',
Jezus zwaait den zegestaf!
Ja, Hy zonk in 't duister graf,
Dat wy zouden leven!

Jezus, ja, is opgestaan,
Juicht, ô Hemelronden!
Heeft de schuld te niet gedaan,
Onze boei ontbonden.
Jezus plant zijn glorievaan
Op het graf der zonden!
Open staat de Hemelbaan!
Streven wy om in te gaan!
Jezus, ja, is opgestaan;
En de dood, verslonden!

Digitized by Google

Jezus voer ten Hemel in,
(Juicht, ô Starredaken!)
Voor zijn duurverlost gezin!
Ons, die voor Hem blaken!
Blijven wy met blijden zin
Naar zijn weêrkomst haken!
Wy, van 's wereld's aanbegin,
Voorwerp van zijn menschenmin!
Ja, Hy voer ten Hemel in,
Om ons plaats te maken.

Jezus Christus, ja, regeert!
Juicht, verloste Volken!
Juicht, wie Jezus Godheid eert!
Juicht, ô 's Hemels tolken!
Satan siddert, diep verneêrd,
In des afgronds kolken.
Hel en wereld zijn verheerd;
Jezus Almacht triomfeert;
Jezus Christus, ja, regeert
Boven lucht en wolken!

Je-

Digitized by Google

Jezus Christus, ja, keert weêr,
Juicht, gy Serafijnen!
Hy, der ſchepſlen Opperheer,
Zal in glans verſchijnen.
Hy daalt op de wolken neêr,
Hy, de troost der zijnen!
Jezus Christus, ja, keert weêr!
Hy verſchijnt in roem en eer!
Aarde, lucht, en Hemelheir,
Zal voor Hem verdwijnen!

Hy, Hy reikt ons reeds de hand,
Vol van zegepalmen!
Hem, die 's Hemelrijkskroon ſpant,
Klinken ſnaar en halmen!
Eeuwig houdt zijn zetel ſtand,
Doet zijn lof weêrgalmen!
Hy, Hy voert ons by de hand,
Uit des werelds jongſten brand,
Naar ons Hemelsch Vaderland!
Stijgt, ó Zegepſalmen!

Digitized by Google

Jezus Christus, ja, is God!
God van eeuwigheden!
Hy is meester van ons lot,
Hoorder der gebeden!
Hy heeft Satans macht geknot;
Hy, den draak vertreden!
Jezus Christus, ja, is God!
Hy herroept het proefgebod,
En herstelt ons in 't genot
Van het Hemelsch Eden!

1805.

Digitized by Google

DE APOSTELEN

IN DEN NACHT DES VERRAADS.

Al wierden zy ook alle aan u geërgerd.

MATTH. XXVI.

Hoe! Judas niet alleen, die om geringe baat
Zijn' Meester en zijn' God durft leevren aan den haat!
Geheel 't Apostelschap, van doodschrik aangegrepen,
Ziet naauwlijks hunnen Heer naar 's Landvoogds vierschaar sleepen,
Of raadeloos en bedwelmd, van angst en kommer stom,
Verloopt het en verstrooit, en ziet niet naar Hém om.
Wat lafheid, Hemel ach! in dezen nacht vol jammeren!
Zy vlieden, als een hoop van weerelooze lammeren,
Den veldwolf in den mond, die op hen loert en wacht.
Is dit hun liefde en trouw, hunn' dierbren plicht betracht!
Ja Hemel! Petrus-zelf, die tegen Legerknechten
En moed en ijver had om voor zijn' Heer te vechten,
Die 't glinsterende zwaard dorst rukken uit de scheê
En zwaaien 't over 't hoofd, wat doet hy! vlucht hy meê?
Ach, schaamte dult dit niet. Hy kan Hem niet verlaten;
Hy volgt Hem, maar van verr', naar 't wachthuis der Soldaten:

Digitized by Google

Van verre, en in den ſchijn, als van dien Meeſter vreemd,
En of hy in zijn lot belang noch aandeel neemt.
Zijn boezem klopt en hijgt; hy veinst zich onbewogen,
En dempt de zucht in 't hart, de tranen in zijne oogen,
Verbergt zich door een' plooi in houding en gelaat,
Die de onverſchilligheid, neen, laffe vrees verraadt
En 't oog des vorſchers ſchuwt, angſtvallig en verſtolen.
Hy mengt zich in den hoop, en zet zich by de kolen.
Helaas, de onnoosle beeft, maar beeft niet van de koû!
Geen nachtlucht grijpt hem aan, maar moedeloosheid en rouw!
Men kent hem — 't is gedaan! kan hy zich-zelv' verzaken?
De gloed van 't haardſteêvuur beſchijnt en verwt zijn kaken:
Verſchieten ze echter? ja; de bleekheid van den ſchrik
Neemt ze in, en tijgt hem aan in 't eigenst oogenblik.
Verrast en overtuigd, wat zal hy? wederſtreven?
Of Jezus en zich-zelv' het ſchoonst getuignis geven?
Erkennen, dat hy 't is, die Hem zijn' Meeſter noemt,
Als Heiland kent, belijdt, en Gods Gezalfde roemt?
Die, rotsſteen in den ſtorm, verwrikken kan noch ſchudden,
Den herderſtaf verdient van zijn verlaten kudden,
En 't leven veil heeft voor de waarheid, voor zijn' Heer?
Helaas! hy viel te diep, hy heeft die kracht niet meer!

Een

Een flechte Zoetlares, by 't ſchuim der rotsgezellen
Verachtlijk, is in ſtaat die ſteenrots neêr te vellen,
Één aanblik, en één woord: „Gy ook behoort by Hem"! —
Neen, roept hy, *'k ken Hem niet*, met opgeheven ſtem,
Ik weet niet wat gy zegt. ó Neen, gy zijt bedrogen;
En, Hemel! zelfs zijn eed bevestigt deze logen.
Helaas! de wachttrompet (*) verkondt den morgenſtraal,
En hy, hy zweert op nieuw, ja voor de derde maal!
Zijn Meeſter ziet hem aan — uit deernis? tot verwijten?
Ach! Petrus voelt dien blik zijn' boezem openrijten,
Den grond zich oopnen voor zijn' voetſtap — ach! hy vliedt,
En ſchreit, en roept Genâ, en voelt zich-zelven niet.

Van waar, ó Petrus, toch dat ſchrikbre moedverdoven!
Hoe vurig was uw hoop! hoe zeker uw gelooven!
Hoe vast uw liefde en drift voor Jezus! Eene ſtond
Boort liefde en trouw en hoop, en alles in den grond!
't Geloof lijdt ſchipbreuk! — neen, 't geloof zal u behouden;
Dit geeft uw wroeging kracht, uw ſmeekend hart vertrouwen,
Dit zal en liefde en hoop herroepen uit heur graf,
En Jezus heilgenâ wischt dees uw tranen af.

(*) De hanenkraai.

Digitized by Google

Dan, laat zich de oorzaak niet van zulk een zwakheid ſpeuren?
Mijn hart, doorzoek u-zelf! — Vergeefs met valſche kleuren
U voor u-zelf vermomd — Vergeefs u-zelf gevleid
Met meer, met ſterker moed, met meer ſtandvastigheid!
Vergeefs u-zelf beloofd voor uwen God te ſterven!
Wat Petrus driemaal deed, gy deedt het honderdwerven!
Ja, riep de Godsdienstplicht u mooglijk naar 't ſchavot,
'k Geloof het, ge ondergingt en troostte u 't gruwzaam lot;
Maar dit kon Petrus ook: hy dorst den dood trotſeeren,
Hy was een' dood getroost, die Jezus kon verweeren!
Hy bood zich tot den ſtrijd met heel een' krijgshoop aan,
Wiens ſchrikbre meerderheid hem ijlings neêr moest ſlaan.
En echter, hy bezwijkt, waar 't niet op bloed en ſlachting,
Maar ſchimp, en ſpotterny, en ſmaadheid, en verachting,
En moedwil aankoomt van verachtlijk Heidenpuis.
Een ſchimpſchoot, ach! is meer dan 't ſchrikbaarst krijgsgedruisch
Der wapens, dan 't ſchavot, met geeſſels, zwaarden, koorden!
Men biedt de borst aan 't ſtaal, men vreest verachtbre woorden!
Zoo zijn wy, menſchen! zoo aan d'afgod van deze aard,
Die ijdele Eer, gehecht, die zoo veel jammers baart!
Hem offren we onze rust, ons welzijn, onze dagen;
Hem, wat ons dierbaarst is, en wat we in 't harte dragen!

Hem

Digitized by Google

Hem (Hemel!) zelfs den God op wien ons hart vertrouwt!
Neen, Christen, dit 's te veel — Wees hier heldhaftig ſtout!
Smaad wat verachtlijk is! — Kan wierook van die handen
Bekoorlijk zijn voor u, die God geen wierook branden?
Den Duivlen roken in hun eigen hovaardy?
En — is de ſmaad geene eer, die Jezus deelt als gy? —
Ja, zegt ge, ik wil me aan God en aan mijn' Heiland kleven.
De haat vervolge of ſpott', Hem wijde ik dood en leven!

Zoo zij het! — Maar wat wordt van 't plichtelijk beſluit,
Als ge uw verwachting mist, uw uitzicht ziet geſtuit;
En omdwaalt in een nacht van diepe onzekerheden,
Geen redding mooglijk ziet, geen troost vindt in gebeden?
Als, neêrgeſlagen, en verpletterd in 't gemoed,
De Wanhoop om u waart, en in uw' boezem woet?
Zult, zult ge uw hart dan nog, u-zelven nog bewaren;
Of laten, met de hoop, geloof en Godsdienst varen? —
Zie Petrus, en beproef, of ge in dat oogenblik,
Beſtendiger dan hy, weêrſtaan hadt aan den ſchrik?

Dank, Jezus, dat voor ons de heilge dag mag ſchijnen!
Uw dood, uw hemelvaart, verſchoof de rentgordijnen,

Waar

Waar in uw heerlijkheid zich nog voor de aard beſloot,
En ſlechts een' flaauwen glans op uwen keurling ſchoot.
Ach! Petrus Jodendom verwachtte in U zijn' Koning,
Doch kenbaar, niet als God, maar door zijne aardſche kroning.
Hy brandde, om in uw hand den ſcepterſtaf te zien,
Die de aarde en Davids rijk vrijmachtig zou gebiên,
Den Volken met uw' voet den ijzren nek vertrappen;
En waande U reeds gereed om op den throon te ſtappen.
Vergeefs hadt Ge uwen dood, uw lijden, en 't verraad
Van dees afgrijsbren nacht, vergeefs uw diepe ſmaad,
In plaats van 't ſchittren van een majesteit vol luiſter,
Voorſpeld: hy hoorde 't, ja, maar alles bleef hem duiſter.
Zijn hart; zijn gantſche ziel, toen 't aankwam op geweld,
Dacht dit uw' zegepraal, en Davids throon herſteld.
'ô Welk een moed en drift, wanneer de wapens blonken,
Ontgloor hem! 'k zie zijn oog van gloed en blijdſchap vonken!
„Nu, Hemel! is 't het uur! nu valt der Heidnen macht!
„Zy Jezus dreigen! zy! — die Engten heeft tot wacht!
„Voor wie de Duivlen vliên, de zee en winden zwijgen!
„Men vall' voor Jezus recht! Hy zal den throon beſtijgen!
„'t Is grootsch, te ſterven aan zijn voeten — voor zijn zaak!
„Ja, Jezus, 'k ſterf voor U, en ſneuvel met vermaak."

Digitized by Google

Zie daar zijn hartetaal. Maar hoe! wat ſchrikbre ontroering!
Zijn Meeſter wraakt zijn drift, beſtraft zijn geestvervoering,
Gebiedt hem, 't bloedig zwaard te gijzlen in de ſcheê,
Neemt band en boeien aan, onweerbaar en gedwee —!
Daar ligt zijn uitzicht; daar, het heil waar op hy hoopte;
Daar, alles wat zijn drift met gloênde prikkels noopte!
„Neen (zegt zijn zuchtend hart), 't is alles afgedaan.
„Mijn hoop, mijn duurſte hoop... 't heeft alles my verraân."

't Was Petrus dié dus dacht; zoo dachten ze ook die vloden.
Steeds voedden ze in hun hart 't vooroordeel van de Joden.
Zoo deed de ontmenschte meê, wiens eeuwig vloekbre mond
Den Heilge door zijn kus in 't heilig aanſchijn ſchond:
(Die kus, vervloekter dan de vuist- en rietſtafflagen,
Die 't heilig aangezicht van 't Roomsch geboeft moest dragen,
Aan wie zy toegang gaf!) dat helſche Schrikgedrocht,
Dat Jezus, dat zijn' God voor nietig ſlijk verkocht.
Hy kende Jezus leer, zijn kracht, zijn wonderdaden.
Zijn dood was 't oogmerk niet, het doel van zijn verraden.
Neen: „Jezus, Davids zoon, en wien zijn zetel wacht, —
Neen: „Jezus, Hy wiens naam der Duivlen macht verkracht,
„Hy wordt het offer nooit van hun die Hem belagen.

„Wat

„Wat zijn hun pogingen om tegen Hem te slagen!
„Ik neem hun geld gerust: ik zal Hem hun verraân,
„En juichen, als één woord hen-allen af zal slaan!
„Hun haat bedriegt hen! Goed, ik wil hun blindheid dienen,
„En leevren in hun hand den Zoon van d'Ongezienen;
„En de uitkomst kan niet zijn dan tot hunn' griefbren hoon,
„En plaatst mijn' Meester licht op 's aardrijks hoogsten throon!"
Zoo sprak des booswichts hart: zoo, in dat gruwzaam harte
De Satan, Gierigheid, die heel zijn ziel verzwartte,
't Geloof, de waarheid-zelv die in zijn' boezem scheen,
Te hulp nam tot een' glimp der grootste afgrijslijkheên,
't Verraad op dat geloof, als op een' grondslag, bouwen,
En, als onschaadlijkheên, met koelheid aan deed schouwen.
Wat was 't? zijn feit gelukt; maar Jezus redt zich niet!
Zijn dood staat vast, gemaakt! — en gy, die Hem verriédt,
Wat doet, wat zult ge thands? — Mijne oogen, ó mijne oogen,
Mijn hart, ó keert u af! gy wordt te veel bewogen!
Wat wanhoop haalt by deze! ó Affchrik! ó Ellend!
ó Siddring voor een lot, dat nergens weérga kent!

Zie daar de vrucht van 't hart aan eigen waan te hangen!
Men beeldt zich de uitkomst voor, men wacht haar met verlangen;

En

En welke? — die de ziel, naar eigen' aardſchen zin,
In haar verblindheid wenscht, vervuld van eigenmin.
Die waant men in Gods woord, die in zijn hart te lezen;
En ze is uit wanbeſef, uit zelfgeviel gerezen.
Daar hoopt, daar ſteunt men op. Die maakt men, onbedacht,
Den grondſlag van zijn' moed, de bronwel van zijn kracht.
Daar rekent ons verſtand, daar duizenden van tochten
(Die zich in 't menschlijk hart met elk gevoel verknochten,
En wien de reden-zelv haar eigen voorſpraak leent)
Met meer verzeekring op, dan 't vastſte rotsgeſteent'.
„'k Bezwijk niet; neen, 'k hou ſtand! mijn moed heeft vaste gronden!"
Maar ach, de hoop wordt waan, en de uitkomst valsch bevonden,
En 't hart, dat niet op God, op zijn genoegzaamheid,
Maar 't vleiend middel zag, is door zich-zelf misleid.
Wanhopig, twijfelt het aan de Almacht die 't gehengde,
Om dat het met zijn' God zijn' eigen' waan vermengde:
Dan valt het in den ſtrik, begeeft zich-zelf en God,
Verlochent Jezus kruis, en houdt zijn woord voor ſpot!

ó Heiland! leer ons hart ſteeds voor zich-zelve waken!
Ach, telkens ſtaan wy bloot voor plicht- voor Godverzaken.
ó Waak Gy met ons! hoed, behoed ons in dees nood!

Schiet

Digitized by Google

Schiet d'eigen ſtraal op ons, dien Ge op uw' Petrus ſchoot!
Een' oogſtraal van verwijt, die 't ſchuldig hart doe beven
En met berouw vervuit, maar tevens van vergeven!
Schenk ons dien-moed niet, die op eigen kracht zich leunt,
Op de uitzicht van een hoop, die 't middel aankleeft, ſteunt,
Of eigen glorie zoekt in 't geen Gy géeft te lijden;
Maar laat ons, in uw kracht, met hel en wareld ſtrijden,
Ons hart bedwingen, en het zuivren van den waan!
Wied, wied dit onkruid uit, bij 't kiemend tarwegraan!
Ach! leid ons aan uw hand, is 't niet langs rozenpaden,
(Gy weet wat ons behoeft, en wat ons hart zou ſchaden)
ô Door die doornen dan, wier kwetſing zegen is!
Geef in den gloed des daags ons, moeden, lafenis!
Verſtendig aan ons hart uw voorzorg, uw bewaring!
Verlicht ons op uw' weg door Geest en Openbaring!
Verzwaart zich 't leed ſomwijl, geef, Heiland, geef geduld!
Vernieuw ons wat Ge leedt om onze zondenſchuld;
En leer ons, op uw ſpoor, het kruis gewillig dragen;
Niet morren, niet ons-zelv', ons niet van God beklagen!
U offren 't geen wy zijn, en buigen onder 't leed,
Verzekerd van uw liefde, als die Gy nooit vergeet!

1805.

VREUG-

Digitized by Google

VREUGDE.

Ook heden is mijne klacht wederſpannigheid.

JOB.

Waar in verblijdt mijn hart zich heden?
Wat brengt, wat geeft my deze dag,
Waar in ik my verheugen mag?
Ach! gistren is vóórby gegleden,
In angst, en weemoed, en beklag.

In weemoed, ja, en wreede zorgen,
Voor dreigend, voor genakend kwaad,
Waar dag aan dag van zwanger gaat!
En echter vraag 'k aan den morgen,
Wat vreugde hy my hopen laat?

Neen, droefheid oogſten, ſtervelingen,
Wat anders wacht gy op eene Aard,
Met 's Hoogſten ſchrikbren vloek bezwaard.
Het vrolijk Hallelu-jah zingen
Is voor een beter oord bewaard.

Digitized by Google

Met ſmart uit 's moeders ſchoot geboren,
Ontfangt gy 't leven met geween;
In ſtaâge ſmarte vliet het heen;
Met ſmarte wordt het weêr verloren:
Het ſchreien voegt ons, dit-alleen.

Waar was ooit ſterfling zoo vermetel,
Waar, aangebeden Wareldvorst,
Die aan zijn hart verzeekren dorst:
„Ik ben gelukkig op mijn' zeetel,
„Daar heerscht geen kwelling in mijn borst"?

En ik, ik durf naar blijdſchap vragen,
Wiens jeugd in enkle ramp verliep!
Ik, wiens vervolger nimmer ſliep!
Ik, die van al mijns levens' dagen
Niet eenen, zoo ik mocht, herriep!

Mijn ziel, van waar dit vreemd verlangen?
Wat hoopt gy van dit morgenlicht?
Wat glans verheldert u 't gezicht?
Wat droogt de tranen op uw wangen?
Wat heeft u 't hoofd dus opgericht?

Hoe

Hoe zou er vreugde zijn te ſmaken
In 't midden van de ſtrengſte pijn?
Is 't tijdlijk onheil enkel ſchijn,
Waar meê we ons-zelv' rampzalig maken;
En kunnen wy gelukkig zijn?

Gy, gy gevoelt het; ja, wy kunnen! —
Waar toe verbitteren wy ons lot,
En ſluiten 't harte voor 't genot
Van 't geen uw weldaân ons vergunnen,
ô Goed, ô Aartsweldadig God!

ô Bron van leven, heil, en zegen,
Wien 's vogels ſchorre wildzang prijst!
Wien aarde en hemel dank bewijst!
ô Leer ons ſlechts uw weldaân wegen,
Met elke Zon die voor ons rijst!

Ontallijk zijn zy, zonder palen,
Of maat, of eind, of peil, of grond.
Zy rijzen ieder morgenſtond,
Maar duiken met geen avondſtralen,
Noch draaien met den hemel-rond.

Digitized by Google

Mijn God, ja, doe ze mij gevoelen!
Gy geeft ze, ja; ik vraag ze niet.
Gy geeft ze in 't midden van 't verdriet!
Wat zoudt Gy, dan mijn heil bedoelen,
Indien ik 't zelf niet van my ſtiet?

Ik, ik ben de oorzaak van mijn ſmarte;
Ik-zelf, aan ijdelheid verknocht,
Die heil in 't valſche ſchijngoed zocht,
Tot nawee van 't bedrogen harte
Door dwaasheên, en te duur, gekocht.

Ik-zelf, ik ſchiep my ramp op rampen
Uit alles wat uw gunst my ſchonk.
De morgen rees, de dagkim blonk,
En ik, ik zocht de donkre dampen
Van de akeligſte graffpelonk.

Gy riept — Ik ſluimerde. Ach, ik hoorde,
En volgde uw roepſtem, ſtil, gedwee!
Maar, d' eerſten voetſtap dien ik deê
Verflaauwde de ijver die my ſpoorde,
En 's werelds dwaasheid ſleept my meê.

Gy

Gy trokt — Met fidderende handen
Grijpe ik de hand my toegeſtrekt.
Maar ach, vergeefs is 't, wat my trekt!
Te lief zijn my mijne aardſche banden,
Dan dat mijn hart ze verder rekt.

Ik hef my op, maar hen te ſcheuren,
Hen af te werpen, waar te veel.
U vraag, U wensch ik tot mijn deel,
Maar durf geen herſenſchim verbeuren
Van eigendunklijk zelfgeſtreel.

Wat wil ik dan? — Ik ken my zelven!
Gelukkig wezen? — Neen, ô neen,
Ik ware 't, wilde ik dit alleen;
Maar 'k wil mijn heil uit de aarde delven,
Zie daar, waarom ik eindloos ween!

Niet dat ik 't waan in 't goud te vinden;
In nietigheid van eer of rang;
In wellust, dartlen tooverzang:
Die flikkring zal my nooit verblinden,
Dat daar mijn ijdel hart aan hang',

Digitized by Google

Neen; dwaas, die naar die schaduw jagen!
Maar ik, niet minder dwaas dan zy!
Ik, speelpop van mijn hovaardy,
Ik zoek in vleiend zelfbehagen,
Ik zoek mijn eigen heil by my.

Gelukkig zijn door eigen krachten,
Naar eigen keur, op eigen wijs:
In 't midden van uw paradijs
Naar de onverteerbre doodvrucht trachten;
Zie daar mijn misdrijf en zijn' prijs!

Maar neen! Gy opent my mijne oogen,
Zoo lang (helaas!) moedwillig blind.
Vergeef het, Vader, aan uw kind!
Ik wil met dankbaarheid gedogen,
Het geen Gy zelf my dienstig vindt.

Met wederstrevig tegenwroeten
Te worstlen met uw Albestuur:
Het hoofd op nooddwangs ijzren muur
Te plettren, kan geen lot verzoeten
Het geen ik morrende verduur.

Neen,

Neen, onderworpenheid in 't lijden,
Die in uw teedre zorg berust,
En door Gy ftaat, uw foete kust,
Zie daar de bron van 't waar verblijden!
Zie daar voortaan mijn hartelust!

Ik wil niets vordren, niets verlangen,
En fchrijf uw Wijsheid niets meer voor.
Maar 't geen uw Goedheid my befchoor,
Dat wil ik als het goed ontfangen
Dat ik voor alle goed verkoor.

Ik wil uw weldaân niet bevreeren,
Maar nemen ze aan, als van uw hand:
Door zielverderfend onverftand
Uw' zegen niet in vloek verkeeren,
Noch ploegen 't nooit bezaaibre ftrand.

In elkan drenk, ô Albehoeder!
In elke fchaamle mondvol brood,
Eerbiedig ik me als uw' gunstgenoot,
En, dierbre Heiland, als uw' broeder,
Voor wien Gy honger leedt en dood.

In 't minſte ſchuldeloos genoegen
Erkenne ik uw genoegzaamheid,
Wier volheid d' aardkring overſpreidt;
By elke poging in mijn zwoegen,
De hulp, uw' kinders toegezeid.

Verdrukking, lijden, ziekten, plagen —!
ô God, ik buig mijn ſchouders neêr,
Verzwaar het prangend juk nog meer,
Ik wil het met verrukking dragen;
Het zij ſlechts tot mijns Heilands eert.

ô Laat my dan geen kracht ontbreken,
Genadig God, op wien ik hoop!
De wareld loope zoo zy loop!
Mijn hart, mijn moed blijft onbezweken,
Schoon 't al van bloed en tranen droop.

Dan vrage ik, ja, met vol vertrouwen
Aan elken nieuwen dageraad:
„ Wat blijdſchap voert gy op 't gelaat?
„ Wat vreugde geeft gy my te aanſchouwen,
„ Waar voor my 't hart zoo juichend ſlaat?"

Dan

Dan daalt my ieder morgenkrieken
Een nieuwe weldaad van U af:
Dan is my 't leven niet tot ſtraf:
Dan vlieg ik op bebloemde wieken,
Naar 't op my wachtend, zalig graf!

1805.

Digitized by Google

GENIETEN.

ô Mille volte fortunato, e mille,
Chi sa por meta a suoi pensieri in tanto,
Che per vana speranza immoderata
Di moderato ben non perde il frutto!

GUARINI.

Gelukkig duizendmaal de man,
Die zoo zijn hart bedwingen kan,
Dat waanziek, dat onmatig hopen
Op ijdel, nooit verkrijgbaar zoet,
Hem 't wichtig en genietbaar goed
Voor geene schaduw doe verkoopen!

Wat zoekt ge, ô nietig menschlijk kroost,
In nevels van verbeelding, troost,
En schept u-zelf uit ijdle dampen
Een wareld die geen wezen heeft,
Waar in gy ademt, woelt, en leeft,
Die vrij van stormen is en rampen?

Een

Een wereld, die uw Eigenmin
Zich optooit naar heur' wensch en zin;
Waar 't hart, vervuld met zelfbehagen,
Verband, en orde, en voegsel slaakt,
't Heelal zich zelve dienstbaar maakt,
Zich-zelv; van allen band ontlagen!

Die wereld (ach!) zal nooit bestaan!
Die zelfzucht vindt zich nooit voldaan!
Hier moet gy, en voor anderen, leven;
Hier smaken wat u is bedeeld;
Hier, 't geen u aanlokt, vleit, of streelt,
't Gemeen belang ten offer geven.

Beklaag u! — Wreed, afgrijslijk Lot! —
Gewis, de Wijsheid van uw' God
Moest alles naar uw wenschen voegen!
't Heelal is slechts een kleinigheid,
Wanneer men 't in de weegschaal leidt,
By uw, uw ingebeeld genoegen!

O Dwaas!

ô Dwaas! zoo Aarde en Hemelrond
Eens onder uw bevelen ſtond,
Hoe deerlijk vondt gy u bedrogen!
Hoe zou uw opgeblazen waan
In 't gruwzaam wee verlegen ſtaan,
Dat gy u zelv' hadt toegetogen!

Nu lydt ge? Ja, uit ongeduld,
Uit moedwil, wrevel, eigen ſchuld.
Gy kost, gy moest, gy zoudt genieten!
't Smaakt al de weldaan van Gods hand;
Zijn Goedheid houdt het al in ſtand,
En doet geluk en zegen vlieten.

Hy reikt by nooddruft laafenis:
Zijn overvloed vervult uw' diſch:
Zijn vreugd klopt aan uw hart, Onwaarde!
Wat ſluit gy 't; laat de weldaad in!
Doe open smaak Gods menſchenmin!
Uw heil is Hem het hoogst op aarde.

Ach!

Digitized by Google

Ach! 't was tot kwelling niet of ſtraf,
Zoo de Almacht u een leven gaf,
Geſchikt tot vormen en volmaken.
't Was, om door aardſche zaligheid
Tot hooger vatbaarheên bereid,
Eens nog volmaakter heil te ſmaken.

Door aardſche zaligheid? ô Ja!
Sla de Almacht, ſla zijn Goedheid gâ:
Geen ſchepſel is dat heil beſchoren,
En echter, alles, alles juicht.
Maar wat zijn' Schepper dank betuigt,
Gy durft dien dank in 't hart verſmooren.

ô Ken uw voorrecht! ken uw' plicht!
Reeds Engel in 't vooruitgezicht,
Hier, Ondergodheid op dees wareld!
Gevallen, redloos; maar herſteld! —
Geen zucht, die in uw' boezem welt!
Geen traan, die in uwe oogen pareit! —

Ja,

Digitized by Google

Ja, zucht en tranen borlen op.
Ja, ſterfling, ieder harteklop
Aâmt dank aan 's Allerhoogſten goedheid.
Ô Geef ſlechts uittocht aan dien dank:
Hy is der deugden eerſte ſprank,
Hy, de eerſte bron van alle zoetheid.

1805.

VER-

Digitized by Google

VEROORDEELING DES NAASTEN.

Zoo dan, oordeelt niets voor den tijd.

I COR. IV, 5.

„Dat's kwalijk! Dat's niet reeht! Daar voor zou ik my wachten.
„Dat toont geen eerlijk hart, geen braaf, geen vroom gemoed!
„Dat moet, wie edel denkt, zich-zelv' onwaardig achten!
„Onwaardig? 'K zeg te min. Een booswicht, die het doet!"
Tot zoo verr' wel, mijn Vriend! Uw oordeel is rechtvaardig,
Schoon mooglijk overhaast (de haast is altijd kwaad):
Maar 'k bid u, verder niet! de daad zij ſtraffenswaardig,
Veroordeel haar, doch doem niet verder dan de daad.
„Maar hy die haar bedreef" —? Is 't feit u reeds gebleken?
Beſtaat het? — ô mijn Vriend, beſlis toch niet zoo licht.
Niets kost het, om der deugd de hartaâr af te ſteken;
Te hooren, eer hy doemt, zie daar eens rechters plicht!
Men zegt; ik hoor; ik denk; men heeft my doen gelooven;
'K ben overreed in 't hart; dit al voldoet hier niet.
't Geldt hier uws naaſtens eer; en hem die eer te ontrooven
Is mooglijk meer dan 't bloed dat uit een doodwond vliet.

't Ge-

Digitized by Google

't Gerucht is dikwerf valsch, verdraait, misvormt de zaken,
Maakt van de muis een' leeuw, een vijg tót molensteen:
't Kan van een' eerlijk man een' schuwbren deugniet maken.
Een enkle omstandigheid scheidt goed en kwaad van een.
Het geen ge onwetend doemt, is mooglijk hoog te prijzen;
Zou, zoo gy 't onderzocht, of onderzoeken mocht,
Eene achting in uw borst voor 't edel hart doen rijzen,
Dat voor geene opspraak schroomt, aan zuivren plicht verknocht.
Beschouw des jonglings kling, met Vorstenbloed bedropen. —
Verrader! moorder van uw' Koning! — *'k Heb geen schuld.* —
't Tuigt alles tegen u. — Gy zult het duur bekoopen! —
Welaan! ik sterf en zwijg; ik heb mijn' plicht vervuld. —
Bloedschendige onverlaat! uw zwaard is in haar handen. —
Uw kleed, dat ge achterliet — ! *Het zij zoo, 'k vrees geen straf.* —
Voor 't minst, weêrspreek uw schuld en dees hare onderpanden! —
Gods Almacht is genoeg; haar vrijspraak wacht ik af. —
Zelfs Jezus werd gedoemd. Zoo licht is 't om te doemen!
De Landvoogd vindt geen schuld; maar die hem schuldig acht,
Wie zijn dat? Die zich-zelv' om strenge zeden roemen,
Maar wier geveinsde ziel met God en Godsdienst lacht.
Maar zie uw' Socrates, dien gy zoo heilig rekent!
My is hy 't niet, ô neen, doch gruwzaam was zijn straf.

En

En eedlen Focion, in braafheid zoo uitſtekend,
Wiens lijk geen eerlijk mensch verwaardigt met het graf.
Geſchicht- en Jaarboek krielt van t' onrecht opgedichte,
Van ſchelms verdraaide, of valsch betyteldè euveldaân:
En gy, in deze onze Eeuw, die ſchrandre, die verlichte,
Neemt, op een bloot MEN ZEGT, vergrijp en misdaad aan!
„Maar echter"..... Ga niet voort! ik zag een felt bewijzen,
Met veertig, ja nog meer beëedigde in 't Gerecht:
En echter — ! (Leer, mijn Vriend, voor 't licht gelooven ijzen!)
De daad bleek valsch te zijn, en de onſchuld opgelegd. (*)
ô Monſters, zegt gel zacht — ! Niet een van die 't bezworen,
Of elk was overtuigd van zijn' oprechten eed.
Ik zie, ik meen te zien; ik hoor, ik meen te hooren;
Vermengt zich onderling, en zonder dat men 't weet. —
Gevaarlijk Rechterampt! — Een bloem van vijftien jaren,
Onnoozel als het kind dat 's moeders ſchoot verlaat,
Ontfangt de gruwbre ſtrop. Geen Rechter kan ze ſparen:
't Bewijs is naar de Wet, en deze ſtraft de daad!
Helaas! een maand gaat om, en de onſchuld is bewezen,
De Waarheid breekt op eens gelijk een lichtſtraal door (†)!
Mijn

(*) In Holland. (†) In Londen.

Digitized by Google

Mijn oogen, ja gy-zelf, gy zaagt de deugd verrezen!
Wie had er, buiten u, gevoel of tranen voor? —
Vervloekt, de Wet in 't Land, dat Rechters dwingt te doemen
Naar tuigen (*)! naar den ſchijn, die 't vroomſte hart misleidt!
Daar kan geen eerlijk hart zich-zelve veilig roemen!
Daar oefent meineed zich op blanke onnoozelheid!
Maar zegen over 't Volk, waar 's Rechters vrij geweten
De waarheid vorſchen mag in 't innigst van 't gemoed,
In de uitſpraak niet geprangd dan door eene enkle keten,
Die hem in 't ſtraffen voor lichtvaardig ſtraffen hoedt!
Ach! dikwerf heeft mijn hand in 't vonnis voor te ſchrijven
Geſidderd, en mijn hart van killen ſchrik getrild!
„'K ben overtuigd: de ſtraf — zy mag niet achterblijven.
„Wee echter! wee mijn ziel, waar 't, ſchuldloos bloed geſtild!"
Maar neen, mijn geest was zwak. Een oordeel uit te ſpreken,
Niets lichter! Elk verſtaat en ſchikt zich tot die post.
De zaak is openbaar — dit is een kenbaar teeken —
Dit is een klare blijk —! en daar meê, afgelost!
Of immers: *Die 't getuigt zou niemand licht beliegen:*
Wat reden heeft de man? zijn woord is niet verdacht.
Ik zie de zaak wel in, en laat my niet bedriegen.
Geen rund dat vlekloos was, werd immer bont geacht.

Daar

(*) Als in Engeland.

Digitized by Google

Daar draaft dan ieder door: *Het is...* Maar dat wy zwijgen!
Doch gy, Veroordeelaars uws naasten! kent ge een' God?
Woudt ge aan gelijken blijk, waar op men aan durft tijgen,
Het eeuwig WEL of WEE doen hangen van uw lot?
Of wenscht ge dat uw God u-zelv' in 't hart moog lezen?
Beandwoordt deze vraag. — Ach, Jezus rechtdag naakt!
„Die oordeelt (zegt Hy-zelf) moet ook mijn oordeel vreezen."
En mooglijk ſpreekt Hy vrij, dien gy zijn vonnis ſpraakt!
Wat dunkt u; lust het u, deze uitſpraak af te wachten?
't Koomt hier op menſchlijke eer, op aanzien, goeden naam,
Op menſchengunst, niet aan. Den brave ſchuldig achten
Is eindloos meer gewaagd dan een' vergangbren blaam.
Maar ach! men hoort; gewent, door dikwerf iets te hooren,
Aan 't geen verzekerd wordt; men vindt het minder vreemd,
Berust er in, gelooft; vergeet, het na te ſporen;
Tot eindlijk zelfs het hart in 't lastren aandeel neemt.
Men ſpreekt, men zegt ronduit (want waartoe dient verbloemen?)
Zijn meening: *'t Koomt my voor.* Wat later: *Ja, 't gaat vast.*
Nu: *'k Blijf u borg daar voor: ik kan mijn Zegsman noemen:*
En de Onſchuld wordt verplet van de opgelegde last.
Ach, 't is des menſchen ſtrik door roekelooze woorden
Zich-zelven, eer hy 't gist, rampzalig te verraân;

Dan onderzoek te doen (*), gewikkeld in de koorden,
Waar uit geene aardſche macht hem ooit vermag te ontſlaan;
Zoo deed die Oorlogsman, die d'Ammoniet deed vallen.
ô Jefta! welk een lot! het kost uw Dochters hoofd!
God hoort, verhoort, en ſtraft. — Waar toe dit ijdel brallen?
Hy vordert, beef, ô beef, het geen gy hebt beloofd.
ô Heilloos woord! Gelofte! ô gruwzame offerande!
Maar wreeder nog dat woord, dat de onſchuld ſchuldig noemt!
Die uitſpraak (ſiddren wy!) ſtelt ziel en lijf te pande;
God hoort ze en neemt ze ook aan — gy hebt u-zelv' gedoemd!

(*) *Spreuken XX*, 25: waar op deze plaats ziet, moet (denk ik) dus, naar den grondtext, verſtaan worden: „ Het is den menſche een ſtrik (of „ wel, ten verderve) dat hy uitroept: *Heilig!* (dat is, *gelofte doet*) en „ na de (gedane) gelofte overweegt." De Zeventigen, ſchoon hunne lezing zich hier niet gelijk is, begunſtigen (meen ik) dezen zin ook. LUTHERS vertaling raakt kant noch wal.

1805.

TRA-

Digitized by Google

TRANEN.

— *Lacrymis adamanta movebis.*

OVIDIUS.

Wie is die macht die ſtalen klingen
Verwint en brijzelt, ſterveling?
Die aard- en hemelrijk kan dwingen,
En opſtijgt tot der Englen kring?
Die al wat weêrſtaat kan verheeren;
Die woede en gramſchap legt aan band;
Die zee en ſtormen kan bezweeren,
Hoe fel de woeſte golving brandt?

Wie is die kracht, die Adams loten
De poort des hemels openbreekt?
Die, heeft Gods Wraak het aangeſchoten,
Het pantſer om haar borst doorweekt?
Die God en noodlot kan bewegen;
Den hemel op deze aarde troont;
Den vloek verandert in den zegen;
En, als Hy ſtraffen wil, verſchoont?

Digitized by Google

Die kracht is de uwe, menſchenteelgen!
Die draagt gy niet in 't bruiſchend hart,
Gereed tot trotſen, weêrſtaan, belgen;
Maar ze is een werking van de ſmart.
Die kracht beſtaat in forſche ſpieren,
Noch door geen' weerſtand dwingbren moed!
Is 't erfdeel van geen woeſte dieren,
Noch zetek in 't verhitte bloed.

Zy woont by golvende Oorlogsvanen,
Noch waar helmet en ſabel blinkt:
Maar ſchuilt in TRANEN, zſlte tranen,
Die weemoed uit den boezem dringt.
Ja, tranen die het hart ontſchieten,
Het harte dat naar redding ſmacht!
In die, in hun aandoenlijk vlieten,
In die beſtaat die wonderkracht.

ô God, wat zijn wy? wy, verraders,
Verraders van ons eigen bloed!
Wy, onverſchoonbre gruweldaders,
Op wie uw vloek U wreken moet!

Uw

Digitized by Google

Uw donder moet ons 't hoofd verpletten;
Hy leeit in uw getergde vuist!
Ja, wreek uw ſnoodgeſchonden wetten!
Zij, wat uw Almacht hoont, vergruisd!

Daar ſtreeft de blikſem in uw handen,
Daar gaat hy ter verdelging uit! —
Maar wat beroert uwe ingewanden?
Wat is er dat uw gramſchap ſtuit?
Ach! 't ſchuldig Ninivé ſtort tranen!
't Gedoemd, veroordeeld Ninivé!
't Was doof voor dreiging en vermanen;
Thands ſchreit het om zijn ſchuldig wee.

Die tranen, ô die tranenbeken,
Ontwaapnen uw gerechte wraak.
Uw donder zwijgt wanneer zy ſpreken,
Hoe fel hy over de aarde kraak!
Helaas! hoe diep in 't ſtof getreden,
Gy hoort den zondaar als hy ſchreit,
En ſchenkt hem uw barmhartigheden
Voor tranen van boetvaardigheid.

Gy, Jezus, hebt uw bloed vergoten
Voor zondaars, van hunn' God vervloekt!
Uw bloed en tranen saamgevloten
Bevrijden wie verlossing zoekt.
Maar ach! die zoenprijs zoo volkomen,
Wien redt hy van de oneindbre pijn?
Ach! waar geen hartetranen stroomen,
Daar kan geen hart U eigen zijn!

Ach! zijn de tranen in onze oogen,
ô God, ô Heiland, U zoo waard!
Zoo dierbaar aan uw mededogen!
Zoo kostbaar op dees schuldige aard!
Wat dan, wat kan in 't vluchtig leven
Zoo heilig wezen aan ons hart?
Wat kost uw wil ons beters geven,
Tot troost, tot redding in de smart?

Wat wonder dan, zoo 't felste woeden
Voor tranen, zachte tranen, zwicht!
Indien ze in nood de zwakheid hoeden,
Daar ze aan eens wreedaarts voeten ligt!

Ach,

Digitized by Google

Ach, moord en dolheid losgelaten
Vertrappelt waar ze een voorwerp vindt:
Wat teugelt razende Soldaten?
Een traantjen van 't onnoozel kind!

Ach, spijt en gramschap, fel ontstoken,
Die in 't beleedigd harte broedt,
Doet brein en ingewanden koken,
En hongert naar zijns vijands bloed.
Welaan! gy moogt dien vyand vellen,
Verwoede, ga! maar zie hem aan!
Zie in zijn oog een traantjen zwellen,
En gy vergeeft hem om dien traan.

ô Lieve kalmsters van het leven!
ô Lief, ô minnelijk Geslacht!
Wat boezem weet van wederstreven,
Als wellust van uw lippen lacht?
Maar ach! het lonkjen van uw oogen
Moog alles in uw kluisters slaan;
Uw hoogst, uw edelst Alvermogen
Vertoont zich in een' reedren traan!

Bedrukten, door het leed verslagen,
Ó Nadert my, ik deel uw leed.
Blijmoedig geef ik, op uw vragen!
Zoo dra ik 't u benoodigd weet!
Maar neen: ik word vergeefs gedrongen;
Mijn hart...! mijn trage vadzigheid...!
Een traantjen aan uw oog ontsprongen,
Verkrijgt u wat u wierd ontzeid.

Of zou dat traantjen my niet roeren!
Dat, my niet drukken op 't gemoed!
Dat traantjen kan ten hemel voeren;
En is my meer dan 's werelds goed.
Hoe! zou onze aardboom menschen kweken,
Wier ziel daar geen gevoel voor had?
Wier hart de traan niet kon doorweken,
Wanneer hy om vertroosting bad?

Hoe! de aarde, met ons zweet bedropen,
Met onze tranen oversproeid,
Sluit vruchtbren schoot en boezem open,
En 't jeugdig plantjen rijst en groeit!

En

En gy, ô mensch, ziet tranen vlieten,
En niets vermurwt uw harde borst?
Geen weldaad (hoe!) die uit wil schieten!
Geen deernis breekt heur ijzren korst!

Neen, Hemel, zulke wangedrochten,
Neen, zulke monsters schept Gy niet!
Hoe, Christnen, Jezus vrijgekochten,
Verstoten hem, die tot hen vliedt?
Hoe zouden zy den traan versmaden,
Dien nooddruft, dien behoefte schreit?
Hunn' broeder zien in tranen baden,
En weigren hem barmhartigheid?

Neen. Heiland! Gy die troost bereidde
Voor al wie aan uw voeten leed,
Voor al wie immer tot U schreide!
Gy, die geen weldaad ooit vergeet!
Gy stort in 't hart van die U eeren
Uw eigen zucht om wel te doen;
En die die liefde moest ontbeeren,
Had nimmer aandeel aan uw zoen!

1805.

MOR-

Digitized by Google

MORGEN.

Non est (crede mihi) ſapientis, dicere VIVAM.
Sera nimis vita est crastina; vive hodie!

MARTIALIS.

„Op morgen!" — Morgen? Neen, mijn Vrind,
Het geen gy heden goed, en braaf, en plichtig vindt,
Verwijl, verſchuif dat niet op 't ongewiſſe MORGEN.
Het HEDEN (zeker!) gaat voorby;
Maar, ſtervling, zeg, waar zijn uw borgen,
Dat dit uw laatſte dag niet zij?

Laat elken dag het zijne dragen.
Thands roept de plicht u — geef gehoor;
Thands dringt u 't hart — doe wel! Wat baat het, dit vertragen?
In 't weldoen ſtelt ge u-zelv', uw eigen vreugd, te loor;
Wat zoudt gy ze aan 't onzeekre wagen?
Geen vreugde koomt te vroeg — Geniet ze, grijp haar aan,
Daar God ze u heden toe wil ſtaan!
't Is morgen licht te laat; maak nu gebruik van 't leven!

Be-

Digitized by Google

Besteed het tot dat eind, waar toe het is gegeven,
Terwijl gy 't hebt, en ach! wat weet gy voor hoe kort!
Onnutte zorgen, ijdel kwellen,
Zie daar het geen gy uit moogt stellen,
Waar nooit iets aan verloren wordt!

De graanoogst roept u naar den akker,
ô Bouwman! — 't veld staat geel — de hemel toont zich klaar —
Wat toeft gy? rep de handen, wakker!
Op morgen is hy licht van donderwolken zwaar.
ô Berg hem, berg hem voor den regen,
Dien schat, dien 't vruchtbre land, dien 's hemels gunst, verleent!
De vlijt verheugt zich in den zegen,
Daar traagheid eindloos derft en weent. —
Maar neen, uw ijver geeft u sporen;
Het glimmend zeisen weidt in 't koren;
Gy zamelt, raapt, en bindt, en tast,
Eer 't dreigende onweêr u verrast;
Geen uur, geen oogwenk gaat verloren.
Geen steile zon noch gloênde lucht,
Vermoeing die naar adem zucht,
Geen stroomen biggelend zweet, op de aarde neêrgedropen,

Geen

Geen hartuitblakerende dorst,
Verflaauwt den ijver in uw borst,
Om 't heldre heden uit te koopen,
Tot dat ge uw ſchuur hebt vol getorst!

En wy, wy Chriſtnen, marren, dralen,
Daar rijker oogst is in te halen
Dan Ennaas velden kleedt of Gelons heuvels kroont!
Den oogst van wel te doen, van zegen uit te breiden,
Genoegens over de aard te ſpreiden!
Die vreugde roept ons, en wy beiden,
Hoe heerlijk zich dat uitzicht toont!
„Op morgen" zegt men. Ach! — zal ons dat morgen lichten?
Helaas! eer de ochtend ſchijnſel geeft,
ô Sterfling, hebt gy uitgeleefd,
En 't graf verzwelgt het goed, het geen gy kost verrichten,
En, met dat goed, de vreugd die God u had bereid!
Ga, neem dit zelfverwijt dan meê in de eeuwigheid! —
Doch neen, ook ons moog 't weêr verſchijnen!
Maar — even helder? even klaar?
Ach! lieten we eens een' dag verdwijnen,
Die ons de laatſte op aard voor 't weldoen bruikbaar waar!

Wat

Digitized by Google

Wat weten we of de reat der ons beſtemde dagen
Niet zwanger gaat van ſchrikbre vlagen,
Wier woede d'oogst verbiedt, die op het veld vergaat?
Op heden gunt my God, mijn' naaste hulp te ſchaffen,
Op morgen mooglijk is 't te laat,
Als Hy mijn plichtverzuim wil ſtraffen,
En niets my overblijft dan nawee zonder baat.

Afgrijslijk! — Jezus heeft de wreedſte ſmart geleden
En niet vertraagd by 't Kruis, het gruwzaam Kruis! Ik ijs!
Hy geeft en ſtelt niet uit, Hy, hoorder der gebeden!
„Nog heden (zegt Hy ſtervend), heden,
„Ontfang ik u in 't Paradijs."
En ik...! Ik, ſtervling, zal vertragen,
Waar 's naaſten nood en leed mijn dienſt en bijſtand vragen!
Ik aarzlen, om hem wel, my-zelven deugd te doen,
En Jezus dankbaarheid te toonen voor mijn' Zoen!
Ik toef, en laat my 't uur ontſlippen,
Dat uur, die onherroepbre ſtond,
Die my zijn zondaarliefde zond,
Om eenmaal 't troostrijk woord te hooren van zijn lippen:
„Gy hebt my dorſtende, gy hongrend, naakt, en krank,

„Ge-

Digitized by Google

„Gelaafd, gefpijst, verzorgd; my, vreemdling en gevangen;
„Gehuisvest en bezocht; gy moogt den prijs ontfangen;
„Treed toe, uw Heiland geeft uw' dank"!
Ik toef op 't licht, dat aan zal breken;
Om, licht, aan 's grafkuils overzij'
Mijn vadzigheid op 't ſtrengst te wreken,
Als 't nagelaten werk zal tuigen tegen my.
Ik toef, op dat die God, die alles voor my duldde;
Die d' eisch der Wet voor my vervulde,
En in dit oogenblik om mijne erkentnis vraagt,
My, op mijn weigring, voor zijn' Rechterſtoel gedaagd;
Dit gruwzaam vonnis uit': „Gy hebt my laten derven!
„Uw traagheid, onlust, overmoed,
„Sprak ſterker in uw hart dan Jezus, dan zijn ſterven!
„Ondankbre, ga uw loon verwerven
„In 's afgronds onuitbluschbren gloed!"

1805.

Digitized by Google

JULIAAN.

Veniant modo tempora justa,
Cum spem Deus impleat omnem.

PRUDENTIUS.

De Godsdienst hield nu stand by 's Heilands kruisaltaren:
Heel de Aarde boog voor 't kruis met Romes adelaren.
De Rijksvaan voerde 't kruis de Roomsche legers voor,
En schitterde aan hun spits met meer dan Zonnegloor.
De Tempels sloten zich; de Heidensche Afgoôn zwegen:
Wanneer een wakkre Vorst, zeeghaftig door den degen,
Nu blinkende om de kruin met Constantinus kroon,
Zich neêrbuigt voor de dienst dier reeds vermuste Goôn:
Hy, temmer van den Frank, en wapenschrik van 't Noorden,
Hy, die zijn' roem verbreidde aan Rhijn- en Isterboorden,
Hy kromt de knieën voor eens Plutoos gaffelstaf,
En kust het stof van 't kleed van tien Minervaas af!
Zijn voorhoofd drukt de schort der Junoos en Dianen,
En net Alcides voet met huichelende tranen;
Hy zwaait eens Pollux ros het wierook door de lucht,
En hangt aan Kraaigeschrei en ijdle Vogelvlucht!

Digitized by Google

Eens zou hy voor 't altaar der onderaardſche machten
Zijn ſchrikbre Hecaté een plechtig offer ſlachten.
De vaarzen ſtonden daar, omhangen met cypres,
Voor de outerbijl gereed der gruwbre Helgodes,
En loeiden door 't gewelf en bloote Tempelwanden.
De Prieſter, 't hoofd gehuld met krans en offerbanden,
Stak reeds 't geheiligd mes in 't rokende ingewand,
En wroette in de open borst met roodbebloede hand.
Nu merkt hy op 't gekrimp van vezelen en ſpieren,
Beſchouwt het ſombre bleek van lever, milt, en nieren,
En zoekt in 't lillend hart den laatſten levensſlag;
Wanneer hy uitbarst in een hartbeweeglijk ach!
Ach! roept hy, ach mijn Vorst, wy zijn, wy zijn verloren!
Vergeefsch is 't, in dit uur de toekomst na te ſporen!
Zie, zie my beven, my verbleeken van den ſchrik!
Een grooter Godheid ſtoort in 't wichtigst oogenblik
De kracht der Nachtgodin, en al de plechtigheden
Van verschgeplengde melk en wierook en gebeden,
Geheiligd rundrenbloed, en krans, en lijkprachtloof.
De Geeſten ſiddren, en, voor bezweering doof,
Verſpreiden zich in 't rond en doen den afgroud kraken.
Verſchrikte Prozerpijn ontwijkt de Tempeldaken
Met uitgedoofde toorts in dompig hol gehuil.
Geen offer rukt dit uur de ſchimmen uit heur kuil.

Hier

Hier baat geen pleeggekerm noch kracht van toovertrijmen.
Zie 't aangeſtoken vuur in 't wierookvat bezwijmen,
En de outerkolen zich verdoven in den brand!
Zie d' outerknaap de ſchaal ontvallen uit de hand,
En 't Godgewijde vocht langs grond en bodem vlieten!
Ik voel de lauwerkroon my-zelv' van 't voorhoofd ſchieten;
En de offerande zich verzetten tegen 't ſtaal.
Een Christen ('t is gewis) ontwijdt onze offerpraal.
Geen outer, geen altaar, hoe ſchrikbaar van vermogen,
Dat niet voor d' opſlag beeft van hunne onheilige oogen.
ô Zuiver 't Heiligdom van dees afgrijsbre vlek,
ô Cezar! dat hy wijke, en zich deze kring onttrekk't!

Zoo ſpreekt hy, en ſnort neêr met doodverf op de kaken;
Als zag hy Christus-zelv' den blikſem los doen braken.
De Keizer-zelf verbleekt, en rukt de kroon van 't hair,
En ziet verlegen om door Volk- en Lijfwachtſchaar,
Of mooglijk in 't gedrang zich iemand mocht verſtelen,
Wiens Kruisdoop 't hol gerel des Prieſters kon verbreken.
Een Jongling doet zich op uit 's Vorſten lijfſtaffiers,
Wiens kruin de hairlok toont eens blonden Bataviers,
En werpt de ſpeerbijl neêr, met dubbeld ſtaal beſlagen,
En meldt zich, 't merk des Doops en 't heilig Kruis te dragen.
De Keizer ſpringt te rug, ontvlucht het Heiligdom,

En werpt, in blinde vaart, en Paap en Outer om;
En heel de Lijfwacht heft, daar zy heur' heer ziet vlieden,
De handen hemelwaart om Jezus eer te bieden;
Stort op de knien neêr en roept zijn Godheid aan.

Wat doet gy middlerwijl, verblinde Juliaan?
Erkent ge de onmacht van uwe afgoôn? buigt ge u neder,
En keert ge, afvallige, tot Jezus zoenbloed weder?
Neen, dit gedoogt uw trots, uw ijdle hoogmoed nooit,
Noch 't purpren Rijksgewaad dat om uw schouders plooit,
Of de eedle diadeem die van gesteenten schittert.
't Is Jezus, die ze u schonk, wees op zijn' naam verbitterd!
Vervolg, en laster Hem, met hart, en pen, en mond,
Daar 't alles om u heen zijn heerlijkheid verkondt,
Zijn Godheid huldigt, en zich neêrbuigt voor zijn Wetten.
Wat waant ge? 't Christenvolk door uw gezag te pletten?
Helaas! uw Rijk, uw kracht, is in der Christnen hand.
Uw leven hangt aan hen, met dees uw' Vorstenband.
Uw lijfwawanten zijn aan Jezus dienst verbonden.
Wat wierdtge, zoo ze, als gy, hun trouw en eeden schonden?
Maar zelfs uw vuist ontziet te baden in hun bloed;
En de eerbied voor hun deugd doortintelt u 't gemoed.
Wees echter niet vergeefs op 't Christendom verbolgen.
Het zwaard is 't niet alleen, dat kracht heeft tot vervolgen.

Goud,

Digitized by Google

Goud, eer, en waardigheên, 't is alles in uw macht;
Deel ze uit, onthou, ontneem, naar dat gy 't noodig acht!
De pen, dat wapentuig, meer ſchrikbaar dan de degen;
En de algemeene kreet, die 't krijgszwaard op kan wegen;
Een heir Geleerden, dat der Christnen waan beſpot;
Het ijvrend Jodendom, de vijand van hunn' God;
Het voorbeeld van den Vorst op 's aardrijks throon verheven,
Nog ſterker dan een wet met louter bloed geſchreven;
Dit al verzekert u de ſchoonſte zegepraal.
Ja, haast verdelgt gy hen, of zet hun eerdienst paal.
Der Joden Tempelbouw, door u weêr in te wijen,
Verwoest met eenen ſlag al 's Hellands profecijen!
Door u gelogenſtraft voor de oogen van 't Heelal,
Is niets gewisſer, dan zijn onherſtelbre val! —

Ja, vlei u met dien waan! Maar weet, ô Lasteraren,
Dat de Almacht in één' wenk heur glorie kan verklaren!
Zy duldt — maar 't uur genaakt — zy blaast op uwe macht,
En heel uw rot verzinkt in d' eindeloozen nacht!

1805.

PRUDENTIUS *grootendeels gevolgd.*

Digitized by Google

PLICHT.

Et in exſilium eundum eſt, et effundendus ſanguis, et ſuscipienda egestas, et ipſa tua innocentia ſæpe maculanda indignisque objicienda rumoribus.

SENECA.

't Zegt weinig, goed en bloed en leven
Ten offer aan den plicht te geven;
De ware braafheid eischt nog meer.
Geen ſmaad, geen ſchandvlek doet haar beven,
Wanneer die 't weldoen aan moet kleven;
Geen uiterlijk gemis van eer.
De brave vraagt niet, welk vermeten
Een blinde wareld goed moog heeten,
Of wat zy even roekloos doem'.
Hy legt zijn reden aan geen keten.
Die alles veil heeft voor 't Geweten,
Die ſchat het boven naam en roem.

Ik

Digitized by Google

Ik weet, wat my de God der Goden
Heeft toegelaten of verboden;
Zijne uitſpraak is mijn wet alleen.
Mijn ziel verfoeit den leer der ſnooden,
Die wisſelt met den wind der Moden,
En 't oordeel aanneemt van 't Gemeen.
Laat andren ruimer, naauwer denken!
De Christen hangt aan niemands wenken,
Maar raadpleegt met zijn vrij gemoed:
En wie een vrijheid tracht te krenken,
Die God en 't Euangelie ſchenken,
Zie toe, waar op hy inbreuk doet. (*)

1805.

(*) Rom. XIV.

Digitized by Google

LIEFDE.

Zoo is dan de Liefde de vervulling der wet.

ROM. XIII.

Wat is Liefde, God der Goden,
Gy die niet dan Liefde zijt!
Niet dan Liefde hebt geboden,
Als het waardigst U gewijd!
U met hart en ziel en zinnen,
Met mijn gantsch beſtaan te minnen,
En mijn' evenmensch als my.
O Wat zegt dit, Heer der Heeren?
Doe my inzien, doe my leeren,
Wat die ware Liefde zij!

Is

Digitized by Google

Is het Liefde, vrees te voeden
Voor uw Heiligheid en Macht?
Weg te krimpen voor uw roeden,
Als Gy ons die noodig acht?
Of is 't Liefde, met betrouwen
U als Vader aan te schouwen,
Die zijn dierbaar kind kastijdt?
Uwe weldaân en uw plagen
Met gelijke vreugd te dragen,
Zonder weêrzin als men lijdt?

Is het Liefde, dat te vragen,
Dat uw Goedheid niet vergunt?
Naar verboden goed te jagen,
Dat Gy ons niet toestaan kunt?
Of is 't Liefde, niets te wraken,
Maar zich al ten nut te maken,
Wat Gy over ons gehengt; —
Wat uw hand ons toe doet vlieten; —
Met dat hartelijk genieten,
Dat uw zegen met zich brengt?

Digitized by Google

Is het Liefde, by 't beminnen
Op my-zelv' te rug te zien?
Zonder kracht van zelfverwinnen
Medeschepsels gunst te bien?
Is het Liefde, by mijn' naaste,
Dien Gy aan mijn zijde plaatste,
Meer te willen zijn dan hy?
Met mijn' rijkdom of verlichting
Roem te zoeken of verplichting,
Voedsel voor mijn hovaardy?

Is het Liefde, mee te deelen
Uit verlegenheid of waan?
Om mijn eigenmin te streelen?
Om eens bidders last te ontgaan?
Om my van het medelijden
Met eens anders wee te vrijden?
Of te prachen om uw loon?
Tot een troost voor 't krank geweten? —
Mag ik dit beminnen heeten?
Is dit Liefde, God der Goon?

Of

Of is 't Liefde, heel ons leven,
Heel ons aanzijn, goed, en bloed,
Voor des naasten best te geven
Met een' waren hemelgloed?
Al ons werken, al ons trachten,
Alle woorden en gedachten,
Te besteden tot dat best!
Zonder uitzicht of bedogen,
Maar met één gedurzaam pogen,
Door de nooddruft uitgepresst?

Niet, wanneer uw slagen scherpen,
Koud, gevoelloos by het wee,
De aardsche giften heen te werpen
Op des droeven tegenstreê:
Maar by 't schenken van uw gaven
't Lijdend hart met troost te laven;
Niet te schrikken voor de klacht;
Wond en jammer niet te vrezen,
Maar ook dan tot heul te wezen,
Als men geen verlichting wacht?

Is het Liefde, weg te roeien
Wat den haat tot wortel ſtrekt?
Niets in 't hart te laten groeien
Wat verborgen' onwil wekt?
Is vergeven en verſchoonen,
Zich aan elk verzoenbaar toonen,
Afkeer voeden van verwijt,
Niemand richten, niemand doemen,
Maar des naaſten deugden roemen;
Is dat alles, wat ons kwijt?

Is het, d' evenmensch te dragen
In zijn zwakheid, zijn gebrek?
In zijn morren, in zijn klagen?
't Oog te ſluiten voor zijn vlek?
Door onmerkbre liefdeſnoeren
Hem te leiden, hem te voeren
Op het onbedrieglijk pad?
Hem op weg tot ſteun te ſtrekken?
Punt en doren uit te trekken?
Lieve Godheid, is het dat?

Digitized by Google

Is het, vurig, onbezweken,
Onverslapt, en nooit verkoud,
Voor des naasten heil te smeeken,
Als voor eigen zelfbehoud?
Is het, willig al te lijden,
Wat dien zaligste der tijden,
Groote Goël, nader brengt,
Als Gy al zult zalig maken,
Wat, in staat uw heil te smaken,
Tranen van bedroeving plengt?

Ach! wat zijn wy diep gevallen,
Onbegrijpbre, groote God!
Wie betracht er uit ons allen
Uw zoo kort, zoo klaar gebod?
Wil ik slechts mijn' plicht ontleden,
Wat ik doe, is overtreden;
Niets, het geen haar eisch vervult!
'k Kan mijne aardsche zinbeseffen
Tot die hoogte niet verheffen,
Dat zy zuiver zijn van schuld.

Vrucht-

Digitized by Google

Vruchtloos is mijn overdenken!
Gy, ô Godheid, die my hoort,
Wil my zelf de Liefde ſchenken!
Nimmer brengt mijn hart haar voort.
Leer my, ô, met ziel en zinnen
U als 't hoogſte goed beminnen,
En mijn' evenmenſch als my!
Stort dit, Heiland, in mijn harte!
Leere uw uitgeſtane ſmarte
Aan mijn ziel wat Liefde zij!

1805.

Digitized by Google

DE ZUIGELING.

Waar van zijt ge zoo gelukkig, teder, lief, bekoorlijk wicht!
Waar van blinkt dat zoel genoegen uit uw helder aangezicht?
Waar van is uw zuiver wezen één genoegen, één lust,
Als gy met dat rozenkoontjen aan uw moeders boezem rust?
Als gy 't teedre vaderlachjen, daar mijn hart zich in verblijt,
Op mijn lippen moogt verraszen, en het dartel tegenguit?
Hoe is dan die vreugd zoo streelend, die u uit het oogjen lacht?
Zoo betoovrend, zoo verrukkend, van zoo'n onweerstaanbre kracht!
Waarom zinkt er in mijn' boezem alle levenszorg by neder?
Waarom keert my met dat lachjen de onbevoerde kindsheid weder?
Waarom dank ik dan, ô Hemel, waarom dan, en dan alleen,
Dat ik zijn moeder ben, gevoelen! dat ik ademe! dat ik waende!
Waarom anders is de wereld my een dorre woestenij,
Die ik treurend door moet wandlen aan mijn lieve Gades zij'?

Waar-

Digitized by Google

Waarom groeide er niet één roosjen, niet één bloemtjen op mijn pad?
Niet één bloemtjen van verrukking, waar mijn leed zich in verga?
Waarom breekt die lange loopbaan van mijn wieg tot aan mijn graf
Nergens in een grazig beemdtjen haar afgrijsbre dorheid af?
Of, waar, waarom kan mijn boezem al de distels, die zy teelt,
Niet voor louter rozen nemen, daar een argloos kind meé speelt?

Dus, dus zuchtte ik, met het wichtjen tegen 't kloppend hart geklemd.
'k Zie zijn oogjen zich betrekken, of zijn hartjen met my stemt.
'k Zie zich 't mondtjen tot my strekken, tot een teedre kus gespitst;
Kusjen, dat geen hart kan veinzen; kusjen, vrij van alle list!
Ja, mijn Engel, bied me uw kusjens; ó zy dringen door mijn ziel!
Zoo was Evaas eerste kusjen, eer haar de eerste blos ontviel!
Zoo was 't kusjen, daar heur lippen (de verrukking in het oog)
Adam voor 't bestaan meé dankten, dat zy uit zijn boezem toog!
Adam voor 't bestaan meé dankten, 't uit zijn borst geschept bestaan,
Eer haar borst nog had begonnen van eene andre drift te slaan!
Ach! die kusjens zijn geen kusjens die het aardsche hart verstaat:
Het zijn sprenkels van een wellust, die Gods hemel vallen laat.
Droppels uit den gouden beker die de borst der Englen laaft!
Zalig hy, weldadige Almacht, wien Gy die te smaken gaaft!

We-

Digitized by Google

Wederom verzinkt mijn boezem in zijn geestbedwelmend leed!
Is de wareld dan zoo treurig, is het leven dan zoo wreed?
Hoe! ik zie een' ſtroom van menſchen in het toppunt van 't geluk!
Noestig in de distlen bezig, roept het alles, *pluk, ô pluk!*
't Vormt zich ruikers, kransjens, tuiltjens; 't vlecht festonnen, blij'te moê;
En het juicht en wenkt elkander met een' lach van weelde toe.
't Toont zijn distels zich voor rozen. 't Waant zich glorierijk verſierd,
Disch en koetsgeſpreid met distels! 't hoofd met distels gelaurierd!
Waarom vind ik in de distel ook die roos en lauwer niet?
Waarom trap ik dat met voeren, daar een ander heil in ziet?
Waarom kwetst mijn oor het krasſen van een ongeſtemde veêl?
Waarom is my 't uilenknappen 't orgien niet van filomeel?
Waarom kaauw ik met den buffel niet op d'uitgedorschten halm?
Waarom neem ik dorre heiſtruik voor geen friſsche maagdepalm?
Waarom wil ik meê niet prijken op dat groote marktgeſticht
In 't geleende lappenpakjen, by dat heldre pekkranslicht?
Waarom meê geen pillen venten, waar men zich den dood aan ſlikt,
Hier met de eerloosheid van tytlen, daar met zelfſof opgeſchikt!
Waarom ſchuw ik, in dit dolhuis dol te zijn in daad of ſchijn,
En my-zelven te verachten om van elk geacht te zijn?
Waarom moet ik immer roeien tegen ſtroom en wind en vloed;
En geen' andren ſchat waardeeren dan de vrijheid van 't gemoed?

Digitized by Google

Is dit dwaasheid? is 't geweten? is het hoogmoed? onverstand?
Is 't in 't vrije hart de werking van de veerkracht die het spant?
Waarom dan...? Helaas, wat vraag ik, wat bedenk ik, ijdle dwaas!
Waarom pikt of zwaan of doffer op geen stinkend paardenaas?

'k Keer tot u, mijn dierbaar wichtjen, dat ik diep in 't harte draag!
Waarvan zijt ge zoo gelukkig? Dit, dit was mijne eerste vraag!
Ach! ik wil die vraag beslissen. 't Andwoord ligt ons zoo naby!
Ons geluk is rein en stoorloos naar zijn bron bereikbaar zij.
Ach! de kring, waarin gy ademt, is zoo onverbeeldbaar smal.
Moeders borst en vaders lachjen is uw wereld, uw heelal!
Mag die borst slechts voor u vloeien, lacht dat vaderoog u aan,
Niets ontbreekt u, dierbare Engel, al uw wenschen zijn voldaan!
Ach! mocht ik me zoo beperken! En waarom toch zou ik niet?
Waarom zou ons hart zich hangen aan het geen ons steeds ontschiet?
'k Weet, de wereld heeft geen wellust, heeft geen heil, geen lekkernij,
Die ik vatbaar ben te smaken, die berekend zijn voor my.
Mijn genoegen is besloten in den schoot van mijn gezin.
Waarvan breken dan de zorgen dees mijne enge wallen in?
Moeders borst en vaders lachjen! dit-alleen is u genoeg.
Wat behoef ik meer of anders, zoo ik al om meerder vroeg?
Ja, het lachjen van mijn' Vader, dat weldadig op my straalt;

Ja,

Digitized by Google

Ja, het geen er uit zijn volheid onderhoudend op my daalt;
Dit volstaat my, dit genoegt my, dit is al wat ik verlang!
Hier aan is het, dat ik alles, al mijns levens heil, aan hang!
Geef my veel, of geef my weinig, Vader! ô ik ben te vreên,
Blink' my slechts dat Vaderlachjen door uw dierbre gaven heen!
Dat, dat blijk van welbehagen, dat het Vaderhart my toon',
En ik zal gelukkig wezen boven Koningsstaf en kroon!

1805.

Digitized by Google

CHRISTENDOM.

Die zelf onze zonden in zijn lichaam gedragen heeft op het hout; op dat wy de zonden afgeſtorven zijnde, der gerechtigheid leven zouden.

I PETR. II.

Gy die door 't bloed voor ons vergoten
Ons U ten eigendom verwierft;
Gy, Bondgod, die voor vloekgenooten
Verachtlijk aan het Kruishout ſtierft!
Zie neder, zie hoe Christnen leven,
Hoe ze aan de dienst der Wareld kleven,
Verbasterd van uw Liefdewet,
En, door de lust van 't vleesch gedreven,
Zich wentlen in de zondeſmet.

Gy,

Digitized by Google

Gy, Heiland, boet ons overtreden,
Gy lijdt, en redt ons van 't vergaan!
En wy, voor wie Gy hebt geleden,
Wy hangen Hel en Wareld aan!
Helaas, van jongs aan 't kwaad gebonden,
Beſtaan we in 't plegen van de zonden,
En denken, door uw bloed verlost,
Aan U, noch uw afgrijsbre wonden,
En wat die gruwelſchuld U kost!

Ach! mochten wy den naam niet dragen,
Die ons als Christenen verdoemt;
Maar yvren in uw welbehagen,
Als waardig naar uw naam genoemd!
ô Mochten we uwen dood betrachten,
Met woorden, daden, en gedachten,
En al die lusten wederſtaan,
Die U op 't bloedig Kruishout brachten,
Dat Ge ons ten zoen hebt ondergaan!

Digitized by Google

Die U aan 't Kruis kan zien verbleeken,
Van God verlaten in uw ſmart,
En God op U de zonde wreken,
En nog in zondelust volhardt;
ô Heiland, die moog jamm'ren, zuchten,
In angst en foltring tot U vluchten,
Hy wil geen deel aan U, ô neen!
Hy geeft voor wareldſche genuchten
Zijn deel aan uw weldadigheên!

Hy wil geen deel aan 't eeuwig Leven!
Hy neemt zijns Heilands zoen niet aan!
Vergeefs zoudt Ge in zijn wederſtreven
Voor hem in 's Hoogſten vierſchaar ſtaan.
Hy-zelf, hy moet beangst, verſlagen,
Het oordeel van zijn' Rechter dragen;
En wordt van 's Wrekers grimmigheid
In d' allerijslijkſten der dagen
Door 't offerbloed niet losgepleit.

Digitized by Google

Voor 't eeuwig heil der Uitverkoornen
Is 't eindloos jammer hem bereid.
ô Gruwzaam erfdeel der verloornen,
Die 't ongeloof van Jezus ſcheidt!
Helaas! wat baat hem 't ijdle roemen,
Zich naar zijns Meeſters naam te noemen,
Daar 't hart in vuile lusten blaakt,
En (vruchtloos moog men 't zich verbloemen!)
Zijn' Heiland lochent en verzaakt!

Wat deedt gy, gruwzaamſte aller ſnooden! (*)
Gy ook hebt Jezus naam gevoerd!
Gy, duivels in dien naam geboden!
Gy, die Hem meê uw hulde zwoert!
U deed Hem 't luttel gouds verraden,
Terwijl uw lippen Hem aanbaden;
Ons, lage lust, of nietige eer;
En daar wy Hem in 't aanzicht ſmaden,
Noemt ons afvallig hart Hem Heer!

(*) Judas Iskarioth.

Digitized by Google

ô Heiland, zie, ja zie Gy neder!
ô Keer ons van dien gruwel af!
Roep, trek, verzamel, breng ons weder!
Uw kudde kent uw herdersſtaf.
ô Voer haar langs dees dorre heide
Naar de eens haar toegezegde weide,
Maar veilig voor des Roovers muil!
ô Laat, hoe Hel en Wareld loeren,
Er geene aan uw hand ontvoeren,
Noch redloos ſtorten in den kuil!

Als de aangeboren drang ten kwade
Ons tot het pad der zonde ſpoort,
ô Heiland, ſchenk ons die genade,
Die al wat zondig is verſmoort!
Leer ons, in uw vermogen ſtrijden,
Aan U ons gantſche leven wijden;
En duldt de minſte neiging niet,
Die, wederſtrevig aan uw lijden,
In 't U geheiligd hart gebied'!

ô Leer

ô Leer ons op uw voorbeeld ſtaren,
Gy, die nooit zonde hebt begaan!
En wil ons van de ſchuld bewaren,
Die Ge eenmaal hebt te niet gedaan!
ô Druk, ja druk in onze harten
Het doel, het voorwerp uwer ſmarten,
En laat, gereinigd door uw bloed,
Die ziel de ſneeuw in reinheid tarten,
Die zich vernieuwd voelt door uw' gloed!

1805.

Digitized by Google

OP HET AFSTERVEN VAN TWEE MIJNER KINDEREN,

KORT NA ELKANDER OVERLEDEN.

—— Hoc oro munus concede parenti.

STATIUS.

Ook deze pijnlijkſte aller wonden,
Mijne Ega, was ons nog beſtemd.
Ach de eerſte gaapt nog onverbonden,
Haar bloedſtroom vloeit nog ongeſtremd!
Ons harte giet nog heete tranen
Op 't lief ontworteld telgjen uit,
En 't woên van nieuwe ſchrikorkanen
Verbrijzelt ons een tweede ſpruit.
Een tweede, Hemel! hoe! een tweede
Buigt meê de bladerkroon in 't zand! —
Ach, God is doof voor zucht en bede,
Of, moordend onweêr, hou hier ſtand! —
Helaas! de hartwond, pas vergeten,
De ſlag, nu twee paar jaar betreurd,
Die wond wordt thands weêr opgereten,
En heel de boezem ons verſcheurd. —

Drie

Digitized by Google

Drie Telgjens...! God! daar valt de vierde,
De vierde, tot een' prooi van 't graf!
Ach, 't bloeiendst wat onze Echttuin fierde,
Breekt een, een gure winter af!
Daar ligt de zoetſte hoop ter aarde,
De zegen van het zaligst bed,
De groenſte ſpruitjens onzer gaarde,
Als van een' donderſlag verpletl
Irene, Hemelſchoone Irene,
'k Beweende u, ja, en treur nog voort:
Maar weet ik, wien ik thands beweene,
Aan wien dees tranenvloed behoort!
Op welk een graf zal ik hem brengen?
Hoe wil men, dat ik hem verdeel'?
Ach! hoe veel tranen ik moog plengen,
Zy allen zijn niet een' te veel!
Alexis! — Tedere Adelheide!
ô Dierbare, onvergeetbre twee!
Ja, 'k ſchenk die tranen aan u beide;
ô Neemt ze naar den hemel meê!
ô Lieve Alexis, uit wiens oogen
Die geest, dat vuur, die zielskracht blonk,

Die,

Digitized by Google

Die, hoe verdrukt en neêrgebogen,
Uw' ſtam onkrenkbre grootheid ſchonk!
Wat gaf dat oog my al te hopen!
Wat deed zich voor mijn' dwazen waan
Een ſchitterende toekomst open
In de u beſtemde levensbaan!
Van u.... Dan ach! men mag zich ſtreelen,
Maar Gy bepaalt, vrijmachtig God,
En 't kinderlijk onnoozel ſpelen
Is meer by U dan 't blinkends: lot. —
En, Adelheide, zoo lieftalig!
Gy, aan uw' Vader zoo gehecht!
Gy, aan zijn' boezem ſteeds zoo zalig!
ô Liefſte ſpruitjen van mijne Echt!
ô Beeld der troostelooze Moeder,
Wier teêrheid in u uitgeſtort,
(Gy weet het, Eeuwige Albehoeder!)
Zoo teêr door my beandwoord wordt!
Gy, ſpruitjen, daar dit hart voor blaakte
Met meer dan Vadertederheid!
Wier kwaal u dubbeld dierbaar maakte
Aan hem die op uw zerkjen ſchreit!

Gy,

Digitized by Google

Gy, neen, gy hadt hem nooit verlaten
(Gy zoogt dit uit geen Moeders borst)!
Gy, nooit gedeeld met die hem haten;
Maar kinderlijk zijn leed getorscht!
Gy hadt u nooit in rijper jaren
Baldadig uit zijn' arm gerukt,
En zijn in rouw vergrijsde hairen
Door nieuwe droefheid neêrgedrukt.
Gy hadt.... Helaas! mijn dierbaar Wichtjen;
Gy, offer van een kwaal, zoo wreed!
Wat hadt gy —? Ach, dit lijkgeſtichtjen
Was alles wat gy hopen deedt.
Ach! alles was voór 't graf geboren,
Die ſchranddre blik, die lieve lach!
Die warme zucht om na te ſpooren!
Die geest, die alles ſteeds doorzag!
Dat oordeel, in 't gedurig lijden
Geſcherpt en juist! die weldoende aart!
Dat hart, gevormd voor beter tijden,
Doch neen, der Englen hemel waard!
Ach! 'k hoor haar nog naar 't daglicht vragen,
Waarop de onnoozle lijdzaam wacht;

„Dat

„Dat ſpoedig voor haar op zal dagen,
„Waar 't nooit geſtoord wordt door den nacht."
Ach! 'k zie die handtjens ſaamgevouwen,
'k Hoor nog dat ſtamelend gebed;
En, God, kan ik mijn' dank weêrhouwen,
Wanneer Gy ze uit haar jammer redt!
Neen, 'k dank, ó Vader! ('k ben 't U ſchuldig)
Maar nokkend, met gebroken hart.
Ja, 't is uw goedheid, die ik huldig,
Maar huldig, ſmoorende in mijn ſmart.
Ja, dank! ó Goedheid, wier erbarmen,
Uit dit onheelbaar pijnlijk wee
Haar opneemt van heurs Vaders armen,
En mooglijk, op zijne eigen bee.
Want immers was het om geen leven,
Wanneer zijn hart voor 't wichtjen bad:
Wat zuchtjen was er plaats te geven,
Dat aardsch genot ten voorwerp had!
Die teedre leedtjens, zoo verwrongen,
Van kracht, beweegbaarheid, ontbloot!
Dat borstjen, zoo in een gedrongen!
Wat let dat over dan de dood!

Ja,

Ja, dank! ô Gy die weldaân regent!
Gy, Goedheid, Almacht, Majesteit!
Gy, die de kindsheid hebt gezegend,
Gy riept ze tot uw heerlijkheid!
Neen, 'k vraag U — ach! 't valt hard, ô Vader,
't Valt hard voor 't hart, zoo eindloos teêr,
Maar 'k vraag U, Heil- en Levensader,
Niet eenen van de mijnen weêr.
Neen, laatze uw' lof vereenigd zingen!
Verbreiden ze uw genâ om hoog!
Ik wil het morrend hart bedwingen,
Den ſtroom bedwingen van het oog!
Geef Gy my kracht door die Genade,
Die me eens dat kroost in de armen voert;
En, Heiland, troost de lieve Gade,
Zoo teder aan mijn hart geſnoerd!
ô Zie haar aan mijn zij' bezweken,
Onthou haar uwen invloed niet;
En duld het Ouderlijke ſmeeken
Voor 't gene uw Goedheid overliet!

1805.

GRAF-

Digitized by Google

GRAFSCHRIFT

VOOR MY-ZELVEN.

Dit enge Lijkgeſticht ſluit de asch eens Dichters in.
Hy zong het Vaderland, de Dichtkunst, en de Min,
Verdrukte Christendeugd, zijn rampen, Gods erbarmen.
Gelukkig, mocht zijn zang een koude borst verwarmen!
Gy, die zijn kunst waardeert, zijn hart en lijden kent,
Dank Jezus, wiens genâ zijn jamm'ren heeft volend.

1805.

Digitized by Google

VAN HET

GELUK,

DOOR

JAMES HARRIS,

EN

GESPREKKEN

DAAR OVER.

Digitized by Google

Digitized by Google

* * *

De Schrijver dezer Verhandeling is nu wijlen JAMES HARRIS, *in leven Voorlezer der Koninginne van Grootbrittannie; Vader van den Ridder* HARRIS, *nu Lord* MALMSBURY, *die by ons de post van Britschen Gezant bekleed heeft. Een man, in dat Rijk nog werkelijk van groot aanzien als Filozoof. Zijne belezenheid was vrij groot en wel bekooks; en zijne beöffening van geleerdheid en voortwerpen van kennis onvermoeid en geduurzaam: doch alles wat ik van hem gezien heb, toont een zwak en overladen verstand, en een gebrek aan Natuurlijke Redeneerkunst, dat zich door geene aangenomen Kunstlogica laat vergoeden. Zoo is het met zijnen* HERMES *of Algemeene Grammatica; zoo is het (naar mijn inzien, ten minste) met dit Stukjen, waar mee men in Engeland derwijze wegloopt, dat het in alle de oneindig talrijke Verzamelingen van Proeven van schoonheid van Stijl, van kunstrijke Samenspraak, en in het*

Digitized by Google

byzonder van juiste en ſtrenge Redeneerkunst, zijn plaats vindt, en zelfs, der Jonglingſchap ter vorming van ſmaak en verſtand, in hare Leerboeken wordt ingevleden. Ook zijn er verſcheiden vertalingen van Buitenslands. Toen het my in Engeland voorkwam, achtte ik het der moeite eener overzetting waardig, en thands die van eene verklegging; als zonder welke ik geloof dat men der menschlijkheid eene geringe dienst zoude doen, met het algemeener te maken. Iets, dat van alle ſoortgelijke Filoſofiſche Naſpooringen gelijkelijk waar is! 's Mans oogmerk was goed, en hy in de goede trouw. Doch van een' Schrijver die als Leeraar des menschdoms optreedt, vordert men met recht vrij wat meerder dan dit, al ware het met een ſierlijker ſtijl omkleed, dan waar HARRIS, *wiens gantſche verdienſte in dit opzicht in zuiverheid van taal beſtaat, aanſpraak op heeft. Mijn onderzoek van het Stukjen vertrouw ik vatbaar en overtuigend te zijn, en, door dit, meen ik het nuttig te kunnen wezen.*

B.

Digitized by Google

VAN HET GELUK,

DOOR

JAMES HARRIS.

EERSTE DEEL.

Zeker vriend, wien ik hoogſchatte, was voor eenige dagen by my gehuisvest. Wy hadden elkander over Shakespear zitten onderhouden; en onder verſcheidene andere charakters door dezen Schrijver ten Tooneele gevoerd, had dat van den Kardinaal Wolſey onze aandacht getrokken. Hoe ras, zei mijn vriend, zweert de gunſteling in ongenade dien Gelukſtaat af, waar hy kortlings zoo verzot op was! Naauwlijks is hy van zijn ampt verlaten, of hy begint uit te roepen:

„*Vain pomp and glory of the world! I hate ye.*"

(„*ô IJdle praal en roem der wereld! 'k walg van u.*")

Zoo waar is het, dat onze begrippen altijd met de tijden veranderen, en dat we in tegenſpoed van één gevoelen zijn, in voorſpoed van een ander. — Wat deze zijn geringe gedachten van den Gelukſtaat der menſchen betreft, andwoordde ik, zy behelst eene

Digitized by Google

waarheid, die een geringe opmerking hem lang te voren had kunnen leeren. Men heeft juist geen rampen noodig, dunkt my, om daarvan overtuigd te worden. Ik heb al zoo veel op met de uiterlijke wijsheid van dien Oosterschen Monarch, die in den toevloed van zijnen voorspoed, en onder 't genot van alle genoeglijkheden, nog zoo gevoelig was voor hare ledigheid, hare ongenoegzaamheid om hem gelukkig te maken, dat hy een beloning deed afkondigen, voor die eenig nieuw vermaak uit kon denken. De beloning wierd inderdaad afgekondigd, maar het vermaak kon niet gevonden worden. — Indien gy, hernam mijn vriend, door Vermaak, iets verstaat dat tot het wezendlijk Geluk toebrengt; zoo ware 't veellicht te vinden geweest, zonder echter aan 's Monarchs verbeelding te beandwoorden. — Waar dit mooglijk geweest? vraagde ik hem. — Zeker, mooglijk, was zijn andwoord; alschoon het het Hoogste Goed zelf geweest ware. En hoe kunt gy dit vreemd vinden? Is het waarschijnlijk, dat zoodanig een mensch als een Oostersch Monarch; zulk een weekgebakerd, zachtgekoesterd, en werkeloos mensch, voor een voorwerp, van zoo teder een' aart, aandacht of vatbaarheid hebben kon? Een voorwerp, in staat den gespitsten en scherpsten verstanden werk te geven? —

Waar in acht gy dan, vroeg ik, het Hoogste Goed te bestaan? Naar uw voorstelling, zou het wel iets zeer ongemeens schijnen! — Doe my deze vraag niet, hernam hy; gy weet niet waar zy ons heen zou voeren. Het is zekerlijk gemaklijk genoeg

om

Digitized by Google

om er zich een algemeen denkbeeld van te vormen, dat klaar en bevatbaar is; maar als men aan 't onderscheiden der byzonderheden gaat, die daar toe behooren, wordt het ingewikkeld en van langen adem: de driften en vooroordeelen liggen ons dan altijd in den weg en overdwarsen ons; en schier op elken stap dien wy doen, ontmoeten wy een Paradox, waar wy voor staan blijven. Behalven, dat, al slaagde ons onderzoek nog zoo gelukkig, het onderwerp op zich-zelf altoos moeilijk genoeg is. — Dit schijnt inderdaad een Paradox, hervatte ik. — Het is niet uit eenig vooroordeel tegen dit onderwerp, dat ik dus spreke, hernam hy: want ik acht het het edelst des werelds voor den mensch. 't Is ook niet, dat het een onderwerp zoude zijn, waar mijn geest niet heen wil: want niets heeft mijne overweging ten allen tijde zoo bezig gehouden. Maar ik kan er naauwlijks ooit aan denken, of er schiet my een jammerhartig voorval te binnen, maar 't welk er eene rechtstreeksche toepassing op heeft. „ Zekere „ Sterrenkijker was eens bezig de maan door zijn „ spiegelbuis te bezien, en haar zeën, bergen, en „ streeken af te teekenen. Een kinkel, dit ziende, „ zei tegen een' ander: Laat hem kijken zoo veel „ hy wil, wy zijn toch zoo dicht by de maan als „ hy, met zijn gantsche broederschap." Zoo gaat het, helaas! met deze onze zedelijke navorschingen! Te dikwijls kruipt de Praktijk, waar de Theorie eene hooge vlucht neemt. De wijsgeer toont zich even zwak, als dien hy 't verst beneden zich stelt. Een vernederend denkbeeld voor die het wel ter harte

Digitized by Google

neemt! — Al te vernederend, hervatte ik, om er lang op ſtil te ſtaan. Deel my liever uw algemeen beſef van het Hoogſte Goed mede. Dit is, naar uw eigen oordeel, licht te doen, ſchoon ingewikkeld in zijn byzonderheden. —

Dewijl gy er zoo op aandringt, hernam hy; dus is het, dat ik het begrijpe. Het Hoogſte Goed is, het geen, waar van het bezit ons gelukkig maakt. — En hoe, vroeg ik, komen wy aan dat bezit? Is het een zinnelijk goed; of beſtaat het alleen in 't verſtand? — Daar begint gy in de byzonderheden te treden, zeide hy: Dit is buiten uw vraag. — En zoudt gy dan, zei ik, voor de arme Leerzucht niet een' kleinen ſtap over hebben? Wilt gy my een dorst verwekt hebben, die gy wreed genoeg zijn zoudt, om niet te leſchen? — Ik ben het niet, andwoordde hy, die ze u verwekt hebbe, maar gy-zelf. Behalven dat ik niet verzekerd ben, indien ik beproefde verder te gaan, of gy zulke getuigenisſen zoudt willen toelaten, als waar op ik my mooglijk zal moeten beroepen. — Dit zal, hervatte ik, van 't gewicht en den aart der getuigen afhangen. — Geſteld eens, hernam hy, ik beriep my op het menschdom, het geheele menſchelijke geſlacht. Zoudt ge 't niet iets vreemds vinden, de zulken te hulp te roepen, om een Goed na te ſpooren, die dat goed langs duizend verſchillende, en veelal tegen elkander inloopende wegen, vervolgen? — Ik erken, dat het my zoo moet toeſchijnen, andwoordde ik. — Maar zoo er nochtans, vervolgde hy, eens een punt ware, waarin al de genen, die zoo verſchillen, altijd over-

Digitized by Google

overeen komen; zoo zou deze overeenſtemming geen gering bewijs voor de waarheid en juistheid van dat punt opleveren. — Doch waar, hervatte ik weder, is deze overeenſtemming te vinden? —

Hy andwoordde my, vragender wijze: Wat zoudt gy dan zeggen, indien men eens blijken deed, dat er zekere ſtandhoudende oorſprongklijke kenſchetſen en indrukken van 't Goed beſtaan, welke de Natuur in ons gelegd heeft, en die overeenſtemmende en eenvormig, en aan alle menſchen gemeen zijn, en welke zy alle in hunne verſcheidenerhande bejagingen tooneh te erkennen? En dat hun verſchil alleen in de toepaſſing daar van op byzonderheden beſtaat? — Dit eischt opheldering, zeide ik. — Als of, ging hy voort, eene menigte reizigers, in een uitgeſtrekt woud, allen naar een en de zelfde ſtad wilden, maar ieder langs een' byzonderen weg, dien hy voor zich banen wilde. De wegen zouden zekerlijk velerlei zijn, en velen daar van mooglijk verkeerd; maar alle deze reizenden zouden eene en de zelfde uitkomst op 't oog hebben. — Dit is blijkbaar, andwoordde ik. — Even zoo gaat het, zei hy, met de menſchen, in 't najagen van 't Goed. De wegen die zy inſlaan, zijn zekerlijk velerhande, maar het geen zy zoeken, is altijd een een het zelfde.

By voorbeeld: Hoordet ge ooit van iemand, die zijn geluk zocht in als een Visch, een Vogel, of een Kever, te leven? — Nooit. — En waarom niet? — Wel, zulk een leven, andwoordde ik, kan met onze menſchelijke natuur niet beſtaan. — Gy ziet derhalve, ſprak hy, dat zy allen hier in

Digitized by Google

overeenſtemmen, dat het geen zy zoeken, beſtaanbaar en overeenſtemmend met 's menſchen natuur moet zijn. — Dat moet ongetwijfeld zoo zijn, zeide ik. — Is dit zoo, ging hy voort, zoo hebben wy eene voorafgaande kundigheid in ons ontdekt; en eene hoedanigheid of vereischte, die algemeen eigen moet zijn aan het gene een Goed is. Dat, namelijk, alle goed (waar het ook in beſtaan konne) geſteld moet worden iets te zijn dat met onze natuur overeenſtemt. — Dit ſchijnt inderdaad, hervatte ik, in allen maniere, toegeſtaan en erkend te worden.

Wederom, zeide hy: Zou er wel ergens iemand te vinden zijn, van zoo'n onverſchillig of neêrſlachtig geſtel, dat, hy met de laagſte en bekrompenſte levensbehoeften te vreden zou kunnen zijn? Wie haakt niet, zoo hy kan, naar iets meerders, iets beters? — Elk een, hernam ik. — Strekt niet de begeerte der menigte, zei hy, naar oneindig veel voorwerpen, die een ieder erkennen zal, in geenen opzichte noodzaaklijk te zijn? Uitgezochte ſpijzen, uitnemende wijnen, ſchittrende kleeding, prachtige lusthoven? Vorſtlijke zalen, met ſchilderkunst en beeldhouwerije verſierd? Zang- en dichtkunst, en den geheelen ſleep der fraaie kunſten? — Dit is onweêrſprekelijk, zeide ik. — En is dit zoo, voer hy voort, zoo zou het wel ſchijnen, als of zy allen het Hoogſte of Opperſte Goed niet deden beſtaan in het geen tot het enkel BESTAAN, het eenvoudig ZIJN behoort of daar toe ſtrekt: want daar toe is het bloote noodzaaklijke toereikende. — Dat is het, hernam ik,

Digitized by Google

ik. — Maar in iets, dat tot ietwes ſtrekt, het bloote en enkele beſtaan te boven gaande. — Dat moet wezen. — En wat kan dit anders zijn, vervolgde hy, dan WEL te ZIJN; onder welke verſcheiden gedaantens de verſcheiden meeningen dat WEL ZIJN zich dan ook affchilderen? Of weet gy ietwes anders op te geven? — Neen, andwoordde ik; niets. — Zie daar dan, hernam hy, eene tweede voorafgaande kundigheid, in ons, en een tweede vereischte in het voorwerp, waarin elk overeenſtemt: Het Opperſt Goed is iets, dat niet ſtrekt tot het bloote BESTAAN of ZIJN, maar tot het WEL ZIJN. — Ik andwoordde, dat is gebleken. —

Nogmaals, ging hy voort: Welk een' arbeid, welke kosten doet men, om zich zulke zeldzaamheden aan te ſchaffen, als ons eigen Land ons niet op kan leveren! Hoe wordt de wareld tot aan haar uiterſte boorden geplonderd, en weelde en kunſten uit elk harer hoeken aangevoerd! Nog meer! Hoe wroeten wy de Natuur-zelve 't onderſt boven; hoe keeren wy haar ſchikking om; hoe zoeken wy het Lenteplantſoen in de ſtrengheid des Winters, en het IJs van den Winter, in de Zomerhitte! — Dat doen wy, hernam ik. — En welk eene te loorſtelling, welk eene ſpijt, wanneer onze pogingen daar in mislukken! — Dat 's waar. — Zoo dit zeker is, zei hy, laat het zich aanzien, dat het geen wy als ons Hoogſte of Opperſte Goed begeeren, iets wezen moet, dat wy, zoo veel mooglijk, in alle oorden en tijden willen doen plaats hebben. — Dat blijkt wel, andwoordde ik. — Daar hebt

ge

ge derhalve al wederom een van zijn vereischte, hernam hy: wederom een voorafgaande algemeene kundigheid in den mensch!

Maar nog verder! Welk eene drift naar den rijkdom! Welk eene gretigheid om te hebben! Welke gevaren, ondergaan om te verkrijgen! Welke bekommernisſen om te behouden! En waarom dat alles? Uit wat oorzaak, en tot welk einde? Is het oogmerk niet baarblijkelijk DIT: om door den rijkdom zich aanhoudend te kunnen verſchaffen 't geen wy goed wanen; en om dus geduurzaam te maken, 't geen anders ſlechts voorbijgaande zou zijn? — Het ſchijnt zoo, herham ik. — Wordt hy niet begeerd als een middel, om ons van ons-zelven te voorzien, daar wy buiten dat in al wat wy genieten op de goedwilligheid van anderen zouden moeten wachten, en van hunne grilligheid afhangen? — Het is waar, zeide ik, dit ſchijnt er de reden van. —

Wederom! Tracht men niet even zoo ſterk naar macht en gezag, in al hun verſchillende graden en trappen, als naar rijkdom? Zijn Heerſchappijen, Vorſtendommen, Eerampten, Bevelhebberſchappen, en Regeeringsposten, geene voorwerpen die men met een' eeuwigdurenden naijver bejaagt en zich onderling betwist en benijdt? — Dat zijn zy, hernam ik. — En waarom dat? vroeg hy; om wat eind te bereiken? Is het niet, om er ons (even als van den rijkdom) in 't bezit van het geen wy begeeren, van te bedienen? Is het verders niet, om ons genot te verzekeren, te bevestigen; om, zoo anderen ons daar van mochten willen berooven, in ſtaat

ſtaat te zijn, om ze te handhaven? — Zekerlijk, andwoordde ik. —

Of, om eens alles om te keeren: Waar van zijn er menſchen, die zich in de afgelegenſte en verborgenſte ſchuilplaatſen gaan opſluiten; die hof, gezag, en vermogen, uit al hun macht vlieden, en zich een behoeftig en onaanzienlijk leven getroosten? Waar van dit anders, dan uit dezelfde oorzaak? Uit begrip, dat geringe bezitting, met matigheid en ſpaarzaamheid aangewend, duurzaam is, terwijl ruimer vermogen den Nijd opzet, en veel meer aan verſtooringen blootſtaat: dat de veiligheid in een' ſtaat van eer, aanzien, en macht, wankeler is, dan in de afzondering; en dat zy dienvolgende de party kiezen, die, over 't geheel genomen, verkiesbaarst is? — Het is niet onwaarſchijnlijk, zeide ik, dat zy uit dusdanige beweeggronden handelen. —

Ziet gy dan niet; voer hy voort, dat er nog twee of drie vereischten van 't Hoogſte Goed door een ieder gezocht worden, als tot het wezen van deszelfs beſtaan behoorende? — En welke? vroeg ik. — Dat het niet voorbijgaande, niet van den wil van anderen afhangklijk, noch in hun macht om er ons van te ontzetten, moet zijn; maar dat het duurzaam, in onze eigen macht ſtaande, en onontroofbaar moet wezen. — Ik erken, zeide ik, het ſchijnt my zoo toe. — Maar wy hebben reeds gezien, dat het aangemerkt moet worden als iets, dat met onze natuur overeenſtemt; niet tot het enkle BESTAAN, maar tot WEL te ZIJN ſtrekt; en 't geen ons in al-

alle tijden en plaatſen kan byblijven. — Dat hebben wy. —

Daar kunnen nog meer kenteekenende hoedanigheden zijn, zeide hy, maar deze geloof ik genoegzaam te wezen. Zie daar derhalve een denkbeeld van 't Hoogſte Goed, het welk ge beſchouwen moogt als uit de oorſpronglijke, natuurlijke, en algemeene indrukken van geheel het menſchdom opgemaakt. Het Hoogſte Goed, gelijk zy ons aanwezen, moet iets zijn, dat *met onze natuur overeenſtemmende; tot* WEL *te* ZIJN *ſtrekkende; voor alle plaatſen en tijden geſchikt; gedüurzaam; en geens anders macht ſtaande;* en, *onontroofbaar* is. — Uw beſluit, andwoordde ik, ſchijnt rechtmatig.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

„ Brutus ſtierf ontijdig, en Cezar ſtierf even zoo". — Deze woorden ſprak ik 's anderen daags in my-zelven, juist wanneer mijn vriend in mijn kamer trad en my blijhartig goeden morgen kwam zeggen. Ik kon hem zijn' morgengroet niet met dezelfde vrolijkheid beandwoorden, daar ik wat meer dan gewoonlijk zat te peinzen op het geen 's daags te voren was voorgevallen. Dit ziende, ſloeg hy my een wandeling voor. Het gelaat der Natuur, zei hy, zal misſchien deze nevels verdrijven. Van mijn' kant, verzeker ik u, zal ik niet laten ontbreken, 't geen ik hier aan toe kan brengen. Ik nam zijnen voorſlag aan; onze wandeling begon; en wy kwamen, ongevoeliger wijze, op ons vorig geſprek te rug.

„ Brutus, zei hy, ſtierf ontijdig, en Cezar even zoo." Dit, zoo ik het wel hebbe, was zoo even uwe uitdrukking by u-zelven. Onderſtel eens, dat het lot van deze twee zeer onderſcheiden mannen volſtrekt gelijk geweest ware; wat zoudt ge dan verkozen hebben, Cezar, of Brutus te zijn? — Brutus, andwoordde ik, buiten allen twij-

twijfel. — Waarom? vraagde hy. Wat verſchilde 't u, als hun lot (gelijk wy nu onderſtellen) volkomen even eens ware geweest? — Daar ſchijnt, hernam ik, afgezonderd van hun lotgevallen, iets (ik kan niet zeggen, wat) voortreffelijkers in het leven en charakter van Brutus te zijn; ten minſte, is er iets in, dat my hem voor doet trekken. — Indien dit waar is, hervatte hy, zoo zouden wy dit, niet van het lot, dat hun daden en oogmerken getroffen hebben, maar van hare innerlijke rechtheid, moeten afleiden. De een had den troost (naar uw tegenwoordig inzien) dat zijne zaak eene goede zaak was: en de ander kon (volgens uw begrip) zulk een gevoel niet hebben. — Ik geloof, zeide ik, dat gy het opgelost hebt. —

Stel dan eens, zet hy, (het is ſlechts blootelijk eene onderſtelling!) dat wy in zulk eene rechtheid van gedrag het Hoogſte Goed plaatſten? In het gedrag (zeg ik) blootelijk, en niet in de uitkomst! Stel, dat we ons geluk deden beſtaan, niet in de dadelijke bereiking van dat welvaren, die volmaaktheid van ſtaat in de ſamenleving, dien gunſtigen ſamenloop van uiterlijke dingen, welken onze natuur toelaat, en waar wy-allen recht hebben om naar te ſtaan: maar alleenlijk in het enkle en eenvoudige DOEN van het geen tot zoodanig einde ſtrekkende is, ook ſchoon wy dat eind nooit bereiken noch naby komen. Korter: Wat zoudt gy zeggen, indien wy eens onzen natuurlijken ſtaat alleen tot het richtſnoer maakten om ons gedrag naar te bepalen; en ons geluk in de rechtheid van dat gedrag alleen ſtelden?

den? In zulk eene ſtelling (want wy merken het als niets meerder aan dan een bloote ſtelling) zouden wy een Goed aantreffen, dat wellicht aan onze indrukken van 't Hoogſte Goed zou beandwoorden. Ten minſte zou dit aan die alle beandwoorden, welke wy gisteren opdolven. — Uw Leer in dit ſtuk, hernam ik, is zoo nieuw en zoo vreemd, dat hoe wijdloopig gy u verklaard hebt, ik u nog naauwlijks begrijpen kan. —

Het koomt alles ſlechts hier op uit, zei hy: Plaats uw geluk, waar ge uw' lof plaatst. — Waar dan, vroeg ik? — Niet, zei hy, in de vermaken welke gy geniet (zoo min als uw ongeluk in de ſmart); niet in de toevallige voordeelen van 't lotgeval (zoo min als uw ongeluk in toevalligen tegenſpoed); maar in een' juisten volkomenen handel door alle gedeelten uws levens heen, hoe zich ook de zaken laten aanzien, voor- of nadeelig. —

Maar waar toe dan, zeide ik, zoo veel naauwkeurigheid en zorg omtrent uitwendigheden? zoo veel arbeid om onderricht te worden, wat begeerlijk, en wat te ſchuwen zij? — De Stuurman, andwoordde hy, heeft noodig de zeën en winden, den aart der ſtormen, ſtilten, en tijën, te kennen. Dit zijn de onderwerpen, waar zijn kunst over gaat. Zonder eene juiste bedrevenheid in die, kan hy zich nooit zijne kunst machtig betoonen. Ook zien wy, wanneer wy hem als ſtuurman waardeeren, niet op ſchoon weêr en voordewinden, noch op onweêr of tegenwind; maar alleen op 't ver-

ſtandige en kundige van zijn gedrag, 't geval geve 't weêr zoo het mag. Even zoo is het met den Zedekundige. Dees heeft tot het onderwerp zijner kunst het geheel van het menſchelijk leven: gezondheid en ziekte; vermaak en ſmart; met alle andere mogelijke toevallen, die gedurende den loop van dat leven kunnen voorkomen. Naar mate zijn kennis van dit alles naauwkeuriger en volkomener is, naar mate is het ook zijn gedrag, waar in wy zijn Geluk ſtellen. En zoo deze zijne kennis gebrekkig is, moet dan ook zijn gedrag niet gebrekkig zijn? — Het ſchijnt wel zoo, andwoordde ik. — En is zijn gedrag gebrekkig, zoo is 't dan ook, dienvolgende, zijn Geluk? — Zekerlijk. —

Gy ziet derhalve, vervolgde hy, ſchoon ook de uitwendigheden zoo veel als niets waren; ſchoon het een waarheid mocht zijn, dat zy in haar' eigen' aart noch goed noch kwaad waren; dat echter eene naauwkeurige kennis van dezelven, in onze onderſtelling, van volſtrekte noodzakelijkheid voor het Geluk is. — Inderdaad, zeide ik, dit is uitgemaakt. —

Hy ging voort: Kunſtenaren van geringer ſoort mogen verlegen ſtaan by gebrek van werkſtoffen. Zy mogen door hare onbruikbaarheid en onbewerkbaarheid te loor geſteld worden. Maar zoo lang 't leven duurt, en de natuur voortgaat te werken, heeft de zedelijke Levensmeeſter altijd alles wat hy voor zijn kunst begeeren kan. Nooit kan hem een onderwerp ontbreken, geſchikt om de kunst van

zijn

zijn beroep op te oefenen. En zulks wel, met dien gelukkigen beweeggrond voor het ſtandvastig doorzetten van zijnen arbeid, dat, hoe dwarſer, hoe weêrſtreviger, hoe balſturiger de voorvallen zijn, hoe roemruchtiger zijne achting daar door rijzen moet. —

Dit alles is waar, zeide ik, en kan niet gelochend worden. Maar daar doet zich eene omſtandigheid op, die uwe gelijkenis om verr' ſchijnt te ſtooten. Het is waar, dat we den lof, de verdienſte van den Stuurman aan zijn gedrag alleen toekennen: maar het is het WEL SLAGEN van dat gedrag, de gelukkige uitkomst, daar 't van achtervolgd wordt, die wy in aanmerking nemen om zijn Geluk te waardeeren. Als er een ſtorm opkoomt en zijn ſchip vergaat, noemen wy hem niet gelukkig, hoe zeer hy het ook wel moge geſtuurd hebben. En het is dan alleen dat wy hem gelukkig heeten, als hy de begeerde haven bereikt heeft. — Uwe onderſcheiding is juist, zei hy; en het is hier, dat het edel voorrecht van den Zedenmeeſter, boven die van alle andere kunſten, gelegen is. Doch thands weet ik niet hoe my te verklaren; ik vrees, mijne begrippen zullen zoo vreemd luiden. — Gy moogt veilig voortgaan, andwoordde ik, daar gy 't immers ſlechts als eene onderſtelling voordraagt. —

Welaan dan, hernam hy; dus begrijpe ik het. Het einde, waar men op ziet, is in andere kunſten altijd buiten de kunst, en van 't middel onderſcheiden. Het beſtaat niet in het enkel kunst-

matig bedrijf; veel min, in een eenvoudig vermogen van te werken: maar het is het juist vereenigd uitwerkſel van eene verſcheidenheid van werkingen, welke alle even zeer vereischt worden, om dat einde voort te brengen. Hier van daan, dat dat einde dan ook in die kunſten dikwerven door onvermijdbare hindernisſen opgehouden kan worden; ja, 't geen meer is, zoodanig belemmerd, dat het onmogelijk wordt om ooit te bereiken. Edoch in de zedelijke Levenskunst is het bedrijf, de werking-zelve, het gedrag, middel en einde. Het gedrag-zelf, zeg ik, tot zelfs in elke kleinſte werking daar van: om dat elk dezer werkingen, hoe klein ook, even zoo zeer waarlijk recht is, als heur grootſte reeks en ſamenvoeging in haar vereeniging beſchouwd, en als één geheel aangemerkt. Hier door is van alle kunſten deze de eenige die aanhoudend en ieder oogenblik volkomen is, nooit haar werk ten halve ſteken laat, maar het altijd volvoerd heeft; dewijl zy geen' tijd, gelijk andere kunſten, noodig heeft om tot die volvoering te komen, waar toe zy ieder oogenblik reeds gekomen is. Hier om wordt zy, wordt haar einde, door de during niet meer of minder volkomen: haar volkomenheid, even als de waarheid, geene graden toelatende, en in geenerlei opzichte voor meerder of minder vatbaar zijnde. En van hier ook, by noodwendige gevolgtrekking, dat (het geen de grootſte wonderſpreuk van allen is) ook het Geluk- of Hoogſte Goed-zelf, (als 't einde van deze Zedenkunst) ieder oogenblik volwrocht en vol-

Digitized by Google

volkomen is; en noch vermeerderd noch verminderd kan worden door de lengte van zijne during; maar het zelfde voor zijne genieters is, 't zij 't een oogenblik dure of eene Eeuw. —

Ik grimlachte hier op. Hy vroeg my de reden daar van. — Ik lach alleen, zeide ik, om den loop dien onze onderhandeling genomen heeft. Een nieuwe Onderſtelling wordt voorgedragen: eenigzins vreemd ſchijnende, wordt daar een verklaring van gevorderd. Gy voldoet aan 't verzoek, en in de uitvoering van die verklaring, maakt gy het nog tienmaal duisterer en onverſtaanbarer dan eerst. — Dat is maar te dikwijls, zeî hy, het lot van ons uitleggeren. Maar gy weet, wat men in zulke gevallen gewonelijk doet. Als de verklaring den text niet opheldert, beproeven wy of de text zich-zelf niet verklaren kan. Deze manier zal ons mooglijk hier te ſtade kunnen komen. De Onderſtelling welke wy opgehelderd wilden hebben, behelsde niets anders dan dit: Dat het Hoogſte Goed in de rechtheid van ons gedrag gelegen is; en dat dat Goed aan alle de indrukken welke ons ingeſchapen zijn, beandwoordt. Laten wy derhalve zien, of dit beandwoorden of voldoen aan die indrukken, proef kan houden; en laten wy al wat verder aangevoerd is, daar laten, zonder er ons meê te belemmeren. — Gaarne, zeide ik; want nu hoop ik u te zullen bevatten. —

Herinner u dan, zeî hy: Een onzer indrukken van het Hoogſte Goed was, voor alle tijden en

Digitized by Google

plaatſen geſchikt te zijn. — Dit ſtaat my wel voor, andwoordde ik. — En is er eenige tijd of eenige plaats, die geen rechtheid van gedrag toelaat? Kan men niet recht handelen in voor- en in tegenſpoed? Kan men geen betamelijk, edel, en loffelijk gedrag houden, zoo wel in oorlog, in onmacht en onderdrukking, in krankte, en in ſterven, als in vrede, in macht en gezag, in gezondheid en welvaren? — Zekerlijk. —

En wat valt er van deze andere indrukken te zeggen: duurzaamheid, onafhangklijkheid, en onontroofbaarheid? Kan er eenig Goed zijn, zoo duurzaam, als het vermogen van altijd recht te handelen? Is er eenig Goed te begrijpen, zoo ten eenenmaal buiten alle macht van anderen? Of, twijfeltge, onderricht my; in welke omſtandigheden het lot eenen braven en eerlijken man ſleepen kan, waar in het niet meer in zijn macht zou ſtaan, braaf en eerlijk te handelen? En zijn er zulke omſtandigheden niet, zoo is rechtheid van gedrag dan ook, indien een Goed, een onontroofbaar Goed. — Ik beken, zeide ik, dat het my zoo voorkoomt. —

En verder, zei hy. Nog één der indrukken die wy het Opperſte Goed zagen te bezitten, was, overeenſtemmend met onze natuur te zijn. — Ja. — Maar kan iets ter wareld meer overeenſtemmend zijn met een redelijk en gezellig ſchepſel, dan een redelijk en der gezelligheid bevorderlijk gedrag? — Neen. — Maar zekerlijk is rechtheid van gedrag in ons redelijk en der gezelligheid bevorderend. — Zekerlijk is zy. —

Nog

Digitized by Google

Nog een indruk, voer hy voort, blijft ons over: Niet ſlechts tot het bloote BESTAAN of ZIJN te ſtrekken, maar tot WEL te ZIJN. — Juist. — En gelooft gy, dat ietwes naar alle gronden van waarheid zoo zeker tot het WEL beſtaan van een redelijk en gezellig ſchepſel kan ſtrekken, als een recht uitoefenen van 't geen met die reden, en met dien trek tot gezelligheid overeenkoomt? — Geenzins. — Maar wat is dit uitoefenen daar van anders, dan de hoogſte rechtheid van gedrag? — Zekerlijk nietwes anders dan dat.

Uit het Engelsch.

Digitized by Google

Digitized by Google

OVER

HARRIS VERHANDELING

VAN HET GELUK.

EERSTE GESPREK.

EUTHYFRON.

Zoo hebben wy dan nu 't Hoogste Goed gevonden! — Zijt gy voldaan?

FILALETHES.

Dat kan ik niet zeggen.

EUTHYFRON.

Waarom niet? Hebt gy de Premissen niet toegegeven? Waren de Gevolgtrekkingen niet juist in uw oog? My docht, dat ik dit onder het lezen in u opmerkte.

FILALETHES.

Dat alles kan zijn; maar zoo mijn verstand ook tot zwijgen gebracht is, er zit hier iets in mijn hart, dat er zich tegen verheft.

EUTHYFRON.

Maar er kan geen Tweestrijd tusschen Verstand en Gevoel zijn; of het Verstand moet bedrogen, of wel, het Gevoel valsch zijn. Wat is in dezen dan wel het geval? Uw Verstand is niet bedrogen, zegt

Digitized by Google

gy: want de Beginſels of Grondſtellingen, waar uit men redeneerde, waren zeker, de Aſſumptien onwederſprekelijk, en de Gevolgtrekkingen hielden niets in dan het geen deze Premisſen noodwendig meêbrachten. Dat IETS dan, dat Gevoel, dat uw Verſtand wederſpreekt, moet een valsch Gevoel zijn, en gy moet het leeren bedwingen.

FILALETHES.

Doch, zoo dat Gevoel niet zoo valsch ware! Zoo het eens waarachtiger uitſpraak deed dan het Verſtand-zelf!

EUTHYFRON.

Gy hebt my reeds toegeſtaan dat dit niet mogelijk is. — En, geſteld de mogelijkheid, hoe zoudt gy dit uitmaken?

FILALETHES.

Zie daar de geheele zwarigheid! Maar zijn er niet ſomtijds gevallen, waar in het Gevoel ons beter en wijzer geleidt dan de redeneering; en waar 't veiliger is, de eerſte indrukken te volgen, dan het uitſluitſel van eene lange redekaveling?

EUTHYFRON.

Zy kunnen er niet zijn, zoo de redekaveling juist is.

FILALETHES.

By voorbeeld: Een arme vraagt my eene aalmoes. Mijn hart is bewogen, en ik tast naar mijn beurs. Maar gy overtuigt my dat hy een doorbrenger is, zelf oorzaak van zijn ongeluk, en dat mijn gaaf ſlecht beſteed is. Ik weiger. De man ſterft van honger en kou, daar mijn gift hem had kunnen redden.

EU-

Digitized by Google

EUTHYFRON.

Ten minſte zijn leven een etmaal verlangen misſchien.

FILALETHES.

Ik vermeem, dat zoo hy dat etmaal ſlechts geleefd had, eene Erfenis van een' rijken Bloedverwant op hem gevallen ware, waar door hy voor altijd gelukkig waar geweest. — Mijn verſtand heeft berust, maar mijn hart doet my verwijten.

EUTHYFRON.

Uw verſtand had daar onrecht: want niemand zoo ſlecht, wien een weldaad in nood mag geweigerd worden. En geene waarachtige NOODGIFT, die kwalijk beſteed is, ſchoon de ontfanger haar ook misbruikte. Bedachtzame weldadigheid en wijsheid mag een zekere vorm en bepaling aan de gift voorſchrijven, maar zy zal ze nooit verbieden. En zoo ik u van het tegendeel overreed had, ik had uw verſtand overrompeld.

FILALETHES.

Stellen wy het geval anders. Een ongelukkig Koopman, die breken moet zoo hy niet ſchielijk een halve ton bekoomt, vraagt er my om, die de eenige ben, van wien hy ze vragen kan. Wanneer hy er niet meê gered is, ſtort dit leenen my-zelven in armoede. Ik weiger. Hy brengt zich uit wanhoop om hals. En van achteren blijkt, dat indien ik hem geholpen had, hy behouden en herſteld geweest waar.

EUTHYFRON.

Zoo uw hart hier in lijdt, 't is uit mededogen. Of zoo het u iets verwijt, het is dat gy niet behoor-

hoorlijk onderzoek hebt gedaan of gy 't hem veilig genoeg leenen kost.

FILALETHES.

Ik onderſtel, dat dit vooraf niet blijken kon, en dat dit my wel gebleken is.

EUTHYFRON.

Zoo is het, dat gy als rijkaart gehandeld hebt, niet als vriend.

FILALETHES.

Ik moest hem dan, tegen allen zichtbaren ſchijn...?

EUTHYFRON.

Dit beweere ik niet. Ik neem aan, dat gy op zulke gronden gehandeld hebt, als uw gedrag moesten regelen; dat het weigeren plicht was, het niet weigeren een vergrijp tegen uw' plicht waar geweest. Want zoo hebt gy 't geval willen voorſtellen. Maar ik meen, dat gy in zijn ongeluk hem niet hebt verſtrekt, wat hy even zoo zeer, en licht meer, als het geld noodig had, en gy geven kost; ja, het geen gy moest geven, indien gy als vriend en als Christen zoudt handelen: dat is, uwe deelneming in zijn ongeluk, uwe troost, uwe opbeuring. Dat ge, ik zeg niet, hem niet hebt beklaagd (dit zal wel niet achtergebleven zijn); maar uw goed hart getoond, uwer beider gronden voor 't leenen en niet leenen met hem overwogen, uit elkander gelegd, en de voorſchriften van den plicht met hem geraadpleegd hebt. Dat ge zijn ongeluk niet met hem doorwoeld, en den aart daar van onderſcheiden, de wijs waar op het beſchouwd en gevoeld moest worden, ontwikkeld; dat ge de vertroosting die daar zelfs in lag,

die

Digitized by Google

die het met zich bracht, niet aangegrepen, niet met de uwe, niet met uitzichten op eene andere, voor hem even eerlijke, en voor 't hart even voldoende redding, verſterkt; dat gé den last van zijn leed niet verdeeld, niet van 't geen er niet toe behoorde, gezuiverd, niet van de bykomſtige en denkbeeldige zwaartens ontheven; dat ge u in zijn hart niet ingedrongen, hem niet bewogen hebt, om zich op u te ſteunen, en boven alles op God, die altijd ondersteunt waar het hart het behoeft en zich niet voor Hem ſluit. — Zie daar, wat uw hart u verwijt; en zie daar, wat, indien gy 't gedaan hadt, u gerust zou geſteld hebben, zoo zeer als het leenen van de halve tonne gouds, indien gy ze plichtmatig had kunnen leenen. Uw hart zegt u dit, niet ontwikkeld, want het ſpreekt niet door onderſcheiden denkbeelden, maar door een gevoel, en alle gevoel is verward, en in ſommigen opzichte duiſter: maar het zegt het u niet te min, en het koomt aan 't verſtand toe, in zijne veel duidlijker taal dien verwarden kreet van het hart te verklaren, en dus zijn tolk te wezen.

FILALETHES.

Ik kan u niet tegenſpreken; doch zoo erkent gy ten minſte de ſtem van het hart.

EUTHYFRON.

Ik erken ze voorzeker. En ik erken ze als een verward gevoel van waarheden, die 't verſtand moet ontwikkelen, om ons zeker te ſtellen dat wy niet dwalen, wanneer wy het opvolgen.

FI-

Digitized by Google

FILALETHES.

Ook Harris is in zijne Verhandeling met dat IETS *dat my wegsleept*, begonnen, en wy hebben 't laten gelden. Nu, dat zelfde IETS wederzet zich in my tegen de uitkomst zijner redeneeringen.

EUTHYFRON.

Wy hebben Harris gehoord, maar hem nog niets toegegeven. Doch laten wy hem dat IETS inwilligen, als een' prikkel, die ons of waarschouwt, of aandrijft. 't Zij als waarschouwing van het aanzijn van waarheid of valschheid in een voorstel; 't zij als prikkel om 't voorstel op nieuw te onderzoeken; de ontdekking, of (wilt gy?) de erkenning, de duidelijke erkenning der waarheid, de erkenning waar in men berusten kan, behoort het verstand, en ik keer weêr tot mijn' grondregel: Waar het verstand eene rechte uitspraak gedaan heeft, moet het hart zwijgen. En of het verstand eene rechte uitspraak gedaan hebbe, staat alleen aan 't verstand te beslissen, door zich van de onbedenkelijkheid zijner gronden, en de juistheid zijner gevolgtrekkingen te overtuigen.

FILALETHES.

Maar, daar gelaten, of er buiten de *propositiones identicæ* (welke niet behelzen dan een gelijkstelling van hetzelfde met zich-zelve) eene grondregel is, waarop zich het verstand zeker verlaten kan (want of de *termen*, de bewoordingen, kunnen aan valsche begrippen onderhevig zijn, of het *subject* of het *prædicaat* kan ons te onbekend zijn om hun verband of weêrstrevigheid in te zien), kan men ooit ge-

Digitized by Google

genoegzaam gerust zijn op de uitkomſten die de gevolgtrekkingen ons leveren?

EUTHYFRON.

Waarom niet?

FILALETHES.

Om dat er ongevoelige afwijkingen en veranderingen ontſtaan in de wijziging der denkbeelden, welke wy aan een woord verbinden; zoo dat wy op 't eind der redekaveling (dus noem ik een aaneenſchakeling van redeneering) onder het gebruik van hetzelfde woord, ſomtijds of van gants iets anders ſpreken, of er geheel iets anders van beweeren, dan toen wy begonnen.

EUTHYFRON.

Ik ben zeker, dat dit dikwijls het geval is. En gelijk er eene *ignoratio elenchi* is, wanneer men onder 't zelfde woord iets anders verſtaat dan de geen tegen wien men redetwist, of die de Autheur van de propoſitie is; zoo ontſtaat er ſomwijlen eene *variatio elenchi*, *in argumentando* zelfs. Maar men moet hier tegen alle mooglijke oplettendheid aanwenden.

FILALETHES.

Maar met alle oplettendheid echter —

EUTHYFRON.

Zijn wy menſchen, en vatbaar voor 't begaan van onachtzaamheden, ook dan als wy de meeſte naauwkeurigheid meenen aan te wenden.

FILALETHES.

Gelukkig derhalve, wen ons hart ons waarſchouwt!

EU-

Digitized by Google

EUTHYFRON.

Ja, gelukkig. Maar doet het, en kan het dit?

Wat zult gy er van zeggen, wanneer het den Brachman ontrust, om dat hy een' wurm zonder opzet vertreden heeft? om dat hy in een oogenblik van duizeling uit de ſtelling geraakt is, waar hy zich eenmaal had voorgeſteld, zijn leven lang, in te volharden? Wanneer het den Kannibaal toejuicht, als hy zijn' gevangene een nieuw uitgedachte pijniging aandoet?

FILALETHES.

Hou op!

EUTHYFRON.

Maar, wat meer is! Of, dit gevoel is een verward beſef van het reſultaat eener overſchielijke redekaveling, die wy ons-zelven niet bewust zijn. En dan kan de ontwikkeling, die het werk des verſtands is, alleen, ons zeker ſtellen van zijne juistheid; maar niet dit de ontwikkeling rechtvaardigen. — Of het is eene aanſchouwing eener ingeſchapen waarheid, die ....

FILALETHES.

Hier houde ik u vast. Het zij eene zulke aanſchouwing! Waarom zou de waarheid ons niet ingeſchapen zijn? Waarom zou de mensch, eens van God zoo volmaakt geſchapen, niet in zijn verval, deze aanſchouwende kracht der waarheid behouden hebben?

EUTHYFRON.

Aanſchouwende kracht om de waarheid te erkennen, wanneer zy ons aangeboden of voorgeſteld wordt?

Digitized by Google

wordt? Of wel, aanſchouwende kracht van een waarheid die in ons is? Het eerſte doet hier niets uit, en wordt toegeſtaan. 't Koomt dan op een waarheid in ons aan.

FILALETHES.

Gewis! eene waarheid in ons.

EUTHYFRON.

En wat zal dit heeten? Waarheid toch is geene zelfſtandigheid, maar alleen een hoedanigheid van een voorſtel; welke plaats heeft wanneer dat voorſtel overeenſtemt met het geen is.

Gy wilt dan, dat den mensch ALLE MOOGLIJKE ware voorſtellen zijn ingeſchapen, *explicitè* of *implicitè*. By voorbeeld: „ Dat het vuur heet, de „ ſneeuw koud is. Dat de i de kleinſte letter „ van het Alfabeth is. Dat de maankop den ſlaap „ verwekt." En zoo ge een ouderwetſche Boerhaviaan zijt, „ dat alle ziekten uit bederf der voch„ ten ontſtaan." Zoo ge daar tegen een Browniaan naar den tegenwoordigen ſmaak zijt, „ dat zy, in „ tegendeel, in te groote ſlapheid of ſpanning der „ vaste deelen haren oorſprong hebben." En wat dergelijke meer is.

FILALETHES.

ALLE MOOGLIJKE! dit loopt zoo verr'! — Laat het *implicitè* zijn. Of, het geen op het zelfde zal neêrkomen, zekere Grondvoorſtellen, tot welke alle andere gebracht kunnen worden.

EUTHYFRON.

Zoo zijn wy wederom even verr': want zoo behoort er redekaveling, om alle de overige propoſitien

Digitized by Google

tot die wéihige, die gy ingeſchapen wilt ſtellen, te rug te brengen: of, het geen het zelfde in der daad is, ze daar uit af te leiden. — Ik beſluit dus, dat ons hart ons niet waarſchouwt, dan alleen, waar 't verſtand het bedróg in de redekaveling opmerkt, doch er niet dan een verward beſef van heeft. Of liever, met andere woorden: dat die ſtem van het hart (voor zoo verr' zy iets menſchelijks in ons, en niet iets Bovennatuurlijks is) een verward beſef des verſtands is, niets anders.

FILALETHES.

Wat verſtaat gy door Bovennatuurlijk?

EUTHYFRON.

Het geen niet in de Natuur van den mensch ligt, maar door eenen invloed eens hoogeren wezens, van buiten verkregen wordt.

FILALETHES.

Gy zegt dus, dat voor zoo verre de van ons zoogenoemde ſtem van het hart van geen' invloed eens hoogeren wezens kan geſteld worden af te hangen, maar den mensch natuurlijk eigen is, zy niets anders is dan een verward beſef des verſtands?

EUTHYFRON.

Dit is, 't geen ik heb willen uitdrukken.

FILALETHES.

Het zij zoo gy wilt! Ik ben gants niet afkeerig van dit gevoelen. Maar ik zou dan moeten zeggen: Ik heb een verward beſef, dat het reſultaat van Harris niet juist is.

EUTHYFRON.

Ten minſte, gy meent het te hebben, want het zou

zou nog te bezien staan, of zoodanig een verward beſef waar dan valsch zij?

FILALETHES.

Perken wy de woorden in, zoo gy wilt. Ik heb een verward beſef, dat het reſultaat van Harris, by my, zoo als ik zijne voorſtellen en redeneeringen opgenomen en gevolgd heb, niet juist is. De redekaveling van Harris mag by hem juist geweest zijn, en by my niet juist, door hier of daar een' term anders opgevat, of iets noodzakelijks in het verband voorby gezien te hebben.

Dat het reſultaat by my niet juist is, dit kan my niet bedriegen; want ware het juist, zoo als ik de redekaveling opgenomen, gevolgd, en verſtaan hebbe, zoo hadt het die volkomen berusting te weeg moeten brengen, die elke juiste redeneering noodwendig met zich voert. — Maar zijt gy zelf met dit reſultaat te vreden?

EUTHYFRON.

Het verwondert my, dat gy nu eerst denkt om my dit te vragen. Ik had u terſtond NEEN kunnen zeggen.

FILALETHES.

Maar waar aan dan hapert het? Wiltge met my de reeks of opvolging der argumenten hernemen?

EUTHYFRON.

Ik geloof dat wy beter weg kunnen inſlaan. Laten wy liever den eenvoudigen weg kiezen, en met het denkbeeld van HOOGSTE GOED aanvangen. — Wat verſtaan wy daar door? — Is het door eenige hoedanigheden dat wy 't kennen moeten; of hebben

wy er een beſef van, als van een voorwerp, waar in hoedanigheden vallen? Ik meen, het laatſte. — Niet daarom, als van eene op zich-zelf beſtaande zelfſtandigheid, maar als van eene VOLKOMENHEID, die genietbaar is.

FILALETHES.

Zoo koomt het my voor, ten minſte.

EUTHYFRON.

Zeker beſtaat dit begrip niet in Harris duurzaamheid, onontroofbaarheid, enz. Men moge er deze hoedanigheden aan toeſchrijven, maar zy vervullen in ons het denkbeeld niet van het Hoogſte Goed, noch geven er het *kriterium* van op. Voeg al zijne opgegeven hoedanigheden te ſamen, en vraag aan u-zelven, wat hare vereeniging uitmaakt; geen zweemſel van denkbeeld van het Hoogſte Goed zal by u opkomen. — Ja wellicht kunnen we ons een oogenblik het Hoogſte Goed voorſtellen, als verwisſelbaar. Die een oogenblik, die een leeftijd God ware, had zeker het Hoogſte Goed voor zoo lang.

FILALETHES.

Maar dit is niet mooglijk: die een oogenblik —

EUTHYFRON.

Zekerlijk! maar genoeg, dat ik 't Hoogſte Goed beſchouwen kan, afgeſcheiden van de duurzaamheid, om er de duurzaamheid niet tot een kenmerk van te maken.

FILALETHES.

Buiten twijfel.

EUTHYFRON.

Deze breede uitſtalling van hoedanigheden, waar

mee

Digitized by Google

meê Harris begint, doet derhalve niets dan den geest verwarren.

FILALETHES.

Houden wy ons derhalve by het denkbeeld van het wezen der zaak! — Waarin wilt gy dit doen beſtaan?

EUTHYFRON.

Dit wilde ik u vragen.

FILALETHES.

In 't volmaakt Geluk, zeker. Maar dit is het zelfde met andere woorden gezegd. — In een Goed of Geluk dan, dat alle kwaad zoo wel, als alle gebreklijkheid, uitſluit.

EUTHYFRON.

Recht geandwoord! — Maar ſlult Harris reſultaat alle kwaad uit?

Als ik met Laurentius op den rooſter gelegd word, braad ik dan niet, lijd ik dan geen pijn?

Als ik met Ughellino in den toegemuurden kerker mijne dierbare kinderen van honger aan mijn voeten zie ſterven, en mijn eigen vleesch eete —?

En waar blijft dan in die gevallen het Hoogſte Goed? — „ In mijn gedrag, dat recht is," zegt Harris. — Maar dat Hoogſte Goed is dan geheel onderſcheiden van 't Geluk: want gelukkig te zijn op den rooſter, of terwijl men uit honger zijn eigen vleesch knaagt, en al wat ons dierbaarst is, op de folterendſte wijze vergaan ziet, is, gelijk wy menſchen geſchapen zijn, en door de natuur, eene tegenſtrijdigheid.

FILALETHES.

Ik heb hier niets tegen te werpen.

Digitized by Google

EUTHYFRON.

Wanneer een Schilder of Beeldhouwer een tafreel of een ſtandbeeld van volmaakte ſchoonheid wrocht, kan dit hem gelukkig maken terwijl hy geroosterd wordt?

Als de Zangkunſtenaar een volmaakt zangſtuk ſtelt en uitvoert, is hy dan gelukkig, van het voeteuvel verſcheurd wordende? — Ik onderſtel nu de kunſten in die uiterſte volkomenheid die nooit bereikt of bereikbaar is.

Gy zult my Neen andwoorden.

FILALETHES.

Voorzeker.

EUTHYFRON.

't Is alles echter een en het zelfde. De rechtheid van bedrijf is in den arbeid van Schilder, Beeldhouwer, en Zangkunſtenaar, zoo wel als in het gedrag van den zedelijken Levensmeeſter van Harris.

FILALETHES.

Maar het onderſcheid tuſſchen het zedelijke en de volkomenheid der fraaie kunſten?

EUTHYFRON.

Het voorwerp des bedrijfs doet er niet toe. Het koomt op het bedrijf-zelve aan; op deszelfs rechtheid naamlijk.

Maar nog eens! Harris Hoogſte Goed is het Geluk niet, want hy ſtelt het in het Bedrijf, en niet in de *perceptie*. Het Geluk beſtaat in 't Gevoel van gelukkig te zijn. Zonder dat Gevoel geen Geluk!

FILALETHES.

De Beſchouwing, de eigen Erkentenis van de rechtheid van ons gedrag dan? Wat zijn die?

EU-

Digitized by Google

EUTHYFRON.

Onwederſpreeklijk ligt daar een genoegen in, en wel van den aandoenlijkſten aart. — Maar waar maakt zijne Verhandeling gewag van deze beſchouwing, van deze erkentenis? Waar neemt hy ze in aanmerking?

Doch het zij eens, dat hy op deze beſchouwing geoogd, en daar in de *perceptie* des Geluks, het genot van het Hoogſte Goed, geſteld hebbe. Wat is eene zoodanige beſchouwing? Beſchouwing van eene aaneenſchakeling van daden; want dit is eigenlijk het geen men het *gedrag* noemt? Of beſchouwing van elke enkele daad of verrichting? In 't eerſte geval is zy blijkbaar 't reſultaat van een vergelijking van betrekkingen in den geest, en dus geen onmiddelijk beſef. Maar 't Gevoel van GELUKKIG te zijn is eene onmiddelijke gewaarwording. — In het laatſte geval, onderſtelt de erkentenis van de rechtheid der daad, wederom een vergelijking, een oordeel; en het is dus almede de onmiddelijke gewaarwording niet, van gelukkig te zijn.

FILALETHES.

Maar echter zal zy het gevoel van geluk of genoegen voortbrengen, 't geen gy reeds erkend hebt dat er in ligt.

EUTHYFRON.

Gewis, maar dit maakt haar niet tot dat genoegen-zelve, maar alleen tot een bron van dat genoegen. En men zou moeten zeggen: de beſchouwing van de rechtheid van gedrag, maakt gelukkig; niet, is het Geluk. — Doch even zoo is het met uiterlijke

Digitized by Google

voorrechten, als by voorbeeld, gezondheid. Deze zijn ook een bron van 't genoegen, waar door men zich gelukkig voelt. — Dit Geluk is het Hoogſte Goed niet, ik ſta het gereedelijk toe; maar is de beſchouwing van een recht gedrag, die ons niet van 't kwaad eenes uiterlijken toevals bevrijden kan, dat Hoogſte Goed? Wy hebben het tegendeel reeds gezien.

FILALETHES.

Ik erken het.

EUTHYFRON.

En eindelijk, hoe men 't neme. 't Hoogſte Goed beſta in de rechtheid des gedrags of bedrijfs-zelven, onafhanklijk van 't gevoel des bedrijvers; of het zij geſteld in de erkentenis van die rechtheid: Waar koomt de geheele Leer van den Schrijver op neêr, dan op 't Stoïſche: *Inſtitutum meum ſervo;* „ Ik „ wijk niet af van mijn regel, en daar in alleen ſtel „ ik mijn geluk?" — Beginſel van louter Egoïsmus en Afgodery van zichzèlven.

Uit dit Grondbeginſel volgt het gantſche Stoïcismus. De pijn is geen kwaad, en met het Geluk niet ſtrijdig, want zy belet niet dat ik mijn regel volge, de my voorgeſtelde rechtheid van gedrag. De vernietiging zelve is geen kwaad. Geen ſtraf is er mooglijk, zelfs van God niet. God-zelf kan aan mijn geluk niet geven of nemen. Geen genoegen in iets buiten my. — Dus is het gedaan met Godvrucht, met Huwlijksliefde, met Kinderliefde, met algemeene Menſchenmin: en de mensch wordt in zichzelven, even als in eene vesting opgeſloten, waar toe de toegang aan alles wat buiten hem is, is ontnomen. Daar ligt dan alle Godsdienst; daar het

Digitized by Google

het beminnelijk Christendom, met alle de deugden en plichten die op de Menschlievendheid rusten! Zie daar, waar ons deze fraaie Filosofische redekaveling heenleidt!

Zoo is dan het Stelsel van Harris klaarblijkelijk valsch.

FILALETHES.

Maar veellicht kan men de stelling aannemen, zonder de overige Stoïcijnsche begrippen toe te laten.

EUTHYFRON.

Bezien wy dat. — Immers zultge my toegeven, dat wy, uit eene ons aangeboren drift, uit plicht, of hoe men het neme, naar het Hoogste Goed, het volkomenst Geluk, moeten trachten?

FILALETHES.

't Ware anders het Hoogste Goed, het volkomenst Geluk niet; of, wy hielden op, menschen te zijn.

EUTHYFRON.

Maar dat Hoogste Goed sluit ons in ons-zelven op, daar het in dat gene bestaat, dat in onzen eigenen wil gelegen is.

FILALETHES.

Ik erken het. Echter zie ik nog niet, dat het ons de deelneming in het geen buiten ons is, ontzegt.

EUTHYFRON.

Zoo mijn Goed in my-zelven bestaat, zoo is het geen buiten my is, geen Goed voor my. Hierom wilden de Stoïcijnen, dat men die zaken geen *goederen* maar *bruikbaarheden* noemde. — Is u dit nog te hard; ten minste ik kan ze ontbeeren, zonder dat er iets van mijn geluk afgaat.

Digitized by Google

FILALETHES.

Dit geve ik gereedelijk toe.

EUTHYFRON.

Zoo kunnen zy dan ook geen deel van mijn geluk uitmaken. En het gene geen deel van mijn geluk uitmaakt, en geen goed voor my is, daar moet ik noodwendig onverschillig voor zijn, zoo ik hier eenmaal de overtuiging van heb. God en mijn Evenmensch en de naauwste betrekkingen, zijn my derhalve niets; want zy hebben geen' invloed op 't geen van alles buiten my-zelven *onafhanklijk* is, de rechtheid van mijn gedrag, die het Hoogste Goed voor my maakt. Ik ben niet alleen MY-ZELVEN (als de Stoïsche Leer meêbrengt) GENOEG; maar alle betrekkingen breken af en vervallen, daar zy aan niets hechten kunnen.

FILALETHES.

Maar zoo men de rechtheid van 't gedrag in overeenstemming met den plicht stelt, en Godvrucht en Menschlievendheid in dien plicht insluit?

EUTHYFRON.

Zoo vrage ik wat de plicht zij? Immers eene zedelijke noodwendigheid. Maar die zedelijke noodwendigheid, waar wordt die door bepaald? Zekerlijk, door het geen mijn doel moet zijn. Edoch dat doel is het Hoogste Geluk; en dat Hoogste Geluk, als wy gezien hebben, sluit my in my-zelven op, en sluit Godvrucht en Menschlievendheid uit. — Het is dus, hoe men 't wende of keere, een bloot en verfoeielijk Stoïcismus, dat niet te bemantelen, noch met 's menschen waren plicht, naamlijk, deelneming, liefde, en uitvloeïing des harte, bestaanbaar is.

TWEE-

Digitized by Google

TWEEDE GESPREK.

EUTHYFRON.

HARRIS Hoogſte Goed is dan geen Hoogſte Goed, Want het maakt niet gelukkig; het ſluit niet alle Ongeluk uit; en het is onbeſtaanbaar met het geen onze eigen ſtaat en de geheele Natuur, zoo wel als de ſtem der Openbaring, ons toeroept 's menſchen plicht te zijn. Maar zien wy, of wy het niet elders vinden?

FILALETHES.

Dit is, 't geen ik wenſche, en zonder 't welke ons onderzoek van het Stelſel van Harris, zijn voornaamſte einde zou misſen.

EUTHYFRON.

En waar zullen wy 't zoeken? Of in, of buiten ons-zelven?

FILALETHES.

Natuurlijker wijze, beginnen wy met te zien, of wy het in ons-zelven vinden kunnen.

EUTHYFRON.

Zien wy dan eerst en vooraf, wat het zij, het HOOGSTE GOED? — Dit Hoogſte moet niet verſtaan worden in een' zin van minder of meer, maar in een' volſtrek-

Digitized by Google

ſtrekten zin. Niet de gezondſte mensch onder de zieken bezit de hoogſte gezondheid, maar die de gezondheid in den hoogſten graad, in alle de volheid harer volkomenheid, bezit. Ja, zelfs niet die de gezondheid in deze volkomenheid bezit, zoo dra dezelve volkomenheid weêr betrekkelijk wordt gemaakt tot het geen in het *individu*, Pieter of Paulus, vallen kan: even weinig, zoo zy betrekkelijk wordt gemaakt tot eene zekere klaſſe, en de vatbaarheid van die. Neen, maar het moet verſtaan worden ten eenenmaal onbeperkt en zonder eenig te rug zicht op betrekkingen, en geheel VOLSTREKT. Zoo dra onze onvolmaaktheid of byzondere geſteltenis als menſchen dat Hoogſte Goed *modificeeren* moet, is het het Hoogſte Goed reeds niet meer.

Dan, kan by onze onvolmaaktheid iets in ons gedacht worden, dat van deze onvolmaaktheid geene wijziging ondergaat?

FILALETHES.

Zeker neen: en dit is genoeg, om overtuigd te zijn, dat het Hoogſte Goed niet in ons is of zijn kan.

EUTHYFRON.

Maar ik wil de zaak minder afgetrokken beſchouwen. Wy zijn wezens, die uit ons-zelve niet zijn; wier beſtaan van ons-zelve niet afhangt; die ons-zelven niet genoeg zijn: en ons eigen zelfsgevoel overtuigt ons hier van. — Hoe dan in ons-zelve gevonden, het geen ons volſtrekt gelukkig zal maken, het geen alle ongeluk van ons uitſluiten zal? — Inderdaad, dit behelst eene tegenſtrijdigheid.

In

Digitized by Google

In ons-zelve derhalve, is het Hoogſte Goed, in den volſtrekten zin, niet te vinden.

FILALETHES.

Maar is 't het in een' relativen zin?

EUTHYFRON.

Wat wil dit zeggen? — Of de mensch in zich vinden kan DAT Hoogſte Goed (het zij dan zoo groot of zoo klein als het wil), dat hy bezit? — Dit is onzin.

Of wil het zeggen: Of hy in zich vinden kan, 't geen hy niet bezit, maar waar hy vatbaar voor is? — Dit beandwoordt zich-zelf: want, het niet bezittende, waar zal hy 't in zich van daan nemen?

Of het moest (zoo men 't noemt) *implicitè* in hem zijn; dat is, de zaden er van moesten in hem liggen, en ſlechts ontwikkeling behoeven. En in dat geval wordt het verkrijgen van het Hoogſte Goed eene ontwikkeling en volmaking door ontwikkeling. En ſtellen wy dit, zoo moet dit verkrijgen, beſtaan in eene vermeerdering van eene hem natuurlijke hoedanigheid, het zij dan lichaamlijk, als kracht, vlugheid, enz. het zij verſtandelijk (*intellectueel*), als oordeel, ſmaak, enz. of wel, in de vermeerdering van het een en ander vereenigd. Dan, dit maakt alles niets tot het Hoogſte Goed, dat alle leed, alle kwaad, alle gebreklijkheid, uitſluit. Of eindlijk, het moet beſtaan in het *reſultaat* dat uit de vermeerdering zulker hoedanigheid of hoedanigheden voortvloeit. Edoch dit reſultaat moet deelen in de natuur zijner oorzaken, en kan niet bevat-

ten

ten dan 't geen in de oorzaken ligt, maar alleen daar eene andere aanwending van zijn.

Het Hoogste Goed is derhalve niet in den menschzelven te vinden.

PILALETHES.

Dit is van de overtuigendste blijkbaarheid.

EUTHYFRON.

Maar is het niet IN den mensch te vinden, zoo moet het BUITEN hem zijn; ten zij het een bloote herfenschim zijn mocht.

PILALETHES.

Dat kan het niet zijn, want wy hebben er alle (schoon verward) een besef van! In ons alleen ligt een natuurlijke aandrift om er maar te trachten; en deze trek (die zoo hevig en onbedwingbaar is, als onafgebroken door geheel ons leven voortdurende) moet een voorwerp hebben.

EUTHYFRON.

Wy zijn het dus eens, dat het buiten hem is; maar waar zoeken wy 't dan? In zijne Medemenschen misschien, die allen met hem in het zelfde geval, en, even zeer, bloot af hanklijke wezens zijn, en onbekwaam het kwaad uit te weren?

PILALETHES.

Dit ware de ongerijmdheid zelve.

EUTHYFRON.

Veellicht zou een ieder u dit zoo gewing niet toegeven. Is het niet in ieder van hun afzonderlijk, het mag in hun al te samen gelegen zijn.

PILALETHES.

Maar hoe kan een byeenvoeging van deelen, die het

het geen van allen bezitten, het vereenigd bevatten; de zaak ondeelbaar zijnde? Dit ware dan veelligt mogelijk, zoo het voorwerp een bloot resultaat was van *combinatien*; maar het denkbeeld, het geen wy ons van het Hoogste Goed voorstellen, is eenvoudig. En de ongerijmdheid is derhalve zichtbaar.

Hoe zullen de menschen alle te samen genomen, het kwaad, het gebrekkige afweeren en uitsluiten, dat zy ieder, in en met zich voeren? dat, waar voor ieder gelijkelijk en alle te samen bloottaan, en dat van hun geenzins afhangt?

EUTHYFRON.

Gy hebt recht. Doch gesteld voor een oogenblik, dat het in onze Medemenschen alle te samen genomen, te vinden ware; hoe zouden wy ze by een brengen en vereenigen, om het machtig te worden?

FILALETHES.

Dit ware volstrekt eene onmooglijkheid.

EUTHYFRON.

Zoo is het dan ook uitgemaakt, dat wy het Hoogste Goed in onze Evenmenschen niet vinden kunnen?

FILALETHES.

Buiten tegenspraak.

EUTHYFRON.

Wat rest ons derhalve, dan dat wy het zoeken in een wezen, dat zeker en noodwendig, in zichzelve het Hoogste Goed bezit, dewijl het volmaakt is: dat Algenoegzaam is, alles vervult, en van 't welk wy afhangen. — En wie is dat wezen dan God?

FI-

FILALETHES.

Dat het Hoogſte Goed in God is, die alle volmaaktheid bezit, kan niet ontkend worden.

EUTHYFRON.

Het is dan by Hem dat wy 't vinden. Van Hem, van zijn Godlijke invloeden-alleen, dat wy 't wachten, dat wy 't afſmeeken moeten. Hy-alleen is machtig, het ons, in de maat, die onze onvolkomenheid toelaat, mede te deelen, en er ons nader en nader toe te brengen. Hy-alleen, om er ons een volkomener genot van te geven in de vereeniging met Hemzelven, (waar toe Hy ons ten dien einde roept) door eene onverdeelde aankleving aan zijne volmaaktheden. — En zie daar het Hoogſte Goed gevonden!

FILALETHES.

Maar vinden wy hier voor ons de kenmerken van het Hoogſte Goed? — 't Is gewis, dat het in Gode in de allervolſtrektſte volheid beſtaat. Maar ſluit het by ons in der daad alle kwaad uit? — Ik keer weêr tot uw voorbeeld van Laurentius en van Ughellino: Zal ik in den gloed van den rooſter, zal ik, gedwongen om mijn eigen leden te knagen, gelukkig zijn in deze vereeniging?

EUTHYFRON.

Dat het Hoogſte Goed in 't aanbiddelijk wezen, waar in het beſtaat, alle kwaad uitſluit, zal wel niemand in twijfel trekken. Maar hoe zou het dit in ons, die het niet bezitten? in ons, wier afhanklijkheid en wier onvolmaaktheid er ſlechts eene zeer onvolkomen mededeeling, en als afſtraling van toelaat? en aan wie de Godheid het alleen in die mate toedeelt, die door zij-

Digitized by Google

zijne wijsheid, voor ons niet te beoordeelen, beſtemd wordt? Zal men by ons de kenmerken van het Hoogſte Goed in zijne volkomenheid willen vinden?

FILALETHES.

Ik erken, dat ik ongelijk heb. Maar zoo moet een volkomener vereeniging echter den mensch van alle onheil bevrijden en er tegen verzekeren.

EUTHYFRON.

Zoo doet zy. In den ſchoot, in den boezem van God is geen leed. Zijne nabyheid ſluit alle rampen en onheil uit. In den rijkdom zijner invloeden is het onuitſpreeklijk en ſtoorloos genot van de zaligheid, waar toe wy door zijne genade geroepen zijn. — En zelfs hier op aarde, en in deze menschlijke onvolkomenheid, verdwijnen by eene naauwere hartvereeniging met die Bron allen Heils, niet de daaglijkſche ongenoegens en gewoonlijke onheilen des levens alleen; maar zelfs de allergrootſten der rampen, het hevigſte kwaad, verliezen haren aart, en worden onvatbaar de Hemelſche blijdſchap des harten te ontrusten; ja, voorwerpen van Lofzangen en Dankzeggingen. — Ja, het is zeker, dat Laurentius, op den rooſter, door deze vereeniging, eene onnadenklijke wellust ſmaakte, die, voorſmaak des hemels, voor ons onbeſefbaar is.

FILALETHES.

Maar hoe komen wy tot die vereeniging?

EUTHYFRON.

Ik heb niet noodig, mijn' vriend tot de Godlijke Openbaring te verwijzen, en hem te vernieuwen,

Digitized by Google

wat de WEG zij, *door welken alleen men tot God koomt.* Hy weet dit, en zijn hart neemt dien aan. Maar ik wil voortgaan, op den zoogenaamden wijsgeerigen voet met u voort te redeneeren. Want dit is het, dat gy van my schijnt te vorderen.

FILALETHES.

Gy verstaat my. Ik wenschte de denkbeelden, die het besef van de noodzakelijkheid eener zoodanige vereeniging met God, tot verkrijging van 't Geluk, medebrengt, ontwikkeld te zien.

EUTHYFRON.

Uwe vraag loopt dus, of over de wijze, waarop die vereeniging geschiedt, of over het middel om er toe te geraken.

FILALETHES.

Over het eerste heb ik geene zwarigheid. Alles bestaat door God; 't is zijn wil, 't is zijn invloed, die de schepping onderhoudt en als voortzet, door alles te behoeden en in wezen te houden. Ik begrijp dit als eene mededeeling van zijne Volkomenheid, die 't BESTAAN-zelf, en de ORDE, die niet dan een Gevolg, en voor ons een openbaring (*manifestatio*) zijner wijsheid is, nevens alle volmaaktheden in zich behelst. — Ik begrijp even zoo wel zijne invloeden op het hart van den mensch. En zoo ik er zelfs geen het minste besef van kon vormen, ik zie het een, en ben overtuigd, en vind geene reden in 't minste om aan 't andre ('t zij ten aanzien van mooglijkheid of van werklijkheid) twijfel te slaan. — Ik heb de Godheid leeren aanmerken, als het eenige op zich-zelf staande en door zich-

zich-zelf beſtaande, en verſtandelijk wezen; uit het welke alles afdaalt, wat er STELLIGS in ons is. En de mededeeling (*communicatie*) tuſſchen God en den mensch weg te nemen, is, met der daad, God te loochenen, of tot een der Godheden van Epicurus te maken, en den mensch eene onafhankelijkheid toe te ſchrijven, die zijne natuur te buiten gaat.

EUTHYFRON.

De vraag is derhalve, hoe tot de vereeniging met de Godheid, en dus, tot het Hoogſte Goed, te geraken?

Een van beide moet hier zeker zijn. Deze Godlijke mededeeling van de rust en blijdſchap des harten, waar van wy handelen, moet of WILLEKEURIG, of AFHANGENDE zijn VAN EENE BETREKKING, die haar uitwerkſel voortbrengt volgens eenmaal vastgeſtelde regelen.

FILALETHES.

Ik zie geen derde mogelijk.

EUTHYFRON.

Indien het eerſte plaats heeft, zoo komt daar alles op aan, hoe de goedwilligheid en het welbehagen der Godheid jegens ons wordt verkregen. — Indien het laatſte, zoo ſtaat de betrekking te onderzoeken, die naar Gods beſtemming en inrichting, en overeenkomſtig met zijne volmaaktheden, deze zijne mededeeling te weeg brengt.

Beide loopen in één: het zij men zich voorſtelle, dat Gods wil en beſtemming van beweeggronden afhangt; het zij men in aanmerking neme, dat de beſtemming zelve van welk een betrekking men ook

zou mogen ſtellen, van Gods willekeur afhing, die noodwendig met zijne volmaaktheden over een moet komen.

FILALETHES.

Inderdaad wordt dit een Cirkel. De wil zij bepaald door beweeggronden: die beweeggronden kunnen niet beſtaan, dan in 't oogmerk, het doel, van God-zelven. En dit oogmerk, dit doel wordt noodwendig beſtemd door Gods vrijen en onafhanklijken wil, overeenſtemmende met zijne volmaaktheid.

EUTHYFRON.

Wel aan dan! wat is de wil van God? Hier op koomt alles voor ons neêr, die de mededeeling zijner invloeden zoeken.

FILALETHES.

Dit moeten wy, of uit den aart van het Godlijk wezen en zijne volmaaktheid afleiden, of uit zijne Openbaring met onderwerping aannemen.

EUTHYFRON.

Gy zegt wel. Maar wat eischt zijn volmaaktheid?

FILALETHES.

Dat we daar den diepſten eerbied voor voeden. Eerbied, die de erkentenis der dankbaarheid, de aanbidding, de onderwerping, de verwachting van al wat wy behoeven van Hem-alleen, in zich ſluit.

EUTHYFRON.

Te recht! Maar zy eischt nog iets meerder. Zy eischt dat zijn ſchepſel volmaakt zij. En daar de volmaaktheid niet is dan in Hem, zoo kan de onze niet beſtaan dan in Hem te gelijken.

Maar

Digitized by Google

Maar wat is de uitdrukking van Gods Volmaaktheid? — Wy vinden haar door opmerking en overdenking in zijne wijsheid, maar wy gevoelen en erkennen ze onmiddelijk in zijne in alles zichtbare Liefde. — God eischt dan Liefde van ons. Onbepaalde Liefde! beide tot Hem en den Evenmensch: en Liefde is baarblijklijk de vervulling zijner Wet.

Maar laten wy daar alle Filosofische spekulatien, en raadplegen wy de onfeilbaarheid van zijn Woord. — Wat eischt God in zijn heilig Evangelie voor plichten van hun, die zijne vereeniging zoeken? — Wat anders dan Liefde?

Liefde is mededoeling van 't harte. Jegens God, eene opheffing des harten tot Hem: jegens onzen Naaste, eene uitbreiding van ons-zelve, waar door wy ons met hem vereenigen: eene gemeenschap met God-zelven (die louter Liefde is, en zich in zijne schepselen uitstort), in een derde voorwerp. Die zijn' Naaste lief heeft, heeft God lief.

FILALETHES.

Maar wat is de grond dezer Liefde? — Immers bestaat zy in eene richting des gemoeds, in een trek, een zucht, ter vereeniging' met het geen haar voorwerp uitmaakt?

EUTHYFRON.

Ongetwijfeld?

FILALETHES.

Van waar dan die trek, die zucht, die richting des gemoeds?

Digitized by Google

EUTHYFRON.

Van de levendige beſchouwing van Gods volmaaktheden, die niet falen kan 't hart te ontſteken, dat er vatbaar voor is.

FILALETHES.

Maar deze vatbaarheid!

EUTHYFRON.

Hangt noodwendig van Gods eigen invloeden af. Smeeken wy Hem derhalve om zijne genade, om de werking van zijn' geest op ons hart!

FILALETHES.

Maar deze werking! — Is het hart daar voor geſchikt? Werkt het, aan het zinnelijke verſlaafd, daar niet tegen, en woelt het geen bron van verkeerdheid in zich, die geſtadig opwelt, en die de bewegingen om zich God te naderen, in hare woeling verſmoort? En wordt het, onzes ondanks zelfs, niet weggeſleept door verlagende driften; die 't van Gods Volmaaktheden meer en meer verwijderen; die het ſteeds onvatbarer maken om die Volmaaktheden te erkennen; die er de oogen van af doen wenden; ja die het als tegen die Volmaaktheden opzetten? Ik ſchrik hier meer by te voegen: maar die deze bedorven bronwel van zijn hart eenmaal onderzocht heeft, hoe moet hy niet van ſchaamte en droefheid vervuld worden!

EUTHYFRON.

Een ieder beproeve zich-zelven! — Onze onvolkomenheid van krachten, en de verkeerdheid van onzen wil zijn te tastbaar om ze te loochenen, zoo men zich niet willens verblindt.

FILALETHES.

En laat eene zulke geſteldheid Gods goedwilligheid, Gods welbehagen toe, jegens ons? Verwekt zy niet veeleer zijnen afkeer, verfoeïing, en verwerping? — En is dit zoo, hoe dan kunnen wy op de meêdeeling des heils, waar naar ons verlangen ſtrekt, hopen?

EUTHYFRON.

Hoe zouden wy 't! — Maar God heeft ons een' Verlosſer gegeven, wiens vlekloos Zoenbloed die verfoeïing wegneemt; die de menschheid met de Godheid in zich vereenende, ons tot God te rug brengt, en ons de verzekering van 't herſtel zijner invloeden geeft.

FILALETHES.

Omhelzen wy des dezen Verzoener met geheel ons hart; en bidden wy God, zijne weldaad ons toe te eigenen! En indien wy naar het Hoogſte Goed ſtreven, 't zij in en door Hem die 't ons wederverkregen heeft, dat wy 't zoeken!

EUTHYFRON.

Zoo zij het! — Want dit is het waarachtige leven, dit het hoogſte heil voor ons ſtervelingen, dat wy U kennen, ô Eeuwige Vader en Oorſprong van alles, en Jezus Christus, dien Gy gezonden hebt.

Digitized by Google

VERSCHEIDEN BETRACHTINGEN.

P 5

Digitized by Google

VERSCHIEDEN

BETRACHTUNGEN.

Digitized by Google

OVER DE BORGTOCHTELIJKE VOLDOENING.

GESPREK.

FILALETHES.

Van de onmooglijkheid om door eigen gerechtigheid aan den eisch van Gods recht te voldoen, ben ik (en, ik geloof, ieder mensch die zich-zelven eenigzins leerde kennen, met my) overtuigd. Ik zie ook duidelijk in, dat Gods rechtvaardigheid niets willekeurigs kan zijn, waar Hy behoudens zijne heiligheid van kan afgaan. Heidenen-zelve hebben dit ingezien en bewezen, wanneer zy betoogden, dat het met geene volstrekte wijsheid bestaanbaar is, de straf op een misdrijf gesteld kwijt te schelden; en dat iets anders BARMHARTIGHEID is, iets anders VRIJSTELLING VAN STRAF, die tegen de rechtvaardigheid aandruischt en haar onvoldaan laat. (*) Er is dus een Verzoener noodig, die aan Gods

(*) SENECA de Clem. Libr. II. c. 7. *Venia est pœnæ meritæ remissio. Ei ignoscitur qui puniri debuit. Sapiens autem nihil facit quod non debet; nihil prætermittit quod debet. Itaque pœnam quam exigere debet non donat. — Veniæ debitæ pœnæ remissio est:* CLEMENTIA *hoc primum præstat, ut quos dimittit, nihil aliud illos pati debuisse pronunciet.*

Digitized by Google

Gods ſtraffende rechtvaardigheid voldoe: Maar de vraag is (dus dunkt my) of God aan dezen Verzoener zonder onrechtvaardigheid onze zonden ſtraffen kan?

EUTHYFRON.

Wanneer God-zelf deze vraag u met ja beantwoordt, zijt ge dan nog niet voldaan? — Of gy mistrouwt dan de Godlijkheid van de Openbaring, die op ieder bladzijde genoegzaam dit aankondigt; of gy kunt er bevredigd in berusten.

PILALETHES.

Verre van my, die te mistrouwen! Ik heb haar door haar-zelve en uit de Natuur bewezen gezien. Een voorrecht dat ieder niet heeft. Maar ſchoon ik beruste, ik ben niet bevredigd: of liever, de zaak blijft my te duiſter, om, by mijne overtuiging van de waarheid der zaak, een inzicht van hare mooglijkheid te hebben.

EUTHYFRON.

Met zulk eene overtuiging vergenoegt gy u in bloot menſchelijke zaken. Of hebt gy een inzicht van de mooglijkheid, dat gy op uw eigen of op eenig vreemd lichaam werkt? Die den onmiddelijken invloed (den *influxus phyſicus*) van ziel en lichaam ſtellen, hebben het niet; en zy die tot het ſtelſel van Gods tusſchenkomst (het *ſyſtema aſſiſtentiæ*), of de voorverordende ſamenſtemming (de *harmonia præſtabilita*) van Leibnits, hunne toevlucht nemen, verklaren door hunne onderſtellingen-zelve, dat zy 't voor onmooglijk houden. En geen wonder. Het inzicht der mooglijkheid heeft geen plaats dan waar

her

het HOE kenbaar is. Mooglijkheid is geen *theorema*: maar *problema*. En dus hebt gy zelfs het inzicht van uw eigen beſtaan niet. Twijfelt gy er daarom aan? Of zult gy 't, als een punt aan bedenkingen onderhevig, in 't midden laten?

FILALETHES.

Dit ware de zaak te verr' trekken.

EUTHYFRON.

Niemand heeft tot nog de gronden, die tegen 't beſtaan der uitgebreidheid aangevoerd zijn, voldoende opgelost; niemand de mooglijkheid van 't beſtaan der uitgebreidheid daar geſteld: en echter gy handelt als van de uitgebreidheid zeker.

FILALETHES.

Inderdaad, zoo wy wachten zouden met te handelen, tot wy eene redelijke overtuiging hadden van de wezendlijkheid van alles wat ieder onzer handelingen (de minſte niet uitgezonderd) onderſtelt, zoo zouden wy meer dan een leeftijd noodig hebben, eer wy aanvingen te handelen.

EUTHYFRON.

En waarom wilt gy deze waarheid tot valschheid maken, zoo dra 't Geestlijke handelingen, Geloof en Godsdienst geldt?

FILALETHES.

Ik wil dit niet. Ik berust. Ik neem Jezus verzoening met volle hart aan. Maar . . . .

EUTHYFRON.

Maar echter, gy twijfelt des niet tegenſtaande! Zoo zijn wy, rampzalige menſchen, mijn vriend! Smeeken wy Jezus-zelven, dat Hy ons ongeloove

te

te hulp kome; en zie daar al wat er te doen zij.

FILALETHES.

Maar kunnen wy ons niet eenigermate van de nietigheid der tegenwerpingen overtuigen, die wy menſchen ons maken?

EUTHYFRON.

Veellicht. En het ſtaat aan u, dit te beproeven. Zeg me uwe zwarigheid, en wy zullen ze aan 't gezond verſtand zien te toetſen. Want het Godlijk woord wilt ge zeker daarby ter zijde ſtellen, daar zijne leer in dit opzichte zoo zonneklaar is.

FILALETHES.

Gy zegt wel. Die leer heeft als leer geene bevestiging noodig. De opwerpingen des verſtands alleen vorderen by den welmeenende eene ontwikkeling die hare ongenoegzaamheid aantoone, en dus eene bevrediging met de reeds erkende waarheid meebrenge.

EUTHYFRON.

Wat is het dan, dat u in deze waarheid ſtuiten kan? Of God aan een' ander onze zonde kan ſtraffen, zegt gy? — Zoo raauw als die woorden daar liggen, loopen zy buiten de termen. Even zoo kost ge vragen, of ik van een' derde betaling kon vorderen voor het geen gy my ſchuldig zijt? Ieder gezond mensch zal *neen* zeggen, en echter niet twijfelen de betaling die een derde my voor u doet als voldoende, en u daar door van de ſchuld bevrijd te verklaren.

FILALETHES.

Het is zoo: de vraag moet bepaald worden tot

dien

den gene, die vrijwillig de ſtraf voor ons op zich neemt; en dus meende ik het.

EUTHYFRON.

Maar, daar naar alle recht uitgemaakt is, dat een ander voor u betalen kan, waarom aarzelt ge, of een ander voor u de ſtraf ondergaan kan?

FILALETHES.

Ik aarzel over de aanneming der ſtraffe by God voor my, en mijne bevrijding daar door.

EUTHYFRON.

Ik verſta dit, maar welk onderſcheid ſtelt gy tuſſchen het aannemen der voldoening voor een' ander in het een en ander geval?

FILALETHES.

Nu ik dit duidelijk voor wil ſtellen, vind ik het moeilijker, dan ik 't my verbeeld had. Echter, met een kunstwoord zal ik my uit de beklemmering helpen. Het een behoort tot de *Justitia commutativa*, het andere tot de *Justitia distributiva*.

EUTHYFRON.

Woorden, zonder meer! Wat is *Justitia commutativa* en *distributiva*; verwisſelende en toebedeelende gerechtigheid? Wat is *Justitia attributrix* en *expletrix*; toekeurende en vervullende of (wil men 't) vereffenende gerechtigheid? Zonder in eene uitvoerige verhandeling daar over te treden, en te ontwikkelen wat al valſche en verwarde denkbeelden aan deze Scholastique woorden verbonden geworden zijn, kan ik u zeggen, dat er ſlechts eene *Justitia*, eene gerechtigheid is, en dat zy *attributrix* of *distributiva* is in ſtraffen en belooningen te ſtellen, maar

maar *expletrix* en *commutativa* in alle rechtsspraak; het zij het toewijzing van straf of belooning, het zij het die van eigendom geldt. Of, om de zaak onder andere woorden te brengen, de *Justitia distributiva* en *attributrix* is die des Wetgevers en Staatsregelaars; de *commutativa* en *expletrix* die des Rechters. — Doch gy zelf erkende, dat gy u met die woorden slechts uit de belemmering redden wondt, waar mijn vraag u in bracht; en dus, dat het andwoord u-zelv' niet voldeed.

FILALETHES.

Ik erken het; maar ik kan er my nog niet anders uithelpen.

EUTHYFRON.

Gy blijft dan in de belemmering. Maar daar gy, geprest, om het onderscheid dat er is tusschen twee zaken, te noemen, het niet kunt, zou ik billijk zeggen kunnen, daar is dan geen onderscheid; ten minste gy hebt geen klaar begrip van een onderscheid dat er zijn zou. Gy moogt derhalve geen onderscheid aannemen.

FILALETHES.

Ik zou moeite hebben, u het onderscheid tusschen hitte en koude, tusschen rieken en proeven, tusschen zoet en zuur, en honderd dergelijke aandoeningen op te geven, en echter . . . .

EUTHYFRON.

En echter is het wezendlijk. — Het is zoo; maar om niet te zeggen, dat de moeite die gy daar in vinden zoudt blootelijk uit eene ongeoefendheid om die voorwerpen te overdenken ontstaan zou,

Digitized by Google

zou, daar de beſeffen in zichzelven niet alleen zeer duidelijk onderſcheiden zijn, maar het onderſcheid tastbaar is; dit raakt lichaamlijke aandoeningen, die alle noodwendig den geest in een zekere maat duiſter zijn, en wy handelen hier over verſtandelijke begrippen, waarin de klaarheid alleen het kenmerk hunner wezendlijkheid is. — Maar ik wil edelmoedig zijn. Ik geloof uwe meening gevat te hebben, en zal haar op mijne wijs uitdrukken. In de *betaling van een ſchuld* zien wy alleen op het verſchuldigde; in *de ſtraf*, op den ſchuldige zelven. Is dit uwe meening?

FILALETHES.

Gy hebt ze wel begrepen. Immers geen daad als daad wordt geſtraft; maar het geen de ſtraf vordert, is de ſchuld waar de daad meé verzeld gaat, en die ſchuld is in den dader. Hoe dan die ſchuld geſtraft, buiten den dader?

EUTHYFRON.

Op gelijke wijs zeg ik, het *ſchuldig zijn* van een ſom gelds is ook in den mensch. Hoe dan gemaakt, dat de mensch ophoudt ſchuldig te zijn zoo hy niet betaalt?

FILALETHES.

Door het verſchuldigde te betalen. Te maken dat de Schuldeiſcher ophoudt iets te eiſchen te hebben, is den ſchuldenaar van de ſchuld bevrijden.

EUTHYFRON.

Zoo zeg niet, dat wy in de betaling van een ſchuld op het verſchuldigde zien; maar, dat wy daar in op den Schuldeiſcher zien die ze te vorderen heeft. Als die voldaan is, houdt de ſchuld op.

Digitized by Google

FILALETHES.

Zoo is het in de daad.

EUTHYFRON.

Maar als aan Gods heiligheid voldaan is, houdt dan ook de ſtraf niet noodzakelijk op? En moeten wy als het de ſtraf geldt, niet alleen daarop zien wat Gods gekrenkte heiligheid vordert?

FILALETHES.

Dit weet ik nog niet. Wat is 't eigenlijk, dat het wezen der ſtraf uitmaakt?

EUTHYFRON.

Zoo gy dit vraagt, moeten wy de zaak in zichzelve beſchouwen; want alle onze Definitien van ſtraf zeggen hier niets. Een natuurlijk kwaad, dat voor een zedelijk kwaad wordt te rug gegeven: een natuurlijk kwaad, dat ter boeting van een zedelijk vergrijp iemand aangedaan wordt, en wat dergelijke meer is; dit zijn alle woorddefinitien, die niets ophelderen.

FILALETHES.

Welke is dan, volgens u, de zaakdefinitie der ſtraf?

EUTHYFRON.

Het geen Gods gekrenkte heiligheid vordert ter harer bevrediging. — Gy ziet my verwonderd aan. Bevreemt u dit zoo?

FILALETHES.

Laat zich deze definitie ook op menſchlijke ſtraffen toepaſſen?

EUTHYFRON.

Zoo niet, wat ware er aan verbeurd: daar er inderdaad geen ſtraf is of zijn kan dan van God? — Doch waar-

waarom zou zy ook niet op menschlijke ſtraffen toepaſſelijk zijn?

FILALETHES.

Och dat ik den menschlijken wetgever geene heiligheid toeſchrijven kan, die door eenig zedelijk misdrijf van een ſchuldige gekrenkt wordt.

EUTHYFRON.

Spreekt en handelt de menschlijke wetgever dan niet in den naam van de Maatſchappy, in welke hy wetten geeft: en onderſtelt alle ſtraf baar vergrijp niet een krenking van die Maatſchappy; waar voor zy gerechtigd is, vergoeding of herſtelling te vorderen. En waant men die herſtelling niet in de ſtraf te vinden. Zoo nu alle ſtraf baar vergrijp in de Maatſchappy, een zedelijk vergrijp is, en geen vergrijp ſtraf baar kan zijn dat geen zedelijk kwaad influit, volgt dan niet, dat men aan de Maatſchappy die hoedanigheid toeſchrijft, die tegen 't zedelijk kwaad tegenovergeſteld en daar onbeſtaanbaar meê is, dat is heiligheid? is het al niet in een' volſtrekten, ten minſte in een' menschlijken zin.

FILALETHES.

Maar een Maatſchappy kan ook ſtraffen ſtellen op zaken die geheel niets met het zedelijke te doen hebben. Een gezelſchap van Dichteren kan boeten ſtellen op het niet leveren van een zeker getal verzen: een volk dat onder de onbillijkſte regeering zucht, kan ſtraf ſtellen, op iedere poging om die regeering met eene andere, ja betere, te verwiſſelen. Er is echter niets onzedelijks in het niet maken van verzen: en het is een zedelijke weldaad, een onderdrukt volk de vrij-

heid, een ongelukkig volk, den bloei en welvaart die een redelijk beſtuur met zich brengt, weder te geven.

EUTHYFRON.

Verwarren wy hier niets. Eerst van uwe Dichtermaatſchappy, zoo 't u belieft! en dan zullen wy uw ongelukkig volk te hulp komen.

FILALETHES.

De Poëzy ligt u dan wat nader aan 't hart dan de vrijheid, naar 't ſchijnt.

EUTHYFRON.

Om uw ſcherts met ernst te beandwoorden. Ja, zy doet het. Want dichterlijk gevoel, ſmaak, en rijkheid van denkbeelden zijn my eigen, en eene volkomenheid in my-zelven: en de vrijheid is eene ſamenſtelling van omſtandigheden buiten my, die geen deel van mijn wezen uitmaakt. Het een ben ik zelf, het ander is my een kleed, dat wat gemaklijker of ongemaklijker zitten kan, maar tot mijn beſtaan of gezondheid van ziel en lichaam niets doet, en my niet belangrijk is dan voor zoo verre het, het zij door deze of gene belemmering aan ſpieren of ingewanden toe te brengen, of door my niet genoegzaam tegen de verongelijkingen van lucht of landſtreek te beveiligen, daar op invloeien kan. Waarom het ook te groot of te klein, te ruim of te eng, en in duizend opzichten geſchikt of ongeſchikt voor my zijn kan door ſnede en vorm: daar het eerſte altijd een waarachtig, goed en niet dan een bron van de zuiverſte genoegens voor my is of worden kan.

Maar ter zake. Geene vereeniging van pogingen of er is een doeleinde. Ieder Maatſchappy heeft dus

't ha-

Digitized by Google

't hare. Zoo heeft uw Dichtergenootschap dat van de kunst te beoefenen, en zijne wetten moeten dit bevorderen. Is dit voorwerp niet onzedelijk, maar zedelijk, als strekkende tot bevordering en betere ontwikkeling van natuurlijke en voor volmaking vatbare begaafdheden van den geest, zoo is de wet die het bevordert, niet onzedelijk, maar zedelijk. En hy, die tot het doeleinde der Maatschappy, waar hy zich toe verbonden heeft mee te werken, niet bydraagt, ontbreekt aan zijn plicht en verbintenis, en tevens aan de Maatschappy, wier volkomenheid bestaat in deze samenwerking. Hy begaat dus een storing of krenking van de Maatschappy: en die storing wordt hersteld door de boete, als waardoor de Maatschappy aan de eene zijde wederom wint, het geen zy aan de andere zijde verliest.

FILALETHES.

Goed, er is krenking van de Maatschappy en dus straf; en die krenking bestaat in het handelen tegen het geen de volkomenheid der Maatschappy maakt. Dit is my genoeg. Maar mijn tweede voorbeeld!

EUTHYFRON.

Niemand die zich in een volk inlijft, of stilzwijgende een Regeeringsvorm ziet invoeren, die niet zich aan de Staatswetten die hy vindt, of zonder wederspraak ziet oprichten, onderwerpt. Dit is een stilzwijgend verdrag, dat men het Staatsverdrag noemt; en waardoor ieder die tot een volk behoort of voet op zijn' grond zet, zich verbindt om het noch in zijne regeeringsvorm noch in eenig ander der rechten die het zelf of die zijn regeerders uitoefenen te storen.

Digitized by Google

Neemt ge dit weg, waar bleef alle zekerheid voor regeerder of volk? Die dan hier tegen aandruischt, handelt tegen zijn verplichting, en dus onzedelijk, en vergrijpt zich tegen de Maatschappy.

FILALETHES.

Maar ik zie hier geen vergrijp tegen de volkomenheid van de Maatschappy: want men wil haar beter inrichten.

EUTHYFRON.

Zoo dit al eens volstrekt waar ware, zoo hebt gy u 't recht niet behouden om te oordeelen wat beter zou kunnen zijn. Zoodanig een recht aan ieder *individu*, zou alle Staatsregeling omstôten. Gy hebt u aan de Maatschappy zoo zy bestaat verbonden; zoo zy bestaat, moogt gy haar best bevorderen, maar ze niet omkeeren; even weinig als gy een Dichtergenootschap, waar gy in treedt, niet tot een genootschap van Rechts- of Staatsgeleerdheid moogt maken, schoon gy dat als beter of volkomener beschouwdet.

FILALETHES.

Dit zou zijn, het een ontbinden om het ander in de plaats te stellen.

EUTHYFRON.

En zoo is het, met alle veranderingen die gy in een Staatsgestel invoeren wilt. Een volk is geen hoop menschen: maar een hoop menschen onder een gemeen opperbestuur vereenigd. Neem dit opperbestuur weg, het houdt op een volk te zijn. Het is aan het volk dat gy verbonden zijt, en gy vernietigt het. Is dit zedelijkheid of onzedelijkheid? Is dit een vergrijp tegen het volk, of een plicht?

Digitized by Google

FILALETHES.

Een vergrijp. Maar het oogmerk nochthands.

EUTHYFRON.

Het oogmerk zij wat het wil. Virginius moog zijn Dochter doorſteken met een goed oogmerk. Brutus zijn weldoener en vader. Beide benemen zy 't leven dat zy geen recht hadden te benemen; ten zij gy den een naar de oude vadermacht der Romeinen een willekeurig recht over zijn kind, den ander naar den oproerleer der kleine Grieksſche ſtaatjens die niet dan door afwisſeling van overheerſching en oproer beſtonden, een gelijk recht over wien hy een Dwingeland achtte wilt toekennen. Maar wat ook van die begrippen zijn moge, waar naar men als billijke oordeelaars de innerlijke zedelijkheid van der menſchen handelingen moet afmeten, (die geheel iets anders dan de uiterlijke is), dewijl zy toch niet anders dan naar hunne begrippen handelen kunnen; het vergrijp tegen volk en ſtaat, even als dat tegen elken byzonderen perſoon, blijft hetzelfde, offchoon die 't begaat wel meent te handelen, en is er dus niet te meer of te minder ſtrafbaar om, dan alleen in een eenig geval.

FILALETHES.

In welk geval dan? meent gy.

EUTHYFRON.

In dat geval, dat een Regeering valſche begrippen oogluikend of moedwillig heeft laten of doen verſpreiden, waar door noodwendig het algemeen, dat altijd door heerſchende begrippen gedreven wordt, als niet in ſtaat zelf te oordeelen, heeft moeten vervoerd worden om voor geoorloofd, ja braaf te rekenen, het

Digitized by Google

geen naar de wetten ſtrafbaar is. Het zij dit het gevolg van de zwakheid eener Regeering geweest is, die het kwaad niet heeft kunnen tegengaan, het zij van veronachtzaming, het zij van een ſamenloop van omſtandigheden, hoedanige ſomwijlen in een Staat alle hoofden doen draaien; wanneer de wettige Regeering zich herſtelt, dan ſtrafwetten te willen uitvoeren, die in der daad afgeſchaft zijn geworden en krachtloos, zou eene geweldenary zijn, waar geen eerlijk hart zich aan ſchuldig zou maken. Maar dit behoort hier niet toe.

FILALETHES.

Ik begrijp u. Alles koomt daar op neêr. Waar men ook ſtraf op ſtelle, de ſtraf onderſtelt altijd de krenking van den genen wien de ſtrafvordering toekoomt; en is een herſtelling dier krenking. En zedelijk vergrijp vordert als zoodanig ſtraf, als zijnde een krenking der heiligheid van het Opperwezen.

EUTHYFRON.

Recht. Maar gy hebt nog eene aanmerking voorgekomen die ik te maken had. Zy is deze, dat ſchoon geen kwaad ſtrafbaar kan zijn dan het geen een zedelijk vergrijp is; echter alle ſtraf niet altijd het vergrijp als zedelijk ſtraft: en van daar de duiſterheid die in deze ſtoffe overblijft.

FILALETHES.

Verklaar u nader, want dit is my duiſter.

EUTHYFRON.

Uw gezelſchap van Dichteren, ſtelt de ſtraf op het niet inleveren van het bedongen getal van verzen, niet als op een zedelijk vergrijp, ſchoon daar zelfs

zelfs ook een zedelijk vergrijp by beſtaan moge, naamlijk voor zoo verre 't een verbreking der aangenomen verplichting is: en het ſtraft het ook zonder dat er dit in is. Waarom? De volkomenheid der Maatſchappy beſtaat daar in geene zedelijke heiligheid, maar in dichterlijke volkomenheid, en het is dus in deze dat zy gekrenkt kan worden, niet in gene.

FILALETHES.

Ik verſta u.

EUTHYFRON.

Uw Burgermaatſchappy daartegen, het algemeen geluk des volks bedoelende, eischt een gewiſſe maat van zedelijke heiligheid, zonder welke geen Burgerlijk geluk beſtaan kan. Zy heeft dus, uit haar aart, recht om alle onzedelijk vergrijp, door welk die maat van zedelijke heiligheid die zy handhaven moet, gekrenkt wordt, te ſtraffen. Maar voor zoo verre haar doel meer vordert dan het geen bloote heiligheid verſchaffen kan, zóo volgt daar uit ook, dat zy recht heeft om zelfs daden die (op zich zelfs beſchouwd) niets onzedelijks zouden behelzen (een vergrijp tegen zijne verplichting ſluit dit altijd in, doch wy nemen dit hier thands niet in aanmerking) te ſtraffen, voor zoo verre zy, ondanks hare zedelijkheid of onverſchilligheid ten aanzien van 't zedelijke, het doeleinde der Maatſchappy wederſtreven, en het Staatsverdrag verkrachten.

FILALETHES.

Dit is klaar.

EUTHYFRON.

En even zoo is er eene Maatſchappy, waar in

Digitized by Google

vrij meerdere heiligheid tot het doeleinde behoort; de Kerklijke naamlijk; waarin dus eene onzedelijkheid, die geen Burgermaatſchappy recht heeft te ſtraffen, ſtrafbaar kan zijn, als een krenking van de heiligheid die zy naar den aart harer inſtelling handhaven moet.

FILALETHES.

Dit alles koomt my onwederſprekelijk voor. En ik trek er dit gevolg uit: dat in eenen tijd waar in de zeden zoo verre vervallen zijn, de verbetering en inbinding van dit verval meer tot de Kerkgemeenſchappen dan tot de Burgermaatſchappy behoort: vooral in een land waar de Kerk niet als behoorende tot de Burgermaatſchappy beſchouwd wordt.

EUTHYFRON.

Uw gevolgtrekking mag juist zijn, zy is van deze plaats niet, en ik wil er dus niet op ſtil ſtaan. Maar zoo lang in een Staat eene openbare opvoeding der jeugd plaats heeft, dient men ten minſte in acht te nemen wat mate van zedelijke heiligheid (om dit woord nogmaals in dezen verminderden zin te gebruiken) deze vordert, ten einde die by de inrichtingen van het openbaar onderwijs te handhaven.

FILALETHES.

Dit ben ik wederom met u eens.

EUTHYFRON.

Doch trekken wy het gezegde tot een eenig punt ſamen. Wat hebben wy gevonden of meenen te vinden?

FILALETHES.

Dat ſtraf altijd eene krenking en vergoeding van die

Digitized by Google

die krenking onderſtelt en beoogt. Dat ſtraf wegens zedelijk vergrijp, van die maat van heiligheid afhangt, welke de ſtrafvorderaar verplicht is te handhaven.

EUTHYFRON.

Maar welke is de maat van heiligheid die der Godheid uit haren aart eigen is en die het haar toekoomt, als van haar onaffcheidelijk, te handhaven?

FILALETHES.

De hoogſte, de oneindige.

EUTHYFRON.

Zie daar waar wy wezen moesten! Gods hoogſte en oneindige heiligheid eischt voor iedere krenking, die ons zedelijk vergrijp haar aandoet, voldoening, en deze voldoening is 't gene wy ſtraf noemen.

FILALETHES.

Ik verſta niet, hoe Gods heiligheid door ons zedelijk vergrijp kan gekrenkt worden.

EUTHYFRON.

Gy ontkent het dan? Maar zoo neemt gy te rug wat gy gegeven hadt. Want gy vingt aan met onze ſtrafbaarheid voor God te erkennen. Met de onmooglijkheid te erkennen, dat wy aan den eisch zijner gerechtigheid zouden voldoen. En dat Gods rechtvaardigheid niets willekeurigs in Hem kan zijn, waar van Hy, behoudens zijne heiligheid, af kan gaan. Gy onderſtelde dus met my de ſtraf, en de noodzakelijkheid van de ſtraf voor het zedelijk kwaad. Ontkent gy thands, 't geen gy begonnen zijt met toe te geven en te onderſtellen, zoo is onze redeneering vergeefsch.

FI-

Digitized by Google

FILALETHES.

Neen, hier van ben ik uitgegaan; dit blijf ik vasthouden.

EUTHYFRON.

Maar zoo dan (als wy zagen) de ſtrafvordering eene krenking van Gods heiligheid, die herſteld moet worden, onderſtelt.

FILALETHES.

Zoo dobber ik hier weêr om het HOE te begrijpen. — Echter, wat is kwaad, wat is zonde, zoo wy niet als wy zondigen, tegen God zondigen! Ja, God verklaart zich gekrenkt door onze zonden. Ik ben dus gereed, uw Verklaring of Bepaling (zoo gy 't woord *Definitie* nemen wilt) aan te nemen. Maar tot nog zie ik niet dat zy iets opheldert.

EUTHYFRON.

Misſchien zult gy het op 't oogenblik zien. — Immers, deze Bepaling ſchrijft de ſtraf aan Gods heiligheid toe. En deze hoedanigheid maakt ge geen zwarigheid om in God, en om onafſcheidelijk, onveranderlijk, en in de hoogſte maat in Hem te ſtellen.

FILALETHES.

Dit heb ik reeds volmondig erkend.

EUTHYFRON.

Zy ſtelt ze voor als een gevolg van derzelver krenking door ons ——

FILALETHES.

Maar deze krenking? Doch ik wil niet te rug treden.

EUTHYFRON.

Blijven wy aan geene woorden hangen. Erkent ge

Digitized by Google

ge de onzedelijkheid niet, als tegenovergeſteld aan Gods heiligheid?

FILALETHES.

Gereedelijk.

EUTHYFRON.

Als onbeſtaanbaar daar meê? of liever wederſtrevig daar tegen?

FILALETHES.

Buiten tegenſpraak.

EUTHYFRON.

Zoo wederſtreeft dan de onzedelijkheid aan Gods heiligheid, Gods heiligheid aan de onzedelijkheid. En de eene kan de andere niet dulden, niet willen.

FILALETHES.

Dit volgt.

EUTHYFRON.

Maar *niet willen*, of *weggenomen willen*, is dit in God niet het zelfde?

FILALETHES.

Dat moet het.

EUTHYFRON.

Maar 't geen men wil dat niet zij, en echter is, krenkt dat niet?

FILALETHES.

In zekeren zin, ja.

EUTHYFRON.

Niet in zekeren, in den volkomenſten zin van het woord. Wat is *krenken?*

FILALETHES.

Dat krenkt my, 't geen my tegen mijn ernſtigen wil overkoomt, zonder dat ik 't verwijderen kan.

EU-

Digitized by Google

EUTHYFRON.

Maar, menschelijker wijze gesproken, zoo bestaat het kwaad tegen Gods heiligen wil; het bestaat, ondanks zijn wil en almacht, die alles goed maakten. — Ik zeg, menschlijker wijs gesproken. Want wy kunnen van God niet anders spreken, en in de woorden meer te stellen dan hunne toepassing op God toelaat, ware godslastering. Alleen weten wy dat God heilig is, en dat zijn wil met die heiligheid overeenstemt. Het is hier zijn wil en heiligheid die wy aftrekken en afzonderlijk nemen, en waar tegen wy zeggen dat het zedelijk kwaad strijdig is, en echter bestaat. Wy mogen dus zeggen dat het zijne Heiligheid krenkt.

FILALETHES.

Ik geve het toe. De uitdrukking heeft dus niets meer, dat my stoot.

EUTHYFRON.

Hervatten wy den draad. Onze bepaling, zeiden wy, stelt de straf als een *uitwerksel* van Gods Heiligheid voor; als een *gevolg* van derzelver krenking door 't zedelijk kwaad; en (voeg ik er nu nog by) als eene *bevrediging* daar van.

FILALETHES.

Zoo is het. Maar waarom niet *voldoening? Expiatie.*

EUTHYFRON.

Het woord schijnt my in deze toepassing niet zoo gepast; om dat het, in het Nederduitsch ten minste, eer een bevrediging van grimschap dan van heiligheid uitdrukt.

FILALETHES.

Maar wat is toorn of gramſchap in de Godheid dan het gevoel der krenking Harer heiligheid?

EUTHYFRON.

Niet anders.

FILALETHES.

Maar de bevrediging van dit gevoel is verzoening.

EUTHYFRON.

Zoo is het. De verzoening heeft niet eigenlijk de heiligheid of haar krenking zelve tot voorwerp. De ſtraf wel. De ſtraf is de verzoening niet, maar het middel der verzoening.

FILALETHES.

En hoe?

EUTHYFRON.

Door aan de heiligheid zelve die gekrenkt is, te voldoen; waarmeê het gevoel harer krenking noodwendig ophoudt, en dus de toorn verzoend is.

FILALETHES.

Het zij zoo, ſchoon my dit onderſcheid woordenklovery toeſchijnt.

EUTHYFRON.

Veellicht kan men 't daar voor houden. Wanneer wy van God redeneeren, moeten wy daar wel ſomtijds in vervallen. Maar hoe 't zij; waar onze denkbeelden onderſcheiden zijn, moeten onze woorden hun onderſcheid uitdrukken, of wy verliezen alle middel om ons zelven te verſtaan.

FILALETHES.

Laat ſlechts voort, en laten wy het beſluit opmaken.

EU-

EUTHYFRON.

Indien gy deze onze gevonden bepaling van de ſtraf aanneemt, zoo ſluit dan het denkbeeld van de ſtraf dat van den misdadige niet in.

FILALETHES.

Dat ſchijnt my zoo toe.

EUTHYFRON.

En zeker moet het dit ook niet. Want is de ſtraf rechtvaardig, zoo is zy noodzaaklijk.

FILALETHES.

Ja voorzeker. Want de ſtraf is den mensch een kwaad; en een noodeloos kwaad te willen, ſtrijdt tegen Gods goedheid.

EUTHYFRON.

Maar is zy noodzaaklijk, zoo is zy 't, of uit hoofde van Gods natuur, of uit hoofde van den mensch-zelven, of uit hoofde van een derde wezen.

FILALETHES.

Het zij zoo.

EUTHYFRON.

Maar zy is 't niet uit hoofde van den mensch; want de mensch wordt door de ſtraf op de zonde geſteld, niet gelukkiger.

FILALETHES.

En dit is het geen de ſtraf van de kastijding onderſcheidt.

EUTHYFRON.

Zy is het ook niet, om de Engelen of Duivelen. De eerſten zien onzen val met meêdogen, maar lijden er niet door. Hun zondigen wy niet, maar Gode alleen. Ook hebben zy onze ſtraf niet ten

af-

Digitized by Google

afſchrik noodig. Den laatſten is onze ſtraf een zegepraal in het kwaad.

FILALETHES.

Dit ſchijnt zoo.

EUTHYFRON.

Zoo is zy dan noodzakelijk uit hoofde van Gods natuur-zelve. Zijne heiligheid naamlijk.

FILALETHES.

Zou zy niet noodzakelijk zijn voor ons-zelven, om ons van het kwaad af te ſchrikken?

EUTHYFRON.

Als beweegreden kon zy gelden, toen zy ingeſteld is. By de onſchuld des menſchen naamlijk, die 't hem mooglijk maakte haar te mijden. Maar nu de mensch eenmaal van de onſchuld vervallen is en zondig in alles wat hy denkt, doet, of wil?

FILALETHES.

Ik gevoel dat nu de ſtraf wel beangſtigen, maar niet afkeeren kan van hetgeen tot natuur in ons geworden is.

EUTHYFRON.

Intuſſchen, de ſtraf van God ingeſteld, kon niet afhangen van iets dat veranderlijk was; en dus, niet van die veranderlijke natuur des toen nog onſchuldigen menſchen. Zy moest dus noodwendig den grond harer noodzakelijkheid in God hebben.

FILALETHES.

Ik geef het toe.

EUTHYFRON.

Zoo is zy dan noodzakelijk uit hoofde van Gods heiligheid. — Maar is zy dit, zoo moeten wy in

Digitized by Google

de ſtraf alleen zien, of Gods heiligheid bevredigd zij; even gelijk wy in de geldſchuld zien, of de Eiſcher voldaan zij. En het is in het een als in het ander waar, daar de Eiſcher bevredigd is, houdt de ſchuld op.

FILALETHES.

Ik heb hier niet tegen in te wenden.

EUTHYFRON.

Waarom is de zonde ſtrafbaar? Is het niet, om dat zy Gods Heiligheid tegen is?

FILALETHES.

Gewis.

EUTHYFRON.

Zoo is het dan die Heiligheid met recht, waar in men de voldoende reden der ſtraf ſtellen moet.

FILALETHES.

Maar die Heiligheid wil niet dat de zondaar gelukkig zij.

EUTHYFRON.

Zeer wel, maar gants menschlijk uitgedrukt. Zeg liever, die Heiligheid laat Gods vereeniging niet toe met den zondaar, in welke het geluk van dezen alleen beſtaat, en buiten welke zijn eeuwig jammer.

FILALETHES.

Dus was mijne meening.

EUTHYFRON.

Wel dan! Gods wijsheid heeft deze hindernis weggenomen. God-zelf heeft de menschheid aangenomen, en in die voor onze zonden geleden, en aan deze zelfde gekrenkte heiligheid, die ons ter ſtraf vorderde, voldaan. Hy heeft dus ons verdoemden ge-

Digitized by Google

gerechtvaardigd en geheiligd en in Jezus Christus met zich hereend. Is hier iets in, dat we niet begrijpen, wy begrepen het ook niet, toen God ons in den schoot onzer Moeder het leven gaf: nemen wy thands deze weldaad even zoo aan, als wy de eerste aannamen, dat is lijdelijk, en zonder er over te denken, en loven we Hem die zondaars zalig maakt!

Digitized by Google

Digitized by Google

OVER DE

ERFZONDE.

Onder de ſtukken, waar in men zelfs by de Rechtzinnige Christengemeenten in onzen tijd ongevoeliger wijze van de oude en waarachtige ſtrengheid van Leer ſchijnt afgeweken te zijn, is het my altijd voorgekomen, dat er byzonderlijk twee zijn, die des opmerkzamen Gelooyigen aandacht verdienen: dat der Erfzonde naamlijk, en dat der onſterflijkheid van de ziel. Aan het laatſte zullen wy ter gelegener plaatſe eene byzondere overweging geven; het eerſte zal thands het voorwerp onzer beſchouwing uitmaken.

Een bekwaam en weldenkend Godgeleerde, Hoogleeraar aan eene beroemde Univerſiteit in ons Vaderland, ſchreef my voor verſcheiden jaren alreeds: „ Ik heb de Erfzonde altijd als eene verbastering „ van onzen wil aangemerkt; thands koomt het my „ voor uit uw ſchrijven, dat gy er iets meer, iets „ geheel anders in ſtelt; en het is daarom, dat ik „ uw redeneering in uwen voorigen niet wel gevat „ heb. Meld my duidelijk wat uw gevoelen daar„ omtrent zij. — Gy maakt er, dunkt my, eene „ ſtellige zonde, geene bloote lijdelijkheid van." — Eer ik mijnen braven vriend andwoorden kon, bekwam ik de tijding van zijn onverwacht afſterven;

Digitized by Google

en ik zag daardoor eene briefwisseling afgebroken, die my sedert eenen korten tijd nuttig en aangenaam was geweest. Thands weet ongetwijfeld de zalige meer dan wy, wat er van te houden zij; maar het voorwerp heeft my sedert altijd voor den geest gezweefd, en ik heb my dikwijls als gedrongen gevoeld, daar iets over op het papier te stellen.

Mijn vriend hield, als uit zijne uitdrukking blijkt, de Erfzonde meer voor iets lijdelijks dan dadelijks. Ik meen bemerkt te hebben, dat dit algemeen is. De onderscheiding der zonde in *Erfzonde* en *dadelijke zonde* by eenige Protestantsche Gemeenten, geeft veel aan dit denkbeeld, en zelfs de Geloofsbelijdenis onzer Vaderlandsche Kerk, art. XV, laat deze uitlegging volkomen toe. „ Wy gelooven dat „ door die ongehoorsaemheyt Adams, de erfsonde „ uytgebreyt is geworden over het gantsche menschelicke geslachte. Welcke is eene verdorvenheyt der „ geheele nature, ende een erffelick gebreck, waer „ mede de kleyne kinders selfs besmettet zijn in „ hares moeders lichaem, ende die in den menschen „ allerley sonden voortbrenght, zijnde in hem als „ een wortel derselve," en wijders: „ aengesien de „ sonde daeruyt altijt als opwellende water uyt„ springht, gelijck uyt eene onsalige fonteyne." — De uitdrukking *verdorvenheid*, *erflijk gebrek dat zonde voortbrengt* en als een *wortel* en *bron* daar van is, schijnen, zoo zy daar liggen, niet anders opgevat te kunnen worden. En niemand zal ook dit gevoelen wraken, als waarin de volstrekte onmacht des menschen ten goede, zijn natuurlijke vijandschap

en

en weêrſpannigheid tegen God en zijn wet, waar uit zich het vleesch niet verheffen kan, duidelijk opgeſloten ligt. Rom. VIII, 7. Zy is ook, zoo hetzelfde artykel uitdrukkelijk opmerkt, genoegzaam, om het gantſche menschlijk geſlacht voor God te verdoemen. Een ſtaat van volſtrekt onvermogen om Gode welbehaaglijk te zijn, een ſtaat van vijandſchap tegen Hem, is, ſchoon er ook geene zondige werken uit voortſproten, onbeſtaanbaar met Gods welgevallen, en brengt noodwendig de veroordeeling met zich.

Intusſchen hoe hard klinkt het niet, door eens anders misdrijf in dien ſtaat geſleept te zijn zonder redding! Den kinderen Gods wordt deze Erfzonde niet toegerekend; maar het is om Jezus lijden en verdienſte, die ons van den toorn bevrijd heeft. Doch de zulken die aan Jezus geen deel hebben, die God van alle eeuwigheid heeft beſloten in hunne ellende te laten; kunnen zy zich onthouden van God daar in — (verre zij van my het Godslasterlijk denkbeeld!) maar kunnen zy zich beletten, Hem daar in eene onrechtvaardigheid aan te wrijven, die hun, zonder eigen ſchuld, zonder hun toedoen of medewerking, in dit jammer gevallen, daarin aan zich-zelven overlaat en verſtoot? Duizendmaal heb ik zulke aanmerkingen gehoord; en hoezeer elk oprechte, zoo dra het woord Gods ſpreekt, de hand op den mond legt, en de diepte van Gods geheimenisſen erkent, die verre van onrecht is; ik heb altijd opgemerkt, dat het anderen welmeenenden als my getroffen heeft, deze aanmerkingen met geene voor

Digitized by Google

ons-zelven genoegzaam bevredigende oplosſing te kunnen bejegenen.

En, inderdaad, wanneer ik leze: „ wy *hebben* „ allen in Adam *gezondigd.*" Rom. V, 12; wanneer ik Adams zonde ons *toegerekend* vind; hoe kan ik my onthouden van daarin iets meer te zoeken dan een bloot gevolg van Adams afval; dan een' blooten ſtaat van vervallenheid, daar uit op ons voortgevloeid? De zaak is hier niet, de woorden der Heilige ſchrift te doen paſſen op een aangenomen Leerſtuk: dit is nimmer moeilijk; al te gemaklijk veellicht voor den genen die eenige oefening heeft, en zeer dikwijls de oorzaak van verduistering zelfs der duidlijkſte plaatſen. Maar het koomt aan op de eenvoudige denkbeelden, die een woord, die eene uitdrukking in zich ſluit en ons aanbiedt. Zeker komen dezen op eene wezendlijke toerekening neêr. En wat is eene toerekening van het geen Adam moedwillig deed, aan den gene, die zoó vele eeuwen na hem eerst begonnen heeft te beſtaan, en wien het, naar onze begrippen, even onmooglijk was in Adams daad deel te nemen als haar te verhinderen.

Ik weet wel, dat wy Adams afval daaglijks vernieuwen; dat zijn ongeloof ieder oogenblik door ons op nieuw wordt gepleegd; dat we even als hy, ons dagelijks, ons ieder uur, ieder oogenblik, aan de verleidingen prijs geven, Gods bevel verachten, zijn heil verwerpen, zijne waarheid mistrouwen, en uit eigen oogen zien willen, waar de Almachtige wil dat wy zullen gelooven: maar ſchoon ons dit even ſchuldig als Adam maakt, of licht nog veel ſchuldi-

Digitized by Google

diger, het is Adams ſchuld niet, maar de onze; en wy handelen hier van de toerekening van Adams ſchuld aan zijne nakomelingen; van zonde die wy *in Adam*, niet *buiten hem*, begaan hebben. Niet van onze zonden, die ſommigen aan hem, als de oorzaak onzer geneigdheid tot zondigen, toerekenen; maar van de zijne, als ons ſtraffchuldig ſtellende, onafhanklijk van alle zondige daad, wil, of gedachte in ons.

En is het niet even zoo, wanneer wy voor Gods rechtvaardigheid leeren ſidderen in zijne allerontzettendſte ſtrafbedreiging, dat Hy der vaderen wanbedrijven vergeldt aan hunne afkomst; of wanneer ze onze harten met hoop en met dankbaarheid vervult, daar Hy zijne barmhartigheid, zijnen zegen, verzekert aan het zaad der genen, die Hem aankleven? Laten deze ſchrikbare en troostrijke toezeggingen wel plaats aan den twijfel? Of ziet de opmerkzame Christen ze niet volſtandig in de Godlijke huishouding der gewijde en ongewijde Geſchiedenis, ziet hy ze niet volſtandig in het dagelijkſch leven bevestigd? Roept niet de dag aan den dag de bevestiging toe van het geen de Almachtige zegt, als Hy zich een' God verklaart die de misdaden der vaderen bezoekt aan de kinderen tot in het derde en vierde gelid der genen die Hem haten, en barmhartigheid doet aan de duizenden (geleden) der genen die Hem liefhebben en zijn geboden onderhouden? Ik zwijg van byzondere voorbeelden, waarin God deze ſtraf in de kinderen uitdrukkelijk aankondigt, als (om een te noemen) aan Salomon. Ik zwijg van de zegeningen

Digitized by Google

van Abraham in zijne nakomelingſchap, voor zoo verr' zy niet ſlechts op den Verlosſer, maar op den wareldſchen voorſpoed en welſtand zijner afſtammelingen zien. Houdt dit alles niet even zoo eene toerekening in van het voor God in den vader vertoornende of welgevallige: en kunnen wy, hoe wy 't Leerſtuk der Erfzonde ook verklaren, verzachten, of omwikkelen mogen, de erkentenis eener wezendlijke toerekening van de ſchuld der ouderen aan het Nageſlacht wel ontwijken?

Maar beſtaat deze toerekening, zoo is het gewis dat zy rechtvaardig moet zijn. Verre zij God van Godloosheid, en de Almachtige van onrecht. Job XXXIV, 10. Zoo is het, zoo moet het een zekere zaak wezen, dat wy in de ſchuld onzer Voorvaderen *werkelijk ſchuldig* zijn; dat wy in Adam, ja, letterlijk opgevat, alle *gezondigd* hebben. En ik meen, dat het niet moeilijk is, by eene oplettende overweging der zaak, ons ook van die werklijke ſchuld te overtuigen.

Ik beroep my hier niet op de algemeenheid dier toerekening, die ons-zelven als ingeſchapen ſchijnt. 't Is den mensch-zelven eigen, de misdaad der vaderen aan de kinderen toe te eigenen. Hoe dikwijls heb ik onſchuldige kinderen om den vader zien haten, zien onderdrukken, zien vervolgen! Gruwzaam is de daad in ons menſchen, die allen voor God met ouderlijke zondenſchuld overladen zijn: gruwzaam is ze in ons, in wie alle haat, onderdrukking, vervolging, uit den booze is; doch de waarneming wordt daarmêê noch ontzenuwd noch weggenomen. En

is

Digitized by Google

is er wel iets algemeener dan dat kinderen van een' beroemden misdadige ons een ſoort van affchrik inboezemen? Heeft men niet ten allen tijde gezien, dat dezen daardoor verplicht wierden hunn vaders naam te verzaken en eenen anderen aan te nemen? Men werpe my niet tegen dat dit een vooroordeel is, dat niet ſlechts de kinderen of afkomelingen, maar ook ouders, en broeders, met één woord alle verwanten, gelijkelijk treft. Ik zou deze gelijkheid kunnen ontkennen, en ſpreek niet van de algemeene vooroordeelen: ik ſpreek van eens ieders inwendig gevoel. Wie leeft er die een' zoon van Robespierre tot zijn' deelgenoot in eene onderneming zal willen? Wie zou zijne dochter aan eenen bewezen' afſtammeling van Judas, zoo er die beſtond en beſtaan kon, ten echt willen geven? — Deze indrukken zijn dus by ons. Voor als nog laten wy daar, of het vooroordeelen zijn. Genoeg, zy beſtaan, zy zijn algemeen, wy denken, wy handelen er na, en de toerekening waarvan wy ſpreken, is by de menſchen-zelven dus niet te ontkennen.

Werpen wy een oog op de betrekking die er is tusſchen ouders en kinderen. Zeer onderſcheiden moge men daar over denken; maar zoo veel is zeker, dat zy niet willekeurig maar noodwendig is. Die is, kan niet de zoon van een' anderen Vader of van eene andere Moeder zijn dan hy is. Het beſtemmende van ieder mensch is in zijne afkomst. Dit is reeds veel, om prijs op eene deugdzame en Gode welbehaaglijke afkomst te ſtellen; maar het is niet

Digitized by Google

niet alles. Vragen wy wat de voortteeling-zelve zij? Zal ze eene nieuwe *ſchepping* zijn, welke God zich verbonden heeft naar de begeerte van 's menſchen grilligen lust in het werk te ſtellen, of is zy alleen eene ontwikkeling?

De ongerijmdheid van het eerſte gevoelen behoeft, voor zoo verre het lichaam betreft, geen betoog. Alle voortteeling is in de lichaamlijke natuur, 't zij in 't planten-, 't zij in 't dierenrijk, bloote ontwikkeling. De Eikenboom, met alle zijne voortbrengſelen, genoeg om (indien de ontwikkeling niet door eene oneindigheid van verhinderende oorzaken belemmerd, en ten grooten deele verijdeld wierd) in ſlechts weinige eeuwen den geheelen aardbodem in een enkel woud te veranderen, ligt in de kern opgeſloten, waar uit hy in de aarde ontwikkeld wordt. Het dier ligt in 't moederei, van de wording der moeder af, en zoo dra de levengevende bevruchting het kiemen doet, begint de ontwikkeling. De naauwkeurigſte proeven en naſporingen op het ſtuk der voortteeling in het werk geſteld, laten geen' twijfel meer over, of al wat door voortteeling verwekt wordt, ontfangt in dezelve niet dan eene ontwikkeling van het geen het reeds was; en ik geloof niet, dat iemand daar in de tegenwoordige dagen iets tegen kan inbrengen.

Zoo veel van het lichaam. Maar zou het met de ziel niet even zoo zijn? De ongerijmdheid, ſtraks aangevoerd, blijft, zoo men haar by de voortteeling onmiddelijk van den Schepper wil doen voortkomen. Behalven dat dit ſtelſel aan alle de zwarigheid on-

der-

Digitized by Google

derhevig is van het zoogenoemde *ſystema aſſiſtentiae*, waar by men God tuſchen beide doet komen als de ziel op het lichaam wil werken, en Hem dus tot den uitvoerer van 's menſchen goede, booze, grillige, dwaze, verboden, en vloekbare begeerten maakt, hoe koomt zy dus verdorven uit de heilige handen hares Godlijken makers? Zal Gods oneindige Volmaaktheid, in zijn ſcheppen, 't onvolkomene, het gebrekkige, het doembare voortbrengen? Of zullen de Pelagianen recht hebben, en de ziel by des menſchen geboorte onbevlekt en volkomen, en zijne zondigheid en verkeerdheid eerst na de geboorte en uit bloote navolging ontſtaan? Zeker het een is zoo weinig aanneemlijk als het ander, en er blijft dus niet overig dan ook hier eene ontwikkeling te ſtellen. En waarom ook zou de ziel des vaders zich niet in het nageſlacht door ontwikkeling meêdeelen? Alles vereenigt zich voor dit gevoelen, en de voortplanting laat geenerlei ander denkbeeld van zich vormen.

En indien het zoo is, hoe natuurlijk dan, dat de aart der ouderen zich in het kind kenteekent! Dat byzonderheden van trek en afkeer, van bekwaamheden, zwakheden, ongeregeldheden, en dergelijke, van de ouders op de kinderen overgaan, en zich tot in 't laatſte nageſlacht voortplanten! Dit aan louter lichaamlijke oorzaken toe te ſchrijven, is, of alles tot ſtoffelijkheid te maken, of de ziel door het ſtoffelijke dermate te doen wijzigen, dat het zedelijk goed en kwaad zelf tot eene bloote lijdelijkheid overgaat. Wy behoeven hier niet in

de

Digitized by Google

de afgetrokken vraag te treden, of de mensch bloot uit ziel en lichaam, dan wel, uit nog een geestelijk deel meer, bestaa. Die het laatste aannemen, hebben zekerlijk een groot voordeel voor anderen in het verklaren van duizend verschijnselen in de redelijke en dierlijke wareld. Doch hoe men daar omtrent denke of niet; dat de voortteeling ook ten aanzien der ziele eene bloote ontwikkeling, geene onmiddelbare schepping zij, is eene stelling die door hare eenvoudigheid en gemaklijkheid zich op eene onderscheidende wijze aanprijst, en aan geene andere ondergeschikt is.

Maar hoe zullen wy, vraagt men mooglijk, deze ontwikkeling opvatten in een wezen dat geestelijk is? Wat ontwikkeling zij van de ziel, verstaan wy, zoo wanneer wy 't van het zich openbaren van hare te vooren verborgen en nog onwerkzame vermogens verstaan; maar niet, zoo wanneer het van eene uitbreiding des wezens moet opgevat worden. En waarom niet, vrage ik? Kan ik my de uitbreiding eens wezens voorstellen (en dit moet ik, zoo ik haar in het lichaam zal aannemen), waarom dan niet in een onlichaamlijk, een stoffeloos wezen? Het onendige alleen is niet vatbaar voor eigenlijke uitbreiding; maar het beperkte wezen is, door zijne beperking zelve, der uitbreiding vatbaar, en (waarom het niet stoutelijk uitgedrukt?) tot uitbreiding geschikt en bestemd. Alles toont ons dit in de Schepping; het lichaamlijke en het verstandlijke spant hier in te samen. Alles streeft naar uitbreiding, alles bereikt ze in een' meerder of minder graad, naar de orde en betrekking die het onder de wezens bekleedt. En daar alle liefde uit-

uitbreiding is, waarom zou het werk der geheiligde huwlijkskoets het niet in eenen nog meer eigenlijken, nog meer volkomenen zin zijn?

Ik verklaar my. Liefde is uitbreiding. Het hart gevoelt zich verwijd door de Liefde; het gevoel van ons beſtaan is er ruimer en onbelemmerder door. En waarom? Zy is een vereeniging met het geen buiten ons is; en het is daar in, dat heur aart en wezen beſtaat. Alle Liefde heeft dit gemeen. Vereeniging is haar kenmerk. Liefde neemt dus deel in het wezen van anderen; en het is daarom, dat Liefde Gods wezen en de vervulling zijner wet is, om dat zy ons met Hem vereenigt en met onzen naaſten in een ſmelt. Maar waarom zou ook geene uitbreiding ter vermenigvuldiging van het wezen der ziel plaats hebben, daar God de vermenigvuldiging van zijn ſchepſel gewild heeft?

Inderdaad nergens worden wy gewezen op eene byzondere werkzaamheid Gods in de voortteeling des menſchen. Wast en vermenigvuldigt, zegt Hy hem, gelijk Hy het van de dieren gebiedt. Gen. I, 22; IX, 1, 7 en Gen. VIII, 17. Echter de lichaamlijke vermenigvuldiging geſchiedt niet zonder meedeeling van een ziel: waarom dan willen wy twijfelen, die meedeeling met de lichaamlijke vermenigvuldiging, die niet dan ontwikkeling is, in de zelfde daad te doen ſamengaan?

Maar wat wint ge met deze onderſtelling, vraagt men my? Ik andwoorde, alles! Alles wat ik noodig heb, om Gods toerekening van de zonde der vaderen aan de kinderen te rechtvaardigen. — Niet, als of

God

God onze rechtvaardiging behoefde; Hy, die heilig en onwraakbaar is! maar om dat wy de erkentenis daar van behoeven. Zijne rechtvaardigheid te erkennen: zie daar wat we oneigenlijk noemen, Hem te rechtvaardigen!

Om de zaak duidelijk te maken, nemen wy onze toevlucht tot eene gelijkenis! De Polypus is voor eene byzondere wijze van vermenigvuldiging vatbaar, die ieder oog volgen en waarnemen kan. Het is bekend, dat wanneer men hem doorsnijdt, ieder deel tot een volkomen dier aangroeit, 't welk zijn eigen byzonder dierlijk gevoel, trek, en begeerte, zoo wel als volkomen bewerktuiging heeft, daar het te voren met de overige slechts een eenig ondeelbaar dier uitmaakte. Stel dezen Polyp voor een zedelijke schuld vatbaar. Stel hem aan een strafbaar vergrijp werklijk schuldig. En laat hy na dit vergrijp doorsneden en dus vertalrijkt worden. Zal nu een van de stukken onstraflijk zijn?

Ja, zegt men my mooglijk: allen, dat alleen uitgezonderd, het welk het besef van zijn zelfheid bewaard heeft. Voor de overigen kan geen straf zijn; want geen straf is een straf, dan waar zy in betrekking tot het vergrijp staat; en deze betrekking is voor alle de overige deelen (nu dieren) verloren. Ik erken het gereedelijk, zoo men van 't gevoel van de straf spreekt. Op deze wijs houdt de straf op, straf te zijn voor den waanzinnige die haar ondergaat. Maar wy spreken hier van het kwaad-zelve dat tot straf strekt; en het zij het van hem die het ondergaat, als een straf, of slechts blootelijk als een kwaad aan-

aangemerkt worde, kan het geen geene onrechtvaardigheid was voor dat de verdeeling plaats had, nu na de verdeeling tot onrechtvaardigheid worden? Was door de verdeeling de ſchuld, die de ſtraf vorderde, weggenomen? Of blijft niet veelmeer het nu meer ontwikkelde dier in zijn zelfden toeſtand ten aanzien van den genen, die 't recht, hem te ſtraffen, bezit? Zoo het dezen naar de reden der ſtraf vraagt, zal hy het niet andwoorden mogen: Gy hebt misdaan, en, moedwillig misdaan? Gy, gy-zelf! en de daad die in u geſtraft wordt is de uwe; de wil die het kwaad deed begaan is de uwe! Met één woord, mijn ſtraf heeft zich over u (zoo velen gy thands zijt) uitgebreid, niet uit eene willekeurige toerekening, maar door den aart der zaak-zelve. En zoo gy ook thands na de ontwikkeling en affcheiding de daad niet begaat; zy is in u zoo als gy haar begaan hebt geſtraft geworden, en de ontwikkeling en vermenigvuldiging in u heeft de voortduring der ſtraf even weinig als haar voorwerp weggenomen noch kunnen wegnemen, maar alleen haar noodwendig vermenigvuldigd.

Op deze wijze ſchijnt het my toe, met den mensch te zijn. Afzetſel van zijnen ſtamvader heeft hy in hem gewild toen hy een met hem was; heeft hy in hem gezondigd en overtreden, en is in hem geſtraft en der tijdelijke en eeuwige dood onderworpen. De ontwikkeling der voortteeling is eene vermenigvuldiging van den ſtraflijdende maar ook van den ſchuldige. 't Geen in Adam rechtvaardig geſtraft

werd, wordt het in ons. Ieder van ons is zoo ſtrafbaar als hy: ieder van ons heeft in hem gezondigd: ieder van ons zich des Duivels verleidingen overgegeven: ieder van ons het proefgebod overtreden, Gode de gehoorzaamheid opgezegd, en zich 't oordeel Gods ter verdoemenisſe op den hals gehaald! En 't is dus, dat we de ſtraf en de zonde gelijkelijk, het is dus, dat we de verdorvenheid en de vloek, met de ſchuld tevens, op ons nageſlachs overbrengen.

Zie daar, hoe my dit gewichtig ſtuk voorkoomt. En het is deze beſchouwing, die my altijd eigen geweest is, waardoor ik nimmer in 't Leerſtuk der Erfzonde eene hardheid gezien heb, die er anderen in vinden. Van kindsbeen af had ik dit gevoel van eenzelvigheid met mijne ouderen, waar door ik hunne daden en verrichtingen voor mijn' tijd voorgevallen, als de mijnen, de hun bewezen weldaden als my geſchied, aanmerkte, en hun denkbeeld met het mijne in één ſmolt. Ik kan niet bepalen, waar aan ik 't verſchuldigd ben, zoo 't niet is, dat de veelvuldige lezing der grondwaarheden des Chriſtendoms, die my zeer vroeg gemeenzaam waren, ja lang eer men andere kinderen de eerſte beginſels der letteren meêdeelt, my dit ongevoelig uit de Erfzonde en zoo ſtraf- als gunſtaankondigingen in het zaad, heeft doen opmaken. Zoo veel is zeker, dat ik my geen tijdſtip herinner, wanneer ik er anders over dacht, en niet weet dat het my door iemand is ingeboezemd. En dit is het veellicht, wat my dit ge-

gevoelen als zoo hoogst eenvoudig en natuurlijk doet voorkomen, dat ik geene zwarigheid gemaakt hebbe, het hier voor te ſtellen. Mogen anderen daar de troost en berusting in vinden, die het my gegeven heeft; mag het hen dringen, in al wat zy doen, op hun kinderen te zien die nog niet beſtaan: mag het hen verhinderen, met een ijdel morren het zij Gods rechtvaardigheid, het zij den genen, dien zy als den oorſprong van hun aanzijn, met een kinderlijk ontzag moesten nadenken, te bezwaren, en, als ware 't, voor hunne eigenliefde te recht te ſtellen: mag het eindelijk hen aandrijven, om Gods onwaardeerbare genade in 't beſtier van de wareld ook in het uitroeien en uitbreiden der geſlachten met aanbidding, ontzag, en verſmelting van 't hart, te erkennen, ik zal my gelukkig achten. Verwerpt men het echter, (gelijk wel met verre de meeſten 't geval zal zijn): de waarheid van 't Leerſtuk der Erfzonde zelve zal daar niets by lijden. Doch toont men my, dat het ſtrijden mocht met de Godlijke Openbaring, ik zal de eerſte en ijverigſte zijn om het te herroepen. Gods eeuwige waarheid in Zijn geopenbaard woord, zie daar de eenige wijsheid die ik erkenne, en buiten welke ik den genadigen Heiland ſmeeke my ſteeds te bewaren dat ik geene andere zoeke!

Si enim nihil ex nobis boni, nihil est quod in noſtris ſententiis amare debeamus. Quod ſi ex illo cuncta ſunt bona, qui ſolus bonus est, illud potius bonum eſſe credendum est, quod illa incom-

mutabilis bonitas atque omnium bonorum cauſa praeſcribit. Deze ſpreuk van den oprechten Boëthus zij de mijne.

Digitized by Google

VAN DE

ONSTERFLIJKHEID DER ZIEL.

Et hoc est principale religionis noſtrae, ut credamus non ſolum animas non perire, ſed ipſa quoque corpora, quae mortis adventus reſolverat, in ſtatum pristinum futura beatitudine reparari.

BOETIUS, *Confeſſ. fid.*

Hoewel het in onze dagen aan geene eigenlijke Materialisten ontbreekt, die geen denkbeeld dan van het lichaamlijke hebben of hebben willen, en dus in den dood een vernietiging van hun wezen verwachten, ik vertrouw echter, dat in geene Eeuw minder dan thands, aan de onſterflijkheid van de ziel getwijfeld is. Niet, dat juist ieder die ze aanneemt, er van overtuigd zou zijn. Want dit vordert, zoo men de Openbaring verwerpt, meer dan alle de Filoſofie van de Ouden en Hedendaagſchen te ſamen genomen, in ſtaat is om uit te werken. Maar men berust er gemeenelijk in, even als men in het Wereldſtelſel van Kopernicus berust, zonder de moeite te nemen van er over na te denken, om dat het de ſmaak is het aan te nemen; en veellicht mag ik er byvoegen, om dat het den mensch natuurlijk is, zijne voortduring te onderſtellen. Want dat zy die haar verwerpen, de vernietiging door den dood meer

Digitized by Google

uit eigen bewustheid van het geen hun van eenen getergden Wreker te duchten staat, wenschen, dan eigenlijk gelooven, dit koomt my ten minste met Minucius Felix (*) ten hoogste waarschijnelijk voor. Doch het zij daar mede zoo 't wil; overtuiging of blinde aanneming, innige trek of bloot napraten van anderen, overal vindt men haar aangekondigd; overal als bewezen, als uitgemaakt, als erkend en aangenomen, als ontwijfelbaar en geen tegenspraak onderhevig, geleerd, ondersteld, of toegestaan. Zy, die niets van het Christendom hebben dan den naam dien zy zich geven, houden dit leerstuk als een wezendlijk grondbeginsel vast, en niet weinigen beschouwen het als het wezen of ten minste de hoofdzaak van 't Christengeloove uitmakende. Zy bedriegen zich zekerlijk die zoo denken. De Kerkvader en Bloedgetuige Justinus (om van anderen niet te gewagen) hield deze leerstelling zoo weinig voor een kenmerk des Christendoms, dat hy den Platonist van dit zijn leerstelsel af traeht te brengen en hem te overtuigen dat het valsch is. — Men siddert veelligt op dit woord! Stelt u gerust, die dit leest: Justinus wilde niet, dat men de ziel, dat men iets dat geschapen is, als uit zijnen aart onverganklijk beschouwde; maar dat men de eeuwigheid en waarachtige kracht van duurzaamheid alleen by d' Almachtige zocht. De ziel is niet onsterflijk uit haren aart, zegt hy; maar zy wordt het door den wil des Almachtigen en Eeu-

(*) Nec ignoro plerosque conscientia meritorum, nihil se esse post mortem, *magis* optare quam credere. C. 34.

Eeuwigen die haar geschapen heeft. En het is deze tweeledige stelling, waar van hy de beide deelen met gelijken nadruk en ijver beweert. Ook zal ieder, vertrouw ik, met my toestemmen, dat wie de onsterflijkheid der ziel anders neemt, de ziel eeuwig, zonder begin, en van God onafhanklijk, ja tot God-zelven maakt.

En zoo doen in der daad velen, by wie 't eenige Leerstuk des Christendoms daar zy hart voor hebben, in de onsterflijkheid van de ziel bestaat. Verre van daar door Christenen te zijn, zijn zy in dit Leerstuk-zelve Onchristenen. Het is dit, waar over ik 't niet ondienstig reken, in dit kort Vertoog de gedachten eens welmeenenden Lezers bezig te houden.

Men heeft een verkeerd denkbeeld van het Christendom, als men dit Leerstuk als een kenteeken, vooral, als er 't hoofd en het wezen van uitmakende, voordraagt. Zoo lang God zich den mensch geopenbaard heeft, dat is zoo lang de mensch geweest is, is het onstoffelijke in den mensch, dat in de lichaamlijke dood geene ontbinding ondergaan kon, buiten mooglijkheid van betwijfeling geweest. De onsterflijkheid van de ziel wordt alomme niet geleerd, maar ondersteld. Voor hem die de Openbaring doorlezen heeft, voor ieder die ze slechts opslaat, is dit kennelijk, en hy moet willends blind zijn, die er een oogenblik bedenkens over heeft. De Joden hebben dit altijd erkend. Schoon niet altijd even klare begrippen van den staat, na dit leven te wachten, gevormd hebbende, hebben zy een leven na dit leven geloofd, gehoopt, en verwacht. En

Digitized by Google

zelfs de algemeenheid van den haat tegen de Saduceën, die in de laatſte tijden des Joodſchen Gemeenenbests, met Heidensch Materialismus beſmet, het onſtoflijke loochenden, toont de algemeene gehechtheid van dit volk aan een gevoelen zoo ſtrelend en den mensch zoo natuurlijk. Geen der Heidenſche volken zelfs, van wie de gevoelens tot ons gekomen zijn, heeft ooit een vernietiging van de ziel door de dood aangenomen. En het is alleen voor eenige zoogenoemde wijsgeeren bewaard geweest, zich dit op te dringen; van wie echter verre de meeſten het algemeen gevoelen aannamen, en op hunne wijze ter betoging trachtten te brengen. Het gevoelen van de onſterflijkheid onzer ziel is dus algemeen, en brengt met zich geen Christendom meê. 't Is 't gevoelen der Christenen niet, maar des menschdoms.

Maar wat is, het geen in dezen Leer de Openbaring, en door haar, beide Joden- en Christendom van alle andere zoo wijsgeerige als volksbegrippen onderſcheidt? De wederopſtanding des Lichaams en zijne hereeniging met de ziel. Dit Leerſtuk, voor 't verſtand onbegrijplijk, is in den Christenleer (en zoo was 't het ook in dien der Joden) zoodanig met dat van de zielsonſterflijkheid ſaamgeweven, dat die het een niet aanneemt, het ander verwerpt. Daar is geene onſterflijkheid voor den Christen, in, voor zoo veel de ziel-alleen betreft, voort te duren, het zij om, van zich-zelven en van alles onbewust, in een' ſtaat, die van dien der vernietiging niet verſcheelt, en werkeloos en gevoelloos te zijn; het zij,

om

om in d'oceaan der Geesten verzwolgen, zijne zelfheid te verliezen; het zij om op de wereldsche zaken invloeden te verkrijgen, die de levenden met eene angst en een bygeloovig ontzag vervullen die de oorsprong der afgodendienst is; het zij eindelijk, om in andere lichamen over te gaan, en daarin, in vergetelheid van het oude, een nieuw leven op aarde aan te vangen, en zoo, eindeloos in den zelfden kring onzer menschlijke dwaasheden en zwakheden rond te zwieren. Neen de zielsonsterfelijkheid des Christens is, met het afgelegd lichaam hereenigd te leven, en dus, door het bloed van Jezus verzoend, Gods nabyheid te smaken; of wel, van zijn aanschijn verstoten, in het onnadenklijke jammer weg te zinken. En dit, dit gelooft men niet; dit koomt zelfs in geene aanmerking meer by de meesten, wanneer zy van de onsterflijkheid der ziel spreken, haar voordragen, of aannemen.

En meent men dat dit onverschillig is? Jezus Christus heeft zijn gekruist en mishandeld lichaam uit het graf genomen en is er verheerlijkt meê ten hemel gevaren, om er ook wederom meê te verschijnen wanneer hy de Aarde zal vonnisen. Erkent gy dit, Christen? Jezus Christus heeft ons de opstanding der dooden uit de graven (de zielen zijn niet in het graf besloten) toegezegd. Gelooft gy het? De Apostelen hebben dit bevestigd, en Paulus heeft ons de verandering des lichaams in den dag der opstanding van verderflijk in onverderflijk, voorgeschetst. Verwacht gy het? De oude Christenkerk heeft in de Hoofdpunten des Geloofs geene onsterf-

Digitized by Google

lijkheid van de ziel, die, op zich-zelve en afgescheiden van 't herstel des geheelen menschen, niets zegt, niets begeerlijks, niets vertroostends heeft, maar de *opstanding des vleesches*, waarin de zielsonsterfelijkheid opgesloten ligt, beleden. Voegt gy u met uw harte daar by? — Zoo ja, gy zijt Christen: zoo niet, weg met uwe Filosofische onsterflijkheid! ze is van Gode niet, maar Godslasterlijk!

Dit oordeel schijnt hard; maar 't is juist. Ontwikkelen wy de zaak-zelve. — Wat onstoffelijk is, is onontbindbaar, om dat het onsamengesteld is; de dood is eene ontbinding van 't samengestelde: zy is dus van het stoffelooze niet mooglijk; 't onstoflijke is derhalve onsterflijk. Deze redeneering moge in zich-zelve aannemelijk zijn, (wie betwist het?) maar wat doet zy af? Niets anders, dan dat, gelijk wy de ziel begrijpen, geen lichaamlijke dood, geen vergaan door ontbinding, van haar gedacht kan worden. Maar dit is in zich-zelve zoo klaar, dat er geene redeneering noodig was om het te bevatten, en even zoo duidelijk, als of men zeide: het water verbrandt niet. Maar, gelijk de onmooglijkheid van door ontvlamming te vergaan, geene onmooglijkheid met zich brengt, dat het water op eenige andere wijze zijn wezen verlieze; zoo sluit het onvatbaar zijn voor ontbinding ook daarom geene noodwendige voortduring in. En echter, met dit argument vergenoegt men zich meest, en daarop zegt men zijner voortduring gerust te zijn.

Er is eene tweede bewijsreden, waar door men de onsterflijkheid van de ziel betogen wil. Wat is,

zoo

Digitized by Google

zoo het te niet zal gaan, moet of door zich-zelf, of door anderen, vernietigd worden. Door zich-zelve te niet gaan is eene tegenstrijdigheid. Het is dus door anderen zoo de ziel vernietigd wordt. Maar wie zal de onstoffelijke ziel vernietigen? Het stof heeft er geen kracht op, en aan het onstoffelijk schepsel kan de macht niet gegeven zijn, om zijn medeschepsel te vernietigen. 't Is dus God-alleen, die het kan. Maar zoo zeer wy overtuigd zijn, dat Gods natuur, wil, en macht, meêbrengt het bestaan meê te deelen, zoo zeer worden wy afgeschrikt, om Hem het vernietigen van iets dat hy heeft doen bestaan, toe te schrijven. Dat Hy 't willen zou, daar van zijn geene blijken, en het schijnt eene tegenstrijdigheid in een alvolmaakt wezen, te vernietigen wat Het in 't wezen riep. Of zijne Almacht die in den aart van Zijn wezen gelegen is, en dus schepping en meêdeeling van wezen meêbrengt, er mede bestaanbaar zij, is bedenklijk. Met één woord, of God-zelf vernietigen *kan* laat zich naauwlijks bestemmen; dat hy 't *willen* zou, dit geeft niets ons voet te vermoeden. Onze ziel dus bestaat, en haar een vernietigd worden toe te schrijven (zonder welk men geen vergaan van 't onstoflijke kan begrijpen) ware ongegrond. Dit bewijs heeft my altijd meer ter zaak toegeschenen dan het voorige, en echter heb ik altijd ondervonden dat het by den grooten hoop minder indruk maakte. Van waar dit? Ons verstand kan somwijlen de drogredenen niet ontwikkelen, en

ge-

gevoelt ze echter, ſchoon duister. Zou dit ook hier plaats hebben?

Er wordt in der daad in dit bewijs willekeurig aangenomen, dat het geen beſtaat niet door zich-zelve te niet gaat. Dat gene-alleen, dat door zich-zelve beſtaat, kan het niet; maar het geen niet dan door mededeeling des beſtaans, door ſchepping, beſtaat, dat gaat door zich-zelve te niet, en het moet het noodwendig, zoo dra de mededeeling des beſtaans ophoudt. Men neemt de Schepping als eene eenige, in eens ophoudende daad aan, en dan zegt men, het beſtaan is gegeven en duurt dus voort: maar dit is, het Schepſel, eens gewrocht, buiten Gods afhanklijkheid ſtellen. Is zy in tegendeel niet eene aanhoudende daad? en het geen beſtaat, beſtaat dat niet door eene aanhoudende meêdeeling van beſtaan, welke, het zij men ze onderhouding noeme of anders, niet anders dan eene voortzetting der ſchepping is? Maar hangt het aan hem die zijn hand uitſtrekt, ook niet, haar te rug te trekken? Verre van te zeggen, wat beſtaat, kan niet vernietigd worden; moest men zeggen, wat uit zich-zelf niet beſtaat, wordt door zich-zelve vernietigd, en het is alleen de voortdurende ſcheppingskracht die 't behoudt. Zoo veel van het eerſte gedeelte des arguments! Wat het tweede betreft, uit de oneindig verheven natuur van God te oordeelen wat Hy kan of niet kan, wat Hy wil of niet willen kan, wat Zijne eigenſchappen toelaten of niet toelaten, is in een *argument à priori* hoogst bedrieglijk en vermetel. Wat zullen wy aardwormen, die ons-

ons-zelven niet kennen, die van Zijne ſchepping zoo weinig weten, die duizend zaken in de natuur voor onmooglijk en tegenſtrijdig verklaard hebben, die echter een later tijd ons als waar, als zeker, als noodwendig in de natuur heeft doen kennen, wat zullen wy ons aanmatigen te bepalen, welk een wil in Gods Alvolmaaktheid vallen kan. Zoo 't Gods wil is (als verre de meeſten toch onderſtellen), dat eerst van een zeker tijdpunt aan, de eene onſterflijke ziel aanvangt, van een ander de tweede, en zoo voort, waarom zou (de zaak in het afgetrokkene beſchouwd, en zonder toepaſſing op het gene zy werkelijk is), waarom zou, zeg ik, zijn wil ook niet zijn kunnen het beſtaan van een' geest aan een zekere during te verknochten. Die gewild heeft, dat iets TOT ZOO LANG NIET ZIJ, kan die ook niet willen dat iets TOT ZOO LANG ZIJ? Zeker, zoo Gods woord ons hier in niet verlichtte, de vraag beide over de mooglijkheid en de werklijkheid zou voor ons verſtand onbeſlisbaar zijn. In het een en het ander geval is een wil DAT IETS NIET ZIJ, zoo wel als DAT HET ZIJ. Die de ſchepping niet als van Gods wil afhangende maar als noodzaaklijk aanmerken, tegen die redeneere ik niet, want by hun is God niets anders dan een blind Noodlot, de Noodzakelijkheid-zelve, en geen vrijmachtig en uit Goedheid handelend wezen, met één woord, geen God.

Verre van ons niet te min, dezen wil, dat de ziel ophoude te zijn, als werklijk in God te ſtellen! Dit alleen willen wy, dat er geene tegenſtrijdigheid

in

in aan te toonen zou zijn. En zoo men hem ook voor onmooglijk hield, brengt zijne onmooglijkheid nog geene onsterflijkheid in de ziel mee, die in haren aart gegrond zou zijn, maar alleen in den Godlijken wil. Ontwikkelen wy ook dit een weinig!

Wanneer wy van het ZIJN of BESTAAN van de ziel of het lichaam spreken, bedriegen wy ons licht in het denkbeeld het geen wy aan de uitdrukking hechten. Wat is het, TE ZIJN, toegepast op een schepsel? Is het eene zelfstandigheid van bestaan, gelijk wy in God erkennen, het wezen, dat den grond van zijn bestaan in zich-zelve heeft; dat niet *is* dan om dat het *is*, om dat zijn *niet zijn* eene onmooglijkheid is? Zoodanig een *zijn* is Gode, Hem alleen, eigen, en geen schepsel kan het bezitten. Het is ook daarom dat God zich-zelven als het eenige waarachtige ZIJN, als het eenig wezen dat dit bezit en in zich-zelve heeft, kennen doet. *Ik zal zijn, die zijn zal*, dat is in het Oosterschie Taaleigen, dat den tegenwoordigen door den toekomenden tijd uitdrukt, *ik ben die ben*, of gelijk men thands zeggen zou, *ik ben die is*. Met deze uitdrukking noemt Hy zich aan Mozes (Exod. III, 14), IK BEN DIE IS. Zeg tegen de kinderen van Israël, (hy die zegt) IK BEN, (hy, die is) *heeft my tot u gezonden*. Uitdrukking, die overeenstemt, met ons maamwoord van *wezen*, als zeide men: HET WEZEN *heeft my gezonden*. En even zoo verklaart Mozes zelf het (Deuteron. XXXII, 39), „ *Ik die ben*, „ en *geen God met my*, ik dood en maak levendig, „ ik verslaa en ik hele; en daar is niemand, die

„ uit

„ uit mijne hand redden kan." Maar gelijk een zoodanig ZIJN Gode alleen eigen is, en door den aart der zaak in geen schepsel gevonden kan worden, zoo laat het zich dan ook in de menschlijke ziel niet denken. Alle *zijn* van een wezen dat zijn' grond van bestaan in zich-zelve niet heeft, is afhanklijk, en moet het zijn uit zijn' aart. En afhanklijk waar van? Zekerlijk van het wezen waarin die grond ligt. Dit is zoo klaar, dat een ieder begrijpen moet, dat zoo men een oogenblik dit noodzakelijk wezen dat den grond van al het overige in zich heeft, wegneemt, alles zoyns is weggenomen. Maar indien 's menschen ziel, indien al wat geschapen is, niet zoo eeuwig als God is, maar een wording gehonden heeft; en de oorzaak dier wording niet in eene blinde noodzaaklijkheid ligt, die niemand dan de Naturalist aan zijn' God toe kan schrijven: indien zy, indien alles, door den wil van dien God tot bestaan is gekomen, zoo blijft haar bestaan dan ook van dien wil afhangen, en niets blijft bestaan dan om dat God het wil en zoo lang Hy het wil; en het zij die wil kort, 't zij hy lang, 't zij hy eeuwig dure, de ziel heeft daar door geenen onsterflijken aart, maar schoon zy in daad onsterflijk zij, zy is uit haar aart verganklijk en nietig.

En dit is het geen Justinus de Bloedgetuige wil, wanneer hy, of liever de Grijzaart, die hem van de Heidensche wijsgeerte tot het Christendom overgehaald heeft, en wiens woorden men als zijne eigen gevoelens, of liever als die des Christendoms, zoo als hy dit aanmerkte, beschouwen moet, zich op

de

de hier volgende wijze verklaart. „ Niets derhalve „ weten de Filozofen hier van, en wat de ziel zij, „ hebben zy ons niet te zeggen. Men mag ook „ niet beweeren dat zy onsterflijk zij; om dat, zoo „ zy onsterflijk is, zoo is ze klaarblijkelijk onge„ schapen. Het een en het ander is zy ook volgens „ sommigen die zich naar Plato benoemen (*).” En wijders: „ Zoo de wareld geschapen is, zoo „ moeten de zielen het ook zijn, en eens niet be„ staan hebben, — en dus zijn zy geenzins onsterf„ lijk. Maar daarom stelle ik niet dat zy sterven: „ het geen in der daad eene groote winst voor de „ bozen zou zijn (†).” En wederom: „ God al„ leen is ongeschapen en onverganklijk, en daarom „ is hy God; maar alles buiten Hem is geschapen „ en verganklijk: uit dien hoofde sterven de zielen „ ook (den geestelijken dood) en worden gestraft. „ Waren zy niet geschapen, zy zouden niet zon„ digen, niet vervuld zijn met dwaasheid, noch „ vrees noch vermetelheid plaats geven, zoo min „ als (gelijk sommige Heidenen stelden) in zwijnen, „ slangen, en honden verhuizen. Men zou haar

„ ook

(*) Οὐδὲν ἂν ἴσοιμι περὶ τούτων εἰπεῖναι οἱ φιλόσοφοι οὐδὲ γὰρ, ὅ, τί ποτέ ἐστι ψυχὴ, ἔχουσιν εἰπεῖν. — Οὐδὲ μὴν ἀθάνατον χρὴ λέγειν αὐτήν· ὅτι εἰ ἀθάνατός ἐστι, καὶ ἀγένητος δηλαδή. Ἀγένητος δὲ καὶ ἀθάνατός ἐστι κατά τινας λεγομένους Πλατωνικούς.

(†) Εἰ δ' ὁ κόσμος γενητὸς, ἀνάγκη καὶ τὰς ψυχὰς γεγονέναι, καὶ οὐκ εἶναί ποτε τάχα — Οὐκ ἄρα ἀθάνατοι. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀποθνήσκειν φημὶ τὰς ψυχὰς ἐγώ· ἕρμαιον γὰρ ἂν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς.

Digitized by Google

„ ook geen wet mogen ſtellen, zoo zy ongeſcha-
„ pen waren: want het ongeſchapene moet het on-
„ geſchapene gelijk zijn, en er eenzelvig meê; en
„ onder verſcheiden ongeſchapenen kan de een den
„ ander noch in kracht noch in verhevenheid van
„ aart te boven gaan. Van daar, dat er ook gee-
„ ne menigte van ongeſchapenen beſtaan kan, maar
„ ſlechts een. Want wat ongeſchapen is, moet in
„ zich hebben al wat tot zijn beſtaan noodig is,
„ en er kan niets bedacht worden dat den een' van
„ den ander' zou onderſcheiden (*)." En elders:
„ Zoo de ziel leeft, zy leeft niet om dat zy het
„ leven *is*, maar om dat zy het leven *ontfangen*
„ *heeft*. En zy heeft het ontfangen, om dat God
„ WIL *dat zy leve:* en even zoo zal zy *ophouden*
„ te leven, als God WIL *dat zy ophoude*. Want
„ zy heeft het leven in zich-zelve niet, gelijk
„ God (†)." JUSTINUS *in zijne ſamenſpraak met Tryfon.*

Ik

(*) Μόνος γὰρ ἀγέννητος καὶ ἄφθαρτος Θεὸς, καὶ διὰ τοῦτο Θεός ἐστι· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα μετὰ τοῦτον γεννητὰ καὶ φθαρτά. Τοῦτο χρὴ καὶ ἀποθνήσκουσιν αἱ ψυχαὶ καὶ κολάζονται. Ἐπεὶ εἰ ἀγέννητοι ἦσαν, οὔτ' ἂν ἐξημάρτανον, ὅτι ἀφρονέστεραι ἀνάπλεω ἦσαν, οὐδὲ δειλαὶ καὶ θνητοῖαι πάλιν, ἀλλ' οὐδὲ ἐκῶσαι πολὺ εἰς σοφὸν ἐχώρουν καὶ ὄφιν καὶ κύνας. Οὐδὲ μὴν ἀναγκάζεσθαι αὐτὰς θέμις, ἵνα μὴ ἀγέννητοι· τὸ γὰρ ἀγέννητον τῷ ἀγεννήτῳ ὁμοιόν ἐστι καὶ ἴσον καὶ ταὐτὸν, καὶ οὐδὲ δυνάμει οὐδὲ τιμῇ προκριθείη ἂν θαλίᾳ τὸ ἕτερον. Ὅθεν οὐδὲ πολλὰ ἐστι τὰ ἀγέννητα· εἰ γὰρ διαφορά τις ἦν ἐν αὐτοῖς, ἓν ἂν ἔκρινεν ἀναζητῶν τὸ ἄριστον τῆς διαφορᾶς, κ. τ. λ.

(†) Εἰ δὲ ζῇ, οὐ ζῶν ἵνα ζῇ, ἀλλὰ μᾶλλον ἵνα τὴν ζωὴν

T ζωῇς

Ik weet wel dat ſommigen deze woorden min of meer in een' anderen zin opvatten, als wilde de Oudvader dat de ziel der boozen werkelijk in de haar beſtemde ſtraf zal vergaan. Maar om niet te zeggen, dat de onderſcheiding der geeſtelijke dood van de lichaamlijke, die in de gewijde bladeren geput is, aan de eerſte van welke niemand thands, dat ik weet, het denkbeeld van vernietiging hecht, het geen duiſter in 's mans gevoelen is, met de volſtrektſte rechtzinnigheid overeen doet ſtemmen [waar in hy ook zekerlijk ſtaat wanneer hy in zijne verandwoording duidelijk de eeuwigheid der ſtraffen beweert (*)]; indien ook deze woorden naar de mee-

ζωῆς. — Ζωῆς δὲ μετέχει, ὅτε ζῇν αὐτὴν ὁ Θεὸς βέλεται· ὅταν ἄρα καὶ ὁ μεθέξει ποτὲ, ὅταν αὐτὴν μὴ θέλοι ζῇν· ὁ γὰρ δὲ αὐτῆς ἐστὶ τὸ ζῇν, ὡς τῷ Θεῷ.

(*) Αἰωνίαν κόλασιν, en ἐν πυρὶ αἰωνίῳ κόλασιν. Apolog. I, op verſcheiden plaatſen. En wederom: ὅτι κολάζονται ἐν αἰωνίῳ πυρὶ οἱ ἄδικοι. En even zoo in de Tweede Verandwoording: Ἡμεῖς δὲ, τὸ αὐτὸ Πεῖγμα φαμὲν γενέσθαι, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῖς αὐτοῖς σώμασι μετὰ τῶν ψυχῶν γενομένοις, καὶ αἰωνίαν κόλασιν κολασθησομένοις, ἀλλ' οὐχὶ χιλιοετῆ τῇ περιόδῳ μόνον. *Wy zeggen, dat dit zelfde geſchieden zal* (het ſtraffen der boozen); *maar door Chriſtus, en aan de lichamen zelven, die te ſamen met de zielen hereenigd zullen worden en eene* EEUWIGE *foltering lijden, en* NIET SLECHTS VOOR EEN *duizendjarig* TIJDPERK. Desgelijks elders, van 's Heilands toekomst ſprekende: Ὅτε καὶ τὰ σώματα ἀνεγερεῖ πάντων τῶν γενομένων ἀνθρώπων· καὶ τῶν μὲν ἀξίων, ἐνδύσει ἀφθαρσίαν τῶν δ' ἀδίκων, ἐν αἰσθήσει αἰ-

Digitized by Google

meening dier perſonen verſtaan konden worden, zoo zouden zy daarom geen minder blijk opleveren, dat men in de oudſte Christenkerk geene Heidenſche onſterflijkheid, dat is, onvatbaarheid van vernietigd te worden in de zielen geſteld heeft. Eene ſtelling, die, gelijk wy boven reeds aanmerkten, en zoo als de leerling van des Heiligen Apostels Joannes Vriend en Hoorder het zeer wel betoogt, de ziel Gode gelijk maakt, en dus lastering is.

Wat zullen wy dan zeggen van dezulken, die op hunne overreding van eene zulke onſterflijkheid het wagen de ontzachlijke eeuwigheid in te gaan? — Wy hopen dat de genadige Heiland zich hun in hun uiterſte nog bekend make en hun ook genadig zij.

Maar zy, die eene zoodanige onſterflijkheid leeren! Omtrent hen zij het my vergund nog eene vrijmoedige bedenking voor te dragen.

Alomme in Zijn Heilig Woord vordert God het Geloof van ons. Ongeloof was de eerſte ongehoorzaamheid; ongeloof maakte den afval der Stamouderen. En in 't ongeloof vernieuwen wy dien afval ieder uur. Te gelooven (niet te weten), is ons op deze wareld gegeven, en daar aan ons heil ver-

ἀναστήσει μετὰ τῶν φαύλων δαιμόνων εἰς τὸ ἀιώνιον πῦρ πέμψει. Wanneer hy de lichamen van alle de menſchen die er geweest zijn zal opwekken, en die van die het verdiend zullen hebben de onverderflijkheid aandoen; maar die der onrechtvaardigen in EEUWIG *lijden met de boze Geesten naar het* EEUWIGE *vuur zenden.*

verknocht. Eene verordening, Gods goedheid en rechtvaardigheid waardig. Wat toch, wat ware er van den mensch, zoo hy noodig had *te weten*, om tot God te komen? Eeuwen van eeuwen eener aaneengeſchakelde ondervinding zijn hem noodig, eer hy een zeer gering deel der verſchijnſelen die de lichaamlijke natuur hem aanbiedt, verklaren kan. Eeuwen van eeuwduizenden moeten er nog verloopen, zoo hy zich vleien durft om eens tot het inzien der oorzaken van het geen hy door zijne waarnemingen heeft leeren erkennen, te naderen: En zonder kennis der oorzaken is er geen weten; maar alleen meening, die op eene bloote ſchijnbaarheid bouwt. Eeuwigheden misſchien zijn er noodig, en hy zal (zoo wy alle de *perfectibiliteit* die de Hedendaagſche nieuwigheidleeraars onderſtellen, in den mensch aannemen) om zich-zelven te begrijpen nog niet meer dan een' enkelen ſtap gedaan hebben. En om het weten tot God als voorwerp uit te ſtrekken, behoort men, als een der Ouden te recht zeide, God-zelf te zijn. Door het weten derhalve, indien dit ons gelukkig moest maken, ware voor ons geene zaligheid mooglijk. Door het weten kunnen wy noch tot God komen, noch tot de beſtemming die wy in ons-zelven gevoelen: en het ware eene onrechtvaardigheid in den Almachtige (verre van ons zij het denkbeeld!) zoo Hy ooit gezegd hadde, *weet en gy zult zalig zijn.* Maar in de plaats van te *weten*, gebiedt Hy ons te *gelooven.* Dit kunnen wy; dit is overeenkomſtig met onzen ſtaat: en dit kan zelfs de minſte van ons: ook hy die

tot

Digitized by Google

tot niets in ſtaat is. Doch wat is het onderſcheid tuſſchen dit gelooven en weten? Het weten is verzeld met eene toeſtemming die wy aan de waarheid geven, door het inzien van 't verband der oorzaken met de gewrochten, voortgebracht: het gelooven is eene toeſtemming die wy er aan geven door berusting in een getuigenis. En waar de getuige volmaakt goed, recht, en wijs is, en dus noch onkundig, noch valsch, noch bedrogen, noch bedrieglijk kan zijn, maakt ons deze toeſtemming even zoo zeker als de eerſte. Is dan God oorſprong van zijne Openbaring; is 't van Hem, dat de eerſte mensch zijne erkentenis, zijne belofte, zijnen wil heeft ontfangen en ze aan zijn nageſlacht over de geheele aarde nagelaten; is 't van Hem, dat zijne Heiligen geleerd hebben, zoo brengt het geloof ons gewis tot de waarheid. Welaan dan, God zegt, gy zult leven na de dood — gy zult uit het graf wederopſtaan, en met ziel en lichaam my aanſchouwen. — Is dit niet alles wat ons noodig is?

Maar neen, men wil niet gelooven, men wil *weten*. Dat is, men wil wat aan ons niet ſtaat, en verwerpt wat met onzen toeſtand en vatbaarheid overeenkomt, om het geen tot ons lot op deze waereld niet behoort. Men wil, met den Satan, en naar 's Satans belofte, Gode gelijk zijn. Men wil (wat God-alleen toekoomt) *als God zijn, kennende het goed en het kwaad*, en dit niet alleen, maar *kennende Gods natuur en zijne eigene*. En als men door eenige *abstractien* van *idéen*, die men in ieder voorwerp meent gevonden te hebben, zoo

verre gekomen is, om zich een verbeelding van een wezen in het algemeen te vormen, en dan met het geen men in ons *goed* noemt dat beeld der verbeelding opschikt, dan meent men het ons als den God van Hemel en Aarde te mogen voorstellen. Men is met zijne eigen deugden en eigenschappen zoo ingenomen, dat men ze aan God toeeigent, en daar uit zijn' God dien men aanbidt, samenstelt: even als de omzwervende Indiaan in de wildernissen van Kanada, die zijn' halsstroer en armband om een boomstam hangt en er dan zich voor neêrbuigt. Zie daar, of ik bedrieg my zeer, eene waarachtige Afgodery! De Beeldhouwer geeft zijn neus en mond, zijne oogen en voorhoofd aan 't blok en alles wat hy in zijn lichaam voor schoon of goed rekent: de wilde omhangt het met zijne glaskralen en wat hy in 't geen hy het zijne noemt, hoogst schat. Gy, Wijsgeeren, gy geeft er uw goedheid, uw wijsheid, uw barmhartigheid, zoo gy ze bezit, of meent, of wenscht te bezitten, aan: en het een is zoo zeer *anthropologie* of God tot mensch making als het andere. 't Een en ander maakt even zeer God tot mensch en den mensch tot God. Alleen is uw afgodery licht nog erger, om dat zy bedrieglijker is, en veel verder gaat. De Heiden eert zijnen gewaanden God, maar is vatbaar den waren te erkennen, en verwerpt Hem niet noodwendig en altijd. Gy, als ge uw beeld van verbeelding voltooid hebt, eischt dat God het gelijke, en waar God zegt, ik ben zoo niet; mijne volmaaktheden gelijken die onvolmaaktheden niet,

waar

waar gy den naam van volmaaktheden aan geeft; ik ben niet barmhartig dan behoudens mijne rechtvaardigheid; mijne barmhartigheid, mijne rechtvaardigheid zijn niet als die gy uw beeld hebt gegeven; mijn goedheid brengt niet mee het geen die van uw Ideaal inhoudt; mijne genade is anders dan die gy in uw beeld ten toon hebt gesteld; mijne wijsheid is ongelijkvormig met de zijne; mijne voorzienigheid reikt verre boven 't geen gy onder dien naam aan uw beeld toeeigent? dan, in plaatse van beschaamd op het aanzicht te vallen en den opgerechten Baäl of Astaroth te verbrijzelen, houdt gy tegen God staande, dat Hy-zelf dan de waarachtige God niet is. Ik heb zekerlijk weinig lust te lachen in een onderwerp van zoo veel belang en zoo ernstig; maar gy zijt als de Abderiten van Wieland, die aan Euripides staande houden, dat hy Euripides niet is, om dat hy naar de afbeelding niet gelijkt, die zy in hunn' Schouwburg van hem geplaatst hebben. En handelt ge zoo met den Almachtige, wat wonder zoo ge u-zelven, uwe ziel, niet erkent voor het gene zy is. Ik, die het gemaakt heb, zegt de Kunstenaar, ik zegge u dat dit uurwerk door een veêr bewogen wordt, en dat het mijn opwinden is dat het aan den gang houdt. Neen, zegt gy, 't kan niet dan door een gewicht gaan, en dit gewicht, dat eens begonnen heeft te loopen, moet voortloopen tot in der eeuwigheid. Zoo maakt gy de wareld eeuwig, en zoo uwe ziel onsterflijk: en daar zelfs, daar gy de waarheid ziet en beweert, daar

Digitized by Google

wordt zy tot valschheid, om dat gy ze naar uwe verkeerde begrippen vervormt.

Gy die weten wilt, leert: gy die leeren wilt, gelooft uwen leermeester, tot gy in staat zult zijn om te kennen. Dringt hem niet op dat de A een B zij, om dat ge u verbeeldt dat de figuur beter met den klank van B dan van A overeenstemt. Hy weet het gewis beter dan gy en misleidt u niet. En met al uw betweten vordert ge niets om dat gene, waar naar gy tracht, te verstaan.

Weg dan met eene zulke onsterflijkheid en hare voorgewende bewijzen! Gods woord en beloftenissen, Christenen, zie daar en den waren leer en zijne bewijzen!

Digitized by Google

ALGEMEENE EN BYZONDERE VOORZIENIGHEID.

Wanneer ik my in Londen op zekere maaltijd by jonggetrouwden bevond, werd daar door iemand die in ons Vaderland gereisd had, geopperd, dat het in Holland een ſpreekwoord was, dat de huwlijken in den Hemel gefloten worden. Dit zeggen bracht de aanwezende Gasten rondom my een' lachenden plooi in 't gezicht, en men vroeg my, als Hollander, of ik dit ook geloofde? Zoo afkeerig ik ben van de Leerſtukken des Christendoms noodeloos in gezelſchappen uit te kramen, zoo zeer heb ik altijd gegruwd van mijne erkentenis er van te verbloemen. Het is eene niet onſchuldige onvoorzichtigheid, wanneer men ze aan den ſmaad der beſpotting van lichtzinnigen blootſtelt; maar het is eene verlochening van het Kruis van Jezus, wanneer men ze zich toont te ſchamen. Ik andwoordde dus eenvoudig en met ernst: „ Ik geloof aan eene byzondere „ Voorzienigheid in alles." Men zweeg etlijke oogenblikken, en het geſprek veranderde. Maar een oud man van de andere zijde der tafel, dien ik naderhand verſtond een' Kerkelijke te zijn, ſtond op, drukte my de hand, waarop hy een' beweeglijken traan vallen liet, en zei my half fluisterende: You

Digitized by Google

are in the right, Sir, and I thank you: for a general Providence is no Providence at all (*). Dit voorval trof my, en eerst lang daar na vernam ik hoe mijne gants eenvoudige woorden den braven Grijzaart zoo zeer hadden kunnen aandoen. De algemeene verwerping naamlijk van het Leerstuk der byzondere Voorzienigheid, die, tot droefheid der naauwer denkende waarachtige Christenen, in Engeland plaats heeft, was er de oorzaak van.

Men weet, hoe dit Leerstuk voorlang reeds aldaar en elders behandeld is. 't Was het gewone onderwerp der gesprekken tusschen Koning Willem en Burnet. De eerste hield er zeer sterk aan vast, en grondde daar al zijne gerustheid voor tijd en eeuwigheid op. De laatste bestreed het, met eene gematigdheid, die niet altijd van die zijde in acht wordt genomen; maar zonder een' eenigen van de droggronden zijner party te laten varen. In Holland heb ik zeer kundige en voor 't overige hoogstrechtzinnige mannen gekend, die, de Algemeene Voorzienigheid vast en onwrikbaar geloovende, de Byzondre ontkenden. En hier in Duitschland, het middelpunt en de bron der Ongodistery, gelijk van alles wat *verval* in den zedelijken en verstandelijken mensch genoemd mag worden, zou het wel wonder zijn, zoo men eenige Voorzienigheid meer beleed, die in iets anders dan bloote woorden bestaat.

„ Het onderscheid tusschen algemeene en byzondere „ Voor-

(*) Gy hebt gelijk, Mijnheer, en ik dank u: want eene algemeene Voorzienigheid is zoo goed als geen.

Digitized by Google

„ Voorzienigheid is een herſenſchim" zegt men; en tot zoo verr' zou men recht hebben, zoo men 't niet op de volgende wijze verklaarde. „ Want „ God beſtiert het geheel met een' wenk, en daalt „ niet af in byzonderheden." Die hier iets tegenwerpt, wordt belachen, beſchimpt, en vervolgd: de gewone weêrleggingen en oplosſingen der nieuwmodiſche Theosofisten, die ſlechts eenen vijand des menſchelijken geſlachts kennen; dat is, die den loop hunner dolle wanbegrippen die zy voor verlichting uitventen, eenigzins tegenſtreeft. En deze vervolging is (men begrijpt dit licht) eene zuivre menschlievendheid en weldadige zorg voor het welzijn des Nageſlachts, dat niet ſpoedig genoeg van het Bygeloof dat de Christlijke Godsdienst van de zoogenaamde Natuurlijke onderſcheidt, ontheven kan worden. Het begon in het midden der nu afgeloopen Eeuw aan de Duitſche Godgeleerden te vervelen ten doel aan Voltaires ſpotternijen te ſtaan. Zy begrepen (zoo wel waren zy van de Godlijkheid van hunn' leer overtuigd) dat het Christendom, gelijk het toen nog onder hen geleerd wierd, niet ſtaande gehouden kon worden; en vonden goed, alles te laten glippen wat geen bloot Deïsmus was. En van dien tijd af, heeft hier op de zelfde plaats waar ik ſchrijve, de zoo vernaard geworden Abt Jeruſalem het eerst begonnen in de zoogenaamde Euangeliſche Kerk het Euangelie te laten varen; in 't geen hy weldra groote mêdeſtanders vond. De namen van Spalding, van Teller, enz. zijn bekend; en welhaast is er eene algemeene verbintenis tegen Gods Heilig

Woord

Woord ontſtaan, die tegenwoordig in de Proteſtantſche Kerken van Duitschland regeert. De Neologen (gelijk men hen noemt) hebben zich van de Leerſtoelen, de Kerkregeeringen, de Hoogeſcholen, meeſter gemaakt, en de mindere Scholen met hunne aanhangeren vervuld. Zy hebben de Vorſten en hunne Staatsdienaars gevormd en hun oor gewonnen, en terwijl zy openbaarlijk alle wettig gezag op losſe ſchroeven ſtellen, hen echter zoodanig weten te verblinden of te overheerſchen, dat zy het niet zien of 't ontveinzen te zien. Wie onder dezen door de ondervinding wijs geworden zijn, betreuren met een werkeloos leedwezen, dat zy hun macht tegen God ten verderve van Volk en Staat geleend hebben: die jong zijn, offeren alles aan den ſchoonklinkenden eernaam van uitbreiders der verlichting te zijn. Vorſtelijke Ordonnantien gebieden het Kerkbewind, dat ze zelf bekuipt of afgedrongen heeft, niemand tot openbare Kerkbedieningen of onderwijs toe te laten dan die deze nieuwe *Uitlegkunde* (zoo zy zich heet) aangenomen, en daar van blijk afgelegd hebbe. Deïſtiſche Cathechismen zijn alom ingevoerd, de lezing des Bybels, en het Gebed algemeen verworpen: kinderen mogen op de ſcholen geenerlei indrukken van Godsdienst ontfangen, maar worden er met de ſnoodſte vooroordeelen des ongeloofs tegen vooringenomen. Met één woord: de Antichrist, in den eigenlijken zin van het woord, regeert; en wiens voorhoofd en rechterhand zijn vervloekt brandmerk niet willvaardig aanneemt, maar nog blozen of ſidderen kan

als

als het de verzaking van Jezus Godheid en zoendood geldt, met dien is geen gemeenschap van menschlijkheid, geen *commercium* meer. — Waar het dus gesteld is, bevat ieder, dat geene Voorzienigheid, gelijk zy in de Heilige bladeren geleerd wordt, in aanmerking komen kan. 't Bloote Heidendom, dat by alle zijne gruwelen, toch nog eenige overblijfsels van den werklijk geopenbaarden Godsleer (hoe vervalscht en verduisterd dan ook) behouden had, bezat meer van een' leer van Voorzienigheid dan de Evangelische en Hervormde Kerken in Duitschland. Doch waar toe dit hartbrekend tafreel! Wy willen de ramp der tijden daarlaten, en een oogenblik over de zaak-zelve nadenken.

De oude Christenkerk, eer zy nog de Platonische als in later tijd de Aristotelische kunstwoorden der Filosofie had aangenomen, die op de verklaring der Leerstukken naderhand vrij wat invloed gehad hebben, was zoodanig van de Byzondere Voorzienigheid overtuigd, dat zy zelfs uit het Heidendom beschuldigd wierd van het *Noodlot* der Stoïcynen te erkennen. (Minucius Felix, Arnobius, en anderen doen dit blijken.) Te onrecht zeker, als niet noodig is met vele woorden aan te toonen; daar niemand die den waren leer, in. 't byzonder van onze Nederlandsche Hervormde Kerk, verstaat, van het onderscheid tusschen Godtelijke Voorzienigheid en Voorbestemming, en het zoogenoemde Heidensche Noodlot (dat men ook den Turken toeschrijft, schoon veellicht niet ten eenenmaal rechtmatig) onbewust kan zijn.

Wie

Wie de Openbaring raadpleegt, kan ook niet in twijfel trekken, of, gelijk de Heilige mond onzes Godlijken Zaligmakers het uitdrukt, de hairen van ons hoofd alle geteld zijn, en het geringſte ter wareld niet zonder den wil des Hemelſchen Vaders op de aarde kan vallen. Van daar ook des Christens betrouwen in nood en gevaren, dat niemand hem zonder Gods wijzen en voor hem genadigen wil een hair van het hoofd krenken kan; en van daar dat hy in het uiterſte van gebrek en behoefte niet wanhopig, maar met een geloovig toeverzicht op den voorzienigen Albehoeder, van de milde hand die aan alles zijn voedſel geeft, voor zich en zijn kinderen brood wacht. Betrouwen, dat op een waarachtig geloof in Jezus Chriſtus gegrond, nooit iemand te loor heeft geſteld, en op deze onzekere wareld de zekerſte rente is. Ik beroep my ook in dezen op de ondervinding van alle die genen die Gods weg met den mensch in het leven hebben leeren nagaan en volgen: onder welke er niemand kan zijn, die niet in zijne eigen lotgevallen en in die van anderen de onmiddelijke tusſchenkomst der Voorzienigheid gedwongen geweest is te erkennen. Tot zoo verre zelfs, dat ik in Engeland eenen Godlochenaar die zijn gevoelen overal en opzettelijk ſtaande hield, by eene waarlijk wonderdadige bewaring, heb hooren uitroepen: „kon ik aan de mo„ gelijkheid eener Voorzienigheid gelooven, hier „ zou ik bekennen dat zy zichtbaar geweest is."(*) Chris-

(*) 's Mans eigen woorden waren: *Si je pouvois croire à une Providence, c'est ici, que je la reconnoitrois viſiblement manifeſtée.*

Christenen, welke in den gantschen wareldloop niets anders zien dan Gods weg tot te rug brenging van het eenmaal gevallen menschlijk geslacht, voor zoo verr' het naar Zijne ondoorgrondlijke wijsheid daar niet van uitgesloten mocht zijn, en in de geheele Openbaring geen ander oogmerk dan om ons dezen weg te doen kennen; zoodanige Christenen ontmoeten niets of 't bevestigt hun de Byzondre Voorzienigheid van den eenigen Alregeerer: en zalig zy, by wie deze opmerking en erkentenis onafgebroken zijn! Maar dat zy ook haren hevigsten bestrijderen somwijlen in de oogen straalt, daar van heb ik in mijn' leeftijd menigte van voorbeelden gezien, die my God tot leering gegeven heeft, en waar voor mijn hart Hem den dank toekent, dien alle bevestiging in de waarheid Zijns Woords van ons vordert. Ieder mijner Medechristenen beproeve zichzelven en ga zijnen levensloop na! — Is er iemand, die niet eenmaal, eenmaal ten minste, God oprecht gedankt heeft? — Ach! zoo heeft hy in dat oogenblik Gods Byzondere Voorzienigheid erkend, en er een overtuigend gevoel van gehad, het geen Zijn genade in hem (dit spreekt mijn hart voor een ieder by wien het verdoofd mocht zijn) weder levendig make en hernieuwe!

Van 't Gebed mag men 't zelfde zeggen. Het is duizendmaal opgemerkt, dat geen gebed plaats kan hebben, waar geene Byzondere Voorzienigheid wordt geloofd. Gy, ô mijn God, gy kunt, gy wilt, en gy zult geven wat ik in Jezus naam van U smeeke! Zie daar de geloofsbelijdenis, die wy in elk gebed,

by

Digitized by Google

by elke ziclzucht jegens God, afleggen. Ontbreekt zy, zoo is er geen gebed mooglijk. Woordengeprevel, geveinsde aandacht, en huichelend gebaar moge er overblijven; maar 't gebed is, zoo dra als zy ophoudt, verdwenen. En moet men zich dan verwonderen, dat in deze laauwe dagen, waar in het geloof zoo kwijnende, en de hoop zoo flaauw is, als de liefde koud, het gebed meer en meer vermindert, zoo weinig vrucht voortbrengt, en als eene nuttelooze en onredelijke ceremonie weggelaten wordt? Het ontbreekt, zeker, onder de tegenwoordige verlichtingſchreeuwers aan dezulken niet, die zeggen: „ mijn bidden zal in de ſchikking der „ wareld geen verandering maken, en het algemeen „ is voor God alles, maar het byzondre is hem „ niets. Ik-zelf ben een niets in de ſamenſtemming „ des Heelals; en tot zulke nietigheden ſtrekt zich „ de zorg van het Hoogſte Wezen niet uit. Er „ is, ja, eene Algemeene Voorzienigheid, zoo er „ een God is, maar eene Byzondere laat zich niet „ denken en kan er niet zijn." Het ontbreekt aan dezulken niet; en hoe velen welmeenenden, op wie diergelijke woorden, aan alle kanten met vertrouwen uitgegalmd, ongevoelig eenen invloed gewinnen, die allengskens toeneemt, en het hart met eene twijfelmoedigheid vervult, die, zoo de Genade het niet krachtdadig verhoede, in wanhoop ontaarden moet.

Ik zeide zoo even, dat zy in een' zekeren zin gelijk hebben, die het onderſcheid tusſchen Algemeene en Byzondre Voorzienigheid aan onze mensch-

lij-

lijke begrippen toeſchrijven. Zeker, het denkbeeld van algemeen en byzonder, als tegenſtellingen van elkander, is bloot aan de gebreklijkheid onzer bevattingen toe te kennen. Het zijn, naamlijk, in dien zin, bloote afgetrokkenheden die niet beſtaan. Alle algemeene denkbeelden ontſtaan in ons, eenigelijk door aftrekking, en hebben dus geene waarheid in zich-zelve. Het algemeene beſtaat niet. Geen mensch in het algemeen, geen paard, geen boom, beſtaat. Maar deze mensch, dit paard, die boom, beſtaat, en zoo vele anderen daar nevens, uit welke wy door afzondering van het geen wy in alle waarnemen, het begrip van een' mensch, een paard, een' boom, in het algemeen vormen. Maar beſtaat het algemeene niet, het byzondere, het ondeelbare beſtaat: en terwijl ons begrip van byzonder, als tegenſtelling van algemeen, in dat van algemeenheid zijn' grond heeft, en dus mede alleen een wijs van bevatting is, zoo is echter al wat is, in 't byzonder. En zelfs er kan geen algemeen gedacht worden dan het geen uit byzonderen beſtaat. En wat zegt het derhalve als men Gods Byzondere Voorzienigheid lochent, in naam eene Algemeene te ſtellen?

Daar zijn tweederlei opvattingen van het woord *algemeen:* het eene, het welk met het kunstwoord der geleerde taal *univerſeel*, het ander 't welk *gemeraal* genoemd wordt. Het univerſele bevat het byzondere; en dus zeggen wy met recht dat er eene *Univerſeele* Voorzienigheid is: want zy ſtrekt zich, naar onze Leerſtelling, uit over alles wat is, dat is over ALLE *byzonderheden.* Maar de gebrekkigheid

onzer taal, die dit woord zoo wel als dat van *generaal* door *algemeen* vertolkt (met het Hoogduitsch is het even zoo) veroorzaakt ten dezen aanzien (gelijk in 't gebruik van duizend andere inlandsche woorden, welke men aan aangenomen en eene vaste beteekenis hebbende Latijnsche *termen*, als vertalingen daar van, in de plaats stelt, doch altijd onzeker en dobberend zijn in de aanwending) duizende misvattingen. Ik geloof eene *Algemeene* Voorzienigheid is rechtzinnig, wanneer men het woord voor *universeel* gebruikt. Ik geloof eene *Algemeene* Voorzienigheid is ten hoogste Onchristlijk, wanneer 't het woord *generaal* in tegenoverstelling en met uitsluiting van 't byzondere (het *particulaar*) beteekenen moet. Want geen algemeen in dezen zin (geen *generaal*) bestaat; of indien men mocht willen dat het bestaat, zoo bestaat het niet dan in de byzonderheden; en de byzonderheden uit te sluiten is het generaal te vernietigen. (*)

Zien

(*) Dat het even zoo is met de uitdrukking van *Algemeene* stelling is blijkbaar. Van het *Algemeene* tot het *byzondere* te besluiten, is eene rechtmatige gevolgtrekking, zoo het woord *algemeen*, *universeel* beduidt of beteekent het *generaal*, zoo is het een sofisma; waar van thands de schriften der zoogenoemde Wijsgeeren vol zijn. Ook mag men veilig opmerken dat de nieuwingevoerde smaak om geene, schoon tot dus verr' in de taal gedoogde, vreemde kunstwoorden toe te laten, maar ze door inlandsche te verplaatsen, die ieder Schrijver voor zich-zelven vormt, en ieder Lezer naar de Etymologie of naar den samenhang *pro captu* opvat, waar mede de Duitsche Nieuwigheiddrijvers zoo zeer in de weer zijn, dat, zeg ik, deze nieuwe smaak oneindig heeft toegebracht om de denkbeelden te verwarren, vooral by een onderwijs in de

Land-

Zien wy dus voor een oogenblik wat deze uitdrukking van *generale* Voorzienigheid by hen kan beteekenen, die echter voorgeven daar eenig begrip meê te verknochten. Uit den aart van het woord beteekent het niets, als reeds blijkt; maar de eigen uitdrukkingen, waar wy ons van jongs af aan gewennen, en de duisterheid der denkbeelden, met welke wy ons by het hooren en uitſpreken van zulke bewoordingen vergenoegen, doen dikwijls beteekenisſen aan de woorden verbinden, welke niets minder dan duidelijk zijn. En zoo is het hier. Dagelijks ſpreken wy van *algemeene regelen*, in den zin niet ſlechts van *univerſeel*, of op alles zonder onderſcheid toepaſſelijk; maar van *generaal*, want men maakt ze aan *uitzonderingen* onderhevig. Dagelijks, daar tegen,

Landtaal. Nooit wordt men dit beter gewaar, dan wanneer men iets van hun in eene andere taal over wil brengen. Op ieder ſtap vindt men dubbelzinnigheden, en deze bewimpelen doorgaands, of hebben voortgebracht *argumenten van vier termen*, die van de duizend Lezers niet een ontdekt, en ſomwijlen door den Schrijver-zelven niet bemerkt zijn geworden.

Men zou wel doen, zoo men zich volſtandig voor *generaal* van het woord *algemeen* bedienende, *univerſeel* door ALLESBEVATTENDE overbracht. Doch leeftijden verloopen er, eer eene zoodanige onderſcheiding genoegzaam gevestigd kan zijn, dat men van de meening des genen die het woord gebruikt, altijd zeker is. Ook laat zich dit *allesbevattend* niet altijd in den zin van univerſeel toepaſſen. Men zegge, by voorbeeld: „dit is *uitverſeel* „aangenomen; het woord wordt *univerſeel* zoo gebruikt." In deze *adverbiale* aanwending des woords is eene omſchrijving noodzaaklijk, en, zoo men al 't adjectif niet meer verwarde, het adverbium zou nog by den grooten hoop van ſchrijvers en ſpreken *algemeen* heeten.

Digitized by Google

gen, ſpreekt men van een *algemeen begrip* van een wetenſchap, waar meê men het geen in de wetenſchap volſtrekt of betrekkelijk, altijd of meestal, voor waar is te houden, doch zonder toepaſſing op de byzondere deelen en voorwerpen der wetenſchap, waar in deze waarheden en ſtellingen eene byzondere wyziging ondergaan, beteekent. Zoo zegt men *algemeene gronden*, *algemeene beſchrijving*, *algemeen naricht:* en als dan drukt het woord *algemeen* zoo veel uit als *het geen men aan alles gemeen ſtelt*, niet tegenovergeſteld aan, maar *afgetrokken van de individueele of ſoortsbyzonderheden.* —— Reeds zagen wy, dat het woord van Algemeene Voorzienigheid in den mond der Neologen geene *univerſeele* beteekenen kan: want zy verwerpen de *byzondere Voorzienigheid*, die één met deze is. Is zy dus eene *Generale Voorzienigheid*, zoo moet zy by de verwerping der Byzondere, in welke indien zy beſtaat, de generale zoo zeer als de univerſeele beſtaan moet, of niets beteekenen, of zij beteekent dat zy over dat gene loopt dat aan alle byzonderheden gemeen is, zonder dat gene ten voorwerp te hebben, het geen het byzondere onderſcheidt. Zoo zou men kunnen zeggen: de Wet ſtelt de doodſtraf in 't algemeen, maar niet in 't byzonder; en dit zal beteekenen: de Wet heeft alle ſchuldigen aan die misdaad ter dood gedoemd, maar de ſoort van doodſtraf wordt niet door haar bepaald, maar hangt aan den rechter.

Is het zoo met God? —— Heeft God (om een enkel punt af te zonderen) in het algemeen bepaald, dat alle menſchen ſterven zullen, maar de ſtond, wijs,

Digitized by Google

wijs, en byzondere oorzaak van ieders dood aan een' ſamenloop van omſtandigheden overgelaten die Hy niet voorzien heeft? Heeft God in het algemeen gewild, dat die Hem zoekt, die zijns naaſten best wil, en aan zijne zedelijke volmaking arbeidt, gelukkig; die alles daar tegen aan zijne wareldſche inzichten opoffert, rampzalig worde; maar zonder te voorzien langs wat wegen en door welke middelen de een in het midden eener bedorven wareld en ondanks alles wat de hem omringende eigenbaat, nijd, en kwaadwilligheid der genen onder welke hy leeft, tot verſtoring van zijne innige en uitwendige rust ondernemen, tot die zalige zielrust geraken zal, die in de bewustheid van hooger zorg gelegen is; de ander tot dien val, die te loorſtelling, die wanhoop, die het deel des hoogmoeds, der onbeteugelde zelfzucht, der wareldſdienst is? — Zoo heb ik u, gy, die dit gevoelt, twee vragen voor te ſtellen, waarvan ik de oplosſing van u voor u-zelven verwachte.

De eerſte dezer vragen is: hoe in eenen algemeenen ſamenhang van oorzaken en gewrocht, het gewrocht zeker kan voortgebracht worden zonder beſtemde oorzaken? Immers, of het gewrocht moet geen oorzaak hebben (het geen eene tegenſtrijdigheid is), of de oorzaak kan niet onverſchillig zijn. Ik die geboren ben, moest geteeld, moest ter wareld gebracht worden, en juist door dien Vader, en door die Moeder, of ik ware niet die ik ben; ik ware of niet, of een ander. Het geen het gewrocht bepaalt en tot dat gene maakt wat het is en van alle andere denkbare onderſcheidt, ligt in de

oorzaken; en dus, die 't gewrocht wil, moet noodzaaklijk de dus bepalende oorzaken willen, die alleen in ſtaat zijn het voort te brengen. Maar God wil het gewrocht, Hy wil dan de oorzaak. Hy heeft de oorzaak noodwendig zoodanig beſtemd, dat dit en geen ander gewrocht er uit voortſpruite. — Of, zegt men veellicht, dat Hy ſlechts een ſoort van gewrocht, niet een bepaald gewrocht, heeft gewild; dat Hy een' mensch, niet juist u of my, heeft willen doen geboren worden, en dat Hy even zoo, dien mensch zulk een ſoort van goed of kwaad, niet juist dat byzonder goed of kwaad, wil doen toekomen? — Ach! zoo heeft God niets gewild! Wy mogen een *ſoort* willen, om dat wy *onvolkomen denken* en *gevoelen*, en dus ook *onbeſtemd willen* kunnen; maar God kan niet denken, dan met de grootſte volkomenheid en beſtemdheid. Onze werktuigkundige wille in 't algemeen een tandrad, om zijn molen in beweging te brengen, en bepale naderhand eerst door eene moeilijke berekening en vergelijking van verſchillende uitkomſten, de ſnelheid der beweging die hy verkieze aan zijn werktuig te geven, en, daar uit, het getal der tanden van dat rad: De volmaakte werkmeeſter kan het rad niet denken dan in zijne volkomenheid, juist met het getal van tanden dat er noodig is om aan zijn ontwerp of doeleinde te voldoen. Voor ons moge 't eene bykomſtige bepaling zijn, voor dat rad tuſſchen eiken- en boekenhout te verkiezen: Voor God is de ſtof by de gedaante in hetzelfde denkbeeld begrepen; zoo wel als de groote, de dik-

dikte, en alle hoedanigheden, zonder welker bepaling de zaak niet beſtaan kan. Met één woord, voor God is niets onbeſtemds, niets onverſchilligs mooglijk; en, gelijk er in der daad niets *in zijn ſoort*, maar alles *in zijn individueel* beſtaat, zoo kan God ook niets in zijn ſoort, maar alleen in de volſtrekte bepaling die het *individu* uitmaakt, zich voorſtellen en willen. Geene Voorzienigheid derhalve, geene Voorbeſtemming, of zy is Byzonder. „ A general Providence is no Providence at all."

Mijne andere vraag, en niet minder gewichtig, gelijk ik vertrouw, is deze:

Men ſtelle voor een oogenblik, dat Gods wil of voorziening niet dan over het algemeene ga; dat is, zich niet tot de byzonderheden uitſtrekke, die het individueele van zaken, perſonen, en gebeurtenisſen onderſcheiden. Hoe worden die byzonderheden bepaald? — Door den ſamenloop van oorzaken, noodwendig, die God (in deze onderſtelling) aan haar-zelven heeft overgelaten. Maar wie beſtiert die oorzaken? Zijn ze afhanklijk van God — zoo, dat die ſlechts de eerſte van ieder dier ſamenkomende werkingen heeft gewild? Zoo is daar door zelfs ieder byzonderheid bepaald: want de oorzaak moet noodwendig voortwerken. Of zijn ze van Hem niet afhanklijk? Zoo maakt ge nevens God eenen tweeden God, die (hy moge met den naam van Toeval opgeſchikt en vermomd worden of hoe gy wilt) onafhanklijk van het Opperwezen werkt, en dus *God onder God*, en *zonder God* is. *Onder God*, als beſtierder van het geen door God is:

zonder God, als niet door God beſtierd in zijn werking.

Laten wy de zaak door een voorbeeld opheldèren. Om een kind dat over een Eeuw geboren zal worden, moeten in dezen onzen leeftijd acht perſonen ſamenkomen. Het zal niet beſtaan dan door eene ontwikkeling, die den Vader en de Moeder onderſtelt; en dezen onderſtellen de beide Grootouders aan wederzijden, gelijk dezen wederom de Overgrootouders, als vaders en moeders van ieder dezer vier perſonen. Deze acht toekomſtige Overgrootouders beſtaan dus. Maar zullen zy in de ter eindelijke voortbrenging van dat kind noodige vereeniging ſamenkomen; en wel op die wijze, dat A zich met B, C met D, en zoo voorts vereenige? Want de vereeniging van A met D, C met B zal hetzelfde kind niet voortbrengen. — Dit hangt van den wil dier perſonen af, zegt men my, en ik erken het. Maar heeft God dien wil niet voorzien, en de uitwerkſels van dien wil niet beſtemd in zijne voorziening, zoo is Hy geen God: want Hy heeft zijn ſchepſel niet gekend. Heeft Hy 't; zoo heeft Hy ook dat kind dat over honderd jaren geboren zal worden beſtemd, daardoor-zelf, dat Hy deze acht voorouders verwekte. Edoch het geen dus met de perſonen is, is ook waar, met alle voortbrengende oorzaken zoo van zaken als van gebeurtenisſen. En zoo wy aan den mensch eene vrije werking toeſchrijven, die echter deze Voorzienigheid en Voorbeſtemming niet wegneemt; wat zullen wy van het onbezielde zeggen, dat door eene volſtrekte noodzaak,

zaaklijkheid wordt beſtemd? De ſteenbrok die aan den top van deze rots door het afzijpelend water van langzamerhand in den hals die hem met den bergklomp vereenigt, doorweekt wordt: die ſteen zal door zijne zwaarte noodzakelijk afſtorten, als deze hals zoo verre in vastheid verminderd is, dat zy het gewicht van het overhellend gedeelte niet meer dragen kan. En deze doorweeking of afneming hangt mede van even zekere beſtemmingen af. In de afſtorting-zelve van den ſteen is het noodwendig dat deze punt gene hut van het daar onder gebouwde dorp, die eene andre verpletter. En zoo God den ſteen en zijne inwatering beſtemd heeft, heeft Hy dan ook daardoor-zelfs de beſtemde uitwerking van ieder byzondere punt van dien ſteen op dat tijdſtip dat hy vallen zal, en ook dat tijdſtip van zijne afſtorting zelf (dat mede noodwendig door de wijze der inwatering en grondſtoffe der rots bepaald is) voorzien en beſtemd. Die hier iets aan Gods Voorbeſtemming of Voorzienigheid wil onttrekken, onttrekt er alles aan. Of God kent zijn ſchepſel niet, of Hy weet waartoe Hy het vormt en in een verband met Medeſchepſelen plaatst, dat Hem even zeer bekend is. Zijne Voorzienigheid is volkomen, en ſluit geene byzonderheid uit, of zy is niets. Men kieze!

Maar, wanneer wy van oorzaken ſpreken, vergeten wy niet, hoe oneindig vele nevenoorzaken er ſamen moeten komen om het geen wy de voortbrengende oorzaken noemen in ſtaat te ſtellen dat zy het worden! Keeren wy tot het evengemelde voorbeeld weder. Dat de overgrootouders, en daarna

na de grootouders en ouders eens kinds (die veellicht uit verschillende hoeken der wereld zullen moeten opdagen) tot zijne voortteling samenwerken, daarin is 't de wil dier personen alleen niet die in aanmerking koomt. Wat behoort er niet toe, om dien wil te verwekken! om hem mooglijk te maken! om hem tot werking te brengen! om zijn uitwerksel daar te stellen! De samenkomsten ten aanzien der plaats, ten aanzien van tijd; de bekendwording der personen met elkander; de indrukken die zy op elkander oefenen moeten, eer de vereenigingen die hier noodig zijn tot stand komen, en die duizend voorbereidende gebeurtenissen onderstellen, duizend andere uitsluiten; de middelen die in hun macht moeten staan om ze te kunnen voltrekken —— van duizenden beweegredenen spreek ik niet, zonder welke hun aller wil niet bepaald zou worden of kunnen worden — van dit alles moet God de oorzaken voorzien hebben, zoo Hy de geboorte van het kind heeft voorzien. Te voorzien dat dat kind geboren zal worden, sluit het voorzien van dat alles in wat daartoe gebeuren moet. En daar alles in 's werelds gebeurtenissen aan een geschakeld en door een geweven is, zoo is het voorzien van een eenig punt het voorzien van alles. Kan een eenige draad in het weefsel anders vallen, zoo is niets van het kunstige beeldwerk meer zeker. Kan een eenige draad anders vallen, zoo kunnen zy 't allen, en doet hy het, zoo moeten zy 't allen, en geheel de teekening is verloren. Met eene eenige byzonderheid van de Voorzienigheid uit te sluiten, sluit men alles uit; dewijl alle de byzonderheden tot alles samen moe-

ten

ten komen om het door natuurlijke oorzaken voort te brengen: en de zoogenaamde Algemeene Voorzienigheid, deze samenkomst daarlatende, daar door zelfs het geen er de uitkomst van is overgeeft.

Maar de Godheid, zegt men, heeft werkzaamheden ingedrukt, en regelen gesteld waarnaar deze zich richten; en dit is de Algemeene Voorzienigheid. — Een van beide, mijn Vrienden: of God heeft het uitsluitsel van de verscheidenerhande samenkomsten dier werkzaamheden, die naar deze regelen plaats zullen grijpen, ingezien; of Hy heeft het niet. Heeft Hy het? zie daar de byzondere Voorzienigheid. Heeft Hy het niet? ô zoo is Hy geen God; zoo is zijne kennis, zijn wil, zijne Godlijke werkzaamheid-zelve, onvolkomen. Met één woord, zoo is Hy het voorwerp van aanbidding niet, dat de Christen zich in Hem voorstelt: zoo is Hy de God niet, dien de Christen aanneemt, die zich in zijn woord geopenbaard heeft als Almachtig en Alomtegenwoordig, als Alwijs en Algenoegzaam.

Daar is dus noodwendig eene Byzondere Voorzienigheid. Haar uit te leggen, is noch van ons oogmerk, noch in onze macht. Genoeg zij het, hier betoogd te hebben, dat die haar niet stelt, ook de Algemeene wegneemt, ja der Godheid-zelve in Hare volkomenheid te kort doet; en dat die eene Algemeene stemt, de Byzondere in der daad erkent, schoon hy ze ook op die wijze van al dat troostrijke berooft, dat zy voor den waarachtigen Christen heeft. Wat toch, wat vertroostends ligt er voor

den

den lijdende in, dat zijn ſtaat Gode niet onbekend maar by Hem voorzien is, zoo hy deze kennis in God alleen afleidt uit de wetenſchap van het geen de door Hem daargeſtelde algemeene werkzaamheden naar algemeene regels ingericht, voortbrengen moeten! Wat baat my dit, aardworm, die lijde, zoo ik niet geloove, dat Hy die dat algemeene gewild heeft, het om het byzondere, en dus ook om my gewild heeft; dat Hy, door zijne wijsheid en goedheid beſtierd, daar mijn heil in beoogt en uitwerkt! Wat zeg ik, beoogen en uitwerken? Ja nog meer: dat Hy er mijn zuchten en gebeden, Hem in 's Heilands naam opgedragen, in verhoort!

Christenen, erkennen wy 't! Van onze vroegſte jeugd, van onze geboorte, van ons eerſte beſtaan af, door geheel ons leven heen, zijn wy, elk afzonderlijk, wonderen van Gods voorzienige Barmhartigheid. Van het eerſte oogenblik dat wy zijn, hebben wy ieder oogenblik zijne macht en zijne liefde, zijne voorzorg en zijne bewaring beproefd. O Dat wy ons deze overtuiging, deze zalige bewustheid, die ieder nieuwe ondervinding in het geeſtelijke en tijdelijke ons vernieuwt en bevestigt, door geene drogredenen laten ontweldigen! Hy neemt onze tranen, onze zuchten, Hy de opwellingen van ons hart te Hemwaart, aan. Hy riep ons in 't leven: Hy roept ons ter eeuwige zaligheid, en verzekert ons door woord en door daad, dat ieder van ons niets overkomen kan dan door zijn' byzonderen wil en tot bevordering van ons eeuwig heil. Berusten wy hier in!

Digitized by Google

NIEUWE

MENGELINGEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

NIEUWE

MENGELINGEN,

DOOR

Mr. *WILLEM BILDERDIJK.*

TWEEDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ
J. W. IJNTEMA EN COMP.
1806.

Digitized by Google

Digitized by Google

A SA MAJESTÉ

LE ROI

DE HOLLANDE.

Digitized by Google

Digitized by Google

SIRE!

Pendant que l'intolerance politique me repoussoit loin de mes foyers et me condamnoit à supporter dans une terre étrangère les peines et les privations de l'exil, je trouvai des cœurs généreux et compatissans, qui m'offrirent un asi-

Digitized by Google

asile et me soulagèrent dans l'infortune ! mais il étoit réservé à l'autorité Royale et à l'ame sensible de VOTRE MAJESTÉ, de me rendre aux vœux de ma Patrie, en remplissant le plus chèr de mes desirs.

Obligé de fuir cette Patrie, dont les malheurs et les pertes me touchoient bien plus encore que l'ingratitude dont j'étois la victime, accablé de chagrin et de misère, je succombois à la rigueur de mon sort, et j'allois m'ensevelir dans un climat éloigné, lorsqu'un regard de VOTRE MAJESTÉ a changé mon destin.

SIRE ! Vous ne faites que de monter sur le trône, & l'État qui sembloit prêt à s'écrouler

sous

Digitized by Google

sous son propre poids, trouve en Vous son plus ferme appui, la confiance renait, les factions se taisent, l'innocence respire & les arts vont recevoir un nouveau lustre.

VOTRE MAJESTÉ en a donné l'assurance, par la manière flatteuse & obligeante dont Elle a bien voulu me distinguer, quand je fus chargé par la Société Littéraire Nationale, de Lui exprimer ses vœux pour la prosperité d'un Regne commencé sous de si favorables auspices. Les sentimens que je portai devant le trône de VOTRE MAJESTÉ sont les mêmes, que je ne cessai de professer dans ces temps malheureux de trouble & d'anarchie où la loyauté étoit un crime & l'attachement à l'ordre Social un délit digne

 d'exil

Digitized by Google

d'exil & de mort. Loin de s'en offenser, VOTRE MAJESTÉ n'a fait qu'applaudir à ma franchise: pénétrée d'amour pour les lettres, Elle n'a pas voulu que le peu de talens qu'on m'attribue, fut perdu pour la Patrie, & dès ce moment je m'y trouve lié par Ses bienfaits. Heureux! si je pouvois répondre à tant de faveurs par des productions capables de plaire aux oreilles delicates d'un Monarque éclairé & nourri dans les charmes de tout ce que la Poésie Française a de plus parfait. Mais s'il ne m'appartient pas d'emprunter les accords d'une lyre étrangère, permettez moi, SIRE, de fixer au moins Votre attention sur notre Poésie Nationale & sur le mérite d'une langue, qui se ressent peut-être de l'austérité du caractère Batave,

Digitized by Google

ve, mais dont les beautés mâles sont propres à élever l'ame, en attendrissant le cœur.

Bientôt VOTRE MAJESTÉ en jugera par Elle-même; bientôt Elle cueillira les fleurs que la Muse Hollandoise va cultiver à l'abri d'un trône qui fera le bonheur du peuple. Pour moi, SIRE, en offrant à VOTRE MAJESTÉ ces foibles restes d'un génie étouffé par le malheur, je ne prétends point fournir une preuve en faveur de cette Poésie, que d'autres ont portée à un plus haut point de perfection; ni réhausser par d'inutiles éloges, l'éclat des vertus Royales que tout un peuple admire et chérit dans son Maître. Jaloux de montrer un cœur reconnaissant, je ne desire que de l'épancher par ce tribut d'une

Digitized by Google

d'une gratitude sincère & éloignée de toute recherche. Ce sont les tristes débris de mon naufrage que j'ose apporter aux pieds de VOTRE MAJESTÉ. Daigne-t-Elle les recevoir avec cette noble condescendance & cette indulgente bonté qui Lui sont si naturelles!

Je suis avec les sentimens du plus profond respect & de la plus haute veneration,

SIRE,

DE VOTRE MAJESTÉ,

Le très-humble, très obéïssant & très-fidèle sujet,

BILDERDIJK.

Leyden,
ce 10 Octobre 1806.

Digitized by Google

INHOUD

VAN HET

TWEEDE DEEL.

ROMANCES EN VERHALEN.

ASSENEDE, *Romance.* . . Bladz. 3
HET SLOT VAN DAMIATE, *Verhaal.* . 35
LUCRETIA, *Verhaal.* . . . 59
ACHILLES IN SCYROS, *Verhaal.* . . 71
DE MAROKKANE, *Romance.* . . 89
YRWIN EN VREEDEBAG, *Romance.* . 99
ROBBERT DE VRIES, *Romance.* . . 113
ELEONOOR, *Romance.* . . . 139

LOFZANGEN UIT KALLIMACHUS.

AAN APOLLO. 147
AAN DIANE. 157

ODES.

DICHTKUNST. 175
GEWETEN. 187

MESSIAS, *Veldzang, na* POPE. . . 205

LOSSE DICHTSTUKJENS.

HET ROOSJEN. 217
'S LEVENS BEKER. 223

DE

Digitized by Google

INHOUD.

DE DRIE WENSCHEN. . . Bladz. 227
DE VISSCHERS. 232
OUDERDOM. 236
HOLLAND EN ENGELAND. . . 241
AAN EEN ENGELSCH MEISJEN, *by haar komst in Brunswijk.* 244
HAMLET SCRIBLERUS. *Na* SHAKESPEAR. . 251
AAN BARINE. 255
DE EED DER MEISJENS, *Parodie van* HORATIUS. 258
DE NACHTMEER EN DE DEKBEDDEN. . 265
DE DUITSCHE KACHELS. . . . 271
AAN DEN HEER ***, MET MIJN' LAATSTEN DICHTBONDEL. 280
GEZONDHEID. 283
AFSCHEID AAN HET VADERLAND. . . 286
DICHTZUCHT. 288
BEGINSELS. 289
LASTER. 290
WEL VAREN EN WELVAART. . . 291
BRAAFHEID. 292
DE FILOZOFEN. 294
VERBETERINGEN. 295
AAN ZEKEREN DICHTER ONZES TIJDS. . 296
AAN MIJN' BROEDER, IN ZIJNE VRIENDENROL. 297
BY MIJN AFBEELDSEL. . . . 298
GRAFSCHRIFT VOOR MY-ZELVEN. . . 298

AANMERKINGEN OVER DE ASSENEDE. 299

Digitized by Google

ASSENEDE.

ROMANCE.

Digitized by Google

Digitized by Google

ASSENEDE.

ROMANCE.

Geheel Egipte was in rouw;
In rouw om Thammus dood,
En 't ſtrenge Jaarfeest duurde nog,
Dat alle vreugd verbood.

De ſiſters zuisden door de lucht,
Gemengeld met geween,
En alles lijgde naar den dag,
Dat Apis weêr verſcheen.

Alleen de minlijke Aſeneed,
By de algemeene ſmart,
Vond in de during van dien rouw
Verlichting voor haar hart.

Digitized by Google

Zy, door des Konings Gunſteling
Verkoren tot zijn Bruid,
Zy gruwt en ſiddert voor dien band,
En barst in tranen uit.

Dat jeugdig, dat gevoelig hart
Ziet, ſiddrend en beklemd,
Die blijde weêrkomst te gemoed,
Als voor haar Echt beſtemd.

Van de eerſte kindsheid aan, ſlavin,
Uit Midian gekocht,
Ontzet zy voor haars meeſters arm,
Als voor een wangedrocht.

Zy weet niet, welk een wondre drift
Haar boezem ijzen doe:
Alleen Gods Engel kent die drift,
En wenkt die gunſtig toe.

„ Ach (zegt zy), ſtrenge Potifar!
„ Verzwaar mijn ſlaverny!
„ Maar laat mijn hart, mijn teder hart,
„ Van band en kluister vrij!

„ Wat

„ Wat deed ik, jeugdig Maagdelyn,
„ Dat by de ſchapen liep!
„ Het geen my uit dat zalig lot
„ Naar praal en Hofpracht riep?

„ Wat was het dat my overgaf
„ Aan uw gehate min?
„ Ach, zalig was ik op het veld;
„ Gelukkig, als ſlavin!

„ Zal ik, tot eeuwig leed gedoemd,
„ Mijn gruwzaam leven lang
„ Verſmachten op de Huwlijkskoets,
„ In onverduurbren dwang?

„ Ik, in een' hatelijken rang
„ Mijns meeſters Bedgenoot,
„ Hem met een bloed, verſtijfd van ſchrik,
„ Ontfangen in mijn' ſchoot?

„ Ik ſterven van de ſchaamte en angst,
„ Als hy mijn borst genaakt! —
„ Genadig Schutsgeest, kom dit voor,
„ Ô Gy, die voor my waakt!" —

Digitized by Google

Dus treurt ze, en baadt in 't biglend vocht,
Dat langs haar kaken dauwt,
En schrikt by elken morgenstraal,
Die aan den hemel graauwt.

„ Ach (zegt ze)! weêr een nacht voorby!
„ Alweêr een dag gereed,
„ Die 't gruwzaamst leed my nader brengt!
„ Het ondoorstaanbaarst leed!

„ Ja, Potifar, 'k verzeer uw deugd;
„ En niet, met slaafsch ontzag:
„ Maar dood en wee vervulle uw bed,
„ Eer ik het drukken mag!" —

Afgrijslijk giert het middenwijd
Door Stad en Tempelwijk:
Afgrijslijk galmt het langs de straat
Met sleepend treurmuzyk:

Afgrijslijk joelt het om haar heen
Met kermend lijkmisbaar;
Met woedend kloppen op de borst
Van Vrouw en Maagdenschaar.

't Roept

't Roept alles, alles, wee en ach!
En ſcheurt zich vlecht en kleed;
Maar niets dat by de droefheid haalt
Van minlijke Aſeneed!

Helaas! het is Oziris niet,
Waarom heur boezem treurt!
Het is Anubis woeden niet,
Dat haar de borst verſcheurt!

De dag, het voorwerp van haar ſchrik,
Genaakt, en ſpoedt ſteeds aan.
De rouw, de feestrouw loopt op 't eind,
Als Apis op zal ſtaan!

Op morgen, en het Feestgejuich
Verkondt den nieuwen God!
Op morgen, en een oogenblik
Bepaalt heur gruwzaam lot!

Nu vliegt, nu ſtreeft zy raadloos om,
De wanhoop op 't gelaat:
„ O Hemel, red my! red, o red!
„ Eer deze nacht vergaat!"

Digitized by Google

De ſlaven ſtaan bedeesd en ſtom,
Ontzien zoo diep een ſmart,
En wanen 't ſombre Godsdienstdrift,
Die zich verheft in 't hart.

Maar neen, zy eert geen ſtiergeloel,
Geen keffend hondgebas,
Maar Hem, die aarde en hemel ſchiep,
Die eeuwig is en was.

Dien God vol macht en majestèit,
Wiens wenk het al beſchikt!
Tot dien is 't, dat haar teder hart
Weemoedig henenblikt.

Wanneer zy 't wollig melkvee dreef
In Gozens vruchtbren ſchoot,
Toen had ze, als kind, een knaapjen lief,
Het geen uit Hebron ſproot.

Dien Jongling, van verheven' geest,
En edel van gemoed,
Had ze altijd aan de zij' gekleefd,
Als met hem opgevoed!

Vaak

Vaak viel zy met dien jongen knaap,
By 't gloeiende avondlicht,
Voor Hem, die 't licht zijn ſchijnſel geeft,
Op 't blozend aangezicht.

Vaak knielde ze in het morgenrood,
Doortinteld van ontzag,
Met hem voor d' Ongenaakbre neêr,
En zegende den dag.

Vaak zat zy naast hem aan een beek,
En ſloeg de ſchaapjens gâ;
Wanneer hy haar den hemel wees,
Den throon van Eloä.

Dan meldde haar zijn zachte mond,
Hoe al wat aanzijn heeft,
Uit Hem-alleen zijn' oorſprong nam,
Door Hem-alleenig leeft.

Hoe 't menschdom, door zijn hand gewrocht,
Hem ſchaamteloos vergat;
Aan dartle lust zich overgaf;
Zijn wetten overtrad.

Digitized by Google

Hoe teêr Hy echter voor hun waakt;
En hoe zijn milde hand
Den dag zijn licht en warmte ſchenkt,
En wasdom ſpreidt op 't land.

Hoe teêr Hy hen voor 't kwaad behoedt,
En, ſchoon ter wraak gevaard,
Verzoening wil, verzoening biedt
Aan elk benepen hart.

„ Ach (riep hy dikwerf, met een' traan
„„ In 't zaeht en helder oog)!
„„ Ach, dat zich deze God van heil
„„ U eens ontdekken moog!""

Dan tokkelde zijn fixe hand
De zoetgeſnaarde Luit,
En dreef er Jaõs dierbre Lof
In grootſche Hymnen uit.

Des meisjens weeke borst bezweek,
En kon dit niet weêrſtaan;
Maar bad den God dien hy aanbad,
En, met dien God, hem aan.

Hoe

Hoe ſmolt dan haar betoovrend oog,
Hoe ſmolt haar zwellend hart,
Van wellust die geen weêrgâ heeft!
Van nooitgevoelde ſmart!

Hoe hing zy aan dien rozenmond,
Waar zoo veel troost uit vloot!
Hoe aasde zy op ieder woord,
Dat van die lippen ſchoot!

Hoe zalig was het zalig veld
In deze zaligheên!
Hoe zoet gevoelde zy heur' ſtaat,
Met Jozef lotgemeen!

Maar ach! die tijden zijn geweest,
En alle heil verbeurd!
Van al wat prijs had voor heur hart
Is ze eeuwig afgeſcheurd!

„ ô God, dien Jozefs hart aanbidt,
„ Dien hy my kennen deed!
„ (Dus roept, dus ſchreit, dus gilt zy uit)
„ Zie neder op mijn leed!

„ ô Schenk

„ Ó Schenk my ſlechts een' oogwenk troost
„ Van Jozefs dierbren mond;
„ En dan, bevrij my van het licht,
„ En van dit Echtverbond!" —

Zy zwijgt: en wie, wie doet zich op
Terwijl zy 't hoofd verheft? —
Is 't Jozef? Jozef! Is hy 't niet?
Wiens beeld heur oogen treft!

„ Ach! (roept zy, ſchrikkende en verbaasd)
„ Ach, hemel! kan het zijn?
„ Of is 't bedwelming van mijn' geest,
„ En lichaamlooze ſchijn?" —

De Jongling buigt zich op de knie:
„„ Mevrouw (dus vangt hy aan),
„„ Herken my, eerst uw' medeſlaaf,
„„ En thands uw' onderdaan!

„„ Uw Bruigom, mijn weldadig heer,
„„ Onttrok my aan de ſtulp,
„„ En vorderde in het huisbeſtuur
„„ Zijns armen Veeknaaps hulp.

„„ Thands

„„ Thands zendt zijn gunst my aan zijn Bruid,
„„ Op dat ik haar begroet'.
„„ Ach! Jaöos zegen zij uw deel
„„ By vreugd en overvloed!" —

Hy zwijgt, en kust den zoom van 't kleed,
Dat langs haar ſchouders plooit.
Hy wacht haar andwoord knielend af,
En zy, zy blijft verſtrooid.

In 't einde, met een' diepen zucht,
Die uit haar binnenst ſchiet:
„ Rijs (zegt zy), dierbre Jozef, rijs!
„ Die plaats is de uwe niet.

„ Ach, zoeter lage ik aan uw knién
„ Bevrijd van dezen dwang,
„ In Gozens onvergeetbaar dal
„ Te luiſtren naar uw' zang!

„ Ach, zoeter lage ik aan uw knién
„ Te weenen in het ſtof,
„ Dan Jozef aan mijn' voet te zien
„ In dit afgrijslijk Hof!

„ Ach,

Digitized by Google

„ Ach, Jozef! heeft uw teedre ziel
„ Ooit iets voor my gevoeld? —
„ Ooit deernis met mijn vroege jeugd? —
„ Of ooit mijn heil bedoeld? —

„ Hebt ge ooit de kindsheid lief gehad
„ Van dees beklaagbre maagd: —
„ Ooit deugden in haar borst gestort,
„ Die gy in de uwe draagt: —

„ Hebt ge ooit van zorg voor haar geblaakt,
„ En d' onbegrijpbren God
„ Verkondigd aan haar leergraag hart;
„ Heb deernis met haar lot!

„ Wat is my staat, of rang, of goud,
„ Of purper, of gesteent';
„ Wat waar my Faroos elpenstaf,
„ Zoo 't hart zich-zelf beweent!

„ ô Red my, red my van deze Echt!
„ Ik vloek haar gruwbren band.
„ Ik volg u naar het eind der aarde,
„ ô Bied my slechts de hand!

„ Gy

„ Gy aarzelt —? Joſef! wend dat oog,
„ Dat Hemelsch oog niet af!
„ Zie op uw teedre Kweekling neêr:
„ Zy drukt den rand van 't graf!

„ Zy ſtort haar hart, haar ziel, haar al,
„ In uwen boezem uit:
„ Zy ſtort zich voor uw voeten neêr,
„ Ontfang haar als uw Bruid!

„ Uw Bruid, uw Gâ, uw Gezellin
„ Door zand en woeſteny!
„ Uw hand, mijn Jozef, of de dood!
„ De dood aan uwe zij'!

„ Gy, immers, kent mijn zuiver hart:
„ Gy kent het! lees daar in.
„ Of — acht gy u dat hart onwaard,
„ Ik volg u als ſlavin."

Zoo ſpreekt zy, werpt zich op den grond,
En klemt zijn knïen vast.
„ Neen (zegt zy), één genadig woord!
„ Eer my de dood verraſt!" —

De

De Jongling zwijgt, en zucht, en beeft.
„„ Aanminnige Asseneed!"
Dit's alles wat hy uiten kon!
Wat aan zijn hart ontgleed!

In 't eind, hy heft haar trillende op:
Zijn boezem ftikt en nokt. —
Een vloed van tranen geeft hem lucht,
Terwijl zijn lichaam fchokt.

„„ Geliefde —!" barst hy los, en bloost;
Maar wederroept het woord.
„„ Gy (zegt hy), gy, mijns meefters Bruid!....
„„ Ach, heb ik wel gehoord!

„„ ô Gy, die Jaôos Godheid kent,
„„ Gy wilt u-zelv en my
„„ Vervoeren tot een' gruwbren roof! —
„„ Algoedheid, fta my by! —

„„ Zie Gy, ô zie op deze ftond
„„ Op my, verlaatnen, neêr!
„„ Ik ftort, fteunt my uw Almacht niet!
„„ Mijn boezem kan niet meer! —

„„ Wie

Digitized by Google

„„ Wie zijt gy — Potifars ſlavin!
„„ Gy, die zijn wettig recht,
„„ Zijn eigendom, zijn goedheên hoont,
„„ En 't heilig ſnoer der Echt?

„„ Wie ik —? Zijn eigendom, als gy. —
„„ Ik rooven —! vluchten! ik! —
„„ Onmenschte, verg mijn andwoord niet,
„„ Eer zich mijn ziel verſtrikk'.

„„ Roep God, die de echte banden ſluit,
„„ Roep, in uwe angst, Hem aan!
„„ Hy is het, die ons lot beſtuurt!
„„ Hy, heer van ons beſtaan!

„„ Vaarwel" — ſ „„ Neen (breekt zy woedende uit,
„„ En kneit hem om de leên)!
„„ Neen, 'k heb geene andre hoop dan u,
„„ Geen' God dan u-alleen.

„„ Neen, 'k laat dien boezem nimmer los,
„„ Met klippig ijs omſchorscht:
„„ Ik kleef er my voor eeuwig aan,
„„ Ik zielroog aan die borst.

Digitized by Google

„ Geene Almacht rukt my van die borst:
„ Hier ſterf ik, hier! ja hier!
„ Hier ſmelt ik dat bevrozen hart
„ Door mijn onleschbaar vier!

„ Hier...!" Ziedend drukt haar lieve mond
Zich op zijn lippen vast,
En drinkt den adem uit zijn borst,
Van tranen overplast.

„ Hier (zegt zy)...!" Gloeiende om het hoofd,
Niet wetend wat hy doet,
Deinst Jozef, weert hare armen af,
En valt de Maagd te voet.

„„ Bezadig u! — om 's hemels wil!
„„ Om God, u-zelv, en my!" —
Neen (zegt zy), neen, het is gedaan,
„ Dees oogwenk dood of vrij!

„ Barbaar! of hier ons lot vereend!
„ Of — ſterven van uw hand!" —
„„ Gy, Hemel (zucht hy), dit's te veel!
„„ Hier waar geen hart beſtand!

„„ Vaar

Digitized by Google

„ Vaar eeuwig wel!" — „ Ontmenschte, blijf!
„ Of sleep my met u meê.
„ Sleep, sleep my schreiende, in mijn bloed,
„ Naar 's afgronds jammersteê!" —

Hy vliedt — zy streeft hem woedend na,
En grijpt zijn opperkleed.
't Scheurt los; zy houdt het in de hand,
En geeft een' gruwbaren kreet.

Aâmechtig, spraakloos, stort zy neêr,
Verstikt in tranenvloed;
En kneust zich 't voorhoofd op den vloêr,
En wentelt in haar bloed.

Digitized by Google

* * *

Aamechtig was zy neêrgeſtort,
Verſtikt in tranenvloed;
Het voorhoofd op den vloêr gekneusd,
En wentlende in heur bloed.

En ſchaamte, en ſpijt, en woede, en tocht,
Verdeelen haar gevoel.
Zy gilt, zy ſchreit, zy roept, zy ſchreeuwt!
Maar zonder wit of doel.

Men vliegt, men nadert op 't gerucht,
En vindt haar op den grond.
Het kleed van Jozef in haar hand:
Haar, zwijmende en gewond!

„ Behoed ons, Izis (galmt het al)!
„ Ach! wat is hier gebeurd!
„ De ſchoone Bruid van Potifar
„ De ſlaapzaal doorgeſleurd!

„ Ge-

Digitized by Google

„ Gekwetst! en 't kostbre Bruidsgewaad
„ Verkronkeld en vertrapt!
„ Een ſlavenmantel in heur hand!
„ De vuige boef ontſnapt!

„ Ach, Potifar! uw teedre Bruid!
„ Helaas! zy leed geweld!
„ Gezwind den booswicht nagejaagd,
„ En in den boei gekneld!' —

Hoé valt die tijding u op 't hart,
ô Moedig Hoveling!
De luister van uw bed onteerd!
Zy, waar uw hart aan hing!

Die ſchoonheid, teêrder aan uw ziel
In dees uw' ouderdom,
Dan die by 't dartle vuur der jeugd
Uw friſſche borst ontglom!

Daar biedt men Jozef aan zijn wraak,
Met ketenen belaân.
„ Verwaten (roept hy), beef, ja beef!
„ Uw ſtraf is niet te ontgaan!

Digitized by Google

„ Ontmenschte roover van mijn heil,
„ Die dus mijn gunst beloont!
„ Waar, waarom uw' verfoeibren aart
„ Niet openbaar getoond?

„ Waar, waarom, als een vuige slaaf
„ Uw' moedwil niet geboer,
„ Maar my in 't dierbaarst aangerand,
„ In 't onwaardeerbaarst goed?

„ Ach! hield die blos van zedigheid,
„ Die onschuld op 't gelaat,
„ Zoo zwart, zoo helsch een hart bedekt!
„ Zoo schendig een verraad!

„ Spreek echter: wat vervoerde u dus?
„ Of — wat verlichtte uw schuld?
„ Ik hoor. Doch smaad mijn goedheid niet,
„ Noch terg mijn ongeduld!" —

„ Mijn meester! wacht niet, dat ik me ooit
„ Ontschuldige, of bericht!
„ Daar leeft een God, die alles ziet,
„ En alles brengt aan 't licht.

„ Aan

„ Aan Hem, wien de onſchuld dierbaar is,
„ Aan Hem behoort die eer!
„ Mijn leven leg ik, waar gy 't eischt,
„ Aan uwe voeten neêr.

„ Gy echter, die mijn' wandel kent,
„ Doorzoek uw eigen ziel;
„ En vraag, of ooit een menschlijk hart
„ Zich dus op eens ontviel?

„ 'k Gevoel, dat me alles, alles doemt:
„ Ik onderga mijn lot.
„ Gy, wat uw Echtbond ook verbrak,
„ Geef gy den dank aan God!'" —

„ Hoe!" zegt hy. — „ 'k Heb genoeg gezegd.
„ Heb deernis met uw Bruid!
„ Mijn hart bezwaart geen naberouw.
„ Gy, ſpreek mijn vonnis uit!" —

Hy gaat. De brave Potſar
Is hevig aangedaan.
„ Ach (zegt hy)! met haar opgevoed! —
„ Haar ſchoon te wederſtaan! —

Digitized by Google

„ Vergeeflijk, hemel, waar 't vergrijp!
„ Maar, aan zijn' heer verloofd —!
„ Dit — ſchoon mijn hart hem ſparen wou,
„ Ja, dit, dit kost hem 't hoofd.

„ Licht heeft zy-zelv zijn vlam gevleid!
„ In 't heimlijk hem bemind! —
„ Hy, jongling vol van bruiſchend bloed!
„ Zy, naauwlijks meer dan kind! —

„ Neen, ſmacht' hy in den kerkermuur!
„ In weêrwil van mijn' gloed,
„ Mijn hart voedt deernis en geen wraak;
„ Ik dorst niet naar zijn bloed." —

Intusſchen vliegt de ſchelle Faam
Door Memfis breeden wal;
En alles daagt den ſlaaf ter ſtraf,
Met gruwzaam moordgeſchal.

, Hoe! Izis! een verachte ſlaaf,
, Uit Hebron hier gebracht!
, Een vreemdling, door zijn' heer gekocht,
, Eene Edelvrouw verkracht!

, Wraak,

, Wraak, Hemel! Wraak, rechtvaardig Vorst!
, Het is hier aller zaak!
, Geen vrouw is veilig in heur huis,
, Vindt dit geen heugbre wraak!' —

Men sleept des Jonglings opperkleed,
Getuige van zijn feit,
Voor Faroos hoogen rechterstoel,
En roept: Gerechtigheid!

De Koning ziet de schoudersliip
Den gespriem afgescheurd.
Maar Hemel! hoe ontroert zijn ziel
Om wat hy meer bespeurt!

Wat vindt hy? (Hemel, 't is uw wil,
De waarheid breekt hervoort.)
De vingren, stijf in 't kleed gedrukt:
Het kleed, daar van doorboord.

Doch waar? Van achteren in den sleep,
Die, reikende aan den grond,
In 't vluchten, ja, te grijpen was,
Maar niet, van die weerstond.

Digitized by Google

Die vingermerken opgeſcheurd
Tot onder aan den rand,
En dien in kronkels ſaamgeprest
Van 't knijpen van de hand.

„ Dit teeken (zegt hy) tuigt van vlién,
„ Maar geenzins van geweld.
„ Een' ſlaaf, die aan een vrouw ontvliedt,
„ Wier vuist zijn kleed beknelt.

„ Geen blijk van afgelegd gewaad
„ Ter pleging van het feit;
„ Niets losgegespt, en niets ontgord;
„ Maar louter zedigheid.

„ Alleen de teekens van een vrouw
„ Die al haar kraehten ſpant;
„ Op dat zy hem van 't vlién weerhou.
„ Dit tuigt het onderpand!

„ Zoo 't kleed het misdrijf ſtaven moet,
„ Hem toont het ſchuldeloos;
„ En echter 't vindt zich in uw hand!
„ Bloos, Assenede, bloos!" —

„ Ja

„ Ja (zegt zy)! Wreedaarts, scheurt my 't hart,
„ Het woegend hart, van één!
„ Maar wie, wie heeft hem ooit beticht,
„ Dan gy, dan gy-alleen?

„ Ik, in vertwijfling weggerukt,
„ My-zelve niet bewust —
„ Mijn ziel is enkel razerny;
„ Mijn reden, uitgebluscht.

„ Neen, spaart den eedlen Jongeling!
„ Aan my behoort de straf!
„ Zet hem de kroon der onschuld op!
„ Ik — honger naar het graf."

Verwilderd ziet zy in het rond:
„ Heb deernis, groote Vorst!"
Dus zegt zy, grijpt een' fellen pook,
En wringt hem in haar borst. —

Rampzalig, teder Maagdelijn,
Wien deert uw onheil niet!
Maar ach, de redding is naby,
Het eind van uw verdriet.

Des

Digitized by Google

Des Konings Arts verſchijnt, en ziet,
En peilt, en ſtooft de wond:
Hy, die Oziris Prieſterſchap
Met de eêlſte kunst verbond.

Hy, die de kracht van kruid en plant,
En erts, en dierrijk kent;
En wien geen wond te machtig is,
Dan die het Noodlot zendt!

Hy ziet de ſchoone, ganſs verbleekt,
Op 't aaklig krankenbed;
Hy ziet ze in 't kille ſtervenszweet;
En voelt zijn hart ontzet.

„ Zijt gy 't, ó lieve friſſche bloem!"
(Dus zucht hy, diep bekneld.)
„ En ik, ik heb u 't hart gegriefd!
„ Mijn arm u neêrgeveld!

„ Maar neen, ó neen; ik wil, ik zal
„ Vergoeden wat ik deed,
„ En ſchenken u een heil weêrom,
„ Dat opweegt by uw leed.

„ Gy

„ Gy weet, ó Vorst! ó Potifar!
„ Hoe verr' mijn kennis ſtrekt.
„ Dat niets wat is of wezen zal
„ Zich aan mijn oog onttrekt.

„ Ik raamde in d' aanvang van uw Echt
„ Haar lot, ó Potifar!
„ Ik zag een' ſchrikbren nevelgloed
„ Om uw Geboorteſtar.

„ Ik zag in 't draaiend firmament
„ Een lieve huwlijksvrucht,
„ Maar doodlijk voor die 't licht haar gaf!
„ Voor u nog meer geducht!

„ Ik zag uw vroeg geſcheurde koets
„ Door 't wentlend hemelrond
„ Met bloedſchuld van omhoog gedreigd
„ En 't gruwlijkst Echtverbond.

„ Ik zag het, viel bekommerd neêr,
„ En bad het onheil af. —
„ Helaas! uw Dochter zag het licht!
„ Uw Ega zeeg in 't graf.

„ Nu

„ Nu beefde ik voor 't gevolg, en ach!
„ Ik wilde 't kwaad voorzien,
„ Ik pleegde voor het outer raad,
„ En deed uw huis beſpién.

„ Ik roofde u 't lief onnoozel kind,
„ En voerde 't verr' van hier,
„ Waar 't noodlot haar een ſchuilplaats wees,
„ Beſtempeld door Ozier.

„ Want eenmaal had ik op 't altaar,
„ In ſtille Tempelwacht,
„ Verzoenende offermelk geplengd,
„ En 't eerſte Lam geſlacht:

„ Wanneer ik 't lillend ingewand
„ Behoedzaam ondervroeg,
„ En 't daavrend woord van Midian
„ My flux door de ooren joeg.

„„ Daar (ſprak hy) trooste 't ſchuldloos wicht
„„ Zich boei en ſlaverny,
„„ Tot dat zy, 't dreigend leed ontgaan,
„„ Gelukkig word' en vrij!"" —

„ Was

Digitized by Google

„ Wat was 't? Uit Midian vervoerd,
„ Wordt ze 'u ten eigendom,
„ En keert, haar Vader onbekend,
„ In zijnen arm weêrom.

„ De ſtâr des onheils hângt en broeit!
„ Zy nadert tot uw bed.
„ Maar neen, de Hemel kwant het voor,
„ Die beider onſchuld redt.

„ Zie hier uw lieve telgjen weêr!
„ Uw droef verlies vergoed!
„ Het onheil, door 't geſtarnt' bedreigd,
„ Het onheil is geboet!

„ Het bloed dat uit hare aders vloot
„ Verzoende 't gramme lot:
„ Thands wacht haar, in een zalige Echt,
„ Het ſtreelendſt heilgenot." —

Zoo ſprak hy. 't Zwellend Vaderhart
Herkent de kracht van 't bloed.
„ Ja (zegt hy), 't geen ik heb beproefd,
„ Was Ouderlijke gloed.

„ Ja,

Digitized by Google

„ Ja, 'k had eene aanſpraak op uw hart,
„ Mijn dierbare Aſeneed!
„ Maar de aanſpraak van eens Vaders hart,
„ Dat nooit zijn kroost vergeet!

„ Ja, thands doorgrond ik 't diep geheim.
„ Gy gruwde van mijne Echt;
„ En ik, verblinde, drong my op,
„ Gy waart my toegelegd!" —

Nu eindlijk nam de Vorst het woord,
En ſtapte van zijn' throon:
„ Gy, juicht ge in 't afgewende leed,
„ Vervul den wil der Goôn!

„ Die Macht, die door een' andren gloed
„ Uw gruwbare Echt voorkwam,
„ Die Macht zij openlijk geëerd!
„ Geëerd in deze vlam!

„ De Jongling, door dien God verwekt,
„ Die al wat is beſtiert;
„ Die Jongling ware een' ſcepter waard,
„ Zoo deugd vergolden wierd!

„ Reeds

Digitized by Google

„ Reeds heb ik, door zijn' raad verlicht,
„ Zijn banden losgemaakt;
„ Reeds, hem in d' eerſten rang geſteld
„ Die 't naast mijn' throon genaakt.

„ Welaan dan! Wederzijdſche gloed
„ Nam beider boezems in;
„ Zoo zij een Godbehaaglijke Echt
„ Het zegel dezer min!"

Digitized by Google

Digitized by Google

HET SLOT VAN
DAMIATE.

VERHAAL.

Digitized by Google

Digitized by Google

HET SLOT VAN DAMIATE.

VERHAAL.

„ Wat wil dat ijslijk strijdgedruisch!
„ Dat gruwzaam wapenkletteren!
„ Wat, die ontzetbre slag op slag,
„ Die alles dreigt te pletteren!

„ Geheel de Toren beeft en trilt:
„ Ik voel den grondmuur schokken:
„ De wanden barsten, ploffen neêr;
„ In duizend rotssteenbrokken!

„ Afgrijslijk davert het daar hoog!
„ Al! hoor het welfsel kraken!
„ Het scheurt! mijn God! het drupt van bloed!
„ Het spat my op de kaken!

Digitized by Google

„ Neen, 't is 't rumoer van 't ſtormen niet:
„ Dat dof en dompig trommelen.
„ 'k Hoor duidlijk door 't gekerm en wee
„ 't Gegons der Christentrommelen.

„ 't Geklikklak van het ſtaal houdt op:
„ 't Geſnor der armborstkoorden.
„ Alize! 't is geen ſtrijden meer!
„ 't Is, zonder weêrſtand moorden.

„ Het joelend huilen neemt ſteeds toe;
„ Het jamm'ren, kermen, gillen:
„ Het brullen dat de woede doet,
„ Alleen door bloed te ſtillen.

„ Het ſchatert, juicht, en roept triomf
„ In 't midden van dit kermen!
„ Het krijſchend *Allah*-zelf verdwijnt!
„ Het *God wil ons beſchermen!*

„ Alize! wat ontzetbre dag!
„ De veſting is bezweken!
„ Gewis, de vijand triomfeert.
„ Zie hier het zegeteeken!

„ Ik

„ Ik zie, ik zie de Christenvlag
„ (Door deze muurbreuk) zwieren.
„ Dank, Hemel! dank! wy zijn gered!
„ Zie daar de Kruisbanieren!" —

Zoo ſprak de ſchoone Vorſtenſpruit,
In 't roofkasteel gevangen:
De golving van de vreugd in 't hart!
De tranen op de wangen!

Zy, die, haars woesten ſchakers prooi,
In 't Slot van Damiate
Bewaard wierd voor de ſchrikbare Echt
Van dien zy gruwzaam haatte.

Zoo ſprak zy, als de Frieſche Graaf, (*)
Omſtuwd van honderd Ridderen,
Haar kerkerwanden binnentrad,
Die van zijn' aanblik ſidderen.

De Kruisvaan zwiert hem over 't hoofd,
Met Leeuw en Plompenbladen.
Het bloed druipt van zijn pantſer af;
Hy ſcheen er in te baden!

(*) Floris, Zoon van Willem van Holland.

Digitized by Google

Hy heeft den ſtalen helm ontgeſpt,
't Vizier is opgeſlagen.
Zijn oog .... Een heldre morgenſtond
Schijnt in dat oog te dagen!

Zijn aanzicht, van den moed ontgloeid;
Zijn overſchaauwde wangen;
Zijn gants van 't bloed onkenbaar ſchild,
Nog vast aan d'arm gehangen;

Zijn hand, die 't triomfeerend zwaard
Nog bloot houdt uit de ſcheede;
't Staat al in weérſpraak met dat oog,
Dat teérheid aámt en vréde.

Dat oog vliegt als een blikſem rond,
Om alles aan te ſtaren,
Of 't ergens nog een voorwerp vindt,
Om voor het ſtaal te ſparen.

Hy ziet de Vorſtelijke Maagd
(Verbaasd van dit ontmoeten),
Die, met haar trouwe Medſlavin,
Zich neérſtort aan zijn voeten.

„ Hoe!

Digitized by Google

„„ Hoe (zegt hy)! Lieve ſchoonheid, hoe!
„„ Gy hier in 't kerkerduiſter!'"
En buigt, en heft haar van den grond,
En breekt heur wreede kluiſter.

„„ Wat meer dan Engel van omhoog,
„„ In deze Hel gebonden,
„„ Gelukt het me, aan den boei te ontſlaan
„„ Dier Saraceenſche honden?

„„ ô Rijs, en zeg my wie gy zijt,
„„ In wier bekoorlijkheden
„„ Een meer dan Vorſtlijke afkomst blinkt,
„„ Een God wordt aangebeden!

„„ Duld, ſchoone, dat ik u begroet',
„„ En op dees dag van zegen
„„ Uw dienst mijn hart en leven wij',
„„ Met dees zeeghaften degen.'"

Zoo zegt hy, gants van zin vervoerd,
En dreigt het hoofd te bukken,
Om op heur lelyblanke hand
Een eerbre kus te drukken:

Digitized by Google

Hy vat die lelyblanke hand
Vol eerbied in de zijne:
Wat is het dat zijne oogen treft?
De naam van Adelijne.

Die naam, omzet met diamant,
Uit vrouwlijk hair geweven,
Blonk heerlijk aan heur vinger uit,
En deed den Ridder beven.

„ ô Hemel (zegt hy), zie ik wel!
„ Wat moet mijn hart vermoeden!
„ Die naam, dit blond, dit schittrend hair...!
„ Mijn God, wil ons behoeden!

„ Prinses, wie zijt gy? Spreek, ai spreek!
„ Wat stamhuis schonk u 't leven?
„ Is Hollands Graaf uw bloedverwant?
„ Draagt Schotlands throon uw Neven?

„ 'k Herken een Moeder in dit hair!
„ De Moeder van mijn' Vader!
„ Ach! zoo ze ook u den oorsprong gaf!
„ Verklaar my 't raadsel nader!

„ He-

Digitized by Google

„„ Helaas! ik zag gelijken ring,
„„ Als een der dierſte panden,
„„ Gedragen aan mijns Vaders hand;
„„ Ontfangen uit haar handen!"" —

„ Prins (zegt zy) — ! 't Vreemd verhaal is lang. —
„ Maar, 'k zal u niets onthouen
„ Van 't geen uw ongeduld begeert:
„ Gy hebt mijn gantsch vertrouwen.

„ Duld echter, eer ik my verklaar,
„ Dat zy die u verzellen,
„ Dit oord en ons vertrouwd geſprek
„ Voor 't luiſtren veilig ſtellen.

„ 't Geheim is groot. — Ons beider lot
„ Kon aan die voorzorg hangen." —
„„ Welaan, mijn broedren: gaat, houdt wacht!
„„ Gy zult mijn' dank ontfangen."" —

„ Mijn Overgrootvaar (*) droeg de Schotſche Koningskroon,
(Dus ſprak ze) en treurde op 't lijk van zijn' verſtorven' Zoon:
Dees

(*) Koning David van Schotland.

Digitized by Google

Dees gaf de Moeder 't licht, uit wie ik werd geboren.
Ge ontzet u? 'k Zal u meer, dat u verbaast, doen hooren.
Gelooft gy 't, dat de tijd waar niets aan wederſtaat,
Mijn jeugd en 't weinig ſchoon verſchoonde op mijn gelaat?
'k Heb meer dan dertig jaar dees ijzren boei gedragen,
Vergeten en beſchreid van Moeder, Vader, Magen,
En tot de Trouw beſtemd van Achmed den barbaar,
Die in dit Slot gebood. Mijn keten viel my zwaar,
En eindloos traagde 't licht dat dezen boei moest ſlaken.
't Brak eindlijk aan. Genoeg! ik zie mijn' wensch volmaken.

„ Maar, Prins, 'k gevoel, mijn taal is duiſter en verward.
Ze is als mijn duizlend hoofd, en, zegge ik, als mijn hart!
'k Herſtel me. Een oogenblik, en 'k zal u meer ontdekken.

„ Gy gaaft mijn beê gehoor, deedt uw gevolg vertrekken,
En vorderde uit mijn' mond...! Wat doe ik u verſtaan?
Geloofbaar ſchijnt het nooit. Maar by dees zegevaan,
Dees ſtandaard, my vergund in dezen arm te klemmen,
En by de tranen-zelf, waar van mijne oogen zwemmen,
Ja, alles wat mijn lot u deerniswaardig maakt!
Ik zweer u, dat mijn hart de minſte valsheid wraakt,
De waarheid zal alleen van deze lippen vloeien.

„ Mijn

„ Mijn Moeder deed reeds wroeg de harten voor zich gloeien;
Nauuw had de ſchuchtre blos die maagden onderſcheidt,
Zich als een morgenſtond op haar gelaat verſpreidt,
Of honderd Ridders, ſtout op lans en fabelſlagen,
Betwisten zich 't geluk van heur livrij te dragen.
Maar niemand trof haar 't hart dan Hollands eedle Graaf, (*)
In de eerſte jeugd als zy, en even fier als braaf.
De Koning zag met lust hun beider vuur ontſteken:
Haar Vader juichte 't toe en trachtte 't aan te kweken:
Helaas! maar al te-fel ontglom die helle gloed.
Hunne echttoorts vlamde alreeds in beider teêr gemoed:
't Bood weêrſtand aan zich-zelf: maar ach! dat wederſtreven,
Wat is dat, dan de keus tot weêrloos overgeven!
Ach! de onervaren maagd, onwetend wat zy deed,
Loeg 't naadrend onheil toe, en duchtte voor geen leed.
De teedre Floris klemde, onſcheidbaar, aan heur zijde;
Lag zuchtende aan heur knieën, waar zy zich nedervlijdde;
Hun handen vlochten zich, hun adem vloot in een;
Hun ziel had hart en wil en levenslucht gemeen!
En aamende in elkaar, wat kon hun jeugd vermoeden!
Hoe kon hy op zich-zelv', hoe zou zy wantrouw voeden?
Bezweken voor 't geweld van wederzijdſche min,
Smaakt Ada in zijn' arm het recht van Gemalin.

En

(*) Floris de Derde.

En ik, ik ben de vrucht, uit deze min geſproten.

„ De Koning middlerwijl, de bloem der Schotſche Grooten,
't Begunſtigde al eene Echt, door beider ſtam verlangd,
En daar nu de eer der kroon en Adams roem aan hangt.
Het overdier geheim liet moeilijk zich bewaren:
Ach! 't jeugdig paar verſteent, het dreigt zich te openbaren!
In 't eind, hun Trouwfeest naakt, hun beider ſchroom verdwijnt,
En heerlijk is de zon die dezen dag beſchijnt!
Volzalig was het uur, dat hun die fakkel lichtte!
En heilig 't plechtig woord, waar al hun angſt voor zwichtte!

„ Graaf Diedrik (*) middlerwijl had Paleſtines ſtrand
Bezocht, en 't heilig kruis op Akraas muur geplant;
Maar 't dringende belang van zijn geſchokte Staten
Verbindt hem om zijn zege in andre hand te laten.
Hy keert; maar eer hy keert, ontbiedt hy zijnen Zoon:
Aanvaard mijn' Legerſtaf, en deel mijn lauwerkroon!
Door de eer, den roem genoopt, door 's Vaders welbehagen,
Uit d'arm der rust gewekt, kan Floris niet vertragen.
Helaas! de Liefde boeit, zy ſchreit in 't heldenhart;
Maar de inſpraak van den plicht verwint heur teedre ſmart.
Gevoeliger — maar neen, met minder moed en kuchten

Be-

(*) Diedrijk de Zesde.

Digitized by Google

Begaafd, breekt Ada 't hart. Zy zwijgt en uit geen klachten;
Maar de al te wreede ſchok beroert haar 't teêr geſtel,
En de arbeid grijpt haar aan, ontijdig, gruwzaam fel!
Helaas! de hemeltoorts doorliep ſlechts zeven ronden,
En ik, onrijpe ſpruit, word uit heur ſchoot ontbonden.

„ Wat zal men? De Echtknoop is zoo kortlings pas gelegd,
En ik verraad 't geheim van de inbreuk op heur rechts
Aandoenlijk, de eerſte kreet der teedre liefdepanden!
Hoe zalſt hy 't ſcheurend wee van 's moeders ingewanden!
Maar grievend was de mijne in 't harte dat hy trof.
Hoe ducht men dat die kreet weêrgalme door het Hof!
Men vindt me een Voedſter die haar lot verbinde aan 't mijne;
Men geeft me in 't heilig bad den naam van Adelijne;
En ſchenkt me in dezen ring, thands blinkende aan mijn hand,
Van mijn Geboorte en doop het eênig onderpand.
Mijn Vader ſcheept zich in: ik, Adaas arm ontvogen,
Word heimlijk weggevoerd van uit heur ſtilreilende boogen,
En volg hen aan de borst der Voedſter over 't meir,
Beklaagbre vrucht der min, en offerhand der eer!

„ Graaf Floris landt en ſtrijdt. Medinaas halve manen
Bezwijken wijd en zijd voor Leeuw- en Lelyvanen,
En 't Rijk der Franken groeit in 't Saraceenſche bloed;

Wen

Wen Diedrijks dood hem roept naar Rhijn en Merwevloed.
Hy draagt, voor zijn vertrek uit de Oosterſche gewesten,
My zelf den Heiland op in Ptolemaïs vesten,
En heiligt aan Zijn dienst eene edele Maagdenſchaar,
Wie hy zijn telg vertrouwt in hoede van 't altaar.
Helaas! de Vorst vertrok; de Christenbenden vallen;
De wakkre Saladijn bemachtigt Akraas wallen;
De moord, de woede, en roof vermeestren ons geſlecht;
't Vliedt al wat vlieden kan. Ik, zevenjarig wicht,
Vlie met mijn Voedſter mee, en weet niet wat ik vliede,
Noch of 't onzeekre lot my ergens ſchuilplaats biede.
'k Word achterhaald, geroofd, en val in Achmeds macht.
En, mooglijk ware ik toen met duizenden geſlacht,
Zoo niet een teedre trek in 't kinderlijke wezen
Den wreedaard in zijn woên den boezem had beleezen.
Ik zag hem, die, geroerd door mijn' onnoozlen lach,
My in zijne armen nam, als ware 't met ontzag;
En, daar ik 't kruisbeeld kuste om martlares te ſneven,
My toeriep: Minlijk wicht, gy zult voor Achmed leven.
Neen, neen, de Muzulman is Jezus vijand niet!
De Christen vreez' geen leed waar Mahomed gebied!
Mocht ſlechts geen blinde drift de harten dus verdeelen!
Geen woeſte razerny door 't bloed der Franken ſpelen!
Hier zweeg hy, zuchtende; en, beveiligd voor 't geweld;

Zie

Zie ik me in zijn paleis in enge wacht gesteld,
En vind mijn Voedster weêr, die twee paar zonnekringen
Mijne eenzaamheid vertroost met Jezus lof te zingen.

„ Nu rijpt mijn vroege jeugd, en Achmed eischt mijn hand.
ó Hemel, welk een stond, wanneer hy my zijn' brand
Ontdekte, en 't haatlijk vuur, dat in zijne oogen blaakte,
Het haatlijk wangedrocht my nog affchuwbrer maakte!
'k Was leven en behoud, 'k was alles hem verplicht;
Maar onbedwingbre schrik vervult me op zijn gezicht,
En 'k sidder voor een' wenk, een' opslag van zijne oogen,
Die vruchtloos voor my gloeit van liefde en mededogen.
Neen, Achmed, zegge ik, neen. Ge ontruktet my het graf;
Geef, geef het my te rug, ik sta het leven af.
Maar de Ouderlijke wil verbond my aan de altaren;
'k Werd aan hun dienst gewijd voor d'opgang van mijn jaren.
Die band is heilig. Beef! aan 's Heilands kruis verloofd,
Vermeet geen trotsaart zich, dat hy mijn vrijheid rooft!

„ Dus spreek ik. Achmed zwijgt. Hy eert gewijde banden.
Maar onweêrstaanbre min doorgloeit zijne ingewanden.
't Ontzag voor onze wet, 't ontzag zelfs van de min
Weêrhoudt hem van geweld, en toomt zijn tochten in.
Zijn boezem zucht en lijdt. Doch van zijn liefde dronken,

Digitized by Google

Wat poogt hy? In mijn hart gelijke vlam te ontfonken.

„ Hij neemt zijn toevlucht tot gevloekte tooverkracht.
Een monſter, in het hart van Scythië opgebracht,
Een ſnoode Wichlares, in 't Kunstgeheim bedreven
Van helſche gruwelrijm, dat d'afgrond dwingt te beven,
De zilvren nachtſchijf in haar hemelkreits beroert,
En de oogſten door de lucht op andere akkers voert,
Verſchijnt op zijn bevel, om door heur aaklig zingen
Mijn maagdelijke borst tot zijne min te dwingen.
Zy maakt, de dag verbleekt: haar oogen, ijslijk hol,
Verſteenen wien zy ziet. — De ontzachbre Tooverkol
Aanſchouwt me. Een dof geluid ſchijnt in haar borst te kermen,
En jaagt me eene ijzing aan. Zij kruist haar vleeschlooze armen
Tot driewerf in de lucht, en zwaait heur wichelroe,
En gilt met heeſche ſtem den Vorst der Geeſten toe.
Het ratelt onder de aard als van verborgen' donder:
De bodem ſchudt en beeft: men wacht een vreeslijk wonder!
Maar ſiddrend roept mijn mond den naam mijns Heilands uit,
En 't helsch geſpook verdwijnt in daavrend ſchrikgeluid.
De Best ligt, als verplet, ter aarde neêrgeſlagen.
Ik zie in 't dor geraamt' het angſtig harte jagen
En kloppen door de borst. Hier is mijn macht te kleen,
Dus zegt ze, en vliegt op eens door muur en welffel heen.

'k Ont-

Digitized by Google

'k Ontzet. Een oogenblik! haar ſtem klinkt door de wanden.
In neevlen zweeft zy rond, en klappende in de handen,
Neen, roept ze, ik heb nog kracht! Uw hart blijve ongeraakt!
Ik wijk voor hooger Geest, die voor uw reinheid waakt;
Maar 'k zal uw banden, 'k zal uw ſlaverny verlengen,
Den dag vertragen, die uw vrijheid voort moet brengen.
Ja, lijden zult gy in den kerker, in den band!
Ja, ſiddren van den ſchrik voor 't huwlijksledikant!
En, wil uw trotſche ziel zich niet vermurwen laten,
Maar haten die u mint, gy zult hem dubbeld haten,
Die haat uw foltring zijn, en ieder oogenblik
Uw borst op Achmeds naam doen ijzen van den ſchrik.
Ik zie de Legervaan die eens uw boei moet ſlaken,
Ik zie haar door de lucht op gindſche wolk genaken:
Maar neen, de macht der Hel, vereenigd in mijn macht,
Weêrſtaat en houdt haar op tot aan een nieuw geſlacht.
Uw Vader zal vergeefs zijn benden herwaart voeren.
'k Zal tegen hem de macht van lucht en zee beroeren.
Gy zult vergeten zijn, verloren voor 't Heelal,
Tot dat de Kruisvaan heerſche op Damiates wal.
Dan zwichte ik, maar niet eer. Ach! mocht ik dit beletten!
Ach! mocht ik met het kruis u 't haatlijk hoofd verpletten!
De redding die u 't lot beſtemd heeft, wederſtaan,
En in den kerker u wanhopig doen vergaan!

Digitized by Google

Maar neen, gy triomfeert, dat licht zal voor u dagen.
Dit kan ik, dit alleen, zijn aanbraak doen vertragen,
En rekken heel uw lot van uit zijn tijdgewricht:
Zoo blijve uw leven ſtaan, tot dat die morgen licht'!

„ Ik beefde, en zag de zaal van dikken damp doordrongen.
Mijn oog verduisterde, gewelf en muren ſprongen,
En toonden my 't azuur des hemels, hel van ſtraal.
Een dondrend krijgsrumoer, geklak van ramm'lend ſtaal
Vervult my de ooren: 't Bloed vliet ruiſchend voor mijn voeten;
De piek en ſabel zwicht voor Frieſche Legerkloeten;
De Leeuwbanier verſchijnt, en floddert in 't verſchiet!
'k Zie alles wat mijn oog dit heden wederziet!

„ En ach! wat was 't gevolg van 't geen haar vloek my dreigde!
'k Gevoel dat vuur van haat, waartoe zy 't hart my neigde.
De woedende Achmed ziet zijn hoop te loor geſteld.
'k Word ijlings op zijn last in ketenen gekneld,
Van oord tot oord vervoerd. Vervoerd uit Palestijne,
Ontfangt my deze Wal, waarin ik eindloos kwijne.
En hy, die dag aan dag my pijnigt door zijn' gloed,
Wordt me eindlijk een gedrocht, waarvoor ik affchrik voed.

„ De Jaren krûipen voort, 'k zie alles reeds veranderen,

De

De vaan van Saladijn maakt plaats voor nieuwe ſtandren.
De Voedſter, die haar lot by mijne ramp betreurt,
Wordt me eindlijk door den dood van uit mijn' arm geſcheurd.
De muren van 't kasteel verouden en vervallen:
De heeſter wordt een woud op de eerstmaal bloote wallen;
En die in 's levens kracht mijn liefde vordren dorst,
Draagt thands een' zilvren baard, die afhangt op zijn borst.
Dees, deze Alize-zelv, hier met my opgetogen,
Die met my de eigen borst als Zuster heeft gezogen,
Verloor den bloesſem van heur frisheid. Ik-alleen
Behou mijn vijftien jaar, in ſpijt van mijn geween,
En zie dezelfde lok my 't gladde voorhoofd hullen.
Vergeefs wenschte ik den dood, ik moest den vloek vervullen.

„ Zie daar mijn lot geſchetst. Maar gy, beminlijk Held!
Gy, Hollandsch Graaf, mijn bloed, gelijk my alles meldt!
Wie zijt gy? Ach! met my uit d'eigen ſchoot geſproten,
Wien danke ik mijn ontſlag van mijne ſtamgenooten?
Een' Zoon van Floris Zoon —? Want uw zoo prille jeugd
Toont my geen' Broeder aan in dees uw heldendeugd."

De Krijgsheld ſchijnt zich-zelv' als van een' droom bevangen.
Hy ziet de ſchoone, en zucht. Die teedre waas der wangen;
Die ſchuchtre rozenblos, haar zwevende om den mond;

Digitized by Google

Dat voorhoofd, nog omwolkt van 's levens morgenstond;
Die boezem, die zich vormt, en, als beschaamd te zwellen,
Geen volle jeugd vertoont, maar nog schijnt voor te spellen;
Dit al, weêrsproken door heur vrije taal, verbaast,
En doet hem roerloos staan. Hy neigt het hoofd op 't laatst,
„ Prinses (dus andwoordt hy), gy hebt u niet bedrogen:
Een Zoon van Floris Zoon vertoont zich aan uwe oogen.
Ja, Floris stierf met roem, de wapens in de hand.
De Oront omspoelt zijn graf in 't Antiochisch zand,
En overschaâuwt zijne asch met de Idumeesche palmen.
Men hoort zijn heldendeugd door heel het Oost weêrgalmen.
'k Ben Zoon zijns tweeden Zoons, die, Oorlogsheld als hy,
Zijn' Broeder onlangs volgde in Hollands heerschappy.
Het Saraceensche bloed heeft van zijn' kling gedropen.
Hy-zelf sloot my het pad der overwinning open.
Zie daar mijn' staat, Mevrouw, geboorte, stam, en bloed!
Duld thands, dat ik in u mijns Vaders Zuster groet'!
Mijn hart (waartoe 't ontveinsd?) had in gants andre banden
Dan die van 't bloed, gewenscht voor u te mogen branden.
Maar neem van my die liefde en al dien eerbied aan,
Die met een tederheid zoo heilig, kan bestaan!
Mijn boezem zal voor u de reinste zuchten kwaken!
Nooit andre vlam mijn hart, dan voor uw heil, ontsteken!
Verbreek ik dees geloftè, een hemel die my hoort

Ver-

Verlaat me, en 'k vall' ten prooi' aan gruwbren muichelmoord!
Kom, volg me, en 'k voere u weêr naar 's Heilands kruisaltaren!
Daar zult ge een zuiverheid die Englen past, bewaren!
Daar ſtraal' hun vlekloos ſchoon van uwe ſchoonheid af!
En ik, ik zweere u trouw, als Ridder, tot het graf!

„„ Maar welk een ſomberheid houdt u 't gelaat betogen?
Een traan ontvalt uw oog! — Het gunſtig Alvermogen
Voorkoom dit Voorſpook! Hoe! de hemel voert me u toe;
Ik red u, breek de kracht van boei en tooverroê;
Ik juich in zulk een heil, mijn' naam en afkomst waardig;
En gy —!"

„ Beminlijk Held! mijn ſiddring is rechtvaardig,
(Herneemt ze). Ik heb u veel, maar alles niet, ontdekt.
Zie hier ons Vonnis! hoor 't, en wat my leed verwekt!
'k Verzweeg dit; 'k wilde 't u, maar kan het niet verbloemen.
ô Mocht ik 't voor my-zelv' alleen rampzalig noemen!
Maar neen, gy deelt er in. *Wie ooit uw boeien ſtaak*
(Dus ſprak de Wichlares in 't dondren van haar wraak)!
Wie ooit uw' hand verbreek, hy heeft mijn' vloek te ſchroomen.
't Verraad, de moord, rijst op! hy zal dien niet ontkomen.
Ik zie, ik zie de ſpeer zich ploffen in zijn hart!
Hy ſterft, de wraak ten prooi, en gy vergaat van ſmart!
Ach! nimmer ſtond dit lot zoo gruwzaam voor mijne oogen.

Digitized by Google

Beef, Floris afkomst! beef! en zie mijn hart bewogen!

„ Dit, dit ontbrak er nog aan al mijn ongeval!
ô Ridder — 'k beef op 't woord hetgeen ik uiten zal.
Ja, 'k min u; 'k min u, niet als de afkomst van een' Broeder;
Als een', by wien my 't bloed de plaats beſtemt van moeder;
Neen! als Verlosſer — ach! by 't ſtormend driftgewoel,
Heeft daar de weldaad deel in 't gene ik voor u voel!
Neen, 'k min u als den Held, in wiens volkomenheden
Mijn ziel zich-zelv verliest, met oordeel, hart, en, reden.
Een opſlag van uw oog doordrong my met een' gloed,
Die hier, die in dit hart met Helſche dolheid woedt.
'k Aanbid u, ja nog meer! Ik wensch voor u te ſterven.
'k Erken de wraak der Hel. Maar doe my dit verwerven!
Geef my mijn' kerker weêr, mijn' boei, en ſlaverny,
En koom een noodlot voor, dat u verplet door my!"

„ Onnoozle, ſprak de Held! ik zoude u hier begeven!
Ach! 't noodlot waar te ſchoon, voor u te mogen ſneven!
Verdenk mijn' boezem van die lafheid niet, Mevrouw.
Ik zweer — 'k herhaal mijn' eed — ik zweer u eeuwig trouw!
Laat andren in hun min eene aardſche vreugd genieten;
Ons doe een zuivrer vlam in wellust ſamenvlieten!
Ja, ſmaken we op deze aard (wat is ons 't woord van Echt!)

Die

Die hemelzaligheid, Gods Englen toegelegd!'"

Zoo ſpreekt hy. 't Krijgsgerucht vernieuwt zich in zijne ooren.
Het gruwzaam Allah klinkt en davert door de toren;
De ſtem van Achmed dreunt verſchriklijk door 't gefchal;
En Adelijne beeft wat hier van worden zal.
Een oogenblik, ô ſchoone, en 't onweêr legt zich neder!
De kalmte keert te rug, de nevel ſcheidt zich weder!
Daar ſleept men Achmed-zelv', met ketenen belaân,
Den Kerkerkelder in, en biedt hem Floris aan.
De ſchoone deinst te rug, en ſiddert hem te aanſchouwen.
Hy ziet den Jongling aan met edel zelfbetrouwen:
, Gy zegepraalt; 't is uit (dus zegt hy), jeugdig Held!
Het lot begunſtigde u, en Achmed is geveld.
Mijn arm verloor zijn kracht. Gy ziet mijn wonden vloeien,
Maar laat ze, dit 's mijn wensch, Adéles boei beſproeien!
De dood verdriet my niet, die haar de vrijheid geeft:
'k Heb niet dan voor haar haat, ik heb te lang geleefd.'

Hy zwijgt. Zijn kaak verbleekt. Hy zijgt voor Floris voeten.
Nu zucht hy! ,'k Mag in u Graaf Floris kroost ontmoeten
(Hervat hy); 'k was zijn ſlaaf. — Hy gaf me een vrijheid weêr,
Die 'k nimmer heb misbruikt tot ſmaad van Jezus leer. —
'k Was Christen in mijn hart, maar 't bloed in dees mijne aderen

Digitized by Google

Verbond my aan de wet van mijn verſtorven Vaderen. —
Had Adelijnes min mijn tederheid bekroond,
Ik had me aan uwe zij voor 't heilig kruis getoond. —
Maar, wreed van haar verſmaad, en hooploos afgeſlagen! —
Wat kon ik, dan de Hel mijn gruwzaam noodlot klagen! —
Zy zei my redding toe —! maar heeft my wreed misleid! —
'k Heb Adelijne een lot vol jamm'ren toebereid. —
Ik ſterf wanhopig. — Gy! vergoed de teedré ſchoone
De rampen van mijn min! — Dat dit mijn zorg beloone,
Die 't leven haar behield. — Dit verg ik u! — Vaarwel!
Ja, 's Heilands macht is groot, zy overwint de Hel.' —

Zijn adem ſmoort, hy ſterft. De minlijke Adelijne
Bezwijmt: de Held ontroert; hoe zich zijn hart verpijne,
Onwillig ſtort een traan van weemoed langs zijn wang.
Hy voelt zijn borst geprangd, en weet niet wat haar prang'.
„„ Geef, Hemel, roept hy uit, op dezen dag van zegen,
Dat onze dankbaarheid uw gunſten op moog wegen;
En dat geene aakligheid in 't twijfelbaar verſchiet
De weldaad ons vergall' die uit uw handen vliet!
Neem Adelijnes eed, neem haar gelofte en trouwe,
Neem ook de mijnen aan, die ik U heilig houë!
U offren we onze min! Zy, onder 't Sluierdoek;
Ik onder 't Krijgskuras, waar ik den dood in zoek.'"

1805.

Digitized by Google

LUCRETIA.

VERHAAL.

Digitized by Google

Digitized by Google

L'U C R E T I A.

Rutulie bezweek voor 's Tybers zegevaan:
Reeds zag men de Adelaars op al heur ſterktens ſtaan:
Thands hield de Roomſche macht de Hoofdſtad ingeſloten.
Geen wapen blonk er meer, geen pijl werd afgeſchoten;
Geen bloed bezoedelde het platgetrapte veld:
Maar delfſpade en houweel in 's gravers vuist gekneld,
Hield plaats voor 't Oorlogszwaard. Trompet en moordkreet zwijgen;
En Legervest en burcht, die daaglijks hooger ſtijgen,
Slaan om de veege ſtad en onderkropen' wal
Een' nieuwen buitenmuur, die haar verplettren zal.
Nu zweeft de rust door 't kamp der Roomſche Keurelingen!
De bekers klinken er voor 't klaatren van de klingen;
En ſpel en feestgedruisch met al de dartelheên
Der Vrede, mengen zich met d'Oorlog onder een. —
De wakkre Sextus gaf een deel der Legergrooten
Een maaltijd, waar de wijn by ſtroomen had gevloten.

Brood-

Digitized by Google

Brooddronken weeldrigheid, vermengd met dronkenſchap,
Bedwelmt de herſens in een zorgloos dischgeſnap.
Men ſlaat de Cyther, maar met onbedreven vingeren;
Men tuimelt overhoop, terwijl de hoofden ſlingeren,
En hupt en dartelt, als Bachanten, onbezuisd;
Terwijl men kruik en ſchaal en tafelnap vergruist.
In 't eind, het woelen moê, hier duizlend neêrgeſlagen,
Daar, van den ſlaap verrast, of ſpraakloos weggedragen,
Verdunt zich 't gastmaal. Fier op ſterker ingewand,
Ziet Sextus in triomf zijn' vriendenſtoet in 't zand,
En hy, hy ſtaat alleen in 't midden der bezwekenen
Gelijk een rots in zee, en telt zijn zegeteekenen.
Een ſlaauwe ſchemering vertoont hem Collatijn,
Die in een' hoek der tent bevangen van den wijn,
En mijmrend by 't gejuich en dartelend rinkinken,
De Roomſche deſtigheid op 't voorhoofd uit doet blinken.
Glimplachend treedt hy toe, en biedt de hand hem aan.
„ Kom, waardig Bloedverwant, de Feestvreugd heeft gedaan:
't Is alles om ons heen verdwenen of gevallen;
Wy zijn het, wy alleen, die met den lauwer brallen.
Hernémen wy de kroes! De feestzang droogt de borst,
En 't uur der middernacht geeft huivrigheid en dorst.
Wel aan!" — De Krijgsman rijst: hij ſchuift de tentgordijnen
Ter zijde. „„ 'k Zie 't geſtarnt' met doffen luiſter ſchijnen

(Dus

(Dus zegt hy), 't Maanlicht trekt zijn hoornen by elkaâr.
De lucht betrèkt, en is van donderwolken zwaar.
Ja, ſlijten wy de nacht hier waakzaam by den beker!
De hemel hoede ons Heir! maar is de Veldwacht zeker?'" —

„ Volzeker (zegt de Prins); verban dien ijdlen ſchrik!
Genieten wy de vreugd van 't ſtreelende oogenblik!
De lucht is helder, en niets dreigt ons met gevaren:
Maar ſpoel die onrust af, dat zorglijk zielsbezwaren.
De nachtlucht greep u aan; verwarm u, op mijn woord,
Met dezen gullen dronk, waarin de Vriendſchap gloort!" —

Zy drinken. „ Collatijn, wat is het, feest te houen
(Hervat hy) zonder 't zoet van minnelijke Vrouwen!
Ach! Bachus gloeie ons hart, in Venus' is de vreugd
Des Levens; en 'k beklaag mijn ſpoorelooze jeugd
Die hier in 't harnas ſlaaft om luttel lauwerbladeren.
Wat meent ge? 't Warme bloed vloeit u als my door de aderen!
Kom, zaadlen wy ons ros. Naar Rome heen geſpoeid!
Wy zijn te rug in 't heir eer dat de morgen gloeit!" —

„„ Neen, Sextus, 'k blijf. Wie weet! wy wierden overvallen!
Een held vertrouwt op 't zwaard, maar nooit op legerwallen.
'k Verlaat mijn Krijgspost niet. — Maar wilt gy, ga gerust:

Ik

Digitized by Google

Ik zal den Veldheerpost vervullen zoo 't u lust.
Doch, gaat gy, zie mijn Gâ. Een heimlijk boezemprangen
Beklemt my. 'k Voel my 't hart aan huis en echtkoets hangen.
Zoo, in mijn afzijn, haar iets ſchriklijks overviel!
Ga, breng me een tijding weêr, die rust ſchenkt aan mijn ziel!'" —

„ Met vreugde, Lucius! Ik zal uw' groet haar brengen:
Uw' kus - zelfs zoo gy wilt. Maar zacht! ik mocht my zengen!
Neen, zend den vlinder zoo naby niet aan dat licht!
Wat weet ge 't — Lucius! — een nachtbezoek! mijn Nicht!
Een jongling, warm van wijn, en frisch en welgeſchapen!
Gy, verr' genoeg van hand! — Neen, gaan wy liever ſlapen.
Gy grimlacht —? Rekent gy op uw Geliefdes trouw,
Of acht ge my zoo min gevaarlijk by een Vrouw?" —

„„ Ja, Sextus! 'k grimlach om dien waan der Jongelingen.
Steeds meenen ze al wat leeft hun hartstocht op te dringen!
Geen Vrouw, geen Maagd weêrſtaat hun lonken! Is 't niet waar?
Onnoozle! ga vrij heen, ik lach met dat gevaar!" —

„ Nu, terg my niet. Veellicht...! Daar zijn er meer bezweken
Dan ſteden. 't Is zoo licht, een teder hart te ontſteken!
't Heeft alles invloed op een zacht en argloos hart,
En 't voelt zich eer 't het weet in onzen ſtrik verward!

Hoor,

Digitized by Google

Hoor, Lucius, zie daar mijn hand! Vertrouwde Magen,
Waar 't gruwzaam, zoo mijn hart uw Echtkoets zou belagen:
Ik ben niet vatbaar voor dien gruwel, ſtel dit vast!
Maar anders..! Beef, mijn Vriend, gy waart reeds half verraſt!" —

Zoo ſpreekt hy, en rijst op, en vult den berkemeier
Op nieuw. — „„Neen, Sextus, neen, ik ken u, ijdle ſchreier!
Neen, 'k geef u vrijheid; 'k zet mijn' legerriem te pand,
Daar is hy! — vlieg, ga heen! 'k ſtel alles in uw hand.
Belees haar, zoo ge kunt, begoochel, en betoover!
Beſluip haar als een dief, beſpring haar als een roover!
'k Getroost my alles. Toon, ja, toon my wat gy zijt!
Of, Blaaskaak, wacht van my een eindeloos verwijt!
Mislukt gy, 'k zal uw' naam by al de legerbenden
Bezwalken als een' bloode, en u in 't aanzicht ſchenden.
'k Leg maag- en vriendſchap neêr. — Nog eenmaal, 'k eisch het, ga!
Keer eerloos, of met de eer van mijn Lucretia!" —

„ Vermeetle, 't gaat te hoog (zegt Sextus, fel aan 't blaken)!
Doch, van den wijn bedwelmd en uitgeput van 't waken,
Vergeet ge u. Breken wy dit ijdle twisten af!" —

„„ Neen, neen (roept Collatijn), geloof my niet zoo laf!
Ik weet het gene ik zeg, en laat mijne eer niet hoonen,

Nog eens! Gy zult me uw' roem dees nacht bewaarheid toonen,
Of de eindelooze vloek van Mavors en Quirijn
Verdelge en u en my in dezen kroes met wijn!" —
Hy ſpreekt, en, drinkt de ſchaal ten halven uit. —
„ Ontaarde!
(Zegt Sextus) 't wordt dan ernst, hoe zeer mijn hart u ſpaarde.
Welaan, uw vloek hou ſtand en treffe ons beider kop!"
En ſprekend zwelgt hy 't vocht ten laatſten druppel op.

Nu ſcheidt men, wederzijds van d'eigen' gloed bevangen.
De gramſchap, woede, en wijn ſtaan tintlende op de wangen
En 't voorhoofd, beurtlings bleek en vlammend van de ſpijt.
De dolle Sextus vliegt, daar hy zijn' helm verſmijt,
Te paarde en in galop. — Met onbedekte hairen
Hem zwierende om het hoofd doorſtreeft hy veld en airen
En weide en akker, vliegt door ſloten, hegge, en dam;
En Rome ontfangt hem ſtraks, van zweet en nachtdauw klam,
En ademloos van drift en kokend boezemhijgen.
Hy geeft zich naauwlijks tijd ten zadel af te ſtijgen,
En in een oogenblik voor 't huis van Collatijn,
Ontſluit zich hof en poort voor d'eernaam van Tarquijn.
Het graauwen was naby, de nacht nog niet verſtreken;
't Geſtarnte gloeide nog en wist van geen verbleeken;
Doch was de hemelkar aan 't draaiend firmament

Aan

Aan 't vallen, en de boog des disels omgewend;
De teedre Gemalin, ten prooi aan duizend zorgen,
Verrezen by de lamp in 't wachten naar den morgen;
En heel het huisgezin, door 't voorbeeld opgewekt,
Stond vaardig, met de hand ten arbeid uitgestrekt.
In 't stille slaapvertrek, omringd van heur slavinnen,
Zat Vrouw Lucretia by 't snorrend vlokwolspinnen
En 't weestouwkleppren van den nijvren maagdenkring,
Die uit haar eedle hand de morgentaak ontfing.
Nu moedigt zy de vlijt, dan geeft zy traagheid spooren,
En weet met elken wenk de harten door te boren,
Terwijl die zelfde rust die in haar borst regeert,
Het gantsche huis vervult en alle warring weert.
Zy-zelv zit, by de lamp, met goud- en purperstrikken
Een' wollen wapenrok voor haar Gemaal te stikken;
En, zuchtend, rolt haar oog een traantjen op haar hand,
En van de hand op 't kleed, en smet zijn opperrand.
„Ach (roept zy)! moog die traan ons slechts geen bloedvlek spellen!"

Nu hoort men 's Prinsen tred langs trap en voorzaal snellen,
En naadren! Hy verschijnt en stuift de kamer in,
En vindt de aanminnige, omkransd van haar gezin.
't Ontzag der deugd bevangt zijn' boezem, fel aan 't koken!
Maar neen, de spijt breekt door, de hoon heeft haar ontstoken!

„ Uws Egaas groet, Mevrouw! (dus zeg: hy.) Sidder niet:
Hy is 't, die dezen dag in mijne plaats gebiedt,
Dit kluistert hem by 't Heir. Droog af die donzen wangen!
Ik koom dit oogenblik zijn plaats by u vervangen.
Hy wilde 't. — Volg my hier in dit geheim vertrek,
Dat ik in veiligheid u zijnen last ontdekk'." —

De tedere argwaant niets. Zy volgt hem onverstreken.
Hy sluit de deur. „ Zit neêr (dus vangt hy aan te spreken).
Uw Ega draagt uw deugd, uw zuiverheid, te koop.
Hy is uw hart niet waard, noch dien gewijden knoop
Die deze uw hand verbindt. Beschouw hem met verachting!
Ik, tuige van uw' hoon, als van uw deugdbetrachting,
Ik koom u wreken: ik, die al uw waarde ken,
Uw deugd, uw schoonheid eer', en hier uw meester ben!
Wat wilt ge? Voel dit hart op 't bruischendst voor u blaken;
Eén woord, één lieve lonk, zal ons gelukkig maken,
Uw' kluister breken en u plaatsen aan mijn zij.
Eén weigring is uw dood; kies tusschen haar en my!
Gy zwijgt. Zie hier mijn staal. Ik zal mijn' wil verwerven,
Gy, met my schuldig zijn, of, als onteerde sterven!
Uw leven niet alleen, uw eer is in mijn hand!" —
Dus spreekt hy, werpt ze flux op 't siddrend ledikant;
Ach, spraakloos zijgt zy neêr en van zich-zelv niet wetend;

Be-

Digitized by Google

Bezweken van den ſchrik, die ſtem en gorgel ketent;
En hy, hy boet zijn lust — wat zegge ik! neen, zijn wraak,
En vliedt, en is in 't Heir voor 't eind der morgenwaak.

De onzaalge Collatijn, by Veldheertent en ſtandert,
Verneemt zijn wederkomst, en ſiddert, en verandert
In 't aanzicht als een blad, dat wegkrimpt voor den gloed.
Een meer dan doodſche ſchrik bevangt en ſtolt hem 't bloed.
Zijn boezem heeft geen kracht om de oogen op te heffen.
Hy vreest, in Sextus blik den blikſem aan te treffen!
Dees ziet, als uit een wolk, verachtlijk op hem neêr.
„ 'k Herneem de Legerſtaf en 't opzicht over 't Heir:"
Dit 's alles, wat hy zegt. Hy treedt de Hoofdtent binnen,
En laat d'onzeekren daar, van hart beroofd en zinnen.

Wat doet hy? — Radeloos beſtijgt hy 't ros, en vliegt.....!
Helaas! hy voelt die ſtem die 't harte nooit bedriegt,
En 't voorgevoel van leed dat niet is uit te wijken.
Hy matigt drift en ſtap; zijn moed en kracht bezwijken.
Tot driewerf wendt zijn hand den teugel; maar het ros
Weêrſtreeft, en ſtuift vooruit, op Romes vesten los.
Hy nadert. Ach! 't gezicht der Vaderlijke wallen
Beroert hem 't ingewand, en doet hem de aard ontvallen.
De helpoort toont zich dus voor de afgeſcheide ziel!

Digitized by Google

De klepper voert hem t'huis door 't weemlend volksgekriel,
Dat fluistrende om hem zuist als mommelende biën:
Hy hoort, noch ziet, noch denkt. Met waggelende kniën
Doorkruist hy 't voorportaal, en naakt het slaapsalet.
Wat ziet hy? Ach, zijn Gâ, op 't wreedbezoedeld bed
Gezeten, badende in haar tranen, en de vlechten
Zich rukkende uit het hoofd. Daar, sprakelooze knechten,
Hier, maagden die van verr' de ontbloote boezems slaan.
„ Ach (zucht hy)! 't is genoeg — ik heb te veel verstaan.
Vaarwel!" —, Neen (roept ze), neen," en stort hem voor de voeten.
, Neen (roept ze), ik heb nog eer, om voor uw smaad te boeten!
Mijn lichaam heeft de smet, den gruwel, ondergaan;
Maar zuiver is dit bloed, en 't toon' mijne onschuld aan!" —
Zoo zegt ze, geeft een' gil van onverduurbre smarte,
En treft zich met een pook in 't openbarstend harte,
Dat naar verlossing snikt. Zy zwijgt en geeft den geest;
En Rome heugt de nacht van 't dronken Legerfeest.

1805.

Digitized by Google

ACHILLES IN SCYROS.

V E R H A A L.

Digitized by Google

Digitized by Google

ACHILLES IN SCYROS.

Achilles fleet dan nu aan 't Hof van Lycomedt
Zijn prille Jonglingſchap in 't luchtig Nymfenkleed.
De moederlijke zorg die Thetis boezem griefde,
Lei hem die ſchuilplaats op, geheiligd door de liefde;
En de onbedwingbare arm tot Troojes val beſtemd,
Hield purperſpoel en naald met ſpeelſche vuist geklemd.
Daar zag hem dag aan dag met Scyros maagdenreien
De verschgekamde, wolk tot hairvlechtſnoeren breien,
Of koffers vlechten met een weerelooze hand,
En ſtikken 't vloertapijt met bloem of myrthenrand;
Of parels en koraal aan 't buigzaam gouddraad rijgen.
Nu ſtrookte hy de ſnaar en deed de winden zwijgen,
Of mengde een' voller toon dan van de maagdenkeel
Door 't Jofferlijk gezang en tokkelend luitgeſtreel.
Deïdamië alleen erkent in haar Vriendinne
De teedre Amfryze niet, maar gloeiende van minne,

Digitized by Google

En ſmakende aan zijn zij' geen Zusterlijke koets,
Draagt ze in heur' ſchoot de vrucht des wederzijdſchen gloeds.
Beängſtigd tracht ze 't lijf in riem en band te knellen,
En prangt de ſlanke heup in 't ongewoone zwellen;
Ach! elke oneigen plooi van 't losgeſtrikt gewaad,
Gelooft zy, dat haar ſchuld aan ieders oog verraadt:
Zy vreest te blozen, vreest, wen ze aanvangt met te ſpreken,
Dat wen haar 't blozen voegt de blos haar zal ontbreken;
En ducht, in 't zwoegen zelf van borst en ademtocht
Te ontdekken wat haar ziel zich zelv verheelen mocht.
Want naauwlijks had hy nog op de onbezwaikte wangen,
Van heel de nymfenſtoet de vriendſchapskus ontfangen,
En Thetis hem de naakte en ſpinrok toevertrouwd,
Of, meer dan Zusterlijk, en boven 't maagdlijk, ſtout,
Vervolgde hy alom in de argelooze ſchoone
Het voorwerp van een vlam; het ſpeelding van Dione.
Vergeefs drong 't Joffrendom zich dartende om zijn zij':
Zy was het die hy zocht uit heel de teedre rij.
Haar treedt hy immer na door Hof en Wandeldreven;
Haar ſchijnt hy als een windtje om hals en borst te zweven;
Haar praamt hy in zijn' arm als teedre hartvriendin,
En fluistertze in 't geheim het vuur van wellust in.
Nu kleeft haar rozenmond op zijn koralen lippen,
Verwonderd van 't vergif dat ze in heur borst voelt glippen:

Dan

Dan ſtrookt hy 't zacht albast of levend elpenbeen
Van kaak of voorhoofd met de teêrſte aanminnigheên;
Of rijt het goudſnoer uit heur hairvlecht met zijn vingeren,
Om ze in een' nieuwen zwier om nek en hals te ſlingeren:
Dan valt hy haar in d'arm, en zijgende op haar borst,
Ontrooft ze kus op kus met nooitverzade dorst,
Of dwingt haar, aan de zijne in nooitgeſmaakt genoegen,
Van onbekende lust en dartle ſmart te zwoegen.
De teedre ſiddert, ſlaat haar oog en gloênde kaak
Verſlagen neder, en verliest zich in 't vermaak!
Zy weet niet, van wat gloed, van welk een vuur ontſtoken,
Zy 't bruiſchend maagdenbloed met zoo veel drifts voelt koken,
Of wat, uit heel den ſtoet, die om haar ſchreden waakt,
Deze eenige Vriendin haar zoo aantrekkelijk maakt!
Nu zit zy naast zijn zij' by ſtrikkorf, ſpil, en rokken,
En ſpint hem 't vlaschdraad voor, of toont hem 't wolpluisvlokken;
Beſtiert zijn vingers aan een arbeid hem zoo vreemd,
En lacht om 't broddelwerk dat ze aan zijn hand ontneemt.
In 't eind, een ſchuchtre ſchroom beveelt haar hem te ontvluchten.
De onnoozle ducht! zy ducht, en weet niet wat te duchten;
Als 't ſchrikkelijk geheim hem van de lippen ſtort,
En met de huwlijkskus op nieuw bezegeld wordt.
Sints heeft de droeve rust noch toevlucht in heur zorgen.
Nu zoekt ze de eenzaamheid, en weent zich in 't verborgen

't Ge-

Digitized by Google

't Gelaat tot water; zucht; en mijmert, als ontzind,
En raadpleegt met heur hart of ze al, of niet bemint;
Verteert zich in heur angst, en dreigt van rouw te ſterven.
Dan vliegt zy weêr in d'arm dien zy niet weet te derven,
En plengt heur tranen met de zijnen onder een,
En 't kalme lachjen rijst uit d'afgrond van 't geween.

Thands zocht ze aan 't klippig ſtraud een ſchuilhoek om te treuren.
Een ſomber voorgevoel ſcheen haar zich-zelv te ontſcheuren.
Het is of 't zwellend hart haar uit den boezem berst,
En wegſtroomt in den vloed die zich aan 't oog ontperst.
Zy ſchrikt, haar zusters, ſchrikt, haar Juffren en ſlavinnen
Te ontmoeten; vreest hem meer dan een van haar vriendinnen;
En ach! zy hijgt, haar arm hem om den hals te ſlaan,
En voor een' traan van hem heur leven af te ſtaan!
Vol ſiddring dat de tijd het groot geheim ontdekke,
Wenscht ze, in vertwijflend wee, dat zich haar lijden rekke.
Dan wenscht zy, dat hy haar verlate! Goôn, verlaat!
Hy, wiens betoovrend beeld in haar geworteld ſtaat!
Wiens adem haar beweegt, gevoelen doet, en leven! —
Hy nadert, en zijn komst doet heel haar lichaam beven.
Hy nadert, maar aan 't hoofd van Scyros Nymfendrom,
Ten ommegang gereed voor Bachus heiligdom,
En noodigt haar ten feeſt. Een woud van dichte dennen

Deed

Deed in zijn duiſtre nacht 't ontzach der Godheid kennen,
En hield zijne outerdienst voor 't ſterflijk oog bedekt.
Daar voert de Vrouwenrij met pantherbloed gevlekt,
En golvende in den wind met losgerukte hairen,
De fakkel in de hand omkranst met klimopblaâren,
En ſlaat de rinkelbom met daavrend woest geluid,
Dat bosch en veld doorklinkt en op 't gebergte ſtuit.
Geen Jongling ſtaat het vrij dit heiligdom te naderen.
Dit is de aaloude wet der Priesterlijke Vaderen,
Dit dondert de Offerpaap den Veldſtoet weêr door 't oor:
„ Wijkt, mannen, wijkt! ſtaat af van Bachus Nymfenchoor!"
De Maagden volgen hem, als een van haar Geſpelen,
Op 't tripplend maatgeluid, doormengd met duizend keelen
Der Wijnpapinnen, van de drift der Godheid vol,
En zwaaiende onder een gelijk de kindertol,
Die door de zweep geperst met onophoudlijk jagen,
In 't rond draait van 't geweld der-felle geesſelſlagen.
Zy dwarlen, zwieren rond, en tuimlen, blind en doof,
En bosch en bergen langs, en aâmen bloed en roof,
Terwijl zy ſtam en tak van boom en wortel rijten,
En de aard vermoeien met hun ſchaatrend Ewan krijten.
Deïdamia gruwt van 't ſchrikbre feestgeroep
En d'ijsbren toeſtel van den redenloozen troep,
En ſiddert, hem voor 't oog der ſchaamteloosſte Vrouwen

Met

Digitized by Google

Met halfontbloote borst in 't maagdenkleed te aanſchouwen.
Met opgeſtrikte mou ſtrekt hy de hand haar toe,
Om ze op te leiden tot den feestrei. „ Hemel, hoe!"
Dus roept ze en geeft een gil)! — „ Gy 't heiligdom onteeren
(Dit zegt haar ſiddrend oog), in deze uw valſche kleêren!"
Haar lippen vormen 't woord, maar ſmooren 't in den mond.
Van ijzing ſtort zy, 't hoofd voor over, op den grond
(Haar dunkt, zy ziet de wraak alreeds om 't zijne blikken),
En heel de Nymfenſtoet, getuige dezer ſchrikken,
Roept: „ Weer dit voorſpook af, ô Godheid, weer dit af!" —
't Vliegt alles uit elkaâr, verwerpt den klimopſtaf,
En zoekt naar verſche bron en teenen zuivringkranſen
Ter reiniging van 't feest. De heldre middagglanſen
Verdooven, en de damp verheft zich over 't meir.
Deïdamia zijgt in ſiddrende onmacht neêr,
En door haar gantsch gevolg uit Godsdienſtſchrik begeven,
Voeltze op heur matte hand Achilles lippen kleven.
„ Geliefde (roept zy)! ach! wat gruwzaam dol beſtaan!
Is 't weinig, dat ik hier met kommer overlaân,
't Geheim verbergen moet, waarop ik roem moest dragen,
Zoo ge u ontdekken woudt om mijne hand te vragen,
En ſiddrend op het uur van eene ontbinding wacht,
Die me overſtort met hoon van kunne en van geſlacht?
Neen, 'k zie het al te wel! Gy mint my niet, Ontaarde,

Noch

Noch rust, ten zij de vloek van hemel en van aarde
Ons op het voorhoofd ſtorte, u neérploffe aan mijn' voet,
En my en mijnen ſchoot beſprenkel' met uw bloed!
Ga, laat my aan mijn leed! laat me aan uw moeders ſtranden
De lucht weérgalmen doen van 't wringen van mijn handen!
Zy beeft voor 't Trooiſche zwaard; maar weinig beeft zy hier
Dat op 't Cycladiſch ſtrand 't getergde blikſemvier
Dien dierbren Zoon vermale en 't lemmer kome ontrooven.
Neen, Troje vreeze ik niet; ik vrees de wraak van boven!
Ga, ſchud die kleeding uit, die u zoo weinig voegt!
Die ge elke ſtond onteert, en my tot ſchaamte droegt!
Of geef aan die u mint een blijk van 't mededogen,
Dat ge aan een Tijgers borst voor 't minst hadt ingezogen,
Zoo iets dat menschlijk waar uw' boezem had vervuld!
Wie boet er dan ik-zelv, voor u, voor uwe ſchuld!
Wie, zoo de wraak u plet zal op uw lijkasch weenen,
Wie met uw moeders oog haar tranen ſaamvereenen!
Wien zal Achilles lot, als jongling of als maagd,
Zoo dier ſtaan als uw bloed en de Egá die het draagt!" —

De Jongling ziet haar aan met een dier teedre blikken,
Die meer dan troostend zijn, die zalven en verkwikken.
„„ Vaar voort (dus andwoordt hy) 'k weérſpreek uw klachten niet.
Maar om dees dierbre hand, die gy my ſchreiend biedt;

Maar

Maar om die liefde, die uw hart my heeft gezworen,
Die nooit gedoemd moet zijn om in het graf te smoren!
Wijt my het noodlot niet dat van mijn leven schikt.
Ben ik het, wien de dood op 't Trooische strand verschrikt?
Of huichel ik de maagd aan uwe vaderstranden
Om uit een doembre lust de kuischheid aan te randen?
Deïdamie, neen! Gy die my 't hart doorleest!
Gy weet het, wat er woelt in mijn' beklemden geest?
Wat zoekt het, dan, gedoemd door 's noodlots ijzren wetten,
Die dagen door te staan, die my zijn strengheên zetten?
Welhaast, en 'k zie hun eind! Waar 't mooglijk, ze af te slaan,
Alcides grijsheid had mijn jeugd niet ondergaan.
En zoo mijn fiere jeugd door blinden gloed gedreven,
Aan 't hoofd der maagdenschaar den thyrs heeft opgeheven,
Waan, waan niet dat mijn arm der Goden eerdienst smaadt;
Neen, 'k hoopte uit dit bedrijf de ontdekking van mijn' staat.
Ja, 't moet...!" Hy wilde meer, maar ziet den nevel breken,
En 't mistig strandverschiet zich oopnen onder 't spreken,
En heel een Oorlogsvloot zich opdoen uit de zee,
Die Griekſche wimpels voert en aanstuift op de ree'.
Ulysses is aan 't hoofd met Tydeus zoon. Zy stappen,
De olijfspruit in de hand, langs hof- en tempeltrappen,
En brengen Scyros Vorst der Griekschen Helden groet,
Die Paris dartle vlam gaan blusschen in zijn bloed.

De

De grijze Lycomeed ontfangt het Krijgsgezantſchap
Met de eer en plechtigheid, aan 't Griekſche bloedverwantſchap
Verſchuldigd, dat met hem in Huis- en Haardgoôn deelt,
Onwraakbaar Godenbloed, uit Tantalus geteeld!
De Feestvlam blaakt en licht, men ſprenkelt levende ader
En wijn en lamm'renbloed aan d'algemeenen Vader,
En ſpreidt de tafelkoets met goud en purperpracht.
De disch buigt in en kraakt van lamm'ren versch geſlacht,
En runderlendenen, geſchroeid by de outervlammen,
En halve vaarzen en geheel gerooste rammen.
De friſſche waasſem der gezwollen malſche ſpier,
Van voedzaam ſap vervuld en levensgeest en vier,
Stijgt geurig opwaart, en verkwikt het hart van Goden
En menſchen, met den walm der verſche tafelbrooden,
En zachten Sciroswijn, gewonnen op de kust.
Men ſpijst, de Feestzaal juicht en davert van de lust.
De Rijksprinſes verſchijnt, omſtuwd van haar geſpelen,
Gereed, den vreemden 't hart door dischmuzyk te ſtreelen.
Zy naakt (Achilles aan heur zijde), zet zich neêr,
En vaardt de Cyther aan op 't Koninklijk begeer. —
Zy zong. Een teedre drift werd meeſter van de harten,
Maar, als doorſmolten met een' zweem van ſombre ſmarten.
't Was als de ſchittring van een lonkend maagdlijk oog,
Maar worſtlend met een traan die 't ſiddrend overtoog.

Digitized by Google

't Klonk ſchoon maar aaklig. 't Trof den boezem van den Koning.
„ Mijn Dochter (ſprak hy), neen! een volle vreugdbetooning
Betaamt ons in dit uur van gastvrij feestgenot.
Men plenge aan Majaas Zoon en 's hemels Oppergod!
Stel gy de Cyther aan uw hartvriendin in handen!
Herſtel ze in uwe plaats de blijdſchap in dees wanden!
Amfryze, ô ſchenk ons een dier zangen, rijk van zwier,
Die Linus 't eerst beſtond te tokklen uit de lier,
En die uwe afkomst in haar ſtamhuis ſteeds bewaarde,
Sints Herkles uit zijn hand de gouden ſtift aanvaardde.“ —
Achilles buigt het hoofd; hy ſteft de ſnaar; en zingt. —
Nu roemt hy de Oppermacht, waar alles uit ontſpringt,
En aller Goden teelt uit Aarde en Lucht geſproten,
Met Mnemozynes koets, door Jupiter genoten,
En 't Zanggodinnendom, geboren uit die Echt.
De trits Bevalligheên met ongebonden vlecht;
En Liefde, bont gewiekt, die aan Permeſſus boorden
Haar opleidt tot den dans. Der Titans ijzren koorden,
En Vorst Saturnus zicht, door 's aardrijks hand gewrocht! —
Deïdamia beeft voor 't geen er volgen mocht,
En heimlijk weet ze een ſnaar van 't ſpeeltuig los te wringen,
En maakt een tijdig eind aan 't reeds uitſporig zingen,
Dat op het oogenblik zijn kunne ging verraân.

Ulys-

Digitized by Google

Ulysses middlerwijl ziet, hem oplettend aan,
En waant in 't maagdlijk kleed den Jongling reeds te ontdekken,
Om wien zy dwars door 't meir van kust tot kusten trekken.
„ Vorst (zegt hy; 't scherpziende oog op hem alleen gehecht,
Terwijl hy Lycomeed zijn last te vooren legt),
Gy weet uit welk belang van Staats- en huwlijksbanden
Wy allen, Helläas kroost, ter Echtwraak samenspanden,
Om d'algemeenen hoon en Gastrechtschendery
Te straffen met den val van Priams heerschappy.
Zoo leere 't nageslacht aan 't zeestrand der Barbaren
Het heilig Volkenrecht en trouwe en eer bewaren,
En steeke Europe niet baldadig naar de kroon!
Men schonk den Legerstaf aan Atreus oudsten Zoon.
Dees, als der Vorsten Vorst, en Hoofd der Bondgenooten,
Die heel de Ionsche Zee bedekt houdt met zijn Vloten,
Zendt Tydeus dappren Zoon, en my, Laërtes spruit,
Naar heel de waterkust die Egeus golf omsluit.
Wy weten, dierbre Vorst, die tijden zijn verlooren,
Wanneer gy, Wapenschrik van Tracers en Dolopen,
Bellonaas lauwerpraal deedt schittren van uw kruin,
En zegeteekens stichtte op Scyros muurarduin!
Wy vordren van uw' arm by 't overwicht der dagen
Geen' bijstand voor de zaak, die zoo veel helden schragen.
Maar 't is eene andre zorg die ons tot uwaart leidt,

De Faam heeft door 't Heelal de wondermaar verſpreid,
Dat Peleus eedle Zoon, beſtemd tot heldenſtukken,
Wier glorie zelfs op de aard geen' Herkles mocht gelukken,
En wien voor Trojes muur de onſterflijkſte eerkroon wacht,
Op een der kusten leeft, verborgen van geſlacht.
Reeds zeilden wy 't gewoel der zwemmende Sporaden,
En Paros marmerkust, en Tenos kuiſche baden
Die Bachus ſchuwen, en Serifos needrig ſtrand,
Voorby, maar vruchtloos, om dit dierbre zegepand.
Men zegt, 't is Thetis-zelv, die, uit belachbre zorgen,
Den Jongling, voor zich-zelv' en voor 't heelal verborgen,
Op 't eenzaam zeeſtrand voedt in rotsſpelonk en grot,
Hoe zeer zijn boezem naar de roeping blaakt van 't lot!
Ik kenne u, achtbre Vorst! zoo lage mommerijen
Zoek' niemand aan een' disch, waar gy u neêr zoudt vlijen!
Maar duld, dat morgen vroeg uw zeekust zij doorzocht,
Of dat zoo dierbaar hoofd zich daar verſchuilen mocht!"" —

„ Ik wenschte (ſprak de Vorst), dat my de gunst der Goden
Ten ſteun van dees mijn' throon een' Zoon had aangeboden.
Hoe zoet waar 't me, in dit uur den dierbren Jongeling,
ô Helden, voor uw oog te omhangen met den kling!
Hem op uw heldenkracht, uw' moed te leeren ſtaren!
Te zeggen: Word met hun de geeſsel der Barbaren!

Maar

Maar 't noodlot ſtaat niet toe, dat u mijn bloed verzell',
En Scyros is vervreemd van 't edel wapenſpel.
Voor my, ik ben gewis, dat wy aan deze boorden
Den heerelijken naam van geen' Achilles hoorden.
Zijn Moeder heeft aan my zijn jonkheid niet vertrouwd;
En 't is geen pand van haar, dat gy me onttrekken zoudt.
Doorzoekt, behaagt het u, mijn ſtranden en valleien!
En moog de Hemelmacht u zulk een vond bereien!" —

Deïdamia beeft, en ziet het Trooiſche ſtaal
Reeds ſchittrende in heur' waan om 't hoofd van haar Gemaal.
Het oog des Jonglings gloeit. (Ulyſſes ziet de vonken
Des opſlags, maar ontveinst.) Deïdamiaas lonken
Verſmooren, wat zijn hart reeds opwelde in dien gloed.
Ze omhelst haar hartvriendin. „ Ach (zegt zy)! immer bloed!
Mijn Vader, duld, dat wy een dischgeſprek verlaten,
Dat mijne Amfryze als ik, dat we alle, doodlijk haten!
De nacht verliep reeds, geef ons 't affcheid van dit feest!" —

„ Nog ſlechts één oogenblik (roept 's Veinzaarts ſchrandre geest)!
Vergunt ons, hier onthaald door 't lieflijkst maagdenkwelen,
Heur zangerige rij een gastgift uit te deelen!"
Flux werpt hy heel een macht van Vrouwenkostbaarheên,

Kleinoodjen, ſpeelgeraad, en lijfsſieraad door een,
En, midden in dien hoop, een ſchild met bloed bedropen,
En koopren krijgstrompet, een werkſtuk der Cyclopen.
De maagden grijpen ſtraks, met onbezuisde hand,
Naar hals- en armring, ſtijf van goud en diamant,
Of elpenbeenen ſpoel tot wol- of gouddraadklosſen,
Of hulſels, rijk gewrocht, getopt met vederbosſchen,
En parelſnoeren, die, in 't dartlen om den hals,
Het blank verhoogen van het zachte boezemmalsch.
Dees past een ſluierband of hairſnoer om heur ſlapen;
Dees d'armring aan 't gewricht; maar geene ziet het wapen,
Of acht het als een gift voor 's Konings rustingzaal.
Achilles hand alleen vergrijpt zich ſtraks aan 't ſtaal,
En doscht het aan den arm, en ziet met vlammende oogen
In 't rond. Men ziet zijn borst en voorhoofd zich verhoogen,
Zijn ſchouders rijzen, en zijn hair te berge ſtaan!
Nu grijpt de zelfde drift de koopren krijgstromp aan,
En blaast den zegetoon der wakkre Myrmidonen.
„ Wees welkom! wees gegroet, ó roem der Heldenzonen
(Roept thands Ulysſes, roept zijn Medezendling uit)!
Wees welkom Peleus kroost, en Thetis Godenſpruit!
Thands kennen we u! — Vaar voort en doe dien krijgstoon daveren!
Wel voegt hy by 't gebriesch van Ftiaas oorlogsdraveren!
Ga, voeg dees ſtalen helm by dees uw' beukelaar:

't Was

'k Was Theſeus wapenpronk, hy voegt Achilles haar!
Dank, Hemel, 't noodlot is vervuld en doorgebroken!
Achilles is herkend, thands wordt Euroop gewroken!"" —

De Koning ſtaat verbaasd. Zijn Dochter, aan zijn' voet
Neêrſtortend, badende in een' ſchrikbren tranenvloed,
Omhelst zijn knieën, tracht, maar heeft geen kracht te ſpreken!
De maagden, wijd in 't rond, beſterven en verbleeken!
Hy ziet Amfryze — neen, thands geene Amfryze meer,
Hy ziet Achilles, fier en blinkende in 't geweer,
En, als een Godheid uit de wolken afgevallen;
En hoort den wapenkreet nog in zijne ooren knallen.
Nu trekt zijn Dochters rouw, dan 's Jonglings edel ſchoon
Zijne aandacht, en hy beeft, en zuizelt met zijn' throon.

Nu buigt de Jongling 't hoofd voor d'ongewisſen Grijze.
„„ Mijn Vader (roept hy uit) vergeef aan uwe Amfryze,
Zoo ze u dus lang misleidde! Een onbedwingbaar lot
Vereischte 't. 'k Zwichtte, ô Vorst, maar 't was voor meer dan God.
Ja, Thetis gaf my 't licht. Maar 't was uw rijk beſchoren,
Achilles oorlogsmoed by u te zien ontgloren!
Gy, die me en Thetis en mijns Chirons plaats vertradt,
Gy ſchonkt me oneindig meer dan Ftiaas bakermat.
Zoo echter 't Godenbloed dat omzweeft door mijne aâren,

Digitized by Google

Zoo 't bloed der Stroomgodes die zee beheerscht en baren,
Het uwe waardig zij; zie daar uw dierbre Spruit,
Aan haar behoort mijn hand; zy zij Achilles bruid!
'k Bezit haar hart, zy 't mijne; en, ſtaken wy 't verbloemen,
Ik mag voor 't oog der Goôn haar reeds de mijne noemen:
Zy draagt het onderpand der Godgeheiligde Echt,
Die onzer beider lot voor eens heeft ſaamgehecht.
Ge ontzet? Bevredig u, hier leg ik voor uw voeten
Dien Trooiſchen wapenroem dien Koningen begroeten.
Wees Vader van een' Zoon, om wien geen Godheid bloost;
En, zoo ge Achilles ſmaadt, zoo wees het van zijn kroost!"? —

Hier zwijgt hy. — Dichtrenſchaar, die naar mijn zangen luiſtert!
Vervangt ze. 'k Voel mijn' geest betrokken en verduiſterd.
Mijn Dichtvuur ſmoort. Mijn Luit geeft klank noch tonen meer. —
Gy, heft den Echtzang aan! Ik leg het ſpeeltuig neêr.

1805.

Digitized by Google

DE MAROKKANE.

ROMANCE.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE MAROKKANE.

ROMANCE.

„ Deel my, braaf en edel Chrìsten,
„ Die hier in uw keten zucht;
„ Deel my meê, waar op gy mijmert?
„ Peinst gy immer aan uw vlucht?" —

Staan my dan de ſtranden open?
My, in band geklemden man!
Zou ik my voor iets verhitten,
Dat my niet gebeuren kan! —

„ Maar geſteld, uw banden vielen,
„ En de weêrkomst ſtond u vrìj;
„ Zou uw borst niet vurig haken
„ Naar het eind dier ſlaverny?" —

Waar-

Digitized by Google

Waartoe my het hart te peilen?
Lieve ſchoonheid, dit's te wreed!
'k Draag mijn kluister, en gemoedigd.
Voeg geen zwaarte by haar leed. —

„ Waan niet, dat ik u beſpotte,
„ Jeugdig Ridder, wie gy zijt.
„ 'k Heb een teergevoelig harte,
„ Dat met uwe ellende lijdt." —

'k Zie uw oog een' traan ontvloeien.
God vergelde u dezen traan!
'k Voel de keten minder knellen,
Ziet gy haar gevoelig aan. —

„ Jongling, mocht mijn hart u redden!
„ Wat beſtond dat hart niet al!
„ Maar gy zult my licht verachten
„ Om het geen ik melden zal?" —

God verhoede 't, lieve Schoone!
Neen, uw argwaan doet my pijn.
Ieder zuchtjen van dien boezem,
Zou my dat niet heilig zijn! —

„ Zeg

Digitized by Google

„ Zeg my dan, ô dierbaar Christen:
„ Waarom wraakt gy onze Wet?
„ Immers, gy gelooft in Allah! (*)
„ Waarom niet in Mahomed?" —

Wy gelooven, lieve Schoone,
Ja, in Allah, wien gy eert!
Isfa (†) is zijn Eengeboren,
In wiens naam de Christen zweert. —

„ Wy, wy eeren ook uw' Isfa!
„ Isfa is ons meer dan mensch,
„ Meer dan Engel uit den hemel!
„ Hy, der Joden hoop en wensch!" —

Amen! Ja, hy is dat Spruitjen,
Daar reeds Ibrahim (§) op zag:
Hy, Mesfias van de Joden;
Rechter in den jongsten dag. —

„ Wy erkennen 't, lieve Christen!
„ En het is geen Muzulman;
„ Die in Hem der Joden Heiland,
„ 's Werelds rechter, loochnen kan.

(*) God. (†) Jezus. (§) Abraham.

„ Za-

„ Zegen zij, en eer en glorie,
„ Aan uws Isfaas heilgen naam!
„ Hoon en jammer aan den fnoode,
„ Die zich Isfaas fmaadheên fchaam!" —

Gy, erkent ge dat, Zaïde?
Ó Hoe roert dit mijn gemoed!
Ach, die traan dien gy my plengde,
Valt mijn hart thands eens zoo zoet. —

„ Lieve Christen, zie my fchreien.
„ Ja, wy hebben een geloof!
„ Een geloof zal ons behouden,
„ Wie hier dartel', wie hier floov!" —

Isfa fchenke u die genade
In Zijn alverzoenend bloed!
Hy vergoot het voor de zijnen;
Stoot Zijn heil niet met den voet! —

„ Christen, laast ge nooit den Koran?
„ Vondt gy daar uw' Isfa niet?
„ Isfa, in den hoogsten hemel,
„ Waar hy Gabriel gebiedt!" —

'k Zag

'k Zag mijn' Isfa daar verheven:
Hem erkent ook uw Profeet.
Maar veel grooter is Zijn luister,
Dan uw Wet u kennen deed. —

„ 't Geen mijn Wet van Hem verkondigt,
„ Laat by my geen ſchepſel toe.
„ 'k Kniel met u voor Isfaas voeten,
„ Als ik het voor Allah doe!" —

Ja, Zaïde, buig u neder!
Isfa neemt uw beden aan.
Kniel hier met my voor zijn Godheid,
Om geheiligd op te ſtaan! —

„ Isfa, Zoon der hooge Godheid!
„ Isfa, zelf waarachtig God!
„ Zie mijn hand zijn hand omvatten:
„ Ó Vereen ons beider lot! —

„ Christen, zie dit water vlieten:
„ Schep, ó ſchep het in uw hand!
„ Laat het my het voorhoofd netten,
„ Tot een hartverzeekrend pand!

„ 'k Wil

„ 'k Wil aan Isfa toebehooren.
„ 'k Wil de zijne zijn als gy.
„ Isfaas bloed mocht voor my vlieten;
„ ô Het vloei' ook over my!" —

Zoo erkent ge God den Vader?
Zoo erkent gy God den Zoon?
Zoo, den reinen Geest der Godheid,
Die zich uitstort van Haar throon? —

„ Ik erken U, Bron der dingen!
„ Schuldverzoener! Reine Geest!
„ Uwen naam gewijd te worden,
„ Dit is mijn Geboortefeest!" —

Rijs dan, lieve! rijs Christinne!
Leef thands zuiver, onbevlekt,
En vereer met heel uw' wandel
Hem naar wien u 't harte trekt! —

„ Dit, die geef my Gods genade,
„ Isfaas bloed, door beider Geest!
„ Hier ontspringt voor my het leven:
„ 'k Ben tot heden dood geweest." —

Digitized by Google

Wat dan is u thands geworden
't Geen u Mahomed beveelt?
Wat is hy u thands, Zaïde,
Nu de Doop u heeft herteeld? —

„ Mahomed is my de Stichter
„ Van een groot en machtig rijk!
„ Waardig Afgodsdienstverdelger!
„ Held en Dichter te gelijk!" —

Ja, dit is hy my, Zaïde!
Dit aan ieder die hem kent.
En gezaligd moog hy opſtaan,
Als ons God zijn' Engel zendt! —

„ Christen, wilt ge thands vertrekken?
„ Zie dit goud in mijnen ſchoot!
„ 't Is uw losprijs — en Zaïde
„ Volgt u als haar Echtgenoot!" —

Hoe! Zaïde, mijn bevrijdſter! —
„ Ja, uw Ega, uw Vriendin!" —
Welk een liefde, mijn Zaïde! —
„ Eindloos grooter, Iſaas min!" —

Digitized by Google

Digitized by Google

YRWIN EN VREEDEBAG,

OF

DE STEENROTSKLIP.

LAPLANDSCHE ROMANSE.

Digitized by Google

Digitized by Google

YRWIN EN VREEDEBAG, (*)

OF

DE STEENROTSKLIP.

LAPLANDSCHE ROMANCE.

V. „ Wat zucht ge, ô Yrwin, aan mijn borst?
„ Van wellust? Neen, van ſmart!
„ Wat wólkjen drijft er in uw oog
„ als ik u druk aan 't hart?
„ Ontbreekt er aan uw' heilſtand iets?
„ Is u mijn min tot laſt?
„ Wat eischt, wat wil, wat wenscht uw ziel?
„ Wat klemt me uw arm zoo vaſt!" —

Y. „ Geminde! neen; ik wensch niets meer;
„ uw liefde zij mijn deel!
„ Maar 'k weet niet wat voor ſomberheid
„ beheerscht mijn ziel geheel.
„ Ik weet niet welk een voorgevoel
„ van dreigend ongeval
„ Grijpt my in al mijn leden aan.
„ Wat òf ons naken zal!" —

Digitized by Google

V. „ Ons naken? Yrwin! Aan uw zij'!
„ Daar ken ik geen gevaar.
„ De hemel ſtorte en brijzle my!
„ uw boezem is mijn baar.
„ Neen, Yrwin, neen, ons dreigt geen leed,
„ mijn ziel getuigt het my!
„ Zy huppelt in mijn ſmachtend hart.
„ Wat vreeze ik aan uw zij'!" —

Zoo ſprak de blonde Vreedebag,
daar ze in 't gekrulde gras
In de armen van heur' Bruigom zeeg,
en in zijne oogen las.
De zon, die nog een' flaauwen ſtraal
door de avondkimmen ſchoot,
Verlichtte 't Maagdlijk aangezicht
met vurig blinkend rood.

„ Ach, Yrwin, zie, hoe gloeit de kim
„ terwijl het daglicht zinkt!
„ Wat overheerlijke avondglans,
„ waar meê de hemel blinkt!

„ Ge-

Digitized by Google

„ Gewis, dit ſtil, dit grootsch verſchiet
„ heeft iets ontzettends in.
„ De nacht koomt op, de ſchaduw klimt;
„ kom, ſpoên wy naar 't gezin.

„ Het duiſter vult, de wijk is verr':
„ wy zijn hier gants alleen.
„ Ja, Yrwin, ja, ik voel het ook,
„ er waart iets om ons heen.
„ Iets gruwzaams hangt ons boven 't hoofd:
„ het klamme zweet breekt me uit;
„ Mijn boezem beeft als ſchuddend riet:
„ wat of dit toch beduidt?

„ Maar hoe! wat wil dit woest gelaat!
„ Ach, Yrwin, zijt gy 't wel?
„ Nog nooit heb ik u dus gezien!
„ Wat ſtaan uw oogen fel!
„ Van waar dat gruwzaam ſteigrend hair?
„ Dat gapen van dien mond?
„ De loodverf die uw kaak betrekt?
„ Wat ziet ge dus in 't rond?

„ Omhels my! ken uw Vreedebag,
„ die aan uw' boezem hangt;
„ Die d'adem van uw hijgend hart
„ op hare lippen vangt!
„ Wat doet gy? Yrwin, zijt gy 't nog?
„ Zijt gy 't, mijn Yrwin! gy!
„ Is 't droom? is 't zinbedrog? is 't ſpook?
„ ô Hemel, ſta my by!" —

Zoo ſpreekt ze, en ijst van 't monſterdier
dat in heure armen gromt;
Valt, ijslijk gillend, ruglings neêr,
en blijft van ſchrik verſtomd.
Geen Yrwin, neen, een Winterbeer,
als zy zich wedervond,
Snoof met een vreeſelijke ſnuit
om haren boezem rond.

Zy gilt, zy ſchreeuwt, zy vlucht, zy vliegt,
en voelt geen' grond in 't vlién!
Reeds is zy in heurs Vaders ſtulp,
maar waagt niet, óm te zien.

Zy

Zy zit, zy zwijgt. Men vraagt vergeefs:
geen andwoord (wat men vraagt),
Wat haar, wat Yrwin is gebeurd,
verkrijgt men van de Maagd. —

Daar brengt men Yrwins opperkleed,
zijn ſpriet en leéren hoed:
Dees door eens Wolven tand geſcheurd;
en 't eerſte, rood van bloed.
Nu twijfelt niemand aan zijn' dood:
Gewis, hy is geweest!
Voorzeker werd hy tot den prooi
van eenig grimmig beest! —

Nu gist men de oorzaak van heur' rouw;
heeft deernis met heur' ſtaat;
Neemt troost en teedre oplettendheên,
en zorg en kunst te baat.
Men vond haars Minnaars ſabelpels,
zijn walvischbeenen ſpriet,
En zoekt zijn overſchot langs 't ſtrand;
maar beenders vindt men niet.

Digitized by Google

Men werpt nogthands een' aardhoop op,
en richt, zijn' naam ter eer',
Een dennehouten ſtaak daar naast,
en plant er zijn geweer.
De ſchoone ziet het zwijgende aan;
en met een' woeſten blik,
Dien niemand van heur huis verſtaat,
verraadt zy niets dan ſchrik.

Dus zit zy twintig weken lang,
geeft ſpraak noch ſpraakgeluid,
En ſmelt in ſtomme tranen weg,
en treedt de hut niet uit.
Op 't laatst, daar niets vermogend is
tot ſtilling van haar wee,
Voert haar heurs grijzen Vaders zorg
naar d'oever van de zee.

Nu koomt zy aan haars Vaders hand
by 't dorre ſtrandgevaart',
Waar Thor (†) d' eertzachbeen mokerſtaf
met ſtaal en vuurſteen paart.

Zy

Digitized by Google

Zy ſiddren op den drempelſteen,
die voor den ingang ligt,
En heffen de oogen trillende op
naar 't vormloos aangezicht.

De Prieſter leidt hen voor 't altaar;
daar knielen zy in 't zand:
Hy vat de grove tooverbom, (§)
beſchilderd door zijn hand.
Hy rommelt, draait haar over 't hoofd,
en zuist den God in 't oor,
En ſmeekt hem voor de kranke Maagd
genaderijk gehoor.

De vuurſlag klinkt, de vonk ſpringt af,
de Godheid hoort gebeên.
Hy ſtrekt zich op de borst in 't ſtof
met uitgebreide leên.
De trommel rinkelt op zijn rug:
't ontzag der Godheid groeit!
't Wordt aaklig in den tempelkring,
en 's Wichlaars borst ontgloeit.

„ De

Digitized by Google

„ De misdaad (bromt hy) treft het huis,
„ dat d'onmensch ſchuilplaats gaf.
„ Heur wraak vervolgt en u en hem
„ tot in de nacht van 't graf.
„ Het euvel beef voor 's Hemels roê,
„ waar 't op de zwakheid woedt.
„ Heur zaak is aller Goden zaak:
„ zy vordren — menſchenbloed." —

De Wichlaar zwijgt: de tempel dreunt
van 't gonzen van de trom;
En 't heilig woord van d'Offeraar
bant elk van 't heiligdom.
Daar gaat de droeve Vader heen
met zijn onredbaar kind:
Nu, beide, ſpraak- en wezenloos,
en in hun misdaad blind.

De Vader vouwt zijn handen ſaam,
en ſlaat het oog om hoog;
Ziet nu zijn droeve Dochter aan,
en dan, des hemels boog.

„ Ach,

Digitized by Google

„ Ach, Hemel (zegt hy) neem dit hoofd!
„ mijn bloed verzoen' de ſchuld,
„ De bloedſchuld, die mijn huis bevlekt,
„ zoo dit uw wraak vervult!

„ Mijn hart, mijn hand, zijn vrij van 't kwaad;
„ mijne oogen, rein daar van:
„ Mijn eenvoud kent bedrog noch list,
„ die iemand ſchaden kan.
„ En gy, mijn kroost! en, Yrwin, gy!
„ waar zijn uw euveldaân?
„ Gy immers voelt u even rein?
„ of, wat hebt gy begaan!" —

Hy ſprak, en kust zijn Dochters wang,
van tranen thands doorgroefd:
En zet haar aan een' heuvel neêr,
meer zinſoos dan bedroefd.
Hy loopt verbijsterd om en om,
maar zonder oogmerk om;
Nu, vloekende op zijn ſchuldloosheid,
en dan op 't Godendom.

Een

Digitized by Google

Een grimmige IJsbeer heft het hoofd
van uit het bonzend meer;
Schiet toe, en valt op 't oeverzand
aan 's meisjens voeten neêr.
De Grijzaart ſchrikt: het walvischbeen
blinkt ijlings in zijn hand,
Snort weg, en boort door 't borstlig hair
in 's ondiers ingewand.

Hy ſchreeuwt, treedt toe; en 't monſter huilt
en wentelt in zijn bloed.
Hy nadert, met de vreugde in 't hart,
dat hy zijn telg behoedt.
Hy trekt het wapen uit de wond;
maar, eer hy weder treſt,
ô Wonder! 't dier verliest zijn' ſchijn,
terwijl hy d'arm verheft.

Zijn muil, die gapend ſcheen naar moord,
zijn breede ſnuit, verſmalt:
Zijn borſtels worden menschlijk hair,
dat op zijn ſchoften valt:

Zijn

Zijn klaauwen, armen, ſtrekt hy uit,
en toont eens Jonglings borst.
't Is Yrwin (hemel!) die daar ligt,
en 't hoofd nog opwaarts torscht.

't Is Yrwin (hemel!) die daar ligt,
en in zijn' bloedſtroom zwemt!
Die nog met machtelooze hand
des Grijzaarts handen klemt!
, Ach (zegt hy)! 'k heb aan 't lot voldaan;
, mijn onheil was verdiend.
, Ik had de menschheid uitgeſchud,
, 'k verried een' boezemvriend.' —

Zoo zegt hy; richt het hoofd nog op;
bezwaarlijk! ſtort en ſneeft.
Den Grijzaart knikt het lijf; verſtijfd,
niet wetende of hy leeft.
Zijn Dochter bleef verſteend van ſchrik;
hy-zelf, hy werd een klip;
En beide ſtrekken thands ten baak
aan 't golvenklievend ſchip.

De

Digitized by Google

De zee beſpoelde ſints hunn' voet,
en ſneed hen af van 't land;
Maar ſedert waagt geen misdaad opit
zich zoo naby aan 't ſtrand.
En ſedert blijft de Vriendentrouw
by 't menschdom ongeſchend:
Want Yrwin en de Steenrotsklip
zijn al wat leeft, bekend.

1788.

(*) De naam is *Friddabag*: dit is, in 't Yslandsch, *juweel der vrouwen*. Men zou eigenlijk *Vrijdebag* of *Vrijbag* moeten zeggen, gelijk wy *Vrij-dag* zeggen van het zelfde *Fridda*: doch dit luidt te hard. *Yrwin* is ſchutter.

(†) THOR is de opperſte Godheil der Laplanderen. Een bloote boomtronk gants van takken ontbloot, en met een ruw zweemſel van een menschlijk gelaat daar in uitgehakt, ſtelt hem voor. Aan dezen tronk zijn, als onderſcheidende kenmerken dezer Godheid, een *moker* met een *ſteen* en *yuurſtaal* opgehangen, waar door tevens de Donderaar en de Schepper des Lichts in hem beteekend worden.

(§) De Tooverbom dient den Wichlaar ter bezweering van Goden en Geesten, op dat zy hem het verborgene ontdekken en inſtorten. Door heur zuizing en gonzing bedwelmd, ſtrekt hy zich voor over op den grond, en vervalt in een mijmering, waar uit hy oprijst om zijne uitſpraken te doen.

Digitized by Google

ROBBERT DE VRIES.

ROMANCE.

Digitized by Google

Digitized by Google

ROBBERT DE VRIES.

ROMANCE.

EERSTE ZANG.

Graaf Boudewijn (1) had jaren lang
Gantsch Vlaanderen berecht,
En had, nu grijs en afgeleefd,
Twee Zonen uit zijn Echt.

De Jonker (2) droeg zijns Vaders naam,
En was een rechte bloed:
De jongſte was een woeste knaap,
En had noch land noch goed.

Zijn Vader hád een zwak voor hem,
Maar 't gaf hem menig kruis.
Nu dacht hy: Beter verr' van hand,
Dan al te na by huis.

Digitized by Google

Hy rust een knappe Krijgsvloot toe,
Zoo netjens als een pop,
En takelt en bemant ze wel,
En zet dien Zoon daar op.

„ Hoor, Jongen, zei de grijze paai,
Gy moet eens in den wind:
Gy zijt nu reeds een Jongeling,
En geen onnoozel kind.

„ Gy hebt, zoo dunkt my, lang genoeg
Gezeten op de kruk.
Ga henen nu, en vlieg eens uit:
Licht maakt gy uw geluk.

„ De wareld is zoo uitgeſtrekt,
Daar moet nog ruimte zijn;
Zie dat gy aan een plekjen raakt,
Waar van ge zegt: *dat's mijn.*

„ Daar zijn nog kusten onbezet;
Ga, zoek ze met uw vloot:
En vindt ge 't nergens leêg genoeg,
Sla hier of daar wat dood.

„ Ik

„ Ik had u graag een' Graaf of zoo,
(Maar niet te dichte by!)
Of Koning, of zoo'n ander ding,
Het zij dan wat het zij.

„ Zoo simpel *Robbert* klinkt niet goed:
Niets rijmt er op dien naam.
Want *schobbert* is geen deftig woord,
Noch dient in onzen kraam.

„ Voor my, ik heb geen Koninkrijk,
Dat ik verdeelen kan;
Uw Broeder krijgt mijn gantsch gebied,
En gy geen' brok daar van.

„ En daarom, ga! — Geluk op reis,
Mooi weêr, en goeden wind!
Men zegt, de Fenix zingt zoo fraai;
Zie toe, dat gy hem vindt." —

Hier zweeg hy, en de jonge borst
Gaf andwoord met een zucht:
„ Ja, Vader, dat is goed en wel:
Ik hou wel van een klucht.

„ Maar echter, 't ſpookt zoo, naar men zegt,
In 't hartjen van de zee:
Daar zwemmen boze haaien in:
Licht neemt er een my meê.

„ Of zoo het al geen zeedier doet,
De wareld, wijd en breed,
Is vol van Sarraceensch gebroed,
Dat Christenmenſchen vreet." —

„ Kom, kom wat, Jongen, wees niet bang!
Hier zijt gy zulk een haan.
Ga heen en troost u maar, en trek
Uw ſtoute ſchoenen aan." —

„ Wel nu dan, Vader, als 't moet zijn,
Vaarwel, en leef gezond!
En kus mijn Moeder goeden dag!
Ik reis de wareld rond!" —

Daar gaat hy, knoopt zijn' neusdoek om,
En haalt het zeil om hoog.
En, wip! daar vliegt zijn vloot in zee,
Den Vader uit het oog.

TWEE-

Digitized by Google

TWEEDE ZANG.

In Spanje kwam de vloot te land.
Men dronk er zoete most;
Doch Robbert vond het daar te heet,
En vijgen slechte kost.

Ook reisde hy de landstreek door,
De stroomen op en af;
Maar niemand was er zoo beleefd,
Die hem een Graafschap gaf.

„ Och, zei hy tot een' Moorschen Prins,
Ik kom zoo verr' van daan:
Ei lieve, doe my dat pleizier,
Uw Rijk my af te staan!" —

„ Mijn Rijk? dat houde ik, zei de Vorst,
Van God en van mijn zwaard.
En 'k sta het (ja, by Mahomed!)
Niet af dan met mijn' baard." —

„ Wel nu, is dat de zwarigheid,
Dan zijn wy aanſtonds klaar,
Sprak Robbert met een' blijden lach:
Zie hier een Franſche ſchaar!" —

Maar ô wat keek de Sultan fel,
En Robbert, op zijn neus!
„ Nu, zei hy, nu! verſtoor u niet:
Het was maar om de leus." —

Maar, leus of niet, het was verbruid:
Hy kreeg den wind voor in,
En kroop weêr in zijn Galeas, (3)
Zóo kwaad gelijk een ſpin.

Die kromme ſabels van den Moor,
Die ſtonden hem niet aan.
Hy was een Christen in zijn hart,
Hy mocht geen Halve maan.

Dus pakte hy zijn biezen op,
Zoo ſtil gelijk een muis,
En kwam, met kous en broek op 't hoofd,
Zijn' Vader weder t' huis.

Digitized by Google

Papaatjen haalt de ſchouders op,
Ontfangt hem met een' zoen;
En Broeder Boudtjen krabt den kop:
Wat zou de ſukkel doen!

Men houdt hem nog een jaar of twee,
Maar was er meé gebruid:
Steeds had hy krullen in de kruin,
En voerde potsjens uit.

In 't eind, de Vader wordt het moé:
„ Kom, zegt hy, Jongen, kom!
Hier aan te bakken aan den haard,
Dat paßt geen jonge blom.

„ Kom, kom! het zal nu beter gaan,
Slechts nieuwen moed gevat!
Hier t'huis is niets voor u te doen:
Hier zit gy u maar plat.

„ Gy wordt, dit ligt my op het hart,
Nog Koning hier of daar;
Al kreegt ge maar in Amſterdam
Het rijk van Jorisvaár." —

Digitized by Google

„ In Gods naam, zegt hy! Goeden dag!
Ik ben alweér te vreên;
Maar zend my heel de wareld rond,
Doch naar geen' Saraceen." —

„ Wel nu dan, ſprak de grijze Graaf,
Daar is nog ruime keur:
Indien ge rog noch wijting lust,
Daar is ook ſnoek en ſteur.

„ Ga heen, en zeil de Weisſel op:
Gy zijt een knappe borst,
De Polen zitten zonder heer,
Licht neemt men u tot Vorst." —

„ Adieu dan, Vader! Flux aan boord:
Voort, jongens, brasſen los!
De vlag en wimpels uitgerold!
En, *Benedicat nos!*" (4) —

Digitized by Google

DERDE ZANG.

Daar zeilde Robbert ſtout en fier,
En ſtreefde door de Zond,
En dreef met uitgeſpannen zeil
De Weisſel in den mond.

Maar als hy met zijn watermacht
Voor Dantzigs muren kwam,
Daar ſtoot hy onvoorziens het hoofd,
En valt zijn vingers lam.

Daar koomt een kleine Barkorol, (5)
Die vraagt: *Wat koomtge doen?*
Niet verder! halt, du Inderhans!
Eer ik u henen boen. —

„ Ik ben een koopman, zegt de Held,
Ik koom om hout en graan." —
Wel ja! ge ziet er wel naar uit,
Voort, ſcheer u hier van daan! —

„ Dat's

„ Dat's kluchtig, zegt hy; maar ik wou...."
Wat woudt gy, kale klant?
Vertrek, of 'k ſteek u in een' zak,
En heel uw vloot in brand! —

Hy haalt de ſchouders op. „ Kom aan,
De ſteven omgewend!
Ik zie het, die vervloekte zee
Wordt nooit mijn Element." —

Hy keert, en ziet een Karavel; (6)
Die voert de Deenſche vlag,
En neemt, in naam van Koning Knoet, (7)
Zijn ſchepen in beſlag.

„ Alweêr iets, zegt hy; telkens wat;
Men mag noch in noch uit.
De Duivel haal dit gekkenland;
Het lijkt naar visch noch kuit." —

Men voert hem, met zijn vloot, met al,
Naar 't ſlot van Elzeneur,
En laat hem dat van binnen zien,
Met grendels op de deur.

Daar

Digitized by Google

Daar zit hy, kruipt de tralie door,
En vindt een kleine Kaan; (8)
Die neemt hem, daar ze juist vertrekt,
Op naam van ballast aan.

Daar koomt hy weder by Papa:
„ Neen, zegt hy, zoo niet weêr!
Die Moffen zijn zoo onbeschoft,
Het gaat my aan mijn eer.

„ De zeetocht is mijn zaak zoo niet;
Maar zie! zoo'n reis te land,
Dat, dunkt my, zou veel beter gaan;
Dat vind ik meer plaizant.“ —

„ Mijn vloot, riep grijze Boudewijn!
Mijn vloot! mijn arme vloot!
Foei, Jongen, zoo veel gelds verkwist!
Gy doet my nog de dood!

„ Ach! had ge slechts, voor 't allerminst,
(Nooit hebt gy overleg!)
Een lading stokvisch meêgebracht,
Dan was niet alles weg.

„ Ik

Digitized by Google

„ Ik wenschte...!" „ Nu wat woudtge dan,
Zegt Robbert, wees niet mal!
Ik lag daar met mijn neus op 't ſtroo,
In dusken muizenval! (9)

„ Wat zendtge me ook maar zulk een oord?
Het vriest er dat het kraakt;
Zoo dat het elk' rechtſchapen' mensch
Aan brein en zinnen raakt.

„ Maar geef me 't geen er toe behoort,
Zoo trek ik, als een heer,
Naar 't lieve vruchtbre Holland toe:
Die tocht bevalt my meer." —

„ Wel nu, zegt Vader; maar geen vloot!
Wat zakgeld krijgt ge mêe,
Een ranſel, met een' overrok,
En nieuwe pruik-quarreê.

„ Zie dat ge daar uw' weg meê vindt,
Maar haal me niet meer af,
(Ik zit op al te grooten last)
En breng my niet in 't graf!" —

VIER-

Digitized by Google

VIERDE ZANG.

Graaf Floris, (10) met het Rijk verzoend,
Dacht weinig aan verraad,
En, zoo men met een ſpreekwoord zegt,
Wist van den Prins geen kwaad.

Als Robbert aan den Yzendijk
Den Keulenaar ontmoet,
Die Diedrijk (11) op den Dordſchen wal
Deed ploffen in zijn bloed.

Dees, altijd vluchtend voor de wraak
Die moorders achterhaalt,
Had nergens, nergens duur noch rust,
Maar ſteeds heromgedwaald.

De Vlaming wordt hem dra bekend:
Zy drinken broederſchap, (12)
En gaan te ſaam op avontuur,
En loopen op den klap.

„ Hoor,

Digitized by Google

„ Hoor, Jonker, zegt zijn medgezel!
Du bist van Gravenſtaat:
Dit ſchooien gaat niet eeuwig goed:
Ik weet veel beter raad.

„ Het krielt van knapen, die, als wy,
Maar leven op den boer; (13)
Ik weet er honderd en nog meer;
Die heb ik aan mijn ſnoer.

„ Vereenen we ons! Zijdy ons Hoofd;
En met vereende hand
Dan 't rijke Holland kaal geplukt,
Beroofd, en platgebrand!" —

„ Te droes, zegt Robbert! wel bedacht!
En, winnen wy het Land,
Dan wil ik Graaf van Vriesland (14) zijn:
Een kolfjen naar mijn hand!" —

Daar vliegt hy naar den boord der Scheld',
En plant den zwarten Leeuw,
En ligt een' troep van Snaphaans op, (15)
De ſchandvlek van hun eeuw.

Nu

Digitized by Google

Nu valt men, zonder krijgsheraut,
Ontzeg, of vedebrief,
Het arme Zeeland op het lijf,
En waarschouwt als een dief.

Daar ligt het kleene Veer in asch,
En Kruining staat in vlam;
Daar vlucht men reeds uit Zonnemeer,
En beeft tot in Schiedam.

Daar plondert men de gantsche streek
Van Maas- en Waalstroom uit;
En speelt er den gebraden haan;
En mest zich met de buit.

Graaf Floris weet niet hoe hy 't heeft,
Maar zendt een kleine macht;
Die vindt mijn' Graaf van Vriesland (16) daar,
Die op geen' weêrstand dacht.

Daar vlucht hy over hals en hoofd,
En tuimelt als een kloot,
En Holland, en gantsch Zeeland uit,
En plascht door kreek en sloot.

De Strijne (17), rood van 't Vlaamſche bloed,
Brengt tijding aan de Scheld
Van 't heerlijk uiteind van den tocht,
En roemt den dappren held!

Nu koomt hy by den Heer van Aalst,
En vraagt zijn Slot tot wijk.
Die zegt: *ik heu geen voovrennest;*
Ga, waag het uws gelijk. (18)

In 't eind, hy koomt, berooid en krank,
Zoo mager als een muis,
Zijn' Vader, met de kous op 't hoofd,
Ten derden maal weêr t'huis.

„ Oeh! Jongen, roept hy vloekende uit,
Wat hastu voor een laf!
De Duivel leep' u naar de Hel,
En my de dood in 't graf!"

VIJFDE ZANG.

„Ja, Vaârtjen, zegt hy; ja, 't is waar,
Ik lei het kwalijk aan:
Maar geef my slechts een' nieuwen rok,
Het zal nu beter gaan.

„ Graaf Floris, neen, dien stond ik niet!
Maar hy is uit den tijd,
En Geertrui (19) is een jonge Weduw,
Wel waard te zijn gevrijd.

„ Wat meenge? Was dat geen portuur?
Haar Zoontjen is een weeś;
En zoo ik Voogd of Ruwaard wierd, (20)
Dan, dunkt me, klaar was Kees!" —

„ Wel, Robbert, wel, ge zegt zoo wat,
Dat plan is niet zoo zot.
Dat waar voorwaar een groot bonheur!
Maar trek niet weêr de pot!" —

„ Maar, Vader, 'k zie er heel wel uit,
Ben flink van lijf en leên,
En 'k hou my beter by een Vrouw
Dan by zoo'n Saraceen.

„ Gy zondt me wel naar Spanje heen,
En Deen, en Mof, en Pool:
Hier waag ik hoofd- noch beenbreuk by,
Al wierd het ook weêr kool." —

„ Ja, Robbert, maar zoo'n dolleman...!
Ik peis niet dat zy wil." —
„ Och, Vader, 't Wijfjen is nog jong:
Dat's beter dan te ftil." —

„ Maar de Adel duldt het zeker nie
Gy zijt zoo dom, zoo los." —
„ Te liever ben ik hun voor Voogd:
Al waar ik ook een Os." —

„ Wel nu, beproef het avontuur!
Zoo menig leêge kruin,
Zoo menig losbol, goed tot niets,
Maakt aan een Vrouw fortuin." —

Daar

Daar gaat Mejonker, fraai gedoscht,
En maakt Mevrouw zijn hof:
Il parle ſentiment, gantsch bloed!
Slechts is de toon wat grof.

Hy vrijt, en vleit, en vlijmt, (21) en fleemt;
En ſnoeft, en blaast, en pocht:
En troost haar van Graaf Floris dood,
Zoo handig als hy mocht.

In 't kort: aleer men 't weet of gist,
Zy geeft hem hart en hand;
En tevens wordt hy haar Gemaal,
En Voogd van Graaf en Land.

Zie daar dien zelfden Robbert nu
In vollen glans en eer:
Nu koomt hy met de kous op 't hoofd
Zijn' Vader toch niet weêr!

Maar, Geertrui, wat hebt gy verricht? —
„ Een' Ega nam ik aan,
„ Om my, mijn' Zoon, mijn Volk, en Land,
„ Met wapens voor te ſtaan." —

Te recht! ô Welk een ſchoone keus!
Zoo'n wijdgeduchten Held!
Vraag Spanje wat zijn daden zijn!
Of vraag het Zond en Belt!

Of vraag het, wilt gy meer beſcheid,
Aan d'oever van de Maas!
Ja, 't is een *Prince jeut*, *valjant*;
Mits, op zijn rechte plaats.

Daar neemt de fiere Godefried (22)
De wapens in de hand,
En drijft Beſchermer, Wees, en U,
Als ſchapen uit het land.

ô Lieve teedre Vorſtenſpruit, (23)
Wat valt die vlucht u bang!
Hoe zorgde uw Moeder, door haar Echt,
Voor u, voor uw belang!

Ja, Moeders, als gy weder trouwt,
(Nu! waarom toch gebloosd?)
Geen ander oogmerk drijft u aan,
Dan liefde voor uw kroost:

Maar

Maar echter, zoo gy trouwen wilt,
Zie voor u, *wien?* en *hoe?*
Vertrouw uws voorkinds erf en goed
Geen' naakten zwerver toe.

1805.

(1) Boudewijn de Vijfde, Graaf van Vlaanderen.

(2) Men weet, dat de naam van *de Jonker* aan den Leenopvolger' eigen was. Alhoewel men, beleefdheidshalve, jongere Zonen wel met den tytel van Jonker begroette, *de Jonker* zag altijd op den oudſte. Zoo was 't in Engeland oudtijds met *Child*; in Spanje, met *Infant*, enz. De Jonker is hier Boudewijn, als Graaf na zijn' Vader, de Zesde.

(3) Dat *Galeas* een Oorlogſchip was van kleiner ſlag, weet men. Een *Galjoen* is een groot Galeas, *Galeone* in 't Italiaansch, met den vergrootenden uitgang *one*. *Galeon* in het Spaansch. Daar een Galeas een Krijgs- of Rooffchip was, en niet geſchikt om lading van eenig belang in te nemen, begrijpt men de onwilligheid der Dantſigers om zulk een Vlootjen door te laten, en tevens de reden van hun andwoord in den Derden Zang.

(4) Een ſoort van Hymne of Kerkgezang, dus beginnende, die de in zee ſtekenden aanhieven.

(5) Een havenſchip in dien tijd.

(6) Een klein ſchip, dat tot allerlei einden gebruikt wierd. Naderhand werd deze naam anders toegepast. — Zich voor Koopman uitgevende, had hy den Deenſchen tol verkort met zijn vrije doorvaart; en van daar dit beſlag.

(7) Kanoet de Groote, denk ik, die, in 1014 Koning geworden, Engeland met het Deenſche Rijk vereenigd hield.

(8) Nog kleiner Vaartuig.

(9) *Dusken* is een Vlaamsch woord, hoedanige men hier verſcheiden van Robbert en zijn' Vader in den mond legt. Het beteekent *zulk een.* Zoo is het met *ik peis*, voor *ik denk*; *voorwaar*, voor *gewis* of *zeker*; en de bastaardwoorden *portuur*, *bonheur*, *pleizant*, alle in 't Vlaamsch geëigend. Even zoo is *Prince jent*, *valjant* eene rein Vlaamſche uitdrukking.

(10) Graaf Floris de Eerſte van Holland, zijnen Broeder Diedrijk IV in 1049 opgevolgd, en in 1061 geſtorven.

(11) Diedrijk den Vierde, op den 14 van Louwmaand 1049, door een verraderlijken pijlſchoot naamlijk getroffen.

(12) Gelijk nog by de Duitſchers zoo wel als de Vlamingen in gebruik is: na 't welk zy elkander altijd met *du* aanſpreken, (*tutoyer* zeggen de Franſchen.) Hier van het *du bist* in het volgende Couplet, en vervolgens *zijdy*; beide Vlaamsch. Naderhand zegt Graaf Boudewijn ook *wat* BIST DU *voor een laf*; maar het is daar de ſtijl der Gramſchap en Verachting. — Even zoo was het oudtijds by ons ook; zelfs nog ten tijde van CATS, die in *Athenaïs* den Keizer in toorn doet zeggen: *Ha! du bist een ſnoode Vrouwe!* en dikwijls als eene vriendlijke ſpreekwijze zijn *zijdy wijf* gebruikt. Onze Bijbelvertaling heeft het eerst by ons het *du* geheel afgeſchaft.

(13) *Op den klap loopen* is eigenlijk: *op het geen de Lazarusklap* of *klep opbrengt:* dus bedelen, ſchooien. *Op den boer* loopen, leven, of teeren, is 't platte land berooven. Echter zijn beide ſpreekwijzen reeds zeer oud met elkander vermengd.

(14) De Vlamingen noemden Holland toen Vriesland. Van daar dat zy Robbert toen hy Voogd van Holland was de benaming van *de Vries* (als ware 't, *de Hollander*) toevoegden. Zoo noemen de vreemden nu Gelderland, Overijsſel, Vriesland, met den naam van Holland; en als een Overijsſelſche boer in Duitschland zijn vermengde en meer dan half Westfaalſche wanſpraak uitkraamt, zegt men daar, dat het Hollandsch veel van het platduitsch heeft! — By ons zou deze Held zekerlijk *Robbert de Vlaming* moeten heeten: maar gelijk het de aart van onze Natie is, naar den aart der Chriſtelijke Liefde anderen altijd uitnemender dan zichzelve te gelooven, zoo hebben we deze als allerlei andere zotheden, (blaaskakerijen en valschheden daar onder) gewillig in onze Historie aangenomen, en thands dient men er by te blijven, wil men elkander verſtaan.

(15) *Snap-*

Digitized by Google

(15) *Snaphaans* zijn gewapende Roovers, van wie de vuurſteenroeren (*fuſils*) hunnen naam ontleend hebben, om dat zy de zulke gebruikten, ten einde in hunne donkere ſchuilhoeken, waar uit zy de reizigers overvielen, niet door den gloed of de reuk van het *lont*, dat men toen op den haan of ſpring zette, verraden te worden. De ſpreekwijs *lont ruiken* verklaart zich hier door. Verſcheiden ondernemingen om ſteden by duiſter te verraſſen zijn door de ſterke reuk der musketlonten mislukt; waar van men verſchelden zeer merkwaardige voorbeelden uit de zestiende Eeuw kan opzamelen.

(16) Naamlijk, Robbert, die zich deze houding gaf.

(17) Dit water ſtrekte van de Schelde, achter Tholen om, tot de oude Maas of Merwede, en ſtroomde, uit verſcheiden kleine kreeken en rivieren ontfangen, in beide uit.

(18) Deze trek is Historisch. De Heer van Aalst was Leenman van Boudewijn die het van 't Rijk hield. De overoude vermaagſchapping van mijn Geſlacht met het huis van Aalst door de Familie de Bie, en wel den oudſten tak van dezelve, die de enkele Bie voert (de andere takken zijn jonger, en hun wapens niet van voor het eind der vijftiende Eeuw, wanneer de ſtam zich verdeelde, en het wapen het eerst door verdubbeling der figuren gebroken wierd, hetgeen ſedert veelvuldige malen geſchied is) ſtelt my in ſtaat, hier van byzonderheden te weten die nog onbekend zijn.

(19) Geertrui, Weduwe van Floris den Eerſte.

(20) Het Landbeſtier, niet in naam, maar in plaats van een' onmondigen of ter Regeering onbekwamen Graaf, werd by ons van ouds *Ruwaardy* genoemd. Zoo werd Hertog Albrecht van Beieren Ruwaard, by zijns Broeders krankzinnigheid. Zoo Filips van Burgonje wegens Vrouw Jacobaas onbekwaamheid.

(21) *Vlijme* is eigenlijk het oud Nederduitsch woord voor het geen de Franſchen *flegme* noemen; en van daar beide de werkwoorden *vlijmen* en *flemen*.

(22) Hertog Godefried met de Bult.

(23) De jonge Graaf Diedrijk de Vijfde, die niet, dan na Godefrieds dood, zijne landen herwon.

Digitized by Google

Digitized by Google

ELÉONOOR.

ROMANCE.

Digitized by Google

Digitized by Google

ELÉONOOR. (*)

ROMANCE.

Eléonoor lag krank en slecht,
Die goede Koningin!
Nu dacht zy aan haar laatste stond,
En wou den hemel in.

Dus zocht zy in gewijde Biecht
Op 't angstig sterfbed rust:
En eischte daar een' Priester toe,
Maar van de Fransche kust.

„ Lord Maarschalk (riep de Koning), hoor!
„ Wy zijn vertrouwde maats:
„ Ga, meê, ik biecht de Koningin,
„ In 's Franschen Priesters plaats.

„ Zoo'n Vrouwenbiecht moet grappig zijn,
„ Zy zij dan hoe zy zij:
„ Wat Vrouwen op het harte ligt,
„ Is altijd voddery!" —

„„ Een

(*) Gemalin van Koning Henrijk II van Engeland.

„„ Een beê, een beê (riep de arme Lord,
„„ En boog zich op de knie)!
„„ Dat, wat de kranke biechten mag,
„„ Aan niemand leed gefehié.'" —

„ Ik zet mijn Ridderwoord te pand,
„ Mijn fceptér, kroon, en al;
„ Dat, wat de kranke biechten mag,
„ Het niemand fchaden zal.

„ Steek gy u flechts in 't munnikskleed,
„ Ik doe er ook een aan;
„ En ik, ik zal de Priester zijn,
„ En gy, mijn Kapellaan." —

Zy ſteken zich in 't Munnikskleed,
En treden *White-Hall* door (*):
De handbel klinkt, de waschkaars licht,
De kwispel gaat hen voor.

Zy komen voor het Ledikant,
En knielen op 't Karpet:
„ Het biechtgeld, lieve Koningin!
„ Het is er toé gezet!" —

(*) Lees *Wijt-hal.*

„ Ver-

„ „ Verklaart my, of gy Franschen zijt?
„ „ Die vroeg ik voor mijn biecht.
„ „ Een maakt op stroop en dwarshout staat,
„ „ Indien ge my bedriegt." " —

„ Wy komen op dit oogenblik
„ Zoo versch uit Frankrijk aan,
„ En hebben sints wy zijn in 't land
„ Nog zelfs geen mis gedaan." —

„ „ Zoo hoort dan wat ik u verklaar;
„ „ Mijn zonden doen my leed:
„ „ Lord Maarschalk hiid mijn maagdenblom:
„ „ Voor 't minst, zoo veel ik weet!" " —

„ Dat's lelijk (roept de Koning uit):
„ Maar God vergeef u 't kwaad!" —
Lord Maarschalk zegt er *Amen* toe;
Maar siddert daar hy staat.

„ „ Mijn tweede boevenstuk was dit;
„ „ De zonde doet my leed:
„ „ Eens maakte ik voor des Konings drank
„ „ Een Poeljetjen gereed." " —

„ Dat's

„ Dat's lelijk (roept de Koning weêr) ;
„ Maar God vergeef u 't kwaad!" —
Lord Maarſchalk zegt er *Amen* toe:
„„ Het was een booze daad."" —

„ „ Mijn derde boevenſtuk was dit;
„„ Maar 'k weet niet of 't my ſpijt:
„ „ 'k Gaf Rozemond een drankjen in,
„ „ Het was uit minnenijd." " —

„ Dat's lelijk (zegt de Koning weêr)
„ Maar God vergeef u 't kwaad!"
Lord Maarſchalk zegt er *Amen* toe:
„„ Het was een booze daad."" —

„ „ Beſchouwt me daar dien kleinen knaap,
„ „ Nog ſpelende in zijn kreb!
„ „ Dat is Lord Maarſchalks eigen kind:
„ „ Het lieffte dat ik heb.

„ „ Beſchouwt me daar dien grooter knaap,
„ „ Hy eet zijn Chelſea-bonn! (*)
„ „ Dat kind is Koning Hendriks zoon,
„ „ Dien 'k nimmer lijden kon.

Hy

(*) Lees, op zijn Eransch: *Chelſie-bon*; een morgenbroodtjen, zeer geacht in Londen.

Digitized by Google

„ „ Hy heeft een rechte varkensſnuit,
„ „ Een bullenkop als hy." " —
„ Dat ſchaadt niet (riep de Koning uit),
„ Te liever is hy my." —

De Koning ſmeet zijn keuvel af,
Met heel zijn munnikspij.
„ „ Foei (riep zy), wat een vuil bedrog!
„ „ Wat ſnoode ſchelmery!" " —

De Koning keek den armen Lord,
Maar over ſchouder, aan:
„ Lord Maarſchalk (zei hy)! 'k gaf mijn woord;
„ 't Zou anders zoo niet gaan!" —

„ „ Zoo loopt het (riep de ſlimme feeks)
„ „ Met diergelijke list.
„ „ Steeds brengt zy heel wat anders uit,
„ „ Dan wat men gaarne wist." " —

Lord Maarſchalk keek geweldig ſlecht,
Doch ſprak den Koning aan:
„„ Heer Koning, gy moest Priester zijn,
„„ En ik uw Kapellaan!""

1805.

Digitized by Google

Digitized by Google

LOFZANG

AAN

APOLLO.

VRIJE NAVOLGING VAN

KALLIMACHUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

LOFZANG
AAN
APOLLO.

Hoe ſchudt de Lauwertak in Febus rechterhand!
Hoe, 't gantſche heiligdom! Gewelf en Tempelwand,
Aan 't daavren, dreigen van verbaasdheid op te ſcheuren!
Aanſchouwt gy 't? Febus-zelf trapt bonzende op de deuren,
En post en dorpel ſchokt van 't ſtampen van zijn' voet.
Staat af, ſtaat ſiddrend af, ó ongewijde ſtoet!
Ja, Delos Palmboom knikt, door wind noch lucht bewogen,
Van d'eerbied voor den God ter aarde neêrgebogen:
De zangerige zwaan ſtort hemelmelody:
Wijk, ſlagboom! grendels wijkt! de Godheid is naby!
Bereidt u om het Lied der Feestrij aan te vangen,
Gy, Knapen: Febus naakt, het voorwerp onzer zangen!
Wat toeft ge, ó Tempeljeugd? Daar Febus nader treedt,
Daar zij de Cyther, daar de Cymbelſnaar gereed!

Digitized by Google

Geen harp, geen ſpeeltuig rust'! geen tripplende ommegangen!
Zoo moge u de Echtkoets eens in 't heilig bed ontfangen!
Zoo pronke uw voorhoofd met der Grijsheid zilvren kroon!
Klinkt, Cythers, klinkt ter eer van Vrouw Latones Zoon!

Men zwijg'! de Lofzang rijst. De ſtormwind-zelf leert zwijgen,
Waar Febus naam en roem op galmende Echoos ſtijgen.
Zelfs Thetis, Thetis ſtaakt, wanneer zy 't Péan hoort,
Het Moederlijk *belaas*, dat nacht noch daglicht ſmoort:
Ja, zelfs de marmerſteen in 't Land der Frygianen,
(Eer Moeder!) ſchort den loop van 't druppien van heur tranen,
Al blijft haar de open mond vertrokken van de klacht.
Iõ! iõ! men zing', men roem' Apolloos macht!
't Valt hard, aan Koningen, aan Goden, ſpits te bieden.
Rampzalig, wie 't beſtaat! zijn rump is niet te ontvlieden.
Dit tuig' de ſchrikbre val van Tantalus geſlacht!
Iõ! men zinge Apol, en ſiddre voor zijn kracht!

Zing, Zangchoor, zing Apol! Met de edelſte aller gaven
Beloont hy 't. Hy, de ſchuts, de toevlucht aller braven!
Hy, aan de rechterhand gezeteld van Jupijn!
Zingt, Dichters, laat zijn roem uw hoogſte weilust zijn!

Rijk

Digitized by Google

Rijk is die zangkof, voor geen ſterwling te voldingen!
't Is licht, Apol — 't is licht, zijn glorie op te zingen.
Geen dag omvat haar: ze is een bron die eindloos vliet,
Steeds bruischt en opwelt, en langs bloemweranden ſchiet.
De Cyther is van goud in zijne sibasten handen,
Zijn mantel ſtaat in 't goud met gouden gloed te branden,
En is met gouden gesp ten ſchouder opgehaakt.
Goud is de forſche boog, die hem onzachtlijk maakt.
De koker is van goud, die aan zijn ſchouder wappert,
Waar in de ſchrikbre pijl ontzettlijk ruischt en klappert,
En de ijsſelijke dood by elken voetſtap zucht,
(Of 't waar) zijn herker moet en hakende naar lucht.
Goud zijn zijn brozen, goud; met gouden riemſnoerboten
Om 't levend elpenbeen van 't ſpichtig been geſloten;
En tot de voetzool zelfs blinkt heel zijn dosch in 't goud;
Ja, heel zijn Tempel ſchijnt uit louter goud gebouwd!
Eene eindelooze Jeugd verſiert zijn friſſche kaken
En eeuwigſchoon gelaat, van bruiſchend bloed aan 't blaken.
Nooit heeft hem 't zachte dons der eerſte Jonglingsvlak
De gladde en teedre wang beſchaduwd met heur lok.
't Is nardus, 't is amoom, waar van zijn vlechten vloeijen.
Neen, nardus noch amoom, die zy op 't aandrijk ſpoeien;

Maar vlietende ambrozijn, die waar zij de aarde kust,
De Volken zaligt, en de Helſche kwalen bluscht.
Wie, Febus, kan u ooit in kunstroem evenaren!
Van u is 't dat de toon van Luit en Cytherſnaren
De harten overſtelpt in 't zielverſmeltend lied!
Van u is 't dat de pijl op 's Schutters wenken vliedt!
Van u is 't, met den geest de toekomst in te boren!
Van u, der Volken lot in 't luchtruim na te ſporen!
Uw kunst is 't, die den dood by 't krankbed vlieden doet,
En hem in de armen valt, wanneer hy dreigt en woedt!
Van Febus tiert het vee in beemden en valleien,
Sints dat Amfryzus vloed hem 't wollig heir zag weien,
En drenken 't aan zijn' ſtroom, door teedre min gegloeid.
ô Zalig 't rundrental, dat door die velden loeit!
ô Lieflijk 't zacht geblaat der geitjens door de dalen!
Geen misdracht overvalt het ooilam onder 't dwalen;
Geen' tweeling werpt het in de doornen; noch verlaat
Heur' zoogling, daar de room in zwellende uiers ſtaat.
't Vloeit al van melk en room, en wemelt er van jongen.
De groene veldgrond bonst van dartle geitenſprongen;
En varr' en vaarze bulkt by 't ſnuivende genet,
Dat met verhit gebriesch de buurt in onrust zet.

Zingt,

Zingt, Dichtren; laat uw toon den God der herdren prijzen!

Van Febus is 't, dat ſtad, en wal, en burchten rijzen!
Hy mint de ſteden, hy, die burcht en grondvest ſticht!
Hem dankt Ortygia, hem, tweepaarjarig wicht
(Daar hem zijn voedſter nog in 't teenen korfjen wiegelt),
Haar' hoëkmuur, die zijn' voet in 't heldre zeenat ſpiegelt,
Uit geitenhoornen, buit van Vrouw Dianaas jacht,
Gevlochten (*) tot een haag, die alle rots veracht,
En die, met ſlib en klei (uit 's Landſtrooms kil gedolven)
Gepleisterd en verſteend, nu lucht trotſeert en golven.
Zoo leerde Febus 't eerst der ſteden vestingbouw,
Den grondſlag van geluk, en rust, en Burgertrouw!

Hy wees, mijn Vaderſtad (†), uw vruchtbare akkervelden
Aan Battus; vloog, aan 't hoofd van hun die hem verzelden,
Als raaf, de zanden in, der Lybiaanſche kust;
En, Volksgeleider, gaf hun veiligheid en rust,

En

(*) —— Ὁ δ' ἵπλαχε βωμον Ἀπολλων.

Ik verſta dit ἵπλαχε letterlijk, en dus geeft het my een ſchilderachtiger denkbeeld. Βωμος is alle vierkant gevaarte, en dus voor een hoekſteen of hoekbolwerk te nemen.

(†) Cyrene.

Digitized by Google

En zwoer, 't bebouwde Land ons Vorſtenkroost te ſchenken.
Woord hield hy! Zou Apol zijn heilige eeden krenken!
ô Febus, dat u de aard met duizend namen noem'!
Zij Klaros, Smintbion, uw allerhoogſte roem!
My zijt ge Karnes God. Van daar is 't dat wy ſproten,
Op Spartes grond verplant door een van Kadmus loten;
Uit Sparte op Theres kust in beter Vaderland;
Uit There, in uw gelei', naar 't Cyrenoeſche ſtrand.
Hier deed u 't Puniesch kroost zijne outervieren branden;
En ſtelde u feesten in en jaarlijkſche offerhanden,
Waar in het Stierenbloed by volle ſtroomen vloeit.
Iô, iô den God, wien Karnes myrthe bloeit!
Zingt, Dichters, leert den God van Fenix afkomst roemen!

Uwe outers zijn omkransd met duizenden van bloemen,
Die 't Lenteluchtjen teelt als de aarde zich ontſluit;
En Winter ſiert hen op met geurig heidekruid
En riekende ſaffraan. Uw outervlammen kraken
Onbluschbaar, en geene asch verdooft haar onder 't blaken.
Zingt, Dichtren, zingt den God, omkranst met lauwerblaân!

Hoe lonkte uw Godlijk oog den blijden Feestrei aan,

Wan-

Wanneer 't gehaarnast kroost uit Kadmus runderweide
De bruine Lybiane om 't vlammende outer leidde,
En opvoerde aan de hand ten Vaderlijken dans!
Geen Feest, geen Offerfeest had immer zulk een' glans.
Nog was geen Dorier tot Cyres bron genaderd,
Nog ſtonden ze in de ſchaauw van 't dichte woudgebladert',
Waar 't boschrijk Azilis zijn velden meê bedekt;
Wanneer de ontzachbre God, tot deernis opgewekt,
Hen, van Myrtuzaas ſpits, aan zijn Geliefde toonde,
Terwijl zy 't ondier trof, dat ſtal noch kooi verſchoondé;
(Zijn bruid, Hypzéus telg, de aanminnige Cyreen,
Heurs Vaders arm ontroofd!) hy wenkt hen landwaart heen,
En zetelt ze, en bekroont hun nieuwgeſtichte muren
Met gaven, heerlijker dan een' der Nageburen.
Geen Godheid is zoo dier aan Battus nageſlacht!
Zingt, Dichters, zingt zijn gunst! zy evenaart zijn macht!

Iõ, iõ, iõ! doe 't blijde Péan hooren!
Dien zoeten zegeſchreeuw, op Delfos grond geboren,
Wen uw nog teedre hand Permesſus wangedrocht
Met pijl op pijl beſtookte, en 't hart des monſters zocht.
Toen ſchreeuwde 't juichend volk by 't vliegen uwer ſchichten:

„ Schiet,

„ Schiet, Péan! nog een' pijl, en doe het ondier zwichten!
Gy, 's aardrijks redder! gy, tot 's menschdoms heil gebaard!
Schiet, Péan! ſchiet nog eens, en 't monſter ligt ter aard!" —
Sints wordt u 't *Péan*, ſints het *iö* aangeheven!

Zingt, Dichters, laat uw' toon door lucht en wolken ſtreven!
Zingt! Dat uw lofgalm klink', en als een zeeſtorm ruisch'!
Apol geen Lofzang, die met mindre volheid bruisch'!
Maar Febus! dat de Eufraat zijn' grootſchen vloed verbreede,
Onzuiver rolt zijn ſtroom en voert zijn grondſlib mede,
En Ceres Prieſteres veracht zijn drabbig nat
Voor heldre en friſche bron ten keiſteen uitgeſpat.
Dit plengt ze, als 't eelſte vocht, dit heiligt zy d'altaren!
Ontfang gy ook den toon van onze zwakker ſnaren!
ô Febus! zie hem aan die ze u ten Lofzang wijdt!
En barſte wien 't gelust, van radelooze ſpijt!

1805.

LOFZANG

AAN

DIANE.

Na KALLIMACHUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

LOFZANG
AAN
DIANE.

Diane, want wie leeft, die ſtrafloos u vergat!
U zingen we, op uw' boog en fieren jachtſtoet prat,
Eh bergfeestreien, die uw wakkre veldgeſpeten
Doormengien met den galm van duizend maagdenkeelen.
ô Laat' me u nevens haar dees teedren Lofzang biên!
U zinge ik van de ſtond, dat ge op uws Vaders kniên,
Met kinderlijk gevlei en minlijk handenſtroken
Hem toeſpraakt, van den gloed der gloriezucht aan 't koken,
Die met een' zachten blos u wemelde op 't gelaat:
„ Mijn Vader, ſta my toe, in eeuwgen maagdenſtaat
Mijn reinheid ongerept en vlekloos te bewaren,
En doe me in roem en eer mijn' broeder evenaren!
Geef me ook een' boog en ſchicht: mijn Vader, 'k ſmeek daarom!
Ik vraag geen pijlbus noch geen' heirboog, zwaar en krom,

Als

Als Mavors of Belloon doen rinklen om hun leden;
Neen, laat de Titans my een buigbren jachtboog ſmeden,
En pijlen, die mijn hand op 't ſchuwe boschgediert'
In 't vlieden werpen mag, en zonder kracht beſtiert!
Vergun my, 't franjekleed ten kniën op te haken;
Met fakkien in de hand de nachten door te waken;
En zoek me in 't talrijk kroost van Vader Oceaan
Een zestig maagden uit, om meê ten rei te gaan;
Al, meisjens, wien geen min het ſchuldloos hart ontſtelde,
En wie geen gordel nog de blanke heupen knelde!
Sta me ook een twintigtal van dienstbre Nymfen toe,
Dat, wen ik op de jacht naar linx en hinden ſpoê,
Mijn brozen ſnoeren moog en 't hijgend jachtzeel houden!
Schenk my 't gebergt' ter woon, de heerſchappy der wonden;
En ſlechts eene enkle ſtad die op mijne outers ſmook'!
Want 'k leef ſlechts voor 't gebergt, en haat der ſteden rook;
En dan bezoeke ik ſlechts heur dichtgebouwde wanden,
Wanneer my 't krijtend wee dat zwangere aan koomt randen
Ter hulp en redding vergt. Want immers lei my 't lot
Dien plicht van deernis op naar 't hooge Schikgebod,
Dat d'onbevlekten ſchoot der moeder die my baarde,
De ſmart van t kinderwee by hare ontbinding ſpaarde." —

Dus ſpraakt ge, en reikte in drift, ô minnelijke ſpruit,

Naar

Naar 's Vaders breeden baard uw tedere armtjens uit.
Vergeefs! — Een lieve lach verfierde uw rozenwangen.
Uw Vader drukt ze aan 't hart, van 't teêrst gevoel bevangen:
„ ô (Roept hy) één zoo lief, één zoo aandoenlijk wicht!
En wat is me al de fpijt op Junoos gram gezicht!
Mijn Dochter, ja, ô ja, gy zult niet vruchtloos vragen:
Ik fchenke u heel uw beê. Ga, leef naar welbehagen!
Maar 'k fchenke u meerder. 'k Sta, voor een, eene enkle ftad,
U dertig fteden toe, op wal en torens prat!
Ja, dertig fteden, die geene andre Godsaltaren
Dan de uwen, eeren, en uw outerdienst bewaren:
Al, pronkend met uw' naam. Ik fchenke u boven dien
Op eilandkust of 't land, al wat ge wilt gebiên.
't Zal alles, t'uwer eer, met bosch en heiligdommen
Vervuld zijn; knie aan knie zich voor uwe outers krommen;
En weg en haven u als heur Befchermgodin
Erkennen; en geen perk fluit uwe glorie in!" —

Zoo fprak hy, en een wenk met d'achtbren fchedel ftaafde
Zijn gift. — Nu vloogt ge heen, ô fchoonfte en rijkstbegaafde,
Waar 't Kretifche gebergt, met bosch aan bosch bezet,
In Nereus wijde kil zijn hinden drijft te wed.
Nu zocht gy d'Oceaan in 't midden van zijn plasfen,
En koost u Nymfen uit, in 't zeefchuim opgewasfen,

Wie nog geen maagdenriem de heupen had gekneld,
En wier geboortezon ſlechts negen jaren telt.
Hoe voelt Ceratus vloed, hoe Tethys zich gedreven,
Geſpelen aan de telg van Vrouw Latoon te geven!
Nu ijlt gy naar 't geſlacht der Titans, grof van vuist,
Dat d'ijzren moker voert en in Lipare huist.
Lipare! een nieuwe naam, dien geene Aaloudheid kende,
Eer nog Saturnus zoon de wereldteugels mende.
Gy vondt ze aan 't aanbeeld van den vlammenden Vulkaan
Met opgeheven' arm om 't gloeiend ijzer ſtaan.
Zy zwoegden aan een kreb voor God Neptunus roſſen.
De Nymfen ſidderden op 't aanzien dier Kolosſen:
't Gebergt van Oſſa ſcheen hun kleiner op 't gezicht.
Een eenig ſchrikbaar oog gaf in hun voorhoofd licht.
Maar dit, dit eenig oog, als vier paar beukelaren,
Geleek ze als met de vlam eens blikſems aan te ſtaren!
't Geluid van 't aanbeeld dat door rots en welfſel klonk,
Zoo vaak de hamerſlag op 't vonklend ſmeedwerk zonk,
't Onzachlijk luchtgezuis ten blaasbalg uitgedrongen,
En, zelf de holle zucht van hun verſchroeide longen,
Doordringt haar 't hart met ſchrik en ijzing. 't Ingewand
Der Etna beeft er van, en 't gantsch Trinakrisch ſtrand.
't Naburig Latium weêrgalmt; en 't naastgelegen
En rotſig Cyrnus ſpringt, als blode hinden plegen,

Met

Met berg en grondvest op, wanneer dit woest geſpuis
Voor d'ijsbren ovenbrand van 't gloeiende fornuis
By elken nieuwen ſlag hun reuzenkracht verſpillen,
Om 't gruwbre ſteelgevaart' der hamers op te tillen,
En 't, opgeheven, met verdubbling van hun macht,
Weêr neêr te ploffen op de ſmeêſtaaf die 't verwacht.
Geen wonder, zoo het hart dier teedre maagdenſpruiten
Voor 't aanzien, voor 't gedruisch, zich-zelf ſcheen toe te ſluiten!
Het kleene Godenkroost weêrſtaat dien affchrik niet,
Wen 't al te weeldrig kind de moeder niet ontziet,
En zy den Titan roept. Dan koomt, met roet beſtreken,
Merkuur-zelf, als Cykloop, van door een wolkmuur breken,
En buldert dat het dreunt. Flux beeft het arme wicht,
En ſchuilt in moeders ſchoot, de handen voor 't gezicht:
Maar gy, veel jonger nog, van ſchrik noch angst bewogen,
(Want nauwlijks hadt gy nog uw derde jaar voltoogen,
Daar ge op Latonês arm, gedrongen door Vulkaan,
Aan wien zy 't kraamgeſchenk beducht was af te ſlaan,
In deze ſmisſ' gebracht, die monſters zaagt en kuste)
Wen Brontes u omhelsde en op zijn knieën hutſte,
Zaagt met een' dartlen lach zijn' borſteligen huid,
En trokt hem op de borst een gantſche hairvlok uit,
Die ge aan uw moeder toonde, en als een zegepandtjen
Om hoog hieft. Brontes draagt van 't ſpeelziek kinderhandtjen

Digitized by Google

Dat teeken eeuwig in den kalen boezemplek,
En koos geen Koningskroon voor de eer van dit gebrek.
Gy ſpreekt hen moedig aan, het werkhol ingetreden:
„Cyklopen! wilt me een' boog, een' Kreetſchen jachtboog ſmeden,
Met pijlen, en een bus, die 't ſchutgeweer beſluit!
Want 'k ben, als Febus is, Latonaas eigen ſpruit.
Zoo dra ik op mijn jacht een ever neêr zal vellen,
De buit zal de uwe zijn." — De nijvre Titans ſnellen
Ten arbeid, laten 't al, en waapnen u terſtond.
Nu vliegt ge om brak en wind-, en wolf-, en tijgerhond,
En ſtreeft naar 't hol van Pan. Juist zat hy, moê van ſpélen,
't Geweide van een linx zijn' honden uit te deelen.
De Boksvoet ſchenkt u ſtraks twee brakken, bont gevlekt;
Drie doggen, breed van muil, en tijgerlijk beplekt:
Vier andren, ſchoon van ſtal, van de uitgezochtſte raſſen:
Een' van gemengeld ſoort, den tijger-zelv' gewaſſen,
Die leeuwen nederwerpt en by de manen ſleurt,
Ja, levende by 't oor voor 's meeſters voeten ſcheurt.
Nog zeven, ſterk van reuk, en ſneller dan de winden,
Om de onophaalbre haas en naauwvervolgbre hinden
Te volgen, en het ſpoor der ſchichtige gazell'
Te ontdekken in haar vlucht door ſteengruis en ſtruwel,
Of 't leger van het hert al ſnuffend op te ſtooten. —
Thands gingt gy (met die giſt, aan 't jachtzeel vastgeſloten)

Naar

Naar Parrhasus gebergt', aan welks begraasden voet
De dartle hinde weidt, omtrent Amurus vloed.
Voortreflijk schoone soort, waar runders by verzinken!
Wier hoornen, rijk getakt, met gouden luister blinken!
Gy ziet ze, en voelt uw borst in gloed en vlammen staan:
Zie daar eene eerste vangst, wel waardig aan Diaan!
Vijf waren er byeen. Op vleugels van 't verlangen
Vliegt ge ijlings op haar af. Daar zijn er vier gevangen,
En levende in uw hand, voor uw karos bestemd.
De vijfde, die in de angst den Landstroom overzwemt,
Ontsnapt door Junoos hulp, om op Cerynus heuvelen,
Als Herkles laatste roem, door zijnen arm te sneuvelen.

ô Maagdlijke Artemis! Diane! Jachtgodes!
Goud is uw gordel; goud, uw trotsche pronkkales!
Goud zijn de teugels van uw goudgetakte hinden!
De strengen zijn van goud, die haar in 't juk verbinden!
Maar waar, waar voerde u 't eerst 't gehorende gareel? —
Naar Hemus koud gebergt', waar de altijd schorre keel
Des woesten Boreas de wouden doet verdorren,
En sneeuw- en hagelbui door 't neevlig luchtruim snorren. —
Waar sneedt ge u-zelv den pijn tot deze uw fakkel af;
En waar, waar naamt ge 't vuur dat haar de ontvlamming gaf? —
't Was op d'Olympus. Daar, daar hebt gy ze in het gloeien

Van 't eeuwig vuur gedoopt, waar uit de blikſems vloeien. —
En hoe, hoe dikwerf nam uw nog onzeekre hand
De proef der zilvren boog, waar op ge uw pijlen ſpant? —
Eerst naamt ge een' Olm ten doel; toen, een' der rijzige Eiken.
Toen liet ge uw ſchrikbre ſchicht geen boomen meer bereiken,
Maar dreeft haar door een ſtad met roof en moord vervuld.
Rampzaalgen, die uw wraak doet boeten voor hun ſchuld!
De peſt verſlindt hun vee; de hagel, oogst en granen:
Den grijze ontvalt zijn kroost, en hy verſmoort in tranen:
De vrouwen ſterven weg in gruwbren barensnood,
Of, vluchtend, ſtort de vrucht ontijdig uit heur' ſchoot.
Niets, of 't vergaat en kwijnt in jammer en ellende!
Maar zalig, waar gy ooit een lachend oog op wendde!
Hun akker ſchiet een zee van vruchtbare airen op:
Hun ſlacht- en laſtvee groeit: Hun rijkdom ſtijgt in top:
En 't graf verzwelgt hen niet dan moé en zat van dagen:
Geen Tweedracht zwaait haar toorts, bevrucht met Helſche plagen,
Noch ſtoot den grondvest om der Staatsverbintenis:
Maar de Eendracht ſtrooit gebloemt' op bed en vriendendisch.

Ontzachbre! zij dit lot het mijne! Geef, Godinne,
Uw' Dichter zulk een heil, en wie hem waarlijk minne!
Ontſteek mijn Geestdrift met uw Godheid! Geef, ai geef,
Dat Febus, dat Latone in mijn gezangen leef!

En

En leer me uw' jachtstoet, boog, en staatsiewagen malen,
Waarop ge in 't Godenhof u juichende in ziet halen,
Daar Febus 't wild, uw buit, en 's Hemels Hofheraut
Uw wapens, aangenomt, en uw' voet den beugel houdt.
Doch neen, Alcides heeft thands Febus post vervangen,
En houdt aan d'ingang wacht, om uwe vracht te ontfangen.
't Vervrolijkt Godendom ziet lachende op den heid,
Wen hy een' forschen stier door uwe boog geveld,
Of bloedend everzwijn, die nog naar adem hijgen,
By de achterpoten heft, en u, in 't nederstijgen,
Met diepen ernst vermaant: „Dood schadlijk boschgedierte,
En duld dat hinde en haas langs berg en heide zwiert!
Wat nadeel toch doen deze aan de arme stervelingen?
Maak dat ze u nevens my als hun bevrijdster zingen!
Tref evers, wier gebit door oogst en wijnberg woet!
Tref stieren! dat's een jacht, die eer aan Goden doet!"
Zoo spreekt hy, en verslinde uw vangst alreeds met de oogen.
Want, heeft hem 't Frygisch vuur de sterflijkheid ontogen,
Nog duurt die honger voort in 't vratige ingewand,
Die 't zwoegend rund verteerde op 't halfgeploegde land.

Nu spant uw dienstbre stoet uw hinden van den wagen,
En arbeidt om haar stroo en voeder aan te dragen:
Het weeldrig klavergras, op Junoos veld gemaaid,

En niet dan voor 't geſpan van Jupiter gezaaid!
Dan ziet men ze, uit een macht van gouden waterpullen,
Met altijd zuivre bron de gouden krebben vullen,
En drenken 't ſchoon gediert' en wasſchen 't van zijn zweet.
Terwijl ge in ſtaatlijkheid de Feestzaal binnen treedt,
Daar 't al u welkom roept en plaats biedt als om ſtrijde,
Maar gy uw' zetel kiest aan God Apolloos zijde.

Doch als de Nymfen in 't Eölisch Pitané,
Op Limnes lieflijk ſtrand (want dit behoort u meé),
Of aan Inopus bron, al danſende om u zwieren;
Of als ge, wars van 't bloed der Schytiſche offerſtieren,
D'Eurotas weér bezoekt, waar hy zijn kruik ontſchiet,
Dan klief mijn rundervee het dorſtend braakland niet!
Dan keerde 't, zoo 't gareel hunn' forſchen nek moest knellen,
Wat vuur en aadrenkracht hun ſpieren mocht doen zwellen,
Vermast, en hangends hoofds, en met geknakte kniên,
Van d'arbeid, buiten ſtaat zich 't juk weér aan te biên.
Want immer ſtaart de Zon van zijn' omſtraalden wagen
Dien ſchoonen Feestrei aan met nooitverzaad behagen,
En houdt zijn roſſen ſtaan in 't midden van hun vaart;
En eindloos wordt de dag voor de onbeſchaduwde aard.

Maar

Maar wat is, van gebergte, of waterrijke dalen,
Of eiland, dat by u den voorkeur mag behalen;
En wie der Nymfen is u 't dierbaarſte uit uw' ſtoet?
Godes, ó meld het my! — Euripus wondre vloed;
Teugetus groene top, en Pergaas eedle wallen;
't Omgolfde Doliche; — zie daar uw welgevallen!
Maar teder minde uw ziel den woud- en hertenſchrik,
Gortynië; en u meé, Boogſchietſter, ſcherp van blik,
U, Britomartis, om wier liefde en mededogen
De wijze Minos zuchtte, en, in verijdeld pogen,
Gantsch Krete doorzwierf. Gy verſchoolt u, nu in 't riet,
Dan onder 't wilgenloof by beek en watervliet.
Hy doolde maanden lang, de doodverf op de lippen,
Door rots en woesteny, en onbewoonde klippen,
Tot ge, eindlijk, door zijn' arm aan boord der zee verrast,
Ontſlipte, en van de ſpits in 't water neérgeplast,
De dood der kuischheid zocht in 't hart der zilte baren,
Maar, in een net verward, u 't leven zaagt bewaren.
Van daar, dat Krete u ſints naar 't vischnet heeft genaamd, (*)
Zoo wel als 't rotsgevaart' waar van gy nederkwaamt; (†)
En dat m' u outers bouwde en offerdagen wijdde,
En 't dierbaar jaarfeest viert des dags die u bevrijdde,

Om-

(*) *Dictyna.* (†) *Dictéus.* Beide van *dictyon*, een net.

Omslingerd met een pijn- of geurge mastikkroon!
Want dan is 't myrtheblad onheilig en verboôn.
Heur struik was 't, die 't gewaad der teedre maagd in 't vlieden
Weêrhield; om aan 't geweld des schakers hulp te bieden.

Ook was Cyrene u waard, volschoone Jachtgodes!
Eens deedt ge een jachtgeschenk aan de eedle Jageres,
Waar meê ze aan Peneus stroom onsterflijke eer behaalde.
En Procris, zy, wier pijl zijn voorwerp nimmer faalde!
Met Anticléa, die u dierbaar was als 't licht,
En nooit uw zijd' verliet noch week uit uw gezicht.
Die beidè droegen 't eerst den rechter arm in 't jagen
Ontbloot, met de open borst, en 't jachtkleed opgeslagen.
Nog minde uw maagdlijk hart de Arcadische Atalant',
Die, vliegendsnel te voet, en vaardig met de hand,
Van u de jachtspiet leerde en pijl en boog hanteeren,
En heel een Heldenstoet verwinnend mocht braveeren,
Daar 't schrikbre reuzenhoofd van 't Kalydonsch zwijn
Haar zegeteeken wierd en eeuwige eer zal zijn.
Wat immers Rheetus noch Hyleus, hoe onteêken,
Durft in den ijzren nacht die glorie wederspreken,
Door 't dartle bloed beschaamd, dat uit hun keelen vloeit,
Nu Menalus gebergt als offer heeft besproeid.

Wie

Wie haalt de menigte der Tempels, wie de ſteden
En heiligdommen op waar gy wordt aangebeden!
Wie de offergaven, en de dankbre Kerktuigpracht,
Van Oost- en Avondſtond uw Godheid toegebracht!
Geduchtſte! 's aardrijks kreits is vol van uwe altaren.
Uw Mogendheid regeert de ſtormen en de baren!
U heeft der Vorſten Vorst die 't Griekſche heir gebood
De roerpen van zijn kiel geheiligd voor zijn vloot,
Wanneer gy, gram te moé, de winden hield gebonden,
En duizend kielen ſaam als onbeweeglijk ſtonden.
Ach! vruchtloos blaakte 't al van wraak en oorlogsmoed!
Den roover van Heleen beſchermde lucht en vloed.
Maar neen, gy wordt vermurwd, de wind is losgebroken,
Het eerloos Troje valt, en de Echtbreuk wordt gewroken!

De ſtrijdbare Amazoon, ten oorlog voortgeteeld,
Stichtte op 't Efeziſch ſtrand een ruwgehouwen beeld
In ſchaduw van een beuk, en wijdde 't u, Godesſe!
De kuiſche Hippo rookte, als Opperprieſteresſe,
Den wierook op 't altaar, van zoden ſaamgehoopt.
De krijgshoop zwierde in 't rond, door Godsdienſtdrift genoopt;
En danste in 't rammelend ſtaal den Krijgsdans der Barbaren,
Nu, kruisſend door elkaar met ſpies en beukelaren,
Dan, hand in hand gevat, en reiende in een' kring.

De

De riethalm gaf den toon aan tred en huppeling,
(Nog wist men van geen fluit uit hertsgebeent' te boren)
En 't ſtatig Feestgebaar deed zich tot Sardis hooren,
En waar de Frygiaan Cybebes bekkens ſlaat;
Hun voeten ſtampten forsch en klonken op de maat;
De pijlbus ſchudde meé en klaterde aan de ſchouder,
En ruisſelde u ter eer' en 's warels Onderhouder.

't Is hier, dat lang daar na een Tempel werd geſticht,
De prachtigſte in 't Heelal, die 't alziend Zonnelicht
Beſtraalde! Apollo-zelf moet voor zijn luister wijken,
En geene, eeuw uit, eeuw in, zal dezen ooit gelijken.

Verwaten Lygdamis, aan 't hoofd der Schytſche macht,
(Barbaren, by de melk van paarden opgebracht,
En talrijk als het zand, van 's Bosfors woeſte ſtranden)
Bedreigt het heiligdom met Godvergeten handen.
Verdwaasde! tot hoe verr' bedroog zijn waan hem niet!
Niet een, die, uit den hoop, den Bosfor wederziet.
Vergeefs, Kaysters boord begraven met hun wagenen!
Zijn kil is toegeſtopt met bergen van verſlagenen,
En wentelt niet dan bloed en waapnen in zijn bed:
Uw boog, ó Koningin, heeft Efezus gered!

Ver-

Digitized by Google

Vermogendſte! ô wie zal uw Godheid roekloos hoonen?
Laat Eneus van uw wraak de wrange vruchten toonen,
Verachter van uw dienst! — Wie zal u met de boog
Trotſeeren? Atreus Zoon ſtond deze glorie hoog! —
Wie durft een' dartlen blik naar uwe kuischheid heffen?
Rampzaalge Orion, ach, wien zulke lusten treffen! —
Wie durft zich weigren aan uw hoogtijdplechtigheên?
Bedrukte Hippo boet die dwaasheid met geween!

Godesſe, ô hoor my aan! begunſtig mijn gezangen,
En doe me een' blijden ſtraal van uwe gunst ontfangen!
Ik heilige u mijn Lier. Daar ware Dichtgloed blinkt,
Daar is 't der Goden lof die van de Cyther klinkt.

1805.

Digitized by Google

Digitized by Google

DICHTKUNST.

ODE.

Hoc opus, hoc ſtudium!

Digitized by Google

Digitized by Google

DICHTKUNST.

Ἐστιν ἀνθρώποις ἄνεμων ὅτε κάλλιστα
Χρησις· ἐστιν δ' ἀέθλων ὑδάτων
Ὄμβρων, παίδων τε φίλας.

PINDARUS.

Onschatbaar, ja, zijn lucht en winden,
En voor geen Koninkrijken veil,
Die ons met uitgespannen zeil
Het afgelegenst oord doen vinden:
Die d' adem koelen, die het bloed
Voor 't gistende verderf behoedt.

Digitized by Google

Onſchatbaar is de ſchoot der wateren,
Die, neveltelgen, wolkenkroost,
Op veld en akker, dorgeroost,
Den vrüchtbren wasdom nederklateren,
Verkwikking ſpreiden, bloei, en vaag,
Op rozenbeemd en doornehaag.

Maar hoe gevoelt de ziel des braven,
Wanneer ze zich den Zang ontſluit,
Door 't klinken van de yvoren Luit
Het zwoëgend harte ſtreelen, laven!
Het hart dat leed en rampen torscht,
Of gloeit van eer- en letterdorst!

De zachte, frisſche Zomerregen,
Op blakende akkers neérgezegen;
De koele luchtſtroom van het West,
In zachte golving ſaamgeprest;
Vereent zich in die zoete klanken. —
Als 't malsch gewemel van de lucht,

Die

Die door 't Abeelenboschjen zucht,
En lispelt door de wijngaardranken;
Als 't lieflijk drupplend hemelnat
Op 't halfverwelkte rozenblad,
Gereed den laatsten snik te geven;
Verkwikken zy het lijdend hart,
Verslaan de branding van de smart,
Vernieuwen adem, kracht en leven,
Verheffen 't neêrgebogen hoofd:
Men voelt in haar een' wellust zweven,
Die alle wonden zalft en stooft,
En 't hart van zoete ontroering beven;
De ziel, door hare kracht gesteven,
Op donzen wolkjens opgeheven,
En d' aardschen kommer uitgedoofd.

Met kleppende, uitgebreide vleugelen,
Staat de Arend, loerende op zijn buit.
Wat Godheid zal zijn drift beteugelen? —
De tooverkracht der zoete Luit! —
Klinkt zachtjens, klinkt, ô Cythersnaren!
Gy kunt zijn woede doen bedaren,

En temmen zijn' ontſtoken' zin.
Ja, met den blikſem in de klaauwen;
Voelt hy zijn moord- en bloedlust ſlaauwen,
En ſluimert by het veldhoen in.

ô Zorgen, rampen, jamm'ren, plagen,
Ook gy, ook gy vergeet te knagen,
Gy, Gieren, die de ziel doorboort!
Waar 't hart de Cyther aan kan hangen,
Daar droogen de betraande wangen,
Daar breekt een ſtraal van kalmte voort.

Maar wie, wie zal uw ſnaren roeren,
ô Cyther, Godentafels waard!
Wie aan uw' toon de harten ſnoeren,
De zielen aan deze aard ontvoeren,
Wegtuimlende in heur hemelvaart?
Wie vliegt op Morgenlandſche wieken
De Morgenzon by 't ochtendkrieken
In 't vlammenſchietende aangezicht?
Wie zal door hartbetoovrend zingen
Thands meer dan ſteenen, ſtervelingen,

Tot

Tot menschlijkheid, tot tranen dwingen,
En toonen ze in de gloênde kringen
Die d'ongenaakbren throon omringen,
De bron van 't ongeschapen licht?

Wie zal dit? — Dichters onzer dagen,
Zoo laauw, zoo kruipend als uw Eeuw!
Wat moogt ge naar de glorie jagen
Van laf, van ijdel volksgeschreeuw?
Men moge u doemen of aanbidden,
Verheft, verheft u uit ons midden,
En dwarrelt niet in aardsche lucht!
Veracht de lof, en rukt in 't steigeren,
Al wie zich aan uw zangen weigeren,
Huns ondanks met u in uw vlucht!
Houdt aller harten in uw handen!
Doorwoelt, doorwroet onze ingewanden!
Beheerscht verbeelding en verstand!
Kneedt, kneedt onze inborst met uw vingeren!
Leert van Jupijn den blikzem slingeren,
Maar zet er zielen meê in brand!
't Gemeen moog vruchtloos naar den hoogen

Digitized by Google

U ſtarend trachten nateôogen,
't Gevoele u in 't geſchokte hart!
Het ween', het lach', het gloei', het ijze
Naar dat uw zangtoon dale of rijze;
Of zink' in onbeweegbre ſmart!
Het haat', het minn', het zett' zich open,
Het krimp', naar 't onweêrſtaanbre nopen
Der geesſel daar uw hand meê zweept,
En hebb' gevoel, noch wil, noch leven,
Dan die 't uw zangtoon weet te geven,
Die 't in zijn golving medeſleept!
Dit, Dichters, heet de harp beſpelen
Met ſtouten, meeſterlijken zwier!
Dit heet, voor lieflijk oorenſtreelen,
De zielen aan zich-zelfs ontſtelen!
Dit heet, aan 't menschlijk hart bevelen!
Dit voegt de Vaderlandſche Lier!

Ziet daar de Dichtkunst in heur luister,
ô Zangers van mijn Vaderland!
Zy neemt noch banden aan noch kluister,
Noch is aan 's warelds ſtof verwant.

ô Durft

ô Durft dan op eene Eerkroon ſtaren,
Die rijker ſchittert dan het goud!
Wat is een krans van dorre blaâren
Uit Tempes platgebliksemd woud?
Wat, zoo ge een kroon van valſche loveren
Voor Midas rechtbank mocht veroveren
Met wildzang die zijne ooren vleit?
Een kroon van meer dan Zonneſtralen
Moet om des Dichters ſchedel pralen,
Met meer dan Goden majesteit.
Doch, durft ge naar dien lauwer trachten,
Leert lof en valſchen blaam verachten,
Zijt meer dan wat uwe Eeuw vermag!
De roem der laatſte Nageſlachten,
Zie daar het geen gy hebt te wachten!
Den zegen van den jongſten dag!

*

TOEËIGENING.

Behaalt dien, gy, van 't vuur aan 't blaken,
Dat dees mijn borst nog flaauw bezielt,
En mooglijk nog weêr op zou waken,
Zoo de ouderdom met bleeke kaken

Digitized by Google

Het niet in de asch bedolven hield!
Behaalt hem, gy, die by dit gloeien
Den bloesem van uw jeugd ziet bloeien,
En door geen onweêr neêrgestormd!
Gy, boezems, voor geen slaafsche keten,
Maar voor de stem van 't vrij geweten,
En echt Bataafschen roem gevormd!
Gy, Vaderlandsche Jongelingen;
Gy, van wier hartenstreelend zingen,
Het windtjen dat uw' hof doorspeelt,
My in deze afgelegen streken,
Van schorren krekelzang bezweken,
Somtijds een toontjen mededeelt!
O Moog, Bataafsche Zangrenchoren,
Met hoogen Dichtergeest geboren,
Geen lot van weedom en ellend
Uw zangen in het hart verstooren,
Maar steeds dien gladden toon doen hooren,
Waar aan men stille rust erkent!
Licht mocht ik in verloopen jaren
Een luttel roems op Pindus gaâren,
(Helaas, hoe weinig en hoe kort!)

Licht

Digitized by Google

Licht wilt ge nog mijn late zangen
Met toegenegen hart ontfangen,
Hoe ſtroef en kikkende uitgeſtort.
Maar acht mijn' geest den teugel vieren,
De Dichtlaim voeden en beſtieren,
Door geen bezwaren neergedrukt;
Dit was, van d'aanvang van zijn leven,
Den droeven Zanger nooit gegeven,
Nu troostloos naar het graf gebukt.
ô Cy, verwijl zijn dorre knokkelen
Thands machtloos zijn de ſnaar te tokkelen,
Zijn ſtem in borst en gorgel ſtikt,
Vervangt zijn avond, zwart van zorgen,
Door uwen opgeklaarden morgen,
Die al wat adem haalt, verkwikt!
ô Laat uw vrijen geest niet binden,
Maar zweeft op d'adem van de winden
De ſchepping der verbeelding door!
Proeft met het moedige Arendskieken
De krachten van uw eigen wieken,
En zoekt ſteeds hooger hemelſpoor!
Maar leert, leert denken; leert gevoelen:

Doorſchouwt het waest door een krioelen
Der driften, meester in 't gemoed;
Leert, wat de hooggeſchatte reden
Zoo willig in 't gareel doet treden,
Waar in de drift haar draven moet!
En dan, verheft u onbedwongen;
Vergeet wat andren voor u zongen;
En vindt uw glorie in u-zelv'!
Niet anders, echte Febus zonen,
Beſteeg de Lier, die door heur tonen
De boſchen uit hunn' ſtand kon trecken,
Heur plaats aan 's ginſtrend ſtergewelf.

1805.

HET GEWETEN.

ODE.

Digitized by Google

SENECA:

Hic quid aliud ſequitur quam bonam conſcientiam? quæ etiam obruta delectat, quæ concioni ac famæ reclamat, et in ſe omnia reponit, et cum ingentem ex altera parte turbam contraſentientium adſpexit, non numerat ſuffragia, ſed una ſententia vincit. Si vero bonam fidem perfidiæ ſuppliciis affici videt, non descendit e faſtigio, ſed ſupra poenam ſuam conſiſtit. De benef. Libr. IV. §. 21.

Digitized by Google

HET GEWETEN.

What Conſcience dictates to be done,
Or warns me not to do,
This, teach me more than Hell to ſhun,
That, more than Heav'n purſue.

POPE.

O Dichtkunst, lenigſter der ſmarten,
Beminnelijke, daal, ai daal!
Gy, zoete ſtrookeres der harten,
Daal neder in uw' rijkſten praal!
Uw toon weet rotſen door te dringen,
Doet 's afgronds grendels openſpringen,
En toomt den woedenden Orkaan.

De

De winden huilen, ronklen, ruiſchen!
De golven grommen, morren, bruiſchen,
En grimmen lucht en wolken aan!
De donder ſnorr', en knall', en klater'!
Uw zachte ſtem temt lucht en water,
Doet donderkloot en blikſem ſtaan.

Maar gy, kunt ge ook de wroeging ſmooren,
Die zich in 't ſchuldig hart verheft?
Zal 't eêlst muzyk der Dichtrenchoren
Die ooit verdoven als zy treft?
Kunt, kunt gy, waar zy op moog ſtijgen,
Ook dees, dees gruwbre ſtem doen zwijgen,
Gy die zoo onweêrſtaanbaar zijt!
Zal ook voor 't ſtreelen van uw ſnaren
Het ſtormen in de borst bedaren,
Die zich hare euveldaad verwijt?
Doet ook die ratelende donder
Voor dit uw Alvermogen onder,
Wanneer hy ziel en boezem ſplijt?

Ga,

Digitized by Google

Ga, dwing gebergt en rots te huisteren!
Gy moogt het! Laat uw tooverdwang
De bosschen aan uw tonen-kluisteren;
't Gestarnt doen reien op uw' zang!
Verwin en keten woudgedrochten,
Die bosch en steenklip, dan, en krochten,
Vervullen met hunn' schrikbren kreet!
Bezweer de blaauwgeschubde slangen
Die Ceders in heur kronkels prangen,
En zet Natuur in barenszweet!
Laat alles naar uw klanken hooren!
De slang des boezems stopt heur ooren,
En rust niet van heur' gruwbren beet.

Wat zijt gy, rusteloos Geweten,
Dat nimmer sluimert, altijd waakt!
Dat, in de borst ten throon gezeten,
Uw eigen rechtheid nooit verzaakt!
Vergeefs moog de overstelpte reden
In 't woest gareel der driften treden,
En stemmen in heur razerny:

Door

Door duizendduizend felle tochten
Van alle kanten aangevochten,
Regeert gy onbelemmerd vrij,
En drijft de doemſpraak van Gods toren
Het wederſpannig hart in de ooren,
In ſpijt van 't hevigſt ſtormgetij'.

Zoo ſtaat geen rots in 't woên der baren;
Geen Ceder in het ſtormgeweld.
Zoo, midden in geweldenaren,
Geen met den roem bekranste held.
De Rots, beſpat met ſchuim der golven,
Wordt in één oogenblik bedolven:
De Ceder wankelt op zijn' voet:
De Held moog blozen om te vlieden,
En 't moordend ſtaal zijn boezem bieden,
Hy valt en tuimelt in zijn bloed.
Maar gy, gy weet niet van te wijken;
Gy zult voor geen geweld bezwijken;
U overſtroomt geen holle vloed.

O Gy,

Digitized by Google

ô Gy., in 't hart der ſtervelingen
Des Hemels Stedehouderin!
Gy ſlaapt door geen bedwelmend zingen
Op uw' geduchten zetel in.
Uw prikkel rust noch nacht noch dagen!
Gy zweept met onophoubre ſlagen!
Gy dondert eeuwig, eindloos, wraak!
Uw foltring laat zich niet verzachten!
Geen tijd kan haar geweld verkrachten;
Geen guichelſpel van 't wuft vermaak!
Geen zangtoon kan uw ſtormen ſuſſen,
Geen zee uw blikſemtoortſen blusſchen!
Geen donders doven heur gekraak!

Ja, barſte 't aardrijk uit zijn harren,
En brijzel' 't zich tot enkel puin!
Stort' 's hemels trans met maan en ſtarren
De ſiddrende afgrond op de kruin!
Laat Oost en West, en Noord en Zuien,
In ſaamgedrongene Oweêrbuien
Met krijſchend woeden ſaamgehort —

Laat donderwolken en orkanen
Met losgerolde legervanen
Zich raatlend op het hart geſtort —
Laat alles, alles, zich vergruizen,
En krakend door elkander bruizen;
Nog ſchiet het by uw ſtem te kort.

Nog zal in 't ſiddringvol rinkinken
Van 't ſamenploffende Heelal,
Uw ſtem niet min verſtaanbaar klinken,
Noch ſmooren onder 't noodgeſchal,
Ja, laat de trots der ſtervelingen
Haar inſpraak in de borst bedwingen
En ſnood verbergen door 't gelaat!
Laat, laat zy in hun dwaasheid wanen,
Dat, ſmoort hun boezem zucht en tranen,
Geen ſchuldig voorhoofd hen verraadt!
Zy hooren, ſiddren, zwoegen, beven,
En vloeken een wanhopig leven,
Dat in uw foltering vergaat.

Digitized by Google

ô Onontwijkbre folterpijnen!
ô Vlijmende angel van 't verwijt!
Hier baat noch purper noch robijnen,
Daar gy het ingewand doorſnijdt.
Vergeefs in 't zachte dons geſcholen!
Dat dons ontaart in gloeiende kolen!
Vergeefs in wijn en lust gebaad!
De wijn wordt edik op de lippen,
De wellust durft in 't hart niet glippen,
Waar in uw ſchrikbre geeſſel ſlaat.
Vergeefs naar 't gruwzaam graf gevloden!
Uw ſtem doordringt de rust der dooden;
Niets, dat uw wonderkracht weêrſtaat!

Maar is 't alleen in donderſlagen,
Geweten, dat gy tot ons ſpreekt?
Alleen in ſtormende onweêrvlagen,
Waar in gy euvelddaden wreekt?
Neen, werktuig van de Hoogſte Goedheid,
Vervult gy 't hart met hemelzoetheid,
Dat u gehoorzaamheid betoont;

Dat, niet weêrſpannig aan bevelen,
Die God door u ons meê doet deelen,
Zijn heiligheid niet roekloos hoont;
Dat hart, waar in gy aangebeden,
Gy, beeld van Gods volkomenheden,
Als in een' reinen tempel woont!

ô Wellust van d'oprechten braven!
Zijn ſteun, zijn heil, zijn hoogſte goed!
Gy zaligt geen verachte ſlaven:
Gy vordert vrijheid, eer, en moed.
De Vrijheid, voor u neêrgebogen,
Verheft zich tot dat Alvermogen,
Dat allen weêrſtand ſlaat in band:
De moed, aan uwe toorts ontſtoken,
Doet de eedle borst van ijver koken
Voor Godsdienst, deugd, en Vaderland:
En de Eer ontfangt geen lauwerkranſen,
Omſtraald met Goddelijke glanſen,
Dan, eerst geheiligd door uw hand.

Wat

Wat zie ik —? Roof, en Moord, en Slachting,
Bedropen met onnoozel bloed!
Wat zie ik —? Oneer en Verachting,
Die met den worm in d'aardhoop wroet!
Hoe! zy! zy plondren lauwerblaâren!
Zy drukken ze op bebloede hairen,
Door 's hemels blikſemvuur gezengd!
Zy trachten de Eer haar kroon te ontrukken
Door ſchitterende gruweliſtukken,
Die de Almacht, ons ter ſtraf, gehengt!
Ach! 't is vergeefsch, hun hoofd te ſieren,
De vloek verſchrompelt hun lauwrieren;
Zy zijn met ſchuldloos bloed beſprengd.

Kniel, Wereld, kniel voor gruwbre ſnooden,
Die 't aardrijk in hun boeiens ſlaan!
Vereer, vereer hen als uw Goden,
En bid gevloekte Monſters aan!
Leer, leer, in 't ſtof der aard gekropen,
Om kluiſters ſmeeken, kluiſters koopen;
Bewierook Duivels op een' throon!

Digitized by Google

De Godheid op dien troon verheven,
Kan goud, kan staat, kan kroonen geven;
Uw laagheid zwoegt niet zonder loon.
Maar eer, en rust, en zielsgenoegen
Hunn' vuigen slaven toe te voegen,
Verwacht dit van geen Aardsche Goon!

Kniel echter, aan hunn' stoel gekronken!
Dat aardrijk dat zijn' God vergeet,
Is door Gods grimschap hem geschonken,
Die Vorsten op den gorgel treedt.
Zijn deel is 't! laat hem dan regeeren,
Die God in 't aanzicht durft braveeren,
En keeren kerk en outers om!
Maar nimmer zal hy 't vrij Gewesen,
Doen draven in zijn ijzren keten,
Noch heerschen in haar heiligdom.
Nooit zal hy tot haar troon genaken,
Maar schriven als haar donders kraken,
In 't midden van zijn Heidendrom.

Ge

Geweten! ach, Gy kunt belonen!
Gy, gy-alleen bezit die macht.
Verga de mensch, die Koningskroonen,
Die werelden, zich waardig acht.
Neen, eedler zijn wy, menschenzielen,
Dan dat wy tot die laagte vielen!
Ons hart is aan zich-zelf genoeg.
Dat hart onwraakbaar om te dragen,
Zie daar het Godlijkst welbehagen!
Hy miste 't, die ooit ander vroeg.
Ons loon ligt in 't getuigenisse,
Dat God ons spreekt in 't vrij gewisse,
Wen nooit dat hart voor de ondeugd sloeg.

Laat duizenden den Christen doemen;
Zijn hart is vrijspraak, roem, en lof.
Laat, laat hem de aard onzinnig noemen;
Zijn glorie is in 't hemelhof!
Hy hangt aan meening noch begrippen,
En waagt by 's werelds blinde klippen
Zich aan geen' menschelijk' Piloot.

Wat is hem 't oordeel, 't wangevoelen,
Van hun, die op geen haven doelen,
Maar, dobbrende in hun wrakke boot,
Nu hier-, dan derwaart henendrijven,
Te vreden met het zeil te ſtijven,
Al voert het in een wiſſe dood!

Hy volgt zijn' plicht. Dat andren peilen,
Of, door de golving meégeſleurd,
Zich achtloos op een punt verzeilen,
Die boeg en kiel aan ſplinters ſcheurt!
De Wijze zal zijn ſtreek bewaren
In 't woest gehobbel van de baren,
En ſtreeft heur felſte branding door.
Hy houdt die Noordſtar ſteeds voor oogen,
Die nooit den zeeman heeft gelogen,
En wijkt geen hairbreed van zijn ſpoor.
Laat andre ſtarren rijzen, dalen;
Hoe hel, hoe flikkrend ook van ſtralen,
Zij ſtellen, wie haar volgt, te loor.

Dan,

Dan, daar ik klip en rots vermijde,
Zie daar een ſtoute Roovrenbark!
Wijk nu, rampzaalge, wijk ter zijde;
Die vijand is uw macht te ſterk!
Verander koers en wend den ſteven!
Wijk uit en draai! of 't geldt uw leven!
Uw welvaart hangt aan dit alleen! —
Ach, zal ik beide niet verliezen,
Wanneer met Oost of West te kiezen,
Mijn kiel zich plettert op den ſteen?
Neen, God beveelt het, laat ons ſtrijden,
Of, wil Hy 't, dood en banden lijden!
Hy gaf my deze keus alleen. —

Maar armoê? ballingſchap? Maar 't woeden...?
De moordbijl dreigt op 't wraakſchavot! —
Gods Almacht kan my nog behoeden:
Zijn wil-alleen beſtemt mijn lot.
Hoe! zal ik, daar Zijn wetten ſpreken,
Op 't aanzien van die ſtraf verbleeken,
En ſiddren voor Zijn wraaktuig niet?

Zal ijdel, redenloos vertſagen,
My 's Hoogſten blikſems uit doen dagen,
Waar voor de ſchuddende afgrond vliedt?
En zal ik voor 't kortſtondig leven
Eene Eenwigheid ten beſte geven,
Die my mijn dierbre Heiland biedt? —

Maar hoor de vleiſtem der Sireenen!
Zy lokken u naar 't gindſche ſtrand:
„ Bedrukte, ſtaak uw nokkend weenen,
„ Zie hier een troostend Vaderland!
„ Breek af, breek af uw treurig zwerven:
„ Wat zoudt gy in dit jammer ſterven?
„ Zie hier een zachte legerſteê!
„ Zie hier de boezems voor u blaken,
„ Onze arm' naar uwe omhelzing haken!
„ Wat zoekt gy naar een verre reê?
„ Wat zoudt ge een handvol wierooks ſparen?
„ Een enkel grein op deze altaren,
„ En alles loopt uw wenſchen meê!" —

Ge-

Geweten, Godſpraak in ons binnenst!
Orakel, dat geen hart bedriegt!
Van al wat machtig is, verwinnendst!
Gy, Wachtſter, nooit in ſlaap gewiegd!
U vrage ik, zal ik nederknielen
Met zoo veel vrijgeboren zielen,
Voor 's aardrijks Afgod? voor 't Belang?
Of zal ik nog mijn luttel dagen
Het leed, het grievend lijden dragen,
Het geen ik van Gods hand ontfang?
Uw vonnis moet mijn lot bepalen;
Uw licht, uw uitſpraak kan niet falen;
Voor haar zwijgt alle tooverzang.

1805.

Digitized by Google

Digitized by Google

MESSIAS.

VELDZANG.

Digitized by Google

Digitized by Google

MESSIAS.

VELDZANG.

—— *Majora canamus!*

VIRGILIUS.

Gy, Sionite, ſtel een' eedlen Veldzang in!
Leer, leer my d'echten toon! Ik eiſche 't, Zangerin!
Geen murmelend geruisch van Pindus zilvren ſtroomen,
Noch luwend myrthenbosch, van Dichterlijke droomen
Doorwemeld, geen gekweel van 't zangrig Negental
Volſtaat hier. Laaf mijn' geest met loutren hemelval,
Gy, Geest, die Amos zoon voor 's Hoogſten zetel voerde,
En zijn gewijde tong met heilig vuur beroerde!
Roer ook de mijne, roer mijne aardſche lippen aan!
Ja, Serafs, leert mijn hand uw gouden harpen ſlaan!

Men

Digitized by Google

Men hoore! De eedle Bard, van Godlijk vuur aan 't blaken,
En aan zich-zelv' ontrukt, vangt aan. De heemlen kraken!
De toekomst opent zich voor zijn verwonderd oog!
Een Maagd, dus klinkt zijn zang, bezwangerd van omhoog,
Een Maagd zal baren, zal een' zoon, een jongske baren.
De tronk van Izaï, ontbloot van tak en blaâren, (*)
Schiet van zijn' dorren ſtam een vruchtbaar rankjen uit,
Wier knopjen aan 't Heelal zijn bloesſemgeur ontſluit.
De Geest der Godheid zal zijn bladerkroon doorwaaien,
En om het friſſche groen de breede wieken zwaaien:
De Duif des Hemels zet zich neder op zijn' top.
De Heemlen druipen er een' daauw van nektar op. (†)
De wolken ſproeien 't met een groeizame ochtendregen.
Het aardrijk opent zich en lacht zijn' wasdom tegen.
Verkwikking ſtort zijn loof op 't afgematte hart, (§)
En heilrijk balſemvocht voor 's onderdrukten ſmart.
't Biedt koele ſchaduw aan voor 't heete middaggloeden,
En veilig overdek voor ſtormige onweêrvloeden:
En ſchuilplaats voor 't geweld, waar ſtille onnoozelheid
Zich moede en afgefoold ter ſluimring nederleit.
De misdaad is niet meer! de aaloude ſchuld geweken.
Gerechtigheid keert weêr (*), maar vindt geen kwaad te wreken,

En

(*) Jezaias XI, 1. (†) XL, 8. (§) XXV, 4. (*) IX, 7.

Digitized by Google

En heft de weegſchaal op met wapenlooze hand.
De Vrede heerscht alom met heur olijvenplant.
De in 't wit gedoschte Maagd daalt neder uit de wolken
Met nieuwen hemelglans en zegent land en volken.
Vliegt, jaren! ſpoedt, ô ſpoedt, en drijft dien morgen voort!
Wy dorſten, dierbaar wicht, naar 't uur van uw geboort'!
Verſchijn, ô eedle ſpruit! verſchijn, en word geboren!
Het Oosten vangt reeds aan uw' ochtend toe te gloren.
Natuur onthaalt u met des aardrijks edelst groen,
En offert aan uw koets gebloemte en veldfestoen,
Met al de lieflijkheên die 't Westerluchtjen waasſemt,
Daar 't, om uw wiegjen zweeft, en Lentegeurtjens aasſemt.
De hooge Libanon wenkt uw geboorte toe. (*)
De boſchen hupplen op 't gebergte, blij te moê:
'k Zie Zarons needrig dal van friſſche rozen gloeien,
En Karmels bloemrijk hoofd met purpren luiſter bloeien!
Hoe dreunt de woesteny van dezen vreugdekreet: (†)
„ Een God, een God verſchijnt; gaat, maakt zijn baan gereed!
„ Bereidt, bereidt zijn pad!" — De heuvelen weêrgalmen,
En roepen 't juichend toe aan de Arameeſche Palmen;
„ Een God, een God verſchijnt," roept bergſpelonk en rots;
En 't aardrijk wacht de komst des naderenden Gods.

Zinkt,

(*) Jesaias XXXV, 2. (†) KL. 3, 4.

Zinkt, Bergen, zinkt! en rijst, gy kruipende valleien!
Gy, Ceders, buigt uw hoofd, en ſtrooit den grond met meien!
Wijkt, Rotsgeſteenten! en gy Stroomen, maakt ruimbaan!
Hy komt, de Heiland komt, biedt hem uw hulden aan!
De Heiland, van wiens komst de aaloude Dichters ſpelden!
De Heiland komt, hy koomt in de Idumeeſche velden!
Hoort, doven, blinden, ziet! Ontſluit en oor en oog! — (*)
Zoekt, blinden, zoekt het licht aan 's hemels blauwen boog:
Reeds ſtraalt het ook voor u. Zijne Almacht breekt het duister.
Geniet, gelukkigen, geniet des hemels luister! —
Gy, doven, komt, ontfangt in 't nieuwgeopend oor
't Betoovrend van de klank! heur luchtſtroom dringt u door! —
Gy, ſprakeloozen, ſpreekt! Gy, ſtommen, zwijgt niet langer!
Stort, ſtort een' boezem uit, van Zijnen lofzang zwanger!
Verleemden, werpt uw kruk blijmoedig van u weg,
En huppelt met de ree door ſtruik en myrtenhegg'!
En, kranken, juicht, ô juicht! uw pijnen zijn vervlogen. —
Geen tranen, of de hand des Redders zal ze droogen! —
De ſchrikbre Dood bezwijkt en zielt oogt van die hand, (†)
En 's Afgronds Dwingland krimpt en worſtelt in zijn' band. —
Gelijk de Veeknaap voor zijn diergeſchutte kommeren (§)
Van zachte deernis ſmelt, gevoelig voor hun jammeren;

Hes

(*) Jezaias XLII, 18; XXV, 5, 6. (†) XXV, 8. (§) XL, 11.

Hen met een teedre zorg langs malsche beemden weidt,
Met zuivre lucht verkwikt, aan 't levend water leidt;
't Verloorne wederzoekt, en 't opneemt in zijne armen
Om 't op zijn' schoot te voên, en aan zijn borst te warmen;
Zoo zal Hy 't menschlijk kroost, dat God hem overgaf,
Als Herder gadeslaan en hoeden met zijn' staf.
Hy, Vorst der Vrede, en God van eeuw tot eeuwigheden! (*)
De Volken zullen 't staal tot ploeg en feissen smeden, (†)
En 't ramm'lend harnas niet meer blinken over de aard,
Noch 't veld zich mesten met de drupp'ling van het zwaard.
Dan zullen stulp en hut het hoofd ten hemel beuren;
't Kortstondige geslacht zijn' arbeid niet betreuren;
Maar 't honderdjarig kroost, met frisfche jeugd omkleed, (§)
De vruchten zamelen van 't Ouderlijke zweet.
De wijngaard zal den disch van d' achterkleinzoon dekken;
Gebrek noch roof zijn hand naar 't erf des nabuurs strekken;
Maar de arm des zaaiers zal ook oogsten van zijn vlijt,
En juichen in 't genot daar hy zijn garven snijdt.
De Herder zal verbaasd in dorre wildernissen
De lelie bloeien zien uit klip en waterfissen, (*)
En hooren onverwacht in 't schraal en dorstend zand
Een springbron ruischen, die den wasdom voert op 't land.

De

(*) Jesaias IX, 6. (†) II, 4. (§) LXV, 21, 22. (*) XXXV, 1, 7.

De rotskloof, 't gruwbre nest der ſchuifelende draken,
Zal gras en rietſcheut voên en 't koelend windtjen ſmaken.
Dan maakt de diſtel plaats voor Myrth en eedlen Pijn;
En Palm- en Cederboom dekt heide en zandwoestijn. (*)
De Beuk en fiere Den zal hei- en doornestruiken
Vervangen, en de olijf uit ſcheerlingzaad ontluiken.
Het lam zal met den Wolf verkeeren als geſpeel; (†)
De Luipaart naast het kalf zich vlijen in 't gareel:
De Leeuw zal zich op 't ſtroo aan 's runddiers kreb vergasten:
Geen Beer, geen Tijger taalt om 't geitjen aan te tasten.
Het pasgeſpeende kind drijft Panthers naar den vloed;
En de adder lekt in 't gras des moeden wandlaars voet. (§)
De zoogling ſtrijkt de huid der ſchubbige aspisſlangen,
En durft den bazilisk in 't kindervuistjen prangen;
Steekt lachende de hand in Leeuw- en drakenmuil;
En kruipt by 't wriemlend broed in d'open addrenkuil. —
Rijs, Vorstlijk Zalem (‡), rijs, gekroond met zonegianſen!
Verhef uw ſchittrend hoofd en torenrijke tranſen!
Gods licht omſtraalt u. Hef uw oogen op, en zie.
De Vorſten van 't Heelal, gebogen op de knie, (⊥)
Uw' Tempel eeren, en uwe outers met hun gaven
Bedekken: 't geurig Oost voor uwe altaren ſlaven,

En

(*) Jezaias XL, 19, en LV, 13. (†) XI, 6 & 7, 8. (§) LXV, 25.
(‡) Jezaias LX, 1. (⊥) LX, 3.

En brengen wierook aan, en goud, en ſpecery,
En galmen 's Hoogſten lof in vreemde melody!
Uw kroost vermeerdert zich by duizendduizendtallen: (*)
Een eindeloos geſlacht vervult uw ruime wallen:
Het uiterst zeeſtrand baart u kindren: neem hen aan!
Zie, zie uw hoven vol met vruchtbre ranken ſtaan!
De Godheid zet voor u haar Hemelſluizen open,
En ſtroomt in zegen af, om Sion te overhoopen.
Sabéa bloeit voor u, met Indus nagelblom, (†)
En Ofirs gloeiend ſtof doorgolft uw heiligdom.
't Brengt alles ſchatting op, geſchenk, en offeranden,
En 's aardrijks overvloed vloeit ſtroomende in uw handen. —
Geen rijzende ochtendſtond zal graauwen aan uw kim. (§)
Geen zon vermeet' zich meer dat hy te wagen klimm'!
Geen maan zal aan zijn vlam haar zilvren lamp ontſteken;
Maar voor uw hemelglans zal zon en maan verbleeken,
Verdwijnen, en hun gloed vergaan in enklen nacht.
Een eindloos heller dag met onbewolkte pracht
Zal eeuwig over u en uw bewoners ſtralen,
En gloeien van het licht der diamanten zalen.
Ja, de Ongeſchaapne-zelf zal uw verlichting zijn;
En de eeuwigheid wordt u een enkle zonneſchijn! —

De-

(*) Jezaias LX, 4. (†) LX, 6. (§) LX, 19, 20.

Digitized by Google

Deze Aarde gaat te niet met lucht en wolkgordijnen; (*)
't Geſtarnt' zal als een rook in 't enkle niet verdwijnen;
De rotſen, ſmelten; en 't gebergt', in asch vergaan:
Maar 't Woord der Godheid blijft; daar is geen ſchokken aan.
ô Almachtig! eeuwig is uw trouw; en onverbroken
Uw ſcepter! God van heil, Gy hebt het woord geſproken: (†)
„Uw Rijk houdt eeuwig ſtand"! Uw waarheid triomfeert. —
Aanbidt, ô Englenrei! — Meſſias! Gy regeert.

(*) Jezaias LI, 6; en LIV, 10. (†) Pſalm XLV, 7; Hebr. I, 8.

Na POPE *gevolgd.*

1805.

Digitized by Google

LOSSE DICHTSTUKKEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

HET

ROOSJEN.

Deh, mira (egli canto) ſpuntar la Roſa
Dal verde ſuo, modeste e verginella.

TASSO.

Waar zijt gy thands, ſieraad der bloemen,
Vorſtin op Floraas Lentethroon,
Wie al wat ademt plach te roemen!
Waar is uw zielverrukkend ſchoon?

Hoe! dit's dat lief, bekoorlijk Roosjen,
De luiſter van den gantſchen Hof!
Ontloken voor zoo kort een poosjen!
En nu, vertrappeld in het ſtof!

Digitized by Google

Ach! 'k heb haar knopjen zien ontſpruiten,
En lachen door 't omzwachtlend groen;
Haar reinen boezem zich ontſluiten;
Haar vruchtbre ſchoot zich open doen.

Hoe vrolijk hief zy by 't ontluiken,
Met zacht en zedig aangezicht,
Het hoofd van uit de doornestruiken,
En groette 't aangebroken licht!

Hoe liet zy 't hoofd vertederd hangen
En ſcheen van dorst en liefde flaauw;
Hoe blonk het traantjen op haar wangen,
By 's Hemels friſſchen morgendaauw!

Hoe moedig hief zy 't in de ſtralen
Der ſtatig rijzende ochtendzon,
Om in hun ſchittrend licht te pralen,
Waar meé heur eerſte leed begon!

Hoe heerlijk brak zy uit heur kluister,
En ſpreidde heel heur ſchat ten toon;
Verdubbelde van gloed en luister,
Gehuld met volle bladerkroon!

Nu

Nu dartlend, kwijnend, halfgebogen,
Verſtikt zy in verliefde zucht;
Dan rijst zy moedig in den hoogen,
En giet heur' balſem in de lucht.

Nu drinkt ze in ſpeelziek zelfgenoegen,
Den laauwen adem van Zefier:
Of luistert met wellustig zwoegen
Naar 's Bijtjens momm'lend luchtgetier.

Nu lokt zy met verſtolen lonken
Den zwerver onder 't ſpartlend kruid:
Dan ſchiet zy met een dartel pronken
Van tusſchen 't ijl gebladert' uit.

Het Bijtjen ziet haar teder lachen,
Haar malſche hemelreine borst;
Hy ziet haar om zijn kusjen prachen,
En tintelt van de wederdorst.

Een kusjen waagt hy op die wangen,
Een kusjen van onnoozle min!
Maar 't dartle Bietjen is gevangen;
Zy klemt het met haar blaadtjens in.

Daar

Digitized by Google

Daar woelt, daar worſtelt hy in 't prangen
Dier geurige, dier maſſche ſchoot,
En zwijmt van wellust en verlangen,
En blijft in hare omhelzing dood.

Maar neen! hy zal verrukt ontwaken,
En puurt den honig uit haar hart.
Wat kan zy, dan gelukkig maken,
Wien ze in dien zuivren boezem ſpart!

Rijs, Bietjen, rep uw blijde vlerken!
Verhef u! tuimel door de lucht!
Zweef over thijm en hofbloemperken,
Nog minnedronken in uw vlucht!

Stort, ſtort het geen gy zoets mocht gaderen,
ô Stort het in uw korfjen uit!
En gy, ô Roosjen, ſluit uw bladeren,
Gy, lieve, minnelijke bruid!

Maar ach! de wellust is genoten;
De maagdelijke ſchoot bevrucht.
Het doel, waar voor ge waart ontſproten,
Bereikt, ô Roosjen! Zucht, ô zucht!

Nu

Digitized by Google

Nu gaat uw bladerkroon verdorren:
Nu hangt zy by uw' ſtengel af:
Nu zal geen Bietjen om u ſnorren:
Nu helt, nu zijt ge rijp voor 't graf.

Daar blaast het windtjen door de gaarde;
Zy vallen om uw wortel neêr.
Daar ligt des bloemhofs roem ter aarde!
Daar ligt des aardrijks pracht en eer!

Helaas! zy krimpen en verſchroeien:
Hun zachte, purpren blos verdween.
ô Bloemtjens, ach! wat is uw bloeien!
Waar vliedt de welke ſchoonheid heen!

Maar, dierbaar Roosjen, zoo vervallen!
Of liever, deerlijk overſchot,
Dat eenmaal met dien naam mocht brallen,
Nu, wind en ongediert ten ſpot!

Maar lieve blaadtjens, hier, vertreden,
Daar, ſchendig van de worm doorwoeld!
Ik heb geen oogbevalligheden,
Geen dartle kus van u bedoeld.

'k Heb

'k Heb in uw' boezem niet gedoken,
Den honig uit uw hart gepuurd,
Uw maagdenkranšjen niet gebroken,
Voor 't weinig, dat uw Lente duurt.

Neen, rimple en bleeke u 't lot der dingen,
Dat al wat luister heeft, benijdt,
Dat bloemen sloope en stervelingen!
Uw geur verduurt en lot en tijd.

Die geur, wat immer moog verouden,
Wat storm of najaarswind verniel',
Zal aan mijn borst u plaats doen houden;
Die blijft verkwikking voor mijn ziel.

Die zal, al is uw vorm vergeten,
In 't boezemkussen van šarijn,
Zoo lang ik van my-zelv' zal weten,
My dierbaar en vertroostend zijn.

1805.

's LEVENS BEKER.

Tenentque
Pocula tetra homines, et inumbrant ora coronis.

LUCRETIUS.

Laat ſmaragden en ſaffieren
's Levens brozen beker ſieren;
Laat robijn en diamant
Schittren om zijn' gouden rand;
Laat hem roos en anemonen
Met het geurigst kransjen kroonen;
Laat de tintelende wijn
Gloeien door zijn kristallijn;

Laat

Digitized by Google

Laat hy tot den boord geſchonken,
Vrolijk ſchuimen, dartel vonken,
En verlokken oog en hart;
Laat hy met zijne eerſte teugen
't Onbedreven hart verheugen;
Ach, wat geeft hy toch dan ſmart!

Duizend die hem vrolijk grijpen,
Maar met harde vingers nijpen,
Breekt en barst hy in de hand.
Dan beklagen zich de droeven,
Dat zy 't vocht nog naauwlijks proeven,
Of de zoetheid ligt in 't zand.

Andren netten pas de lippen,
Of zy laten hem ontglippen,
En zy doen de zelfde klacht.
Andren, die er groots meê pralen,
Laten 't nat er in verſchalen,
En verliezen geur en kracht.

Digitized by Google

Andren zwelgen! Maar met horten;
En zy plengen, druipen, ſtorten,
En verkwisten 't kostbre vocht.
O Hoe zeldzaam, die ter degen
's Levens vollen beker leegen,
Die hem wel genieten mocht!

Doch men grijp' hem wel en handig,
Hou hem vast, en drink hem leeg,
Ernſtig, matig, en verſtandig!
Ach, wat is het, dat men kreeg?
De eerſte mondvol mag dan ſmaken,
En de dorst ons gaande maken
Door een ſoort van prikkelend zoet;
't Week verhemelt' zachtjens ſtreelen;
Lieflijk door den gorgel ſpelen;
En doen maag en herſens goed.
Maar hoe zoet het eerst moog ſchijnen;
Al die wellust gaat verdwijnen;
Al wat ſmaakte gaat er af;
Ieder teug valt immer banger;

En de naſmaak wordt ſteeds wranger;
Ja, het laatst is enkel draf.

Neen, men moog om krans of bloemen
Of om uiterlijken praal
My dien ſchoonen beker roemen;
Ik, ik dronk hem, dien pokaal!
Ik, ik weet, wat wreede zorgen
In die wellust zijn verborgen
Die zijn eerſte teug ons geeft!
'k Heb in maag en ingewanden
't Zuur vol ſcherpte voelen branden,
't Geen zijn zoetheid in zich heeft!
'k Ken de naweën van die teugen,
Die een oogenblik verheugen;
'k Heb hunn' naſmaak in den mond:
En mocht me iemand in dit lijden,
Van den laatſten drop bevrijden,
Ó Dat waar een blijde ſtond!

1805.

DE
DRIE WENSCHEN.

Quæ cælum reſuret, mortem fugat, aſperæ vincat,
Felici currat tramite, diſce viam.

SANCTUS ORIENTIUS.

't Is op aarde wel te wezen:
Ja, waarom niet? taamlijk wel!
'k Heb wel zoo gehoord, gelezen;
't Is een louter Kermisſpel.
Lachen, vrolijk zijn, en ſlapen,
Of naar zoete kuchtjens gapen
Van een' bonten Harlekijn;
Of de Doctors op 't theater
Aan te hooren met gelchater;
Ja, dat moet al pretſig zijn.

Digitized by Google

En, om zelf een rol te ſpelen,
Die men meent dat geestig ſtaat,
Toegejuicht uit duizend kelen!
Dat's nog ſchooner in der daad.
Waar is 't, dat dat luide lachen,
Daar die heeren ſoms om prachen,
Weinig beter is dan ſpot:
Maar, genoeg, hun perſonaadje
Wandelt op de Feestſtellaadje
Met de houding van een' God.

'k Spreek niet van het bekkenſnijden,
En het zoet dat daar in ſteekt,
Of, het om de gans te rijden,
Dat men hals en beenen breekt.
Maar een arme kat te knuppelen,
Of het veeltjen na te huppelen!
En het koekblok boven dien!
Ja, dat zeker zijn vermaken
Die een mensch in 't harte raken!
Zoo iets lieflijks moet men zien.

Ja,

Digitized by Google

Ja, de wareld heeft genoegens! —
Doch wat wordt er dan geklaagd
Van veel lijdens, zuchtens, zwoegens,
Dat men by die vreugde draagt?
Wat zoekt ieder van zijn leven
Steeds een aandeel weg te geven,
Dat hy als een last beschouwt?
Heeft hy weinig tijds te blijven,
Waarom wil hy dien verdrijven?
Waarom maakt zijn wensch hem oud?

Zekerlijk, men slooft en zweet er,
Van den aanvang tot het end;
En te wenschen naar wat beter,
Is den mensch in 't hart geprent.
'k Ben, by al die aartigheden
Toch maar kwalijk half te vreden
Met het leven op deze aard:
Mag ik dus volmaakter hopen,
ô Geheel mijn hart vliegt open!
ô Dat is my alles waard!

Dan, een ſpook met lange beenen
Ziet my lelijk in 't gezicht,
En draait altijd om my henen,
Naar wat kanten ik my richt.
Alles vat hy by de kluiven,
En hy draait, als waren 't duiven,
Wie hy grijpt, den gorgel om.
ó Hy zal my zeer verbinden,
Die my 't middel weet te vinden,
Hoe ik aan zijn vuist ontkom'.

Nog een ding! — Voor 't bengelrekken,
Daar de ſchuit meé af moet gaan,
Loopen wy als dronken gekken
In dit veerhuis af en aan.
Schopt my de een niet voor de ſchenen,
De ander trapt my op de teenen,
Of hy hort my tegen 't lijf:
Die weêr, ſcheurt mijn kleed aan flarden;
Ja het is niet uit te handen,
Zoo ik hier nog langer blijf.

'k Zou

'k Zou dus nog wel iets verlangen,
Buiten 't vrij zijn van gevaar
Voor dat ſpook met holle wangen,
En een land dat beter waar.
'k Wenschte, midden in dat woelen
Van die om my been kroelen,
Niets te lijden door 't gedrang:
Vrij en ongemoeid te zitten,
Zonder wrevel of verhitten,
Zonder twist, en zonder dwang.

Kan dit een van u beredden,
Filozofen van dees tijd?
Dan wil ik mijn' hoed verwedden,
Dat gy meer dan menſchen zijt.
Maar gy zwijgt, of lacht, of wrevelt,
Haalt de ſchouders op, en prevelt,
Zonder dat ik iets verſta.
'k Wil my naar dat Vrouwtjen keeren,
Met haar halfverſleten kleêren;
Gy, ô Godsdienſt, kunt gy 't? Ja!

DE

VISSCHERS.

Α' πινυα, Διοφαντε, μονα ταις τεχναις ἐγειρει
Αὐτα τω μοχθω διδασκαλας.

THEOCRITUS.

't Is de armoê, zy-alleen, die kunst en list verwekt,
Zy, leermeestres der vlijt! zy duldt niet dat in 't woelen
Des werkmans moede hoofd zich vreedzaam nederstrekt;
Maar zoo de sluimring soms zijn slaaprige oogen trekt,
De zorgen breken ze af met rusteloos krioelen.
Doch armoê kan in 't leed zich toch gelukkig voelen.

Twee Grijzaarts, van de jeugd ter vischvangst opgebracht,
Die in 't gevlochten dak by stormende onweêrsnacht
Hun dorre legerkoets van wier en bladen spreidden,
En lenende aan den wand den morgenstond verbeidden,

Be-

Digitized by Google

Begonnen, half in slaap, dit droomig bedgesprek.
Rondom hen, op den grond van 't enge slaapvertrek,
Lag al het tuig door een, waar meê hun vlijt zich voedde,
Als zetkorf, schakelnet, en riet, en angelroede;
Met koord en garen, grom en zeegras, boei, en fuik,
En oude vleetschuit, lek, en niet meer van gebruik.
Hun hoofd rustte op een mat, een party oude huiden
En kleeders op het lijf, maar weinig van beduiden.
Dit was hun armoed; dit, geheel hun overdaad.
De kommer lag er t'huis en was hun trouwste maat.
Geen aarden pot of pan was in de kluis te vinden,
Geen ketel; zelfs geen klos om 't garen op te winden;
Slechts enkle stokken nog, ter drooging van het want,
En eene houtsblok voor de traanlamp als zy brandt.
Geen buur was daaromtrent. Van 't zeeschuim overdolven,
Stond de arme leemen hut te schudden in de golven.
Wie kon er slapen in dit schriklijk zeegedruisch! —
Hoor, makker, zei Fileet, hoe davert heel ons huis!
Wat zijn toch zee en wind twee schrikkelijke dingen:
Ons bed (met rots met al) schijnt met ons op te springen.
Wat moeten torens doen met zulk een spitsen top!
Die steken in de lucht nog vrij wat hooger op.
Ik weet niet, hoe een mensch zich in zoo'n stad durft wagen.

Digitized by Google

BATTUS.

Och, alles wendt men zich. Die van zijn kindsche dagen
Al d'omvoeg van de stad beproefd heeft, jaar aan jaar,
Die denkt, geloof my vrij, niet eenmaal aan 't gevaar,
En weet niet, hoe gerust wy in ons stulpjen leven.

FILEET.

Maar, Battus, evenwel, het hart moet iemand beven
Wanneer 't een weinig waait: my dunkt, ik sterf van angst.
En dan — wat heeft men daar, dan slechts wat palingvangst?

BATTUS.

Ja, water is er niet, dan enkle modderkreken.
Ik weet er van, Fileet, ik heb dat werk bekeken.
Neen, 't is een leven, recht ellendig, op mijn woord!
En, winning is er niet. De zee brengt alles voort.

FILEET.

Dat's zeker. Maar, mijn vriend, hoe wonen daar de menschen?
Hoe koomt het, dat zy niet naar 't frissche zeestrand wenschen?
Ik bleef er tot geen' prijs, al wierd ik er gebracht.

BATTUS.

Ja, daar voor houd men ook aan alle poorten wacht.

FILEET.

Wat zegt ge! houdt m'er wacht.

BATTUS.

Ja, zeker; met Soldaten.

Die

Die hebben last van 't Hof om niemand door te laten,
Die in de ſtad behoort. My ook, men hield my aan;
Maar 'k was een Viſſchers knaap, men moest my laten gaan.

FILEET.

Nu, dan begrijp ik 't eerst. Die arme ſtedelingen!
Zy liggen daar aan band. — Dat heet ik, menſchen dwingen!
Ja, Battus, 't is gewis, het reizen is wat waard.
Het leert ons 't voorrecht zien van d'ouderlijken haard.
Ja, nu bevat ik 't klaar (en 't doet my groot verblijden),
Dat we allen hier op aard geen Viſſchers leven lijden:
De Wacht belet het, maar een ieder, ſtond het vrij,
Wou zoo gelukkig en zoo rijk wel zijn als wy.

1805.

OUDERDOM.

Ω γῆρας, ὡς τοῖς ἔχουσι σ' ἐστὶ πικρόν.

EURIPIDES.

Ja, dat's een oude klacht, dat muur- en ſtedenſloopen!
Dat ijzeren gebit, dat alle ding vermaalt!
Die vleugels van den Tijd, die niemand achterhaalt!
Die ſeis, die menſchen maait by hoopen,
Als koren op het veld! Dat's eenmaal zoo bepaald.
Dit wist ik lang voorheen: geen duizend Koningshoven,
Geen Babel met zijn praal en pracht;
De beenders van mijn Voorgeſlacht,
Tot ſtof en asch vergaan, en in den wind verſtoven,
Vertoonen my den Tijd, en tuigen van zijn kracht.

Ook

Digitized by Google

Ook dacht ik duizendmaal: Wat vroeger of wat later,
Ik ook, ik ga den weg, dien alles in moet, heen,
En, prooi van dezen menſchenhater,
Verdor ik als het gras op 't hooiland afgeſneên.

Nu goed! men troost zich dat. Wy dienen plaats te maken
Voor andren: en, gewis, indien men 't wel beſchouwt,
Dees herberg is voor ons alleenig niet gebouwd.
Vervordren we onze reis om eenmaal t'huis te raken!
Dit roept ons alles toe, wy ſlapen of wy waken.
Een ander vraagt ons bed, met leuningſtoel en disch:
De kamer is verzegd en onze tijd verſtreken: —
In Gods naam! elk zijn beurt! wy dienen op te breken;
Ik zie niet, als ik 't overreken,
Dat daar iets op te zeggen is.

Te recht, Heer Waard! te recht! Ik moet, en 'k wil vertrekken.
Mijn huur is om; de tijd te rekken
Ware onrecht, onrecht in der daad: —
Maar — voor den tijd die daar toe ſtaat,
My telkens als ik ſlaap te wekken,
En bulſter, peuluw, lakens, dek,

Of

Of kamermuilen, ſtoel, of kusſen,
Ja, al de meubels van 't vertrek,
My af te halen ondertusſchen,
Zoo dat ik tot gebruik geen ding meer overhou,
Maar in dees leege, holle muren,
Geſpleten zoo zy zijn, moet bibbren van de kou;
Dit, of ik 't zeg of zwijg, valt moeilijk te verdusen.
Wel foei! ik had een lamp, waar by ik reedlijk zag:
Weg is zy! — 'k Moet my nu met maneſchijn geneeren,
Of wachten heel den nacht naar de aanbraak van den dag.
Ik had een bed van ganzenveeren,
Waar ik gemaklijk, zacht, op lag.
Nu lig ik op het ſtroo — helaas! op de onderlagen!
Want ſtroo en al is voort: dat helſche roofgeſpuis
Van muizen, die ge hebt in dit bouwvallig huis,
Wist alles kort en klein te knagen.
Ik zat gemaklijk op mijn kusſen in mijn' ſtoel;
Nu, op den harden vloer, dat ik mijn *hinderst* voel.
'K liep op pantoffels door de kamer,
En liet mijn laarzen, oud en knellende, in een' hoek,
(Want, altijd ſtijf geſchoeid! geen ding is onbekwamer.)
En nu —? de muilen ook' zijn t'zoek;

Digitized by Google

Ik moet of barrevoets of op mijn kouſen loopen
En krijgen leelijk pijn in 't lijf:
Want matten of tapijt? (Die geld heeft mag ze koopen!)
Die kan ik vorderen noch hopen,
Dat's geen noodzakelijk gerijf.
Maar echter, toen ik kwam, was alles blank en helder,
En proper geſtoffeert op nieuwerwetſchen trant:
Nu lijkt het wel een pakhuiskelder,
Geen paard, hoe blind het waar, zou ſchâ doen aan den wand.

Dit, zeker! dit valt hard. — Ge moet my juist niet vragen,
Waar is uw Huurceël, Vriend? Ik weet, die is er niet;
Ik woon *precario* voor zeker tal van dagen,
Of liever, voor zoo lang, tot dat het u verdriet.
Maar wilt gy, zet my uit, ik zal my niet beklagen,
Ik ben reisvaardig, als gy ziet.
Geef my mijn *paspoort* ſlechts! — Doch alles my te ontnemen,
Wat dit verblijf my zoet, my draaglijk maken kan,
Terwijl ik daarop wacht, ik, opgeſloten man!
Dat is verbazend wreed. — Doch, om niet lang te teemen,
Zie hier mijn voorſtel eens — het is een reedlijk plan.

Voor-

Digitized by Google

Vooreerst: Mijn lamp weérom. Ik kan niet zien te lezen.
„Ten tweede"? 't Orgel daar, dat eens zoo heerlijk klonk,
De pijpen ſchoon gemaakt. Het ſchijnt verſtopt te wezen.
„Voorts"? Deze *pot-pourri*, zoo geurig lang voordezen,
Nu zonder reuk of kracht, en ijdle kamerpronk,
Vernieuwd. „En wijders nog"? Dan hier dat *Soja*ſleſjen,
Dat zoo veel ſmaak gaf aan de kermisharst, gevuld.
Het is zoo goed als leeg. „Loop heen, en zoen uw bestjen"!
Nu dan, wat *Aſia*, of Engelsch *pickle*-zult.
„En voorts"? Mijn bed weérom, mijn peuluw, en mijn deken;
Nieuw ſtroo. Of, zoo ge wilt, een goede veldmatras.
„En dan"? Dan zullen wy malkander verder ſpreken.

Vooral niet, beste maat! uw tijd is haast verſtreken:
Gy hebt het goed gehad een zeker tal van weken,
Maar waart het weinig waard (Dat is genoeg gebleken);
En nu —? van daag geduld! 't is morgen licht, VERKAS!

1805.

Digitized by Google

HOLLAND EN ENGELAND.

Εἰ μὴ πεῖσαι τὰς Ἀθήνας, σὺλοχος εἶ·
Εἰ δὲ πεῖσαι, μὴ ἐναρέσησας δ', ὄνος.

LYSIPPUS COMICUS.

Neen, Holland, ô mijn wieg, die ik met eerbied groet,
Neen, nergens vind ik u, waar my de voeten brengen!
In England leeft men wel, wordt wel en ſterk gevoed,
Geniet een zuivre lucht en waren overvloed;
En wel hem! die zijn kleed aan 't kolenvuur mag zengen.
Maar Hollands kalme rust, genoegen voor 't gemoed,
Rechtſchapen hartlijkheid en vredig huislijk zoet,
Laat zich met Britſchen aart noch Staatsbeſtuur vermengen.—
In Frankrijk heerscht Vermaak. De vedel en 't tooneel
Verſtrekken er voor brood by Burgerſtand en boeren;

Digitized by Google

De werkelooze hand verdraagt zich met de keel,
En beide zijn te vreên mits tong en voet zich roeren. —
Men trekke de Alpen door! Hier bloeit een Paradijs!
Een lucht die wellust aâmt, en weelde ſtort in 't harte,
Roept alles tot genot — maar tot hoe duur een' prijs!
Een doodſche vadzigheid, onlijdlijkſte aller ſmarte! —
Welaan, naar Duitſchland dan. — ô Hemel, ſta my by!
Hier ſmooren onder 't bed, en ſtikken by den *Oven* (*),
Om by een ſchijn van weelde in 't hart der Barbary,
In dikken neveldamp zich hongrend af te ſloven;
Gebrek te lijden aan het noodigſt; 's harten lust
Te ontbeeren, en 't genot der zoetheên van het leven!
By de overtolligheên van Franſche en Britſche kust,
In kommer (hier, geluk!) van harteleed te ſneven!
Geleerdheid tot een gild, een *zunft* (†), te zien verlaagd,
Onwetendheid en waan als kunde en inzicht eeren;
En trotsheid, die den ſtriem van Oudren boeien draagt,
Rechtſchapen' Adeldom vertrappen of braveeren!
Het geld zien aangebeên als 't hoogſt, het eenigſt goed;
Eer, waardigheid, en rang, geworpen voor de honden;
En de oude Duitſche trouw verſchoffeld met den voet!
Zie daar, wat ik voor 't minst in Duitschland heb gevonden.

Van

Van Godsdienst ſpreek ik niet. Die haar op de aarde zoekt,
Zoek' naar der Wijzen ſteen! licht zal hy beide vinden.
Maar, wil men Jezus naam in 't openbaar gevloekt?
ô Duitschland is het land van ware Rechtgezinden! —
ô Zalig Brittenland! ô Albionſche wal!
Gy ſlechts, gy kunt een ſchets van 't dierbre Holland geven.
De Hel of 't Vagevuur heerscht elders overal;
Wie Hollands HEMEL mist, moge in uw' LIMBUS zweven (§)!

1805.

(*) *Ofen* (oven) is de naam dien de Duitſchers aan hunne luchtverpeſtende kachels geven: waar van een der minſte uitwerkſels die vervallen kleur is, die men hier *ſtubenfarbe* of *warmekamerkleur* noemt, van welke men in geen ander land zich een denkbeeld kan maken. — Hun *dekbeddèn* zijn bekend, in naam naamlijk. Om te weten, wat zy zijn, moet men in Duitschland reizen. Zeker bekende van my vond ze iets ſlimmer dan de zoogenoemde *Nachtmerrie*.

(†) *Zunft*, een Hoogduitsch woord, nog vrij wat lager dan *Gilde* by ons.

(§) Men weet dat de LIMBUS der Roomſche kerk het verblijf dier zalige zielen is, die niet door den Doop geheiligd, van den Hemel zijn uitgeſloten.

Digitized by Google

AAN EEN

ENGELSCH MEISJEN,

BY HAAR KOMST IN BRUNSWIJK.

Heu, craſſos tranſiſſe dies, lucemque paluſtrem!

PERSIUS.

Lieve bloem van Britſchen grond,
Friſſche Maagd, ſieraad der ſchoonen,
Thands zoo bloeiend, zoo gezond;
Met den wellust op de konen!

Gy wier teêre dartle voet,
In zijn luchtig overzweven
Bloem noch grasſcheut buigen doet,
Door de Zefirs opgeheven!

Op

Digitized by Google

Op wier kaak het week albast
Van het reinſte bloed mag blozen:
Op wier mond die eernaam paſt,
Die ontleend is van de rozen!

Die, als gy de borst verheft,
Roos en lelie, in haar geuren
Met uw' adem overtreft,
En verduiſtert met heur kleuren!

Lieve, zeg, wat koomt gy hier,
Hier, uw teder ſchoon verderven?
Hier, uw friſheid, jeugd, en tier,
In haar opgang reeds doen ſterven?

Ach! één Jaartij', lieve Maagd,
En de luister van uw wangen
Is rampzalig weggevaagd,
Door geen middel weêr te erlangen!

Hier, hier is geen verſche gloed
Van uw kool- en haardſteêvieren,
Die beweging geeft aan 't bloed,
Steun en veerkracht aan de ſpieren:

Digitized by Google

Hier wordt hart en longen krank
In de toegeplakte stoven
Van vervloekten kachelstank
By de luchtverpestende oven;

Hier, hier is geen Britsche disch,
Met een voedzaam vleesch beladen.
Hier geen keur van verschen visch;
Maar men leeft van enkel bladen.

Hier is krachtvol hier noch wijn
Om de harten op te wekken;
Dompig vaatnat en azijn
Moet ons hier voor dranк verstrekken.

Hier, hier doet geen lieve thee
(Die den wellust maakt van 't leven)
't Vlugge brein zijn kalmte meê,
Door verhitting uitgedreven.

Hier, hier is geen frissche bron,
Maar een water, brak als tranen.
Hier, hier strekt de minste zon
Om de blankste huid te tanen!

Hier

Hier verwoest de dampkringlucht
Vel, en vleesch, en ingewanden;
Boom- en veld- en akkervrucht;
En — de ſchoonſte parelstanden.

Hier, hier zamt men anders niet,
Dan den hevel der moerasſen.
Hier, hier ſtroomt geen heldre vliet:
't Land verzot van ſtaande plasſen.

't Minſte windtjen dringt den vloed
Dier verderflijkſte aller dampen,
Door de ſlappe huid, in 't bloed,
En verwekt een zee van rampen.

't Kruid verkweelt en zonder ſap,
En verhardt van ſpier en vezel;
't Ooſt ontaart van eigenſchap:
Zelfs de buffel wordt tot ezel.

Rietſchent ſtrekt voor klavergras:
't Slachtvee kwijnt in ſtal en welden:
De oogst is enkel misgewas,
Om tot beestenſtroo te ſpreiden.

Digitized by Google

Winter duurt en neemt geen end',
Hondsdaghitte volgt zijn plagen:
En die ſtaat maakt op de Lient',
Wacht tot aan het eind der dagen.

Ieder dooi brengt krankten voort;
Ieder vorstjen brengt ze weder:
Ieder zonneſtraal vermoordt;
Ieder windtjen werpt u neder.

Lacht de morgen nu of dan;
Schijnt een blijde dag te ontglooren;
Middag neemt er affcheid van,
En hy zal in nevels ſmooren.

Gure buien, vochtig weêr,
Zonnehitte, niêt te lijden,
Wisſlen immer, keer aan keer,
Zonder onderſcheid van tijden.

Zie dit jeugdig maagdelijn!
Ach, het was een lust der oogen!
Niets, dan gy, kon ſchooner zijn.
Al haar luister is vervlogen.

Een,

Digitized by Google

Een, een enkle Winter maar!
En, gerimpeld, uitgezogen,
Schijnt zy vaardig voor de baar,
Dor en geel van 't kacheldroogen.

De adem is zijn frischheid kwijt;
't Bloed ftalt zichtbaar in heure aderen;
Werkloos zit zy daar en lijdt,
Ach! verlept als lindenbladeren.

Geest en herfens zijn verftompt:
Veer- en levenskracht, geweken:
't Vuur der oogen uitgedompt:
Maag en ingewand bezweken.

Zie die bleekheid van de dood
By 't gedwongen lachjen paren;
Zie die lippen, leverrood;
En gy geeft haar zestig jaren.

Lieve Schoone, keer te rug!
Waag het niet, u op te houden!
't Schoon is altijd nog te vlug;
't Zal nog vroeg genoeg verouden.

Keer, eilieve! keer gezwind
Waar men leven kan en tieren;
Waar men lucht en voedsel vindt,
Dat en zenuw steunt en spieren!

En (k verbloem de waarheid niet)
Waar m', in weêrwil der gebreken,
Nijvren lust bekroonen ziet,
Arbeid minnen, kunsten kweken!

1805.

HAMLET SCRIBLERUS.

Na SHAKESPEAR.

To be or not to be, that is the question.

TE ZIJN OF NIET TE ZIJN in de orde der Poëeten:
Op DIT, DIT VRAAGPUNT koomt' het aan.
Is 't EEDLER, in 't GEMOED den PRIKKEL *DOOR TE STAAN*,
Die anders *ſchrijfjeukte* is geheeten;
Of *NEMEN WT* 't GEWEER (de pen) op, om de ZEE
Vol galnoot en azijn, van 't Inktvat, *IN TE VAREN*,
EN *UIT TE LEEGEN* van zijn baren,
Door 't monſtren van het A, B, C? —
NIET SCHRIJVEN — dit's zoo goed als *SLAPEN*,
En SLIMMER NIET, gewis! *Qui bene dormitat*,
Non peccat: Ergo hic non quoque vapulat:
NIET SCHRIJVEN dus betaamt aan brave jonge knapen!
NIET SCHRIJVEN — SLAPEN! — SLAPEN, goed!
MAAR, by dat ſlapen, MOOGLIJK *DROOMEN* —?

HIER

HIER LIGT DE ZWARIGHEID: die dit mocht overkomen,
Die dient te weten wat hy doet.
INDIEN *een lastig Rijm* ONS ECHTER 't hoofd WIL KWELLEN,
NA DAT MEN *'t ſchrijfpapier* EENS OPSLOOT IN DE KAS,
DAN ZIT M'ER TOE! Hoe zal men 't ſtellen?
Hoe krijgt men 't ooit uit zijn kabas?
Ja, of ik 't zeg, en of ik 't zwijge,
Het hooge woord, dat woord van affchrik, *wil er uit.*
WAT, ZOO IK IN DIEN SLAAP gevoel van honger krijge,
En de arme beurs bevat geen duit?
DAT IS HET GEEN M'ONTZIET, MET AL DAT herſenPLAGEN!
WIE ANDERS, die zoo dol zijn' kostbren TIJD (*) verzat,
Of, die den SCHEEVEN BEK EENS DRUKKERS(†)zou *VERDRAGEN*,
Die 't *Manuſcript* waardeert, of 't misdruk was, by 't blad?
Wie zou DE GEESSELING (§) der *Recenſenten* lijden?
DE ERRATA van een' Zetters knecht? (*)
Die, mooglijk omgekocht van die onze eer benijden,
Ons onzin zeggen doet al meent men 't nog zoo recht?
Wie droeg DE SMART DER MIN voor lieve troetelvruchten, (‡)
Waar m'OP 'T COMPTOIR de neus voor ophaalt of om lacht; (§§)
Die 't onverſtandig graauw (**) niet acht,
Of telt by de Almanakkenkluchten?
Wie won van *ongeduld* en ſoms van *honger* zuchten,
Terwijl men op het geld des Boekverkoopers *wacht*? (‡‡)

Wie

Wie zou de vitterijen dulden
Van Lezers, met ons werk maar zelden half voldaan;
Indien men eeten en zich hoeden kon voor ſchulden,
Met pen en inkt te laten ſtaan?
Wie zou, by rijm, by maat, tooneel- en andre wetten,
ZIJN SCHOUDERS ZETTEN ONDER 'T PAK,
Daar zoo veel halzen van verpletten;
INDIEN ER NIET IETS ACHTER STAK? —
Och! buiten 't krieuwlig vingrenjeuken,
En 't groot beweegrad van de keuken,
Zoo is er nog een ding dat ons de vrijheid rooft,
Het voorhoofd zet in maagre kreuken,
En, hoe men 't neemt of niet, ons altijd maalt door 't hoofd:
Die vraag: *Wat zal men van ons zeggen,*
Indien we ons ſtil te ſlapen leggen,
En 't gruwzaam andwoord: NIET MET AL.
Dat NIETS, dat aaklig NIETS, niet zonder ſchrik te noemen,
DAT LAND VAN ENKLEN NACHT! DIE GRUWBRE MUIZENVAL!
Wie durft zich tot dien poel van eeuwig duiſter doemen,
Waar nooit een morgen rijzen zal?
DIT DRIJFT ONS, ALLES EER te wagen,
Dan dat de wareld ons vergat:
En onze heldemoed, om al dat leed TE DRAGEN
Is bangheid voor men weet niet wat.

'T GE-

Digitized by Google

'T GEWETEN DOET ONS DUS ALS LAFFE BLOODAARTS VREEZEN.
EN PLAKT ons, voor 'T NATUURLIJK ROOD,
DE NARE BLEEKHEID van de dood
Op 't mager uitgeſtreken wezen.
Het doet ons in ons-zelv' onze eigen kleenheid lezen,
En ſchept behoefte in 't hart om toch naar iets te ſtaan;
Ja, kan men anders niet verwerven,
Doet liever uitgelachen ſterven,
Dan, onbemerkt voorbygegaan.

1805.

(*) *The ſcorns of time!*
(†) *The oppreſſor's wrong!*
(§) *The whips* &c.
(‖) *The* proud man's *contumely.* Zekerlijk moet men lezen: *the preſſman's!*
(¶) *The pangs of love despis'd.*
(§§) *The inſolence of office!*
(‖‖) *The unworthy.*
(¶¶) *The law's delay.*

Digitized by Google

AAN

BARINE.

Sei tradito, e pur, mio core,
Nel tuo caſo ancor che fiero,
Non ſei degno di pietà.
Non di Nice, è tuo l'errore,
Che da un ſeszo menzognero
Pretendesti fedeltà.

METASTASIO.

Had ſchendige Eedbreuk, had dè hoon
Van reeds zoo lang getergde Goôn,
Baldadige, uw verleidènd ſchoon
Het kleenſte vlekjen toegetogen:
Hadt ge ooit één ſproetjen om den mond,
Een nagelſcheurtjen dat misſtond,
Uw woord had my op nieuw bedrogen.

Doch

Digitized by Google

Doch neen, uw meineed en zijn vloek
Staan niet by 't Godendom te boek,
Maar drijven op de lichte winden.
Verzweer u eens of duizendwerf!
Uw hair verandert niet van verf:
Wat zou een ſchoone dan verbinden?

Ga, vloek by 't opgedolven graf
Uw moeders ſchim haar doodbed af!
Daag hel en hemel op tot borgen
Met al de fakkels van de Nacht!
Niet een die om uw' eed niet lacht!
Hy is vergeten voor den morgen.

Uw voorhoofd bloost of bleekt niet meer,
Maar prijkt met dubblen glans en eer,
By ieder nieuwgezworen logen.
De meineed is uw zegekrans,
En blikkert ons, misleide mans,
Met ſpot en dartlen ſchimp in de oogen.

Daar

Daar ſtaan wy dan, bedeesd en ſtom,
Betichten Hel en Godendom;
Maar volgen als gebonden ſlaven.
Dan jamm'ren we, Ontrouw! en Verraad!
En laten ons tot dubble ſmaad,
Op nieuw met ijdle klanken laven.

'k Erken het, ons behoort de ſchuld!
Gy immers hebt uw woord vervuld,
Wie onzer zich mishandeld reken'!
Geen Vrouw belooft, zegt de Oosterling (*),
Dan onder 't voorrecht en beding,
Om, vindt zy 't goed, haar woord te breken.

1805.

(*) MOTANABBI: *Bedriegt u eene ſchoone, zoo houdt zy woord i want onder haar verdragpunten behoort ook, dat zy geen woord behoeft te houden.*

Digitized by Google

DE EED DER MEISJENS.

PARODIE VAN HORATIUS.

Indien men voor een' valſchen eed
Maar ſlechts een mugg'- of vlooienbeet
Of zomerſproet of zwarten tand,
Of opgezwollen winterhand,
Of eenig ander letſel kreeg,
Al waar het nog zoo min, ik zweeg;
Maar daar ik zien moet tot mijn ſpijt,
Dat ge altijd mooi en mooier zijt,
Al liegt en zweert ge dat het kraakt,
En dat het hel noch hemel raakt,
Zoo zeg ik, dat het niet betaamt,
En dat de zaak zich-zelve ſchaamt.

Wel foei! een meisjen zegt ons JA:
De jongman weet van *boe* noch *ba*,

En

En meent haar in de goede trouw
Te maken tot zijn weduwvrouw:
(Na vijftig, zestig jaar misschien
Indien zy 't zoo lang af wil zien!)
Reeds kijkt hy naar een huisjen rond,
Stapt ellen hoog, en voelt geen' grond,
Bedenkt zich op zijn Bruigomskleed,
En maakt het Bruidsgeschenk gereed;
En zy, die hem het jawoord gaf,
Zegt op één oogenblik SPIT AF!
Dat zeg ik, ja, dat niet betaamt,
En dat zich voor het daglicht schaamt!

Een blaauwe scheen —? Nu ja, dat zij!
Dat staat een eerlijk meisjen vrij:
Want zoo men alles recht beschouwt,
Is alle hout geen timmerhout.
Ook duld ik, dat men zeekren tijd
Alleen op *speculatie* vrijt.
Maar, eens gevraagd, en JA gezegd,
Dan is de band ook vast gelegd;
Dan zeg ik: Eiers in de pan!
Een woord, een woord! een man, een man!

Neen, ging het zoo het wezen zou,
Men hield elkander woord en trouw:
Of zoo men zijn belofte brak,
De Duivel hield zich niet zoo mak;
Maar wie aan 't misdrijf schuldig waar,
Die kreeg terstond de mot in 't hair;
Een neus, voor 't minst van zeven voet,
En tanden, zwarter dan mijn hoed;
Een rug, gelijk mijn elleboog;
Op ieder teen een exteroog;
Een kakhiel als een Kalverkop,
En zweren, als de vrome Job;
Een huid gelijk een perkement;
En rimpels, rimpels, zonder end!

Maar nu, nu hebt ge heerlijk spel,
Vloekt al de Drommels uit de hel,
Ja, hel en hemel by malkaar,
Als of het reine meening waar,
En geeft uw woord en ziel te pand,
Ja somtijds wel een' kus op hand,
En denkt: een woord is maar een woord,
Het minste windtjen jaagt het voort,
En die het achterhalen kan,

Nu

Nu 'ja, dat is een handig man.

Ik weet wel dat ge daar om lacht,
En mijn vermaning weinig acht,
Gy, Meisjens, die eenvoudig heet,
Maar echter van de mostaart (*) weet;
En dan die groote Kopplares
Met duiven voor haar reiskales;
En nog dat olijk boevenſtuk,
Die bron van zoo veel ongeluk;
Die jongen, die zoo kokermuilt,
En, of hy lacht, en of hy huilt,
Ze lelijk achter 't mouwtjen heeft,
Ook overal veel opſpraak geeft,
En, zoo ik 't ronduit zeggen moet,
Zijn pijlen ſlijpt in menſchenbloed.

Ik weet ook dat de jonge liên
Nu hedendaags zoo naauw niet zien,
En dat het thands geen meisjen ſchaadt,
Al raakt ze een weinig op den praat,
Al gaat ze een beetjen voor *galand*,
Al heeft zé er twintig aan de hand,
En wisſelt ook zoo nu en dan

Van *ſerviteur* of linkerman;
En dat uw huis niet ledig ſtaat,
Schoon de een of ander u verlaat:
Want gaat er eens een dolle kop,
Straks vindt ge weêr een' armen Fop,
Aan wien ge wijs maakt wat ge wilt,
Die weêr by u zijn' tijd verſpilt.
Genoeg! Gy zijt een lieve meid,
Vol leven, vol bevalligheid,
Vol geest, vol vuur, en vol talent,
En nog zoo'n ander woord in *ent*.
Gy weet te leven; kleedt u wel;
Gy danst volmaakt; verſtaat het ſpel;
Borduurt en teekent; maakt *filet*;
En vangt de heertjens in uw net:
Gy zingt gelijk een Nachtegaal;
Het Fransch is uw gewone taal,
En 't Hollandsch ſchrijft gy even goed
Of ge in Parijs waart opgevoed.
En wie verlangt er thands iets meer?
Wie vraagt daarby naar deugd en eer?
Maar, wat een ander laat of doe,
Een ieder voor zich-zelv' zie toe!
Dit, dit ſtaat eeuwig by my pal,

Dat

Dat ik u nooit weêr aanzien zal,
Al waart ge ook van louter bout (†),
En, daar toe, overdekt met *goud* (§);
Al liep ook heel de Stad u na:
Die JA wil zeggen, meen' ook JA!
En ſpijt *Redoutes* of *Salets*,
Dat zeg ik,

JASPER OUDERWETSCH.

1805.

(*) Verbasterde uitdrukking voor de *mutſaart*, welke, reeds voor driehonderd jaar, in deze ſpreekwijze verward wierd met de MUTSE. *Naar de* MUTSAART *ruiken*, is naar den *brandſtapel* ruiken (dat is, naar *kettery* ſmaken). *Van de* MUTSE *weten*, is van *minnehandel*, *minneknepen* weten. De *mutſe* is de *min*, of eigenlijk de *paardrift* der kunnen. De verſcheidenheid van beteekenisſen, welke dit woord by achtervolging doorgegaan is, om eindelijk een hoofddekſel van de eene en andere kunne te beteekenen, is zeer groot, en leerzaam. —— Roemer Visſcher heeft nog de lof *der Mutſe* gezongen in den zin van *paarzucht*; en wy hebben nog ſpreekwijzen en ſpreekwoorden, waar in die beteekenis voortduurt, ſchoon het gemeen ze miskent.

(†) *Bout* is de *Entvogel*, die oudtijds by ons voor het lekkerſte beetjen van den Hollandſchen disch gehouden wierd. Van daar de uitdrukking: *het ſmaakt als bout*. In de Hage zegt men thands *Endebout*; dit is tweemaal hetzelfde, even als ons *Eyerzwijn*, en meer diergelijke, die echter te wettigen zijn, zoo men *Bout* en *Eyer* als ſoortnamen van het algemeener Geſlacht der *Enten* of *Enden* (want beide is goed gezegd) en *Zwijnen* aanmerkt.

Digitized by Google

(§) *Goud*, of liever *gout*, was een ſoort van ſtl (*gelée* zou men thands zeggen), dat oudtijds door middel van een allerhevigst vuur by zeer ſterk bedruipen om of op het gebraad wierd gemaakt. Dit *gout* wordt nog in verſcheiden ſpreekwijzen bedoeld. B. v. *ik at het niet al ware 't met* GOUD *bedekt.* Dat is: geen toebereidſel, zelfs dat voortreflijkſte en kostbaarſte niet (want kostbaar was het en alleen voor uitſtekende tafels), zou my dat eetbaar kunnen maken. Zeer merkwaardig is de Hollandſche tafel en keuken, zoo men eens vijfhonderd jaar te rug gaat en dan tot het begin der voorige eeuw afdaalt. Vooral zoo men dit met een Phyſiologisch en Characterkundig oog doet. Maar wie bekommert zich om onze Oudheden? Hoe velen leven er nog by ons, die zich door voorouderlijke overlevering aan de Hofhouding der Graven van het Hollandſche huis, hunne jacht- en luſtfeesten, of te Rechtzittingen, herinneren? Wie weet van het houten Jachthuis in de Haag, eer Graaf Willem II het nog thands beſtaande Hof van Holland met een' kap van Cederen balken, door zijn Grootvader ten dien einde uit het Oosten meêgebracht, en naar het model van Salomons Tempel, bouwde? Belachlijk is het dikwijls, te zien, hoe Schrijvers blindelings omtaſten en zich afmatten om uit te vinden, het geen in geene familie heeft kunnen verloren gaan die echt oudhollandsch is.

Digitized by Google

DE NACHTMEER EN DE DEKBEDDEN.

Tristius haud illis monſtrum. ——

VIRGILIUS.

Uit raauw en drabbig bloed aan d'avonddisch geteeld,
En in 't gedrukte brein door hulp des ſlaaps geboren,
Verrijst by hollen nacht een gruwzaam reuzenbeeld,
Dat zachtjens op de koets des ſlapers ſluipt en ſteelt,
En hem met gruwbren klaauw den adem dreigt te ſmooren.
't Drukt, Ruiter zonder paard, den lijder die het torscht,
Den ijzren zadel op de borst,
Den breidel in den mond, en prangt met felle ſpooren,
En zweept, en perst, en dringt de buik en 't ingewand,
En nijpt den gorgel in zijn' band,
Om zucht noch hulpgeſchrei in 't leed te laten hooren!

Digitized by Google

Dit monſter, vreeslijk boos, met ſpier en bloed gemest,
Had (zegt men) wijd en zijd zijn heerſchappy gevest;
Beſtookte volk by volk, en ſtichtte zich den zetel
Op menſchenboezems, wel doorbrast,
(Maar, om de dood niet, uitgevast,)
En, hoorde 't, 's avonds laat, de vleeschrib in den ketel,
Het noodde zich te nacht op d'eeter-zelv' te gast,
Die zich dan lelijk zag verrast.

Hoe 't zij, ik weet het niet. Er kennis meé te maken,
Behoort al meê tot de eer, waar aan ik voor mijn deel
(Als aan zoo menig ding, waar andren zeer naar haken)
Gewillig, mag ik 't, zal verzaken:
Maar 'k hoorde er dikwijls van, en meer dan al te veel.
Dit Nachtſpook dan, dit plach voor dezen
(Men noemt het met den naam van Nachtmeer overal)
Door heel Europa t'huis te wezen,
En nam nu hier eens plaats, dan daar eens, naar 't geval.
'k Wil zeggen, dat geval, dat van de tafel ſchikte;
De Franschman zegt, *la fortune du pôt*:
En lastig was 't bezoek voor die hy recht verſtikte.
Althands, in Holland wil men 't zoo.

In

Digitized by Google

In England hoorde ik ook van 't ſchrikbre ſpookſel klagen.
Ja, 'k heb er zijn *pourtrait* gezien,
Holöogig — wijd van mond —! Of 't wel gelijkt, te vragen,
Ware onbeleefd geweest, misſchien. —
Maar hier in Duitschland dan? Het had in vroeger eeuwen
Hier ook zijn *Reſidenz*. Wat tytels het bezat,
Is 't geen ik juist niet weet: maar om zijn lelijk geeuwen,
En dat het dien het nijpt, niet toeſtaat om te ſchreeuwen,
Is 't zeker *Kammer-* of *Finanzrath*, of zoo wat.
Althands *Ihr Excellenz* kon niemand er aan weigeren.
Maar wat gebeurt? De goede hals
Had lang in 't rond gezwierd, *Redouten*, *Opera*, *Balls*,
En wat niet al bezocht, en wou ten zadel ſteigeren;
Maar mis! de gantſche kaart was valsch.
Hoe dus? — Ja, vraag dat eens by onze maagre poepen!
Het vleesch is afgeſchaft, men leeft van bladerſoepen,
Van pietercelienat, en anders niet dan dit!
En, vloeken mag zy, tieren, roepen,
Maar de arme Nachtmeer vindt by al de Pruiſche troepen
Voor zich niet een berijdbaar hit.

Dat's reedlijk, zegt ge licht. Die honger heeft te lijden,
Heeft

Heeft ook niet noodig, zich het lijf
Van andren plat te laten rijden
Voor *Ihr Genades* tijdverdrijf! —
Ik weet niet, in hoe verr' dit doorgaat by de Vorſten,
Of liever, by *Finanz* en *Kammerkanzelly*:
Want, waar ik kom of niet, te hongren en te dorſten,
Zoo veel ik zie, ſtaat ieder vrij;
En, zeker Vrienden, 't werd verboden
Aan Chriſtenen zoo wel als Joden,
Leed daar het *Kammeraalrecht* by,
Hoe 't zij, de Nachtmeer vond het kwalijk,
En, geemlijk als zy is, ongâlijk,
En ongezind om af te ſtaan
Het geen zy was gewoon te reeknen als haar eigen,
Zoo brengt zy 't, na vervaarlijk dreigen,
By Vader Jupiter als rechtverkorting aan.

6 't Wierd een zwaar Proces. Die ſoort van *ſervituten*
Die *oneris ferendi* heet,
Werd naarſtig doorgezocht. *Pandecten*, *Inſtituten*,
En *Codex* liggen nog in 't zweet,
Zoo moeſten ze aan den dans. De zaak begon te ſpannen

Naar

Digitized by Google

Naar 't oordeel van geleerde mannen
Toen Ulpianus kwam op 't mat
Met zijn *ut et — reficiat!* (*)
Wat zou de goede Paai? Hy kon geen oordeel vellen,
Dat hem die hongren moet het Nachtſpook toch zou kwellen,
Dat door Galenus rotgezellen
Aan ruimgenoten' avonddisch
En volle maag verbonden is.
Maar evenwel, om die rebellen
Niet gantschlijk in 't gelijk te ſtellen,
Zoo ſchiep hy voor deze eene en afgezette Meer,
Uit vlasch, en ſtroo, en gans-, 'k wil zeggen, hoenderveêren,
Een menigte van Bynachtmeeren,
En ſmeet die op hun bedden neêr.
Sints ligt gantsch Duitschland nu, als neêrgeſlagen lijken,
Begraven onder 't pak van 't gruwzaam Overbed,
Als Tyfons door gebergt' verplet,
En hijgende naar lucht, ten hemel op te kijken,
Tot Jupiter het zelf eens van dees Nachtmeers redt.
Daar is noch vlieden noch ontwijken,

Zoo

(*) *L. 6 § 2 ff ß ſervit. vind.*

Digitized by Google

Zdo dra men voet in dees Strofaden zet:
Verſtikken moet men en bezwijken,
En liggen overſtelpt, bewegingloos, te prijken,
Met bulſters op het lijf als Westkapellerdijken:
Dat's de eenmaal onverbidbre wet.
En, mag de Slaap den dood gelijken,
Hier wordt men eer men ſterft bedolven onder 't bed;
Ja, dikwijls koomt de Kraai door 't venſter binnenſtrijken (†),
En vraagt u: „ Doe ik ook belet"?

1805.

(†) Het geen niet zeldzaam is in een land zoo vol Kraaien, en waar nooit een venſter ſluit.

Digitized by Google

DE

DUITSCHE KACHELS.

— *Rotantque cavis flammam fornacibus intus.*

PROPERTIUS.

Wel hem, die 't eerst het zoet, het onwaardeerbaar vuur
Uit 's keisteens ader sloeg, alvoedende Natuur,
Uw eelste en schoonste gift, die, met het licht vereenigd,
Het leven overal verspreidt;
Wier zachte kracht en werkzaamheid
Ontwikkelt, rijpt, ontlaat, bewerktuigt, stooft, en lenigt,
En dier, en erts, en plant, en ether toebereidt!
Wel hem, die 't lieve vuur ons schonk,
Des levens lust, des aardrijks pronk!

Hy deed ons niet alleen voor gure Noordenwinde n,
Of voor de grilligheên van 't strenge jaargetij

Ver-

Digitized by Google

Verkwikking, heul, en toevlucht vinden;
Hy lei den band der Maatſchappy.
Ach, om de blijde vlam vergaderd
Van drooge wortels, dor gebladert',
Ontſtak zich de eerſte boezemgloed;
De gloed die mensch voor mensch doet voelen,
Vereenigd, duurzaam heil bedoelen,
En d'omloop weêr herſtelt in 't eenmaal ſtokkend bloed.

Ga, Boschman, vlij u, vlij u neder,
Smaak, met uw vadzig huisgezin
Vereend in dierelijke min,
Dit ſchutſel voor het grimmig weder!
Geniet dien zachten gloed, die prikkling van het vier,
Wiens ſtoving elke vezelſpier
Met zoete zwelling ſpant; het bloed door de aderbuizen
Met nieuw vermogen heen doet bruizen;
Uw' boezem welft en vult; uw geeſten vluchtig maakt;
Verbeelding werken doet in onnadenkbre weelde;
En vraag, wanneer u 't hart van dit genoegen blaakt,
Wat Godheid u onzichtbaar ſtreelde?
Ach! hoort gy de inſpraak der natuur,
Gy buigt, gy buigt u neêr voor 't vuur.

Voel

Voel in dit zacht, dit kalm genieten
Waar alle woeste drift in zwijgt,
Een' hemel voor u nedervlieten,
Die, dwars door zorgen en verdrieten,
Als lavingvolle daauw op 't vredig harte zijgt!
Voel toorn en vijandſchap bedaren
Met al heur bulderende baren,
En ſtilte zeetlen in 't gemoed;
Uw hart den grooten Schepper zeegnen
Voor 't geen dat hart zich voelt bejeegnen,
Onzeker hoe 't het noemen moet!

Zie nu in dit, dit kalm genoegen,
Een' hoop van Wilden, woest als gy,
Maar druipend, ſtijf, verkleumd, en afgemat van 't zwoegen,
Zich om uw blijde vuurvlam voegen,
En vraag, wat denkt uw hart daar by?
Ach! 't ſchept vermaak om meêtedeelen
Wat zonder zelfverlies zoo mededeelbaar is;
En 't ſtreelen is verdubbeld ſtreelen,
Verbreiding van 't genot, verzeld van geen gemis.

Nu keert de ziel te rug naar 't leven.
Het bloed, in 't ingewand verſtart,

Digitized by Google

Wordt onbelemmerd rond gedreven,
De boezem voelt zich ruim en van den druk ontheven,
En vreugde ſpeelt door 't vrije hart.
De ſchrale gorgel raakt aan 't zwellen,
De borst beproeft haar kracht in 't vormen van geluid,
En brengt, met beurtlings ademknellen,
Den zangtoon van 't genoegen uit.
De op eenen toon geſpannen tuigen
Van zenuw-, ſpier-, en vezelſtel
Verſtaan zich in het rond. En trots en afkeer buigen,
En ieder gorgel ſtemt in 't eigen zangtoonſpel.
Nu vloeien in vereende klanken
De zielen vlottende door een,
Doorkronklen zich als wijngaardranken,
En ſlingren om elkander heen;
Genieten, juichen, dartlen, joelen,
Vereenen zich in één gevoelen,
En deelen wild en palmenwijn;
En zijn verbaast, nu 't kond begroeten,
Het kenmerk in hun hart te ontmoeten,
Dat ze onderling verwanten zijn!

Door 't diepgeſmaakt vermaak gedreven,
Zoekt de eensvergaste Kannibaal

Den

Digitized by Google

Den dank voor 't liefelijk onthaal
Zijn' Gastheer weêr te rug te geven.
Hy brengt het eerst gevangen dier,
En ſlacht en roost het aan zijn vier,
En wederzijdſche dank legt wederzijds de handen
Met hartentoêrheid in elkaâr:
Men ziet, vereenigt zich, en ſluit de hechtſte banden
Voor 't ſchuldloos blakend heialtaar,
Waar 't diep gevoel der ingewanden
Voor eed verſtrekt en offeranden,
Het kunstloos hart voor offeraar.

Lief meisjen, dat de ruige boorden
Van Miſiſippis bron in eeuwig ijs beklimt!
Wat waart ge in deze afgrijsbare oorden,
Van ijs- en noordbeer ſaam verſchriklijk aangegrimd?
Waar, waartoe waart ge toch geboren,
Zoo, midden in des hemels toren,
De vlam die uit uw legers lacht,
Niet van een' andren hoek der aarde
Den Jager, hier verdoold, en dien Gods hand u ſpaarde,
Door ſneeuw en nevels tot u bracht?
Ach, aan uws Vaders vuur ontvróren,
Verkwikt, gekoesterd, en vergast,

Beproeft hy 't lief, aanminnig gloren,
Waar meé uw oogwenk hem verrast.
Zijn oog, zijn boezem durft het wagen,
Aan 't uwe 't andwoord af te vragen,
Waar geen van beiden ooit aan dacht!
Uw hart zegt ja; uw magen ſtemmen;
En Liefdes rozenkluisters klemmen
In 't midden van de Hageljacht.

ô Haardvlam, gy wier lieflijk blakeren
Het gantſche zenuwſtel met zachte prikkling ſtijft,
De geesten aanvuurt, opzet, drijft!
Gelukkig, die zich in u bakeren!
En weeldrig de armſte zelf der dorſte verzenmakeren,
Wanneer hy in uw' invloed ſchrijft!

Ja wel hem, wel hem! wel den loten
Die uit zijn lenden zijn ontſproten!
Ja, wel hem! wel zijn' ſtam tot 's aardrijks uiterſte uur!
Die 't zoet, die 't koestrend, 't dierbaar vuur
Het eerst op aarde heeft ontſtoken!
Hem hoeft geen outergeur te roken,
Hem rookt de juichende Natuur.

Maar

Maar wee dat Hoofd der herſenloozen
Dat, offerpriester van den dood,
De vuurvlam in zijn kacheldozen
En vloekbare ijzerkisten ſloot!
ô Dat hy zijn verwaten handen
Eer hy ze ſloeg aan 't gruwzaam feit
Tot cindelkool had mogen branden,
En eindloos branden mocht zoo lang de menschheid ſchreit!
Hy was het, die het eêlst van 's Scheppers eedle gaven
Gemaakt heeft tot een vloek, zoo verr' die plaag zich vest!
Gods weldaad in een hol gegraven,
En 't zuivrend Element veranderd in een pest.
Verga hy! moog zijne asch verwaaien
Waar nooit een minlijk bloemtjen wast;
En ga de ontelbre zwerm van Brunswijks helſche kraaien
Steeds op zijn ingewand te gast!

Vervloekt die hand, ô ja, die 't eerst die kachels zette!
Vervloekt, de kop, die ze eerst bedacht!
Hy was 't, die lucht, en bloed, en ademtocht beſmette,
En 't lichaam voedſel roofde, en veer-, en voedingkracht.
Hy heeft den throon der Helſche en meer dan Helſche plagen,
Waar 't lichaam niet-alleen, maar waar de Geest voor zwicht,
Ja, die geen menschlijkheid in ſtaat is om te dragen,

Digitized by Google

In dezen nevelpoel vol jamm'ren opgeſlagen;
Hy dom-, en lui-, en laf-, en lustloosheid geſticht.
Hy leerde d'arbeidsman, om hongrend te verſtinken
In eigen damp en zweet, met ledig ingewand,
Veel liever dan met vlugge hand
De bijl of ſpâ te laten blinken
Op 't door zijn dienst beyruchte land.
Hy leerde ſtelen, liegen, rooven,
En eer en lust en deugd en welzijn af te ſtaan:
Voor 't zitten by den Duitſchen oven
Zijn Gâ en kinders te verraân.
Zijn vuist beſtond den ſtoel der Dichtkunst aan te randen,
En bluschte gloed en vonk in 's Dichters aadren uit,
Om met 't bezwaarde hoofd te zitten in de handen,
Met naauwlijks kruipend bloed en kwijnende ingewanden,
Geborſten en verkrompen luit.
Ach! 't vinkjen moog bekoorlijk zingen,
Moog dartel door zijn kooitjen ſpringen,
De kachel neemt het lucht en klank!
Het zwijgt, het kwijnt, het ſlaat aan 't hijgen,
Om ſtraks in onmacht neêr te zijgen;
Daar ligt het, ademloos en krank!
Hy dwingt ons in dit land zoo vol afgrijslijkheden
Te ſterven van de kou, wanneer de ziekte ons boeit,

Of

Of in een lucht, verpest zoo gruwzaam als hun zeden,
Te ſtikken, en verſlapt van herſens, hoofd, en leden,
Te dorren als een blad, dat in de zon verſchroeit.
ô *Stubenkleur* (*)! ô meer dan de ijslijkſte aller kwalen,
Veel gruwbrer dan de Hel nog ooit op 't aardrijk zond,
Die in zoo ſchrikbaar korte ſtond
De roos en lelie rooft, waar meê de jeugd mag pralen!
Wat Pest, wat gruwbre Pest kan by uw woeden halen
Op dees van God verlaten' grond!
Wat Hel kan zulk een affchrik geven
Van 't door ellend vervloekbaar leven,
Als gy, ô Kachels, gy, ô Duitschlands helſche vond!
ô Zalig, die voor 't uur mocht ſneven,
Dat gy, dat Brunswijks poel, zijn levenskracht verſlond!

1805.

(*) *Stube* noemt men elke kamer, met een kachel, die buiten 't vertrek geſtookt wordt, verwarmd. De uitwerkſels van deze by de Duitſchers zoo geliefkoosde en tot eene onmatige hoogte gedreven warmte, toonen zich by hen-zelven veelal in 't geen zy de *Stubenfarbe* noemen, dat is de *kleur* die het zitten in de *Stube* veroorzaakt. Doch ook met het minſte vuur is de Stube onlijdelijk voor alle vreemde, en verwoeſtend voor alle lichaamgeſtel.

Digitized by Google

AAN DEN HEER ***

MET MIJN' LAATSTEN DICHTBONDEL.

— Extremum hoc munus morientis habeto.

VIRGILIUS.

Kan, ô Minerves Voedſterzoon,
Eens kranken krachtelooze toon
Het kiesch, het kuisch gehoor, aan Mantuaanſche zangen
En Zulmoäanſchen Dichterzwier
Gewend, nog aandoen met een Lier,
't Gewormt' voorlang ten prooi' gehangen?

Ik weet het, ja! uw heusch gemoed
Vindt ook de lage klanken zoet,
Die uit een borst, verwarmd door Deugd en Godsdienst, vloeien.
Ik weet het, en het is tot u,
Dat, hoe bedeesd en daglichtſchuw,
De mijne zich verheft, van dankbre drift aan 't gloeien.

Digitized by Google

Gy dan, wiens onbezwalkte Jeugd,
Gevormd voor Vaderlandſche deugd,
Voor al wat grootheid heet, geen' Leeraar zult vergeten,
Die u, voor 't ijdle Schoolgeklap
Van averechtſche Wetenſchap,
De Wijsheid toonde in God en in 't verlicht Geweten.

Gy, die hem, als uw' hartevrind,
Met dat gevoel van teêrheid mint,
Dat Adel, Eer, en Deugd in 's Christens boezem kweken:
Wien 't lust, mijn' langverſtramden zang
Een luiſtrend oor te biên, ontfang
Een hulde die u voegt, waarby mijn tranen ſpreken!

Den doodſnik van mijn Poëzy,
Zie daar de gift die ik u wij';
Den doodſnik van een kunst, verſtikt in tegenheden:
Het laatſte vonkjen van een' geest,
Die zuchtend uitroept: „ 'k Ben geweest,
„ En mocht de baan der kunst niet half ten einde treden."

Digitized by Google

Doch 't zij zoo! — Neem, ô neem dees hulde gunſtig aan
(Ach! ze is de taal eens harts, dat voor uw heil blijft ſlaan),
En duldt gy 't, laat uw deugd mijn Dichtkunst luister geven!
Wie immer zich den balling ſchaam,
Het voegt een' onbeſproken' naam,
In Bilderdijks gezang te leven.

Sprokkelmaand
1804.

GEZONDHEID.

Omnia tecum una perierunt gaudia vitæ.

CATULLUS.

Gezondheid, lieve Huldgodin,
ô Blijf gy, blijf ons by!
ô Wees ons, wat ons lot ook zij,
Door zee, en wareldwoëstenij,
Een trouwe Gezellin!
Waar de Overvloed met blijden lach
Den kostbren feestwijn plengt;
In 't hoogste schittren van 't gezag,
En wat de Staatzucht streelen mag;
Waar jeugd en blijdschap wenkt,
Waar zorg en plicht met zachten klem
Het hart in banden sluit:
By 't ruischen van de vreugdestem

En

En 't klaatrend ſlempgeluid.
Waar 't Vaderhart van wellust vonkt,
Als op den Moederſchoot
Een kleine dierbre Stamgenoot
Met dartele oogjens vleit en lonkt,
En lieve kusjens ſtrooit,
Daar 't roosjen op zijn wangen pronkt,
En 't zachte mondtjen tooit.
Waar Liefde-zelv de wiekjens klept
Om 't rozenledikant,
En 't aardrijk tot een hemel ſchept,
Waar Hymen myrthen plant.
Waar, moé van 's levens lange baan,
De Grijsheid nederzinkt,
Terwijl vernoegdheids zachte traan
In 't zwellend ooglid blinkt.
Waar Lente ſpeelt en argloos ſtoeit;
Waar Zomer ſchatten gaârt;
Het Najaar van zijn wijnoogst vloeit;
Of Winter zich by 't haardvuur gloeit,
Met pegels in den baard.
Daar is, Gezondheid, dierſte ſchat!

Uw

Digitized by Google

Uw heil de ſaus der luſt,
De ſaus die al heur' ſmaak bevat;
De zoetheid van de rust:
En 't balſemrijk Nepentheblad,
Dat allen kommer ſust.
Uw geur verſterkt den bloesſemdaauw
Van Floraas Hofprieel,
De frischheid van den Lindenſchaauw;
Verhoogt muskaat en gemberklaauw,
En Amboïns kaneel:
Ja, de alſemdrank der tegenſpoed,
Gemengeld met uw tooverzoet,
Vloeit zachter dan het druivenbloed,
En hairt niet in de keel.
Gezondheid, hoogst en eenigst goed,
Dat leed en vreugde ſmaken doet,
Ô Waart ge my ten deel!

1805.

AFSCHEID

AAN HET

VADERLAND.

Ὦ πατρὶς, ἥδε πᾶσιν οἱ ναίουσι σε
Οὕτω φιλητὴ, ὡς ἐμοὶ γεγῶς.

EURIPIDES.

Ja, 'k wenschte u weêr te zien, mijn Vaderland, mijn leven!
My dierbrer op deze aard, dan bloed en dierbaar kroost!
Ik wenschte in uwen ſchoot den laatſten ſnik te geven;
Maar (de Almacht wilde 't zoo) ik moet als balling ſneven;
Mijn boezem ijst van 't lot; maar 't is dat lot getroost.

'k Heb alles u gewijd op 't voetſpoor van mijn Vaderen:
Mijn hart verwijt zich niets: 'k ſtond alles voor u af.
Mijn zucht was meer dan Aardsch, in ſpijt van uw verſmaderen!
De plicht, de teedre plicht ontſtak haar in mijne aderen;
De plicht verdooft haar thands, maar in 't ontijdig graf.

Vaar

Digitized by Google

Vaar echter, ó vaar wel! Vergeet een' Nederlander
Die 't waarlijk was en ſtierf, en uwer nooit vergat.
En, hoe de Hemel ooit Europaas lot verander',
Smaak al die zaligheên van welvaart met elkander,
Die ge in verblindheid zocht, en met de voeten trad!

Mijne asch vraagt van uw hand geen bloemen, vraagt geen tranen.
Ik ſchonk ze u beiden, ik, en vraag mijn gift niet weêr.
Kweek Dichtren, die zich-zelv' een hooger eerſpoor banen!
Kweek Burgren, even braaf, voor Raad en Legervanen!
Zie daar het gene ik nog, met veegen mond, begeer!

Breekt, banden, breekt dan nu, hoe naauw, hoe hecht geklonken!
Hier laat ik 't dierbaar bloed van heel een Voorgeſlacht!
Hier zes paar eeuwen roems die ſteeds heeft uitgeblonken,
Met Oudren erf en goed in ijzren nacht verzonken!
Geniet de vrucht daar van: mijn plichten zijn volbracht!

1805.

Digitized by Google

DICHTZUCHT.

Benijdde ik ooit uw Kunst, onſterflijke Eeredichters!
Perſte ooit uw naam mijn hart een heimlijk zuchtjen af;
Het was om d'eerzuil niet, dien de ijdelheid eens ſtichters
Zijn eigen praalzucht bouwt op uw geheiligd graf:
't Was niet om 't lauwerloof, dat, groenende om uw' ſchedel,
De Nijd in 't aanzicht ſtraalt, en blindſtraalt door zijn' glans:
Wie vatbaar is voor 't ſchoon, gevoelt te teder, te edel,
Dan dat hy aanſpraak make op zulk een' zegekrans.
ô Neen; een zuivrer vuur ſpeelt door deze ingewanden,
En vlamt me in 't gloeiend oog, dat op uw glorie ſtaart:
Neen, 't was om 't Vaderland een' wierook toe te branden,
En zijner, en mijn plicht niet t'eenenmaal onwaard.
Wat heil! een waardig lied voor 't Vaderland te ſpelen!
Voor Nageſlacht! voor Deugd! voor Menschlijkheid en Eer!
ô! Mocht ik 't blakend hart met zulk een denkbeeld ſtreelen,
Mijn noodlot waar volmaakt en 'k had geen wenſchen meer!

1781.

Digitized by Google

BEGINSELS.

Principiis obſta.

OVIDIUS.

Gramſchap is een ſchrikbre ontvlamming die onbluschbaar om zich woedt:
Droefheid is eene overſtelpende en niet aftekeeren vloed:
Nijd, een alverſtikkend onkruid, dat en vreugd en deugd verſmoort:
En begeerlijkheid, een hartworm, die het ingewand doorboort.
Maar dat vuur is uit een vonkjen tot zoo fel een' brand ontgloeid:
Maar die ſtroom uit kleine druppen tot die zeekolk ſaamgevloeid:
Maar dat ondier is geboren uit het ſtof der ledigheid:
En dat onkruid, van een zaadtjen over d'akker uitgebreid.
Sterfling! blusch dit eerſte vonkjen, eer het tot een vuurgloed wordt:
Droog dees eerſten druppel water, eer hy u op 't harte ſtort:
Zij het eerſte kleine zaadtjen, eer het worteit, uitgerooid:
Zuiver 't hart van ieder ſtofjen, door de ledigheid geſtrooid:
En die onbetembre driften, die geen macht kan wederſtaan,
In haar oorſprong reeds vernietigd, doen uw' boezem nimmer aan.

1805.

Digitized by Google

LASTER.

Conscia mens recti famæ mendacia ridet.

OVIDIUS.

„ Laat lastren al wat wil, bezwaren, en bezwaddren!
„ De Onnoozelheid blijft schoon, hoe zeer men haar beklad.
„ Geen giftig slangenspog van duizend sijfflende adderen,
„ Geen opgeworpen vlek, heeft op heur reinheid vat.
„ Ze is veilig voor 't geweld, en schootvrij voor de schichten,
„ Die haat of onverstand in 't blinde vliegen doet."
Zoo doet zy! De Onschuld, ja, blijft Onschuld by 't beschichten;
Maar 't treft de rust van 't hart, de vrede van 't gemoed!

1805.

Digitized by Google

WEL VAREN EN WELVAART.

Αὐτῷ δ' ὑγίειαν πρῶτον, εἶτ' εὐπραξίαν.

PHILEMON.

't Hoogſte goed is WEL TE VAREN.
Wel hem, die het mag bewaren!
WELVAART is een tweede ſchat.
WELVAART, zonder WEL TE VAREN,
Is een ijdel goed vergâren,
Ô Hoe weinig ſmaak heeft dat!
Maar mijn WELVAART is vervaren,
En WELVAREND ZIJN, daar by.
Wee ô wee mijn grijzen hairen! —
Hoe ik verder nu moog varen,
Ô Hoe weinig raakt het my!

1805.

Digitized by Google

BRAAFHEID.

The brave man ſeeks no popular applauſe,
Nor overpow'r'd with arms deſerts his cauſe.
Unſhamed, tho' foil'd, he does the best he can:
Force is of brutes, but honour is of man.

DRYDEN.

De brave zoekt noch lof noch eerbewijs,
Maar kwijt zijn hart. Zijn poging moog mislukken,
Nooit zal zijn ziel voor 't dolle volksgekrijsch,
Nooit voor 't geweld, het overſtelp' hem, bukken.
't Is ware moed, die nooit het recht verlaat:
Ons deel is Eer, 't Geweld voeg' woeste dieren;
Wier meerderheid in tand en klaauw beſtaat?
Rechtſchapenheid, zie daar ons zegevieren!
Een ander zie op d'uitſlag van het lot;
Wy, niets dan plicht, als doel van 't plichtbetrachten.
Ons loon is, plicht; en onze rechter, God!
En onze lof, geen' andren lof te wachten!
Standvastigheid berust niet op de hoop,
De losſe hoop van ſtaatverwisſelingen;

Digitized by Google

Zy woont in 't hart, dat, wat ook andren noop',
Door geen belang zich kluistren laat of dwingen;
Zoo lang volhardt, als God volharden zal
Zich-zelf te zijn: Hy, nooit ontaart in logen,
Maar eeuwig waar, en meester van 't Heelal!
Wat Hy gedoogt, kan ook ons hart gedogen.
De wareld woel' en doem', in onverstand,
Wie vruchtloos lijdt, als 't werktuig van zijn lijden!
Wy lijden, ja; maar, lijden van Gods hand
Is beter deel, dan zich met Haar verblijden.
Ontvlié dat leed, en huile in 't wolvenwoud
(Ten koste van zijn zielsrust en geweten)
Met andren meê, wie deugd voor schaduw houdt!
Die 't kruis verzaakt, die mag geen Christen heeten.
Ons is die naam veel meer dan kroonen waard,
Dan al ons bloed, dan al des Aardrijks weelde.
Gy, Heiland, leeft, die hem uw vriend verklaart,
Die om Uw naam in Uw verdrukking deelde.
Wie U belijdt, met woord en daad belijdt,
O Dien berouwt het doorstaan niet van plagen,
Hoe hard het vall'! Gy, die ons alles zijt,
Gy zult het hart dat op U rekent, schragen.

1805.

Digitized by Google

DE FILOZOFEN.

De wijze Stagyriet onteert zijn bed met floren:
De ſchrandre Demostheen treedt op als legerheld,
Maar geeft en ſchild en moed en ſlag en oorlogsveld
Door ſchandelijke vrees en laffe vlucht verloren:
Diogenes vervalscht het geld,
En wordt ſlechts Filozoof om ſchaamtloos uit te ſpatten:
De brave Seneka veracht, maar zamelt, ſchatten:
En de achtbre Sokrates, die Goddelijke man.....,
Ja, zwijgen wy daar liever van!
Die heeft den grooten hoop der grootſche halfgeleerden
Thands voor zich; maar, in 't oor gezeid,
Die hem ten voorbeeld neemt, die doet het den verkeerden,
En God beware ons hart voor zijne zedigheid!
Doch, Hemel! zijn in vroeger eeuwen
De Filozofen dus, en anders niet geweest,
Geen wonder, maakt men nu, op hun vereenigd ſchreeuwen,
Een dolhuis van 't Heelal, en van den mensch een beest!

1803.

Vrij naar HAGEDORN *gevolgd.*

Digitized by Google

VERBETERINGEN.

„ Zie daar een' Tienden Druk van mijne Poëzy,
„ Van blad tot blad beſchaafd en vol verbeteringen." —
'k Geloof het; maar mijn Vriend, wat wint het boek daar by?
't Was eerst een werk van geest, en nu van herſendwingen.

1805.

Digitized by Google

AAN ZEKEREN DICHTER

ONZES TIJDS.

Mihi parta laus est, quod tu, quod similes tui,
Vestras in chartas verba transfertis mea.

„ Het ſtreelt my, zegt de Slaaf, Geſlaakte van Tibeer,
„ Dat mannen, u gelijk, mijn verzen overnemen."
My ook, mijn goede Vriend, en 't is my heel veel eer;
Maar, ongeveinsd gezegd, ik hou niet van ontvreemen.

1800.

Men weet, hoop ik, dat het werkwoord oorſpronklijk en eigenlijk *ontvreemen*, niet *ontvreemden*, is. *Verheemen*, dat is van oord veranderen, is door ſamentrekking *vreemen*; waar van het declwoord *verheemd*, nu *vreemd*. Doch dit belet niet, dat dit Deelwoord, Adjectif geworden, nu ook wederom een nieuw verbum, *vreemden*, en dus *bevreemden* en *ontvreemden* maakt, maar dat het oude en echte niet wegneemt.

Digitized by Google

AAN MIJN' BROEDER,

IN ZIJNE VRIENDENROL.

Wat wenscht gy, op dit blad ten affcheid meê te dragen?
Een afdruk van mijn hart? een teeken van mijn hand?
Ach! 't een verdiende ik niet dat gy my af zoudt vragen:
Het ander is voor u een nutloos onderpand.
Waar afkomst, eer, en plicht, waar hart en inborst ſpreken,
Daar verg' men aan de pen geen borgtocht voor 't gemoed!
By andren voer' zy 't woord, waar eer en deugd ontbreken;
Geen ſchrift verbindt ons 't hart, maar 't Ouderlijke bloed.

1804.

Digitized by Google

BY MIJN AFBEELDSEL.

'k Zocht Wijsheid, 'k vond ze niet. 'k Dacht Wetenſchap te gaâren,
En troostte me, in den drang van 't Letterheldendom.
Wat won ik? Ydle praal van fletſe lauwerblaâren,
Luidklinkend handgeklap, en ſmaakloos lofgebrom!
Dit kon geen hart voldoen van zijn beſtemming zeker,
En veel te groot voor ſlaaf van 't waanziek algemeen:
God zag het: de Onſchuld leed, Hy riep my tot haar Wreker,
't Gejuich verkeerde in vloek, maar 'k vond mijn hart te vréén.

1786.

GRAFSCHRIFT.

VOOR MY-ZELVEN.

Ga, Wandlaar! 'k Verg geen' traan op mijn ontzield gebeent':
Gezegendst is mijn rust, zoo niemand haar beweent.

1786.

Digitized by Google

AANMERKINGEN

OVER DE

ASSENEDE.

Digitized by Google

Digitized by Google

AANMERKINGEN

OVER DE ROMANCE

ASSENEDE.

Veelen zal misschien de naam van ASSENEDE vreemd zijn. Onze tegenwoordige Bijbelvertaling noemt de Dochter van Potifar, Jozefs Gemalinne (naar den Hebreeuwschen text) *Asnath*: de zeventig Overzetters, gevolgd van de Vulgata der R. Kerke, drukken dit met *Azeneth* (Ἀσενὲθ) uit; Luther heeft *Asnath*, de Engelsche, gewoonlijke Fransche, en de Italiaansche vertaling door Diodati schrijven *Asenath* of *Asenat*, en zoo doen ook Junius en Tremellius in het Latijn. Doch onze oudste Hollandsche Schrijvers, den Griekschen naam naar den aart onzer Taal verzachtende, hebben haar in vroeger tijden dien van *Asfenede* gegeven, onder welken zy, zoo by Maerlant, in den Spiegel Historiaal, als elders, wordt ingevoerd. Deze naam is dus by ons gewettigd, zoo wel als welluidend en vloeiende.

In

In Potifars wijf een teder belang te doen nemen, was der Dichtkunst waardig, en Mozes Geſchiedenis, zoo hatelijk zy haar ook voorſtelt, levert er alles toe op wat noodig is. Het is zeer onzeker, of de Potifar, *Overſte van On*, wiens Dochter aan Jozef, in zijne verheffing, gehuwd werd, dezelfde zij met den Potifar, *Faraōos hoveling en Overſte der Trauwanten*, wien de Griekſchen (met wat recht laat ik ter hunner verandwoording) τὸν εὐνοῦχον noemen, zekerlijk om dat zy ten hunnen tijde de Egyptiſche Vorſten van Geſneedenen omringd, en de voornaamſte waardigheden ten Hove, door dezen bekleed zagen; waardoor veellicht Kamerling en Geſneden aldaar tot *ſynonyma* waren geworden. Dit, zeg ik, is geheel onzeker; maar de Dichter heeft recht, in de duiſternis der onzekerheid dat te grijpen, waar hy zich best aan vasthouden kan, om hem tot een ſteunpunt te dienen, van 't welke hy zich opheft en vlucht neemt. Ware Dichtkunst, die het hart aan zal doen, eene wijsgeerte die de wezens niet vermenigvuldigt. Zy tracht niet, zich in veelheid van voorwerpen uit te breiden, maar veeleer alles tot een te trekken, om in eenen kring dien zy vervullen kan, Schepper te zijn, en (als op het voorbeeld der Goddelijke Voorzienigheid) alles in verband en aan één geſchakelde ſamenwerking te brengen, en dus haar Tafreelen volkomen te maken, en de harten, is 't mooglijk, er meé te vervullen.

Is dit zoo, en ſtelt men Aſenede de Dochter van dien zelfden Potifar; ô zoo is zy den Dichter ook de verliefde, de brandend verliefde en alles aan hare liefde opofferende — niet Gade, neen (hier verzet zich het hart tegen), maar beſtemde, verloofde Bruid van dien Potifar. Deze twee perſonen in een te ſmelten, is iets,

zoo

zoo natuurlijk, zoo ſtreelend, zoo aandoenlijk en teder, ja, laat ik zeggen zoo weldadig, voor het Dichterlijk hart, dat ik in mijne eerſte kindsheid de geſchiedenis lezende, tranen van verlangen ſtortte dat ik de uitkomst zoo bevinden mocht, en my altijd verwonderd heb, dat een eenig Dichter het heeft kunnen voorbyzien, en dat hy heeft kunnen vergeten, die ſmoorlijke, die zoo ongelukkige, die zoo haatlijke liefde tot het gezegend werktuig in de hand der wareldbeſtiering te maken, om tevens eene gruwlijke bloedſchande voor te komen, en 't hoogſte aller mooglijke Aardſche genoegens over 't Hemels Gunſteling in de armen eener hem aanbiddende Bruid uit te ſtorten.

Verontwaardigend is de laauwheid van Bitaubé; maar waar heeft, zoo men eenige trekken van Racine, die zijn borst van het vuur der Grieken verwarmd had, in de Andromache en de Fedra uitzondert, waar heeft, zeg ik, de Franschman ooit Liefde gekend? Wel mag men van deze Natie zeggen, wat Lesſing van Voltaire zei: Dat zy den Kancelyſtijl der Liefde, maar niet haar waarachtige, haar natuurlijke, haar hartetaal kennen; en nog minder gevoelen zy haar. Galanterie, ja! en wat is die? Montesquieu zal het ons leeren: *La Galanterie qui n'est point l'amour, mais le delicat, mais le leger, mais le perpetuel menſonge de l'amour.* Maar Liefde, zoo als zy is, en het hoofd niet, maar den boezem vervult, Liefde, die in haren gloed alles verſlindt, en zoo als zy (niet in eene Romance, wier aart zachtheid van aandoening meebrengt, maar in een rechtſchapen Heldendicht by voorbeeld) den toon zou moeten voeren, en alles beweegt, drijft, en in vuur zet! deze is (hemel!) by zoo weinigen ſlechts, maar vooral niet by die Natie-

te

te vinden, die gedurende nu twee eeuwen zich aan heeft gematigd, Europa de les in de Dichtkonst te geven. Echter Bitaubees flaauwheid gaat voor tederheid door, gelijk zijne uit Longus *pastoralia* overgenomen tafreeltjens voor Heldendichtmatige ſchilderingen! Voor my, 'k mag het lijden, zoo iemand zijn verſlapte *limonade* voor friſſchen hartſterkenden Oosterſchen Palmwijn drinkt, en het is dit niet, wat my meest in hem ſtuit. Maar zijne onnutte en nietige Selima! — Daar hy eene Geliefde voor zijnen Jozef noodig had, moest hy haar, wie de felſte vervoering der drift aan hem aanbood, niet met Dichterlijke verrukking aangrijpen? moest hy haar niet aan 't lot van zijn' Held verbinden? Ontbreken hem daar toe of inzicht of krachten; en waagt hy 't, de Dichtpen op te vatten? ô Welk eene eenheid, welk eene rondheid en volkomenheid, had dit aan het Dichtſtuk gegeven! wat rijkheid van tooneelen vol ſchittering en weelde! wat ruimte voor hartstocht en aandoening! wat ſpel voor de inſpanning der verbeeldingskracht! Hoe had alles zich, als eene zuivere hemelwolk, waar een Godheid in afdaalt, met zachte, bevallige en natuurlijke wending, ontrold en ontwikkeld, om eindelijk het verlangend en in deze ontwikkeling altijd opgetoogen hart, met een' luister van heerlijkheid te verzadigen, waar het aarde en gevoel by verloor!

Ik zwijg van de gloeijende Epizoden — ik neem dit woord in dien zin niet als de Hedendaagſche Dichters, of liever zoogenaamde Dichtkundigen, het gebruiken, voor tusſchengebeurtenisſen die een ſtuk rekken, of, zoo men wil, opſieren; die eigenlijk tot geene andere kunst dan die van *protraction* of *ſpinning* behooren, gelijk Fustian de Poëet by Fielding het noemt. Die daar toe-

vlucht

vlucht toe nemen moet, was nooit een waarachtig Dichter. Neen, ik ſpreek van verdichtſelen, in den draad der geſchiedenis ingewrocht, die de ontknooping zoo zeer als de verwarring uitwerken, en van wie de eerſte derwijze afhangt, dat zy zonder die niet mooglijk zou zijn. Ik zwijg, zeg ik, van den rijkdom der gloeiende Epizoden, die deze eenvoudige ſamentrekking moest opleveren. Ik zwijg van de verheven *Machine*, die dus alles vervullen, doorwoelen, en heiligen zou. ô Die in de gloeiende warmte der jeugd, en zijn hart niet ſlechts gevoelende, maar doorkropen hebbende, verrijkt met de noodige Oudheidkunde en Dichterlijke kracht, zich aan zulk een Heldendicht overgeven mocht! Heerlijker onderwerp is nooit uitgedacht; belangrijker, Dichterlijker, verhevener, (mits men het recht vatte) ja waardiger aan de Hemelſche Engelen, en aan de voor God, voor onſchuld, en liefde blakende Jongelingſchap, die er het beeld van is, kan er niet zijn. Ik ſpreek hier van een Helden-, dat is een menſchengedicht; niet van Lofzangen, voor wie God en Heiland voorwerpen zijn. Van een Heldendicht, dat een' mensch, en wel eenen mensch als voorwerp van Gods Voorzienigheid, vordert. Doch het is hier de plaats niet om dit nader uit te halen. Ook ten aanzien van dit punt heerscht nog een zeer groote duiſterheid in het Theoretiſche. Batteux is veellicht de eenige die er iets in gezien heeft; maar hy zag te weinig om anderen te doen zien wat hy zag, en het geen Marmontel ons voor Heldendicht opdischt, (het zij zonder vergelijking gezegd) is het Kalf van Jeroboam voor de Scheſchina van den Heiligen Tempel in de plaats geſteld.

Digitized by Google

Ik laat daar het Heldendicht. Komen wy tot de Romance!

Niets inderdaad kan aandoenlijker zijn dan het gantsche Geschiedverhaal van Jozef. Voltaire, gantsch niet Oosterschgezind, en zelfs veel te weinig voor een' Dichter als hy, ware dit niet of uit onkunde en vooroordeel ontsproten, of de nijdige stem van een hart geweest, dat geen schoon wilde erkennen dan hetgeen het bereiken kon: Voltaire, wiens schriften vol zijn van groote, van wezendlijke, van belangrijke waarheden, die hem, of het ware midden in een hagelbui van *impertinences*, zijns ondanks ontvallen zijn, geeft in een zijner kleine stukjens er dit getuigenis van: *L'histoire de Joseph est un des plus précieux monumens de l'antiquité, qui sont parvenus jusqu'à nous. Elle paraît etre le modèle de tous les Ecrivains Orientaux. Elle est plus attendrissante que l'Odyssée: et je ne vois chez les Arabes aucune avanture, comparable à celle de Joseph.* Zonder het belachlijke van deze vergelijking met de Odyssea op te luisteren, die niet minder is dan wanneer Mercier beide Ilias en Odyssea met de vertelling van *Serpentin Verd* uit de *Contes des Fées* in paralel stelt; het is zeker, dat deze Geschiedenis iets vertederends en aantreklijks heeft zonder weerga; en de eenvoudigheid van het verhaal geeft er eene zachtheid, eene kalmte aan, zoodanig in den geest van de ware Romance, dat zy eenig voor dit soort van Dichtstuk geschikt schijnt. Dit echter moge anderen misleiden, my heeft juist dit zelfde afgeschrikt om ooit eenig stuk dezer Geschiedenis daartoe uit te kiezen. Ik konde er, ja, twintig Romances uit trekken, maar geene die het belangrijke van het zoo eenvoudig verhaal in Genesis overtreffen zou; en alle ver-

verdichtſel zou het van natuur doen ontaarden. Het voorval in Potifars huis alleen was Poëetisch in den zin en betrekking waarin wy het woord hier nemen, en liet der Verbeelding toegang. Maar in dit onderwerp kon noodwendig geen Jozef de Hoofdperſoon zijn. Onze Eeuw niet alleen zou hem belachen; maar er is iets zoo wreeds, zoo onmenschlijks in het voor 't hoofd ſtoten eener beminnende Vrouw, zoo wanneer hare liefkozing-zelve geen' affchrik inſtort, dat het hart er met geen genoegen op ſtilſtaat, maar veeleer de oogen van afwendt; het zij dan als van een' te ſterken lichtſtraal die door zijne heilheid-zelve het gezicht pijnlijk is, het zij, als van een te rug ſtootend voorwerp, waar het zich niet meé vereenigen kan. En boezemt de liefde der Vrouw affchrik in, weg dan met het hatelijk voorwerp dat onvatbaar is voor alle belang! Jozef is er dus by noodzaaklijk gevolg niet dan de tweede perſoon in, en het Hoofdvoorwerp is de Vrouw. Behoef ik meer te zeggen, om te bewijzen, dat zy dus voor den Dichter geen Gade van Potifar zijn kan? Banden moeten er tuſſchen haar en den Hoveling zijn, naauw en heilig genoeg om ze te eerbiedigen; maar banden, die, voor Jozef onſchendbaar, haar hart echter niet klemmen noch onoplosbaar zijn. Met één woord, Bruid, Verloofde van Potifar, en Bruid uit nooddwang; door 't gezag, het volſtrekt gezag, en de macht van eenen meeſter gedwongen moet zy zijn; en alles moet haar aandrijven, om eer de dwang verder gaat en de noodlottige en voor haar onlijdbare kluister voor eeuwig gelegd wordt, hem te vlieden. Zich daar toe aan Jozef, dien zij teder, maar met een onnoozel hart, en zonder het te weten, bemint, over te geven: zie daar wat haar misdaad moet

Digitized by Google

zijn; en dit uit den aart der zake belangwekkend onderwerp, (dit eigenlijk, en niets anders) moet dat van de Romance zijn die haar naam zal voeren.

Wel ware 't, kon het ſtuk zich hier by bepalen. Maar wie zal te vreden zijn, zoo Jozef gevlucht is en de zaak daar by blijft? Die het kan, ſluite daar meê mijne Romance: ik reik hem de hand, wie hy zij. Doch zeer weinige zullen dit. Ongelukkig eene geſchiedenis, die te bekend is! Te vergeefs zegt Lesſing, dien ik 't niet helpen kan, zoo ik hem ſomtijds aanhale (hy is van alle de Duitſchers de eenige, die, van Griekſche Letterkunde en Wijsgeerte doordrongen, by klare en duidlijke denkbeelden, met die waarheid gevoeld en erkend heeft wat Dichtkunst zij): te vergeefs zegt Lesſing aan Lezers of Toeſchouwers van Dicht- of Tooneelſtukken: „ Weet niets, wanneer gy my opſlaat of mijn gordijn „ op ziet trekken; weet niets dan het geen ik u leeren, „ het geen ik u toonen, voor den geest of voor oogen „ ſtellen zal. Mijn Dichtſtuk is eene afgezonderde, eene „ op zich-zelve beſtaande wareld, waar meê gy de uwe „ niet vermengen moet. Eene wareld van verbeelding, „ die ik u voorſcheppe om ze met my door te zweven, en er het genoegen in te ſmaken, dat hare toovery uwe verbeelding, uw hart, en uw zintuigen, „ aanbiedt. Ó Verwoest, ó vernietig 't u niet, door „ er iets in te brengen, dat alles in duigen doet vallen, „ of in rook en nevel verdwijnen! Vraag niet meer, „ vraag niet anders, dan wat ik u geef!" — Te vergeefs zegt hy dit. Een bekende Gebeurtenis, die zich in den geest heeft geprent, heeft er dien indruk, dien plooi in nagelaten, dat men zich niet bevredigen laat met haar ten halve te laten zitten. — „ Gy vertoont

„ my

Digitized by Google

„ my Eneas met zijnen Vader in de armen, gy Schilder. „ ó Toon my het brandende Troje toch in het ver- „ fchiet. Dit behoort daar by." — Het behoort tot de Geſchiedenis, maar niet tot mijn Tafereel. Vergenoeg u met de tederheid van Eneas, met de drift om zijn dierbaren Vader te redden, uit zijn oogen, zijn houding, uit het klemmen van zijn hem omvattende armen, uit zijn trillende kniën en zich met geſpannen vezels bewegende voeten, uit zijn van de onrust, angst, en verlegenheid bewegenden wenkbraauw en voorhoofd te lezen: zie zijn borst van verlangen naar zekerheid hijgen; van genoegen, het vuur en den vijand met zijnen onſchatbaren last ontſnapt te zijn, kloppen; en op zijn zich oopnende lippen de geloften zweven, die hy aan de Godheid, beſchermſter der Godvrucht, toemurmelt. Zie op de bleeke wang van Anchiſes den traan der geredde en hulplooze zwakheid; in zijn oog den dank der behoudenis; en de trotsheid van 't Vaderlijk hart dat juicht in de deugd van zijn' waardigen Zoon. Dit, dit is het geen ik u voor wilde ſtellen, en kan dit uw hart niet voldoen? Neen, geen brandend Troje, mijn vriend! De vlam van een brandende ſtad in 't verſchiet, zou het licht op mijn Hoofdperſonaadjen nadeelig zijn: Ik heb tot de houding van 't ſtuk eenen duiſteren achtergrond noodig. — Te vergeefs gepraat! Mijn geleerde vriend wil het Schildery liever bedurven, dan naar zijn begrip onvolkomen zien. — Ik heb aan mijn voorwerp voldaan, mijn ontwerp is uitgevoerd, en hier is mijn Dichtſtuk uit en volkomen. Neen, Turnus die dood is, moet ook begraven, zegt Maphæus Vegius, en hy voegt een Dertiende Boek by de Eneïs.

Intuſſchen heb ik der Geſchiedenis eene wending ge-

Digitized by Google

geven, die, ja, iets overlaat om te begeeren. Waar Jozef de Hoofdperſoon, men kon zich te vreden houden: zijne daad is, zich aan eene ongeoorloofde Liefde te onttrekken. Maar de bejammerenswaardige bruid van Potifar! Zeker, zoo men die zoo te vreden kan laten drijven, zoo boezemt zy weinig belang in. De daad is ten haren opzichte uit, zoo die in een bloote mislukte poging beſtaan zal: maar dan, Dichter, blijft u nog overig deze poging tot een einde te brengen, dat berusting geeft: het moet niet bloot *negatif* zijn, maar iets ſtelligs. Zy ligt daar, dat zy zich doorſteke, wanhopig doorſteke, en daar meê vergeten wy haar!

Dit ware veellicht de beste weg geweest; ten minſte, hy waar de gereedſte. Nog één Couplet achter het Een en Tachtigſte, en dan afgedaan. De Dood is een heerlijke ontknoper; hadden wy dien niet, waar bleef de Treurſpeldichter? waar zoo vele anderen?

Vergeeft het my, Lezers, zoo ik u mijne zwakheid openhartig belijde. Ik wilde niet in Jozefs plaats zijn, zoo de lieve, teedre, en mijn hart eens zoo dierbaar gewordene Aſenede, als ik haar in opzicht tot Jozef vertoond heb, dit uiteinde nam. Zou een van mijn Lezers het willen? En zelfs, ik verbeeldde my, dat de daad van Jozef niet behoorde voorgeſteld te worden, als wroeging kunnende voortbrengen. — Welaan dan, haar in Jozefs armen geworpen! — Gaarné! maar dit gaat niet toe, zonder dat haar Echt met Potifar verbroken wordt. Zal de goede hals dan zoo maar van haar afzien? „Zy heeft mijn' ſlaaf liever dan my: welnu —! „*valeat, aveat, vivat cum illo!*" — Dan mocht hy wel zijn, 't geen de Griekſche Overzetters hem maken. — Niets anders derhalve dan de onoverkoomlijke ze-

Digitized by Google

zedelijke zwarigheid van geboorte kon hier te ſtade komen. Deze wettigt en haren onbedwingbaren afkeer van eene bloedſchandige Echt, en hare Liefde tot Jozef, en rechtvaardigt (indien ik 't dus noemen mag) DIE Voorzienigheid, die IN DE DICHTERWARELD behoort voor te zitten; die deze in den eerſten ſchijn zoo onredelijke en noodlottige Liefde ter verhoeding van een gruwel ontſtoken heeft. Van den aanvang af, was ook alles daar toe voorbereid. Men zie Couplet zeven. Haar geboorte derhalve moet ontdekt worden; en tot die ontdekking moet hy aangevoerd worden, die ze doen en des meisjens ſtaatsverandering oplosſen kan. Oude voedſters, ringen, moedervlekken en gelijkſoortige hulpmiddelen komen overal niet te pas, zoo min als de *Deus ex machina*.

De Koran van Mahomed heeft my in de *Sura* ('t Kapittel) *van Jozef*, zoo zy genoemd wordt, den trek van de teekens in den achtergelaten' mantel, van achteren, opgeleverd. 't Is den Oosterlingen eigen, in de rechtsplegingen byzonder op dergelijke teekens te letten, en ze na te ſporen. Duizend zeer aangename en zeer leerzame voorbeelden waren hier van by te brengen. De geſchiedenisſen zoo wel als de verdichtſels dier landen zijn er meê doorzaaid. Dit heeft my het eerst op het denkbeeld van een openbaar en Koninklijk onderzoek gebracht, 't geen de ſchoone (die by my aan geene eerlooze onbeſchaamdheid ſchuldig kon zijn) in het uiterſte van een doodlijke wanhoop moest ſtorten, die aanleiding tot de ontwikkeling geeft.

Zegt men nu: „ maar dit treedt buiten het *character* „ van de Romance;" ik kan het niet helpen. Ieder make zich van dat *character* een denkbeeld naar welgevallen,

Digitized by Google

en oordeele of veroordeele daar naar uit de hoogte! Wat Marmontel eene Romance was, was het niet by Moncrif, en wat dezen by uitsluiting Romance scheen, was het niet by de oude Romanciers of Balladezangers, maar er veeleer eene soort van Parodie van. Laat de Halfkunde van onzen tijd zoo zy 't goedvindt beslisfen, Dichtkunst en Natuur storen zich even weinig aan *Classificatien*, die de willekeur van een bloot beschouwer harer werken zich opwerpt, maar waarover de eene als de andere grimlachende heenstapt. Wat my betreft, ik beschouw dit vak als een soort van Vertelling, die alles aanneemt wat de Vertelling bevatten kan, doch mits de eenvoudige, min of meer naïve stijl dien zy vordert, het toelate. Doch ook hier in is eene zekere ruimte, waar aan het vermetel zou zijn perken te willen zetten; en duizend *nuances* van den stijl-zelven zijn mogelijk, die de Romance gemeenzamer of statiger, zachter of sterker, teerder of geweldiger, bedaarder of driftiger, luchtiger en losser of stroever en somberer toon, trant, en tred geven, en haar dus aan het gewoon Verhaal of dien eigenlijken Dichtstijl, die, na den Lierzang, toch die van het Heldendicht is, nader doen komen. Zelfs het eigenlijke *niais*, zoo de Franschen het noemen, het zij als een uiterste van eenvoudigheid, het zij als grond van 't *Burlesque*, sluit zy niet uit, zoo min als een zeker soort van geestigheid, die aan beide paalt. — Wil men echter aan het laatste gedeelte der Asfenede den naam van Romance ontzeggen; dat het eene Vertelling ten vervolge der Romance zij. My is het eenerlei. Daar, waar de soortverdeelingen zelfs in den aart der zake gegrond, en dus onomstootelijk zijn, hebben nog de onregelmatige tusschensoorten hare schoonheden. — Maar die mijnen

raad

Digitized by Google

raad hooren wil, leze de Asſenede geheel: doch wil hy ze herlezen, hy eindige met het Een en Tachtigſte Couplet.

* * *

Dat de THAMMUZ, waar van Ezechiel VIII, met den OZIRIS der Egyptenaren, en de ADONIS wiens *feestvie-ring* in de dagen der Ptoleméën Theocritus in zijne *Ἀδωνιάζουσαι*, zoo weelderig beſchrijft, zoo wel als de APPEN van Indien, met dezen dezelfde perſoon was, is niet moeilijk te gelooven. De vier namen zijn eigenlijk appellativen, en de drie eerſten ieder van een wortel die HEER beteekent. Het ADON, waar van het Hebreeuwſche *Adònai*, is bekend. Zoo is ook de wortel os in het Koptisch (en met het artikel, *pios*), welke oorſprong aan den uitgang der Griekſche naamwoorden in *os* gegeven heeft, waar van wederom de Latijnſche in *us*, niet anders dan HEER. *Oziris* is geen Koptisch, maar 't *Os ἱερος* der Grieken; dat is, *de heilige Heer*, of zoo ge wilt, *de heilige* os, het woord os als een eigen naam gebruikt. Kircher verklaart het kwalijk door *Ὁσιος ἱερος*, *ſacroſanctus*; zoo als ik in mijn groot *Etymologicon* toonen zal. En THAM is de eigenlijke wortel van het Latijnſche *dominus*, en *domare*; van ons *temmen*, dat in zijne grondbeteekenis *vermeesteren* is; van het oud Schotsch (Gallic) *Dane*, en 't Keltisch *Dame*, waar van in 't Fransch noch *viddme* overig is, en dat nu op vrouwen wordt toegepast. Dit alles op zijn plaats wijdloopiger, en met bewijzen geſtaafd! Hier kan ik het niet dan ter loops als nederwerpen, voor die het verſtaat. APPEN in het Indisch (waar van de naam APIS, aan

aan denzelfden *Oziris* by zijne wederkomst onder de ſtierengedaante gegeven) beteekent niet meer of minder dan *een os* of *ſtier*.

Izis is even weinig een Egyptiſche naam als OZIRIS, maar eenvoudig het Hebreeuwsch en Syriesch ISCHA. De Egyptenaren noemden haar MOETH naar de Nederduitſche uitſpraak, de TH voor een zeer zachte D genomen. En van daar ook ons *moeder*, 't geen het Koptiſche woord beteekent. Maar wy noemen *Izis* en *Oziris* gelijk wy *Artaxerxes* en *Zoroaster* noemen, dat is met half Griekſche en door de Grieken verbasterde benamingen. En tot wedervergelding dezer verbastering aan de Grieken, noemen wy hunne Goden en Helden met Latijnſche of verlatijnde namen, als Jupiter, Juno, Ulyſſes, die zy niet verſtaan zouden. Maar de Franſchen geven 't ons wederom, wat wy hier in mochten misdoen. Wanneer Regnard van het Slot van *Onadin* naby 's Gravenhage ſpreekt, zullen weinig Hollanders raden dat hy *Honslaardijk* meent, en de Friezen zullen hunnen *Tjerk Hiddeszoon* moeilijk in den *Kierkides* van Guiche herkennen. —— Voor 't overige, de Egyptiſche Eerdienst is onzen Landgenooten uit Hoogvliets Abraham algemeen bekend, en behoeft dus geene verklaring.

Nog eene Aanmerking alleen zal ik hier byvoegen. Dit naamlijk, dat JAÖ, zoo niet de ware uitſpraak by de vroegere Joden, ten minſte de oudſte van het woord JEHOVA is, welke wy kennen; gelijk niet alleen door verſcheiden Geleerden betoogd, maar, zoo ik vertrouw, thands ook algemeen aangenomen en voor eene erkende ſtelling te houden is.

Digitized by Google

DRUKFEILEN.

Iſte Deel, *Voorrede*, bl. XXIV. reg. 14. ſtaat Βιβαζβάζαζας, lees Βιβαζβάζαζας.

——— *Voorrede*, bl. XXV. reg. 13. ſtaat *verſmaat*, lees *versmaat*.

——— bl. 108. reg. 19. ſtaat *wie*, lees *wien*.

——— bl. 168. reg. 9. ſtaat *uw hand*, lees *uwe hand*.

——— bl. 24. reg. 26. ſtaat *en de voorſchriften*, lees *en over de voorſchriften*.

IIde Deel, bl. 33. aan het ſlot van de ASSENEDE, is vergeten het jaartal 1805.

——— bl. 56. reg. 9. ſtaat *en*, *reden*, lees *en reden*.

——— bl. 99. ſtaat ROMANSE, lees ROMANCE.

Digitized by Google

Digitized by Google
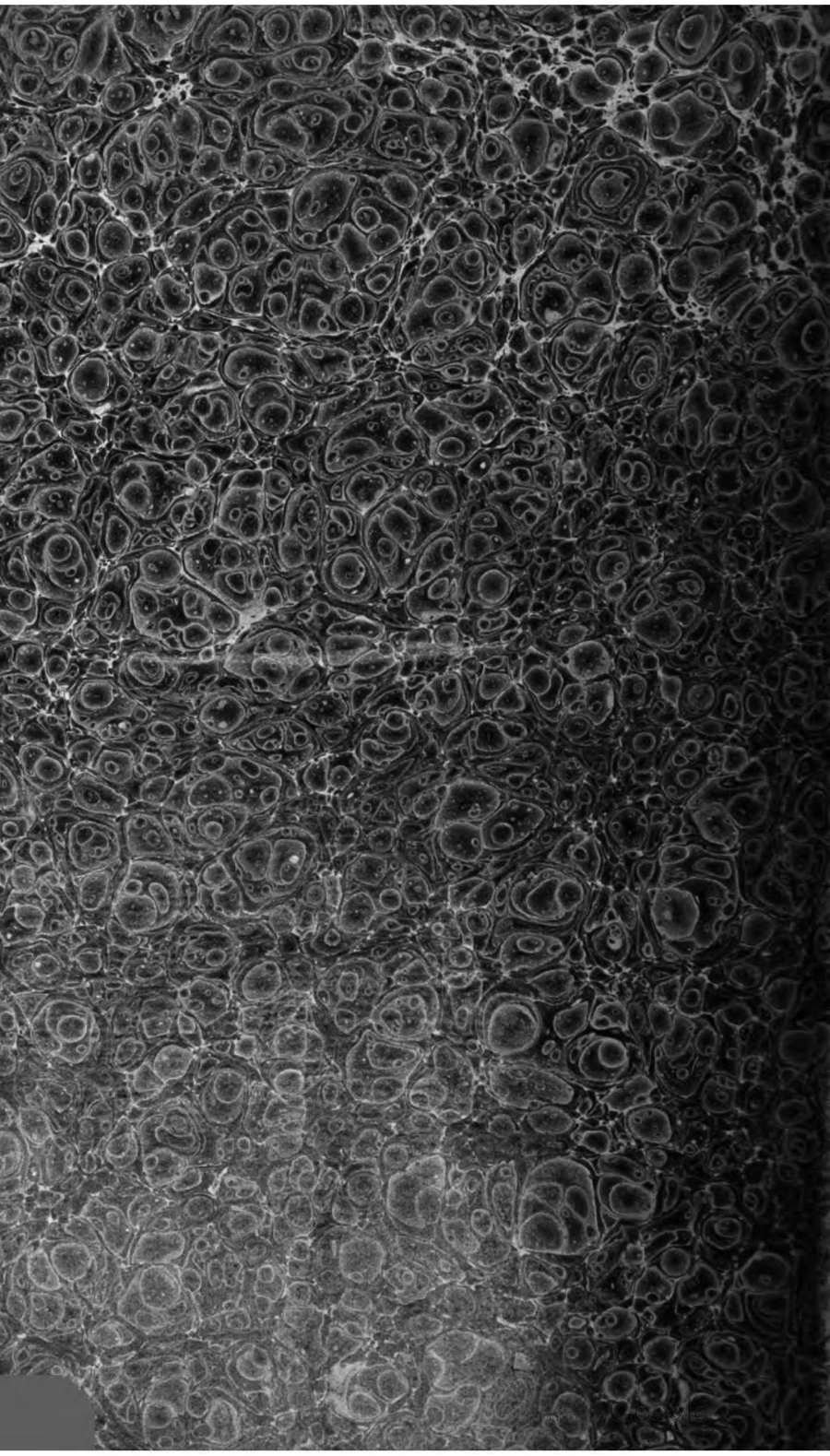
Digitized by Google